

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник матеріалів IV Науково-методичної конференції
Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-
економічного університету
02 лютого 2017 року

Харків – 2017

Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи: Збірник матеріалів IV Науково-методичної конференції (02 лютого 2017 р.) – Харків: ТОВ «Тім Пабліш Груп», 2017. – 236 с.

У збірник матеріалів увійшли тексти доповідей учасників IV Науково-методичної конференції ХІФ КНТЕУ «Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи» за напрямками: «Особливості викладання професійно-орієнтованих дисциплін в умовах дистанційного навчання»; «Інтеграція освіти, науки й інформаційних технологій – запорука ефективності навчального процесу»; «Напрями модернізації вищої економічної освіти»; «Інновації в освіті як шлях розвитку людського капіталу ВНЗ»; «Соціально-гуманітарні, культурологічні та виховні аспекти забезпечення якості економічної освіти»; «Сучасні інноваційні технології вищої економічної освіти та їх перспективи»; «Зовнішнє і внутрішнє забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах» та ін.

Реалізація теоретичних розробок і практичних ідей, викладених у матеріалах конференції, дозволить сформулювати ключові компетенції й нові методологічні підходи до існуючої системи економічної освіти та переосмислити роль і місце фундаментальної освіти у підготовці фахівців економічного спрямування.

Збірник представляє інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх зацікавлених проблематикою розвитку сучасної вищої економічної освіти.

Статті друкуються в авторській редакції.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова: Сердюков К. Г. – к. е. н., доцент, директор Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету.

Члени оргкомітету:

Гурова К. Д. – к. е. н., доцент, директор Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ.

Радченко Л. О. – к. і. н., професор Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, директор Харківського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ.

Астахова К. В. – д. і. н., професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія».

Іванова О. А. – к. е. н., доцент, проректор з науково-дослідної роботи Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія».

Єфименко Т. І. – д. е. н., професор, член-кореспондент НАНУ, заслужений економіст України.

Семенець А. О. – к. е. н., доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Піддубна Л. В. – к. філос. н., доцент, заступник директора Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Куделко В. Е. – кандидат з фізичного виховання та спорту, доцент, заступник директора Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Чемчикаленко Р. А. – к. е. н., доцент, декан факультету фінансів Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Тюріна Д. М. – к. пед. н., доцент, декан факультету обліку, менеджменту та міжнародної економіки Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Косарєва І. П. – к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів і кредиту Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Городецька Т. Е. – к. е. н., доцент, завідувач кафедри державних фінансів Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Богоявленський О. В. – к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Шум М. А. – к. е. н., доцент, завідувач кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Ярмак О. В. – к. е. н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Панфілов О. Ю. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Глотов Є. О. – к. т. н., доцент, завідувач кафедри економіко-математичних методів та інформаційних технологій Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Світлична С. О. – в. о. директора бібліотеки Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Вступне слово:

Сердюков К. Г. – кандидат економічних наук, доцент, директор Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету

Доповідачі:

1. **Сушко Наталія Іванівна** – кандидат економічних наук, доцент, докторант Науково-дослідного фінансового інституту Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління».

Тема доповіді: **«Контроль державних послуг у казначейському обслуговуванні державного бюджету»**

2. **Яременко Олег Леонідович** – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Тема доповіді: **«Ризики як наскрізна проблема у вивченні економічних дисциплін»**

3. **Свідло Карина Володимирівна** – доктор технічних наук, професор, декан факультету торгівлі, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ.

Тема доповіді: **«Шляхи виведення системи забезпечення якості вищої освіти України з кризи»**

4. **Ловінська Людмила Геннадіївна** – доктор економічних наук, професор, заступник директора Науково-дослідного фінансового інституту Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» з наукової роботи.

Тема доповіді: **«Визначення вартості освітніх послуг»**

5. **Супрун Олег Миколайович** – доктор економічних наук, депутат Харківської обласної ради.

Тема доповіді: **«Сучасні виробничі вимоги до якості професійної підготовки фахівців економічного профілю»**

6. **Семенець Аліна Олександрівна** – кандидат економічних наук, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Тема доповіді: **«Спеціалізація у ВНЗ: проблема амбівалентності»**

7. **Андрєєв Микита Андрійович** – заступник голови Громадської ради при Міністерстві освіти і науки України, заступник керівника секретаріату, член Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Тема доповіді: **«Стратегічні напрямки діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти»**

8. **Лисенко Вероніка Володимирівна** – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Тема доповіді: **«Інтерактивні методи навчання як напрям модернізації вищої освіти»**

9. **Світлична Світлана Олександрівна** – в.о. директора бібліотеки Харківського інституту фінансів КНТЕУ.

Тема доповіді: **«Бібліотека як центр інформаційного забезпечення освітнього процесу»**

10. **Ловінська Людмила Геннадіївна** – доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного фінансового інституту Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління».

Тема доповіді: **«Визначення вартості освітніх послуг»**

11. **Бичихін Єгор Володимирович** – аспірант, науковий співробітник відділу теорії економіки і фінансів Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління»,

спідоповідачі: **Осипенко Марина Валеріївна** – науковий співробітник відділу управління проектами розвитку державних фінансів Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління»,
Головко Владислав Олександрович – аспірант Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління».

Тема доповіді: **«Партнерські засади розбудови механізмів фінансування освіти»**

ЗАСІДАННЯ КРУГЛИХ СТОЛІВ КАФЕДР

Круглий стіл № 1

Особливості викладання професійно-орієнтованих дисциплін в умовах дистанційного навчання

Керівник: Городецька Т. Е. – завідувач кафедри державних фінансів

Круглий стіл № 2

Інтеграція освіти, науки й інформаційних технологій – запорука ефективності навчального процесу

Керівник: Шум М. А. – завідувач кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу

Круглий стіл № 3

Напрями модернізації вищої економічної освіти

Керівник: Косарева І. П. – завідувач кафедри фінансів і кредиту

Круглий стіл № 4

Інновації в освіті як шлях розвитку людського капіталу ВНЗ

Керівник: Богоявленський О. В. – завідувач кафедри менеджменту

Круглий стіл № 5

Соціально-гуманітарні, культурологічні та виховні аспекти забезпечення якості економічної освіти

Керівник: Панфілов О. Ю. – завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Круглий стіл № 6

Сучасні інноваційні технології вищої економічної освіти та їх перспективи

Керівник: Глотов Є.О. – завідувач кафедри економіко-математичних методів та інформаційних технологій

Круглий стіл № 7

Зовнішнє і внутрішнє забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах

Керівник: Ярмач О. В. – завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

*Н. І. Сушко, к. е. н., доцент,
докторант Науково-дослідного фінансового інституту
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»*

КОНТРОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ У КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Важливою функцією державного управління економікою та її регулювання є державний фінансовий контроль.

Питанням контролю у сфері державних фінансів присвячені роботи таких відомих зарубіжних та вітчизняних вчених, як Дж. Стігліц, А. Премчанд, М. Бариніна-Закірова, Г. Дмитренко, Т. Єфіменко, Н. Рубан, О. Петрик, І. Стефанюк, І. Чумакова, О. Чечуліна [1-9], та інші. Дослідження науковців показують, що державний фінансовий контроль забезпечує оптимізацію діяльності державних установ, зміцнення інститутів держави, впливає на всю економіку й інші аспекти соціальної діяльності. Усе це доводить, що від ефективності системи державного фінансового контролю як частини загальної управлінської системи залежить ефективність реалізації фінансової політики, ефективність функціонування держави, а в сукупності з іншими важливими факторами – і саме її існування.

Відносно новим в Україні суб'єктом державного фінансового контролю є Державна казначейська служба України. З огляду на те, що організація та регулювання фінансових та грошових потоків здійснюється за допомогою методів фінансового контролю, цілями фінансового контролю, що здійснюється казначейством є:

а) сприяння збалансованості між потребою у фінансових ресурсах і розміром грошових коштів;

б) забезпечення своєчасності і повноти виконання фінансових зобов'язань перед державним бюджетом, а також упередження нецільового спрямування бюджетних коштів їх розпорядниками.

Розвиток казначейського обслуговування державного бюджету за доходами та витратами супроводжувався розширенням контрольних повноважень органів Казначейства. Фінансовий контроль стає функцією казначейського обслуговування коштів державного бюджету та складовою розвитку системи державних фінансів. Наразі органи Казначейства здійснюють три форми фінансового контролю, а саме: попередній, поточний та наступний (рис. 1).

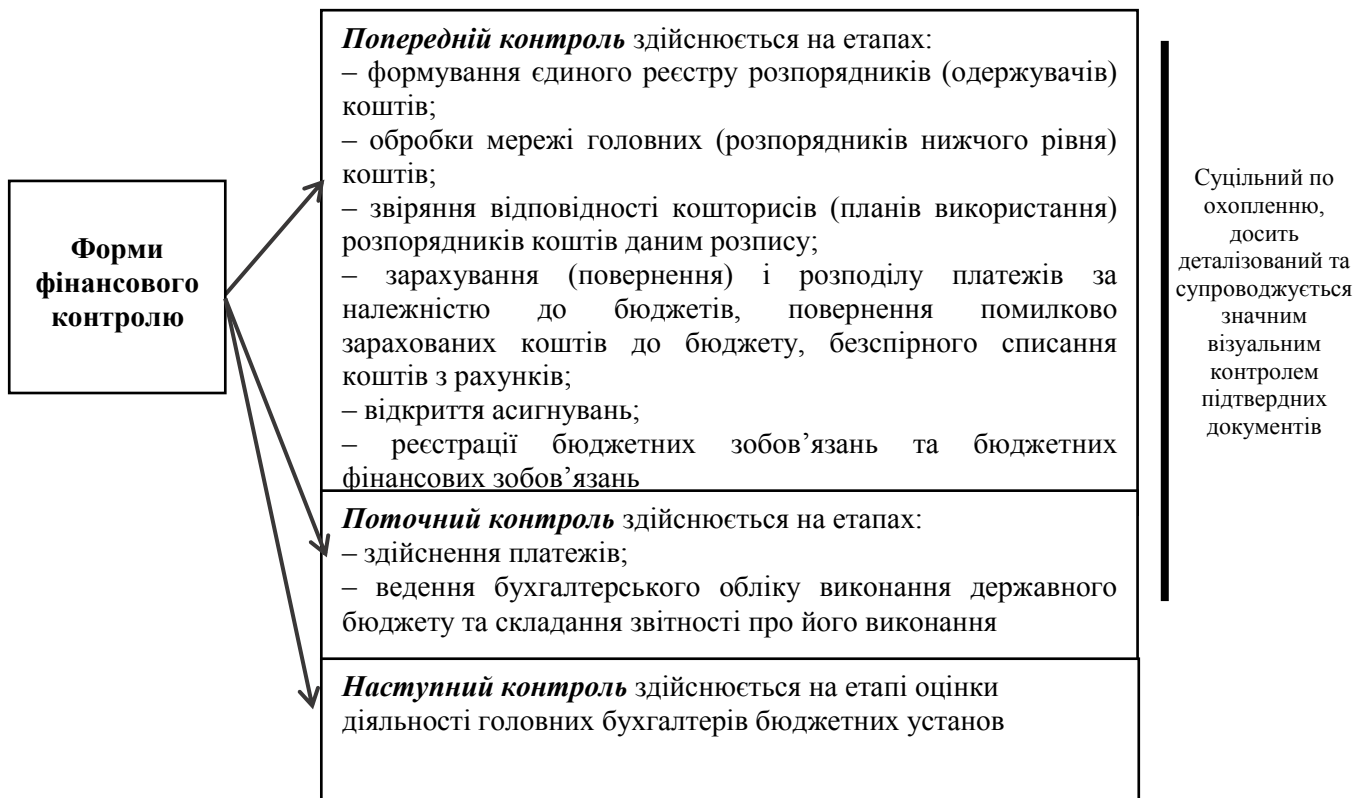

Рис. 1. Форми фінансового контролю органів Казначейства
(Складено автором)

Отже, контроль є суцільним по охопленню операцій, досить деталізований та супроводжується значним візуальним контролем підтвердних документів.

Питання контролю, як функції казначейського обслуговування державного бюджету, набуває актуальності в контексті реалізації Стратегії розвитку системи управління державними фінансами [10].

Міжнародний досвід функціонування казначейських систем обслуговування бюджетів в умовах здійснення реформ вказує на перехід від:

- попереднього контролю у платіжному процесі до «активного» управління фінансовими ресурсами держави;
- централізованої системи контролю до децентралізованої, що посилює контроль та відповідальність розпорядника бюджетних коштів.

Швецький економіст Й. Юнгман досліджуючи бюджетний процес як інструмент ефективного управління зазначає, що прагнення до підвищення ефективності витрат, і стало основною причиною введення урядами багатьох країн світу технологій бюджетного планування і управління, орієнтованого на результат [11, с. 49].

Вітчизняні реалії, що супроводжуються: розвитком державного внутрішнього фінансового контролю; запровадженням електронних закупівель, електронного документообігу та цифрового підпису, дистанційного обслуговування органами Казначейства розпорядників бюджетних коштів, а також інтеграція міжурядових інформаційних баз даних вказують на необхідність та готовність удосконалення контролю в системі державних

фінансів України.

Контроль ефективності витрачання державних коштів на надання послуг, гарантованих Конституцією України, зокрема освітніх, є актуальним для Міністерства освіти і науки України в контексті виконання Рекомендацій парламентських слухань (16 листопада 2016 року). Тож необхідно провести дослідження з оцінювання реальної вартості підготовки вищими навчальними закладами за кошти державного бюджету одного фахівця певної спеціальності, освітньо-кваліфікаційного рівня, форми навчання, та з урахуванням цього обґрунтувати можливість впровадження в Україні моделі фінансування вищої освіти, в основу якої покладено постулат збільшення доданої вартості студента.

В умовах запровадження з 1 січня 2017 року повного пакету прийнятих національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі та методології бухгалтерського обліку витрат бюджетних установ з'являються нові можливості щодо бухгалтерського узагальнення інформації на рахунках бухгалтерського обліку, які і мають стати базою для визначення вартості послуг. Отже, потребує перегляду діюча Методика розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта, оскільки не передбачає використання даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності розпорядників бюджетних коштів.

Удосконалення системи державних фінансів шляхом імплементації міжнародних стандартів статистики та бухгалтерського обліку у національне законодавство відкриває нові можливості щодо отримання інформації на якісно новому рівні щодо результативних показників виконання бюджетних програм. Взаємозв'язок програмно-цільового методу у бюджетному процесі та бухгалтерського обліку відповідно до НП(С)БОДС 135 «Витрати» унаочнено на рис. 2.

Рис. 2. Взаємозв'язок програмно-цільового методу та бухгалтерського обліку відповідно до НП(С)БОДС 135 «Витрати» (Складено автором)

Потребують удосконалення методологія складання паспортів бюджетних програм при програмно-цільовому методі бюджетування та звітів про їх виконання із урахуванням нової методології бухгалтерського обліку, визначеної НП(С)БОДС. Це дозволить володіти реальною інформацією за результативними показниками, зокрема економічної ефективності витрачання бюджетних коштів, а також планової і фактичної собівартості одиниці продукту.

Наслідком проведених реформ має стати перехід до планування видатків на основі наданих послуг, а не утримання установ.

Список використаних джерел:

1. Stiglitz J. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress / J. Stiglitz, A. Sen, J. P. Fitoussi // Executive Summary. – 2009. – Available at: http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/dossiers_web/stiglitz/doc-commission/RAPPORT_anglais.pdf
2. Premchand A. Public Expenditure Management / A. Premchand ; International Monetary Fund. – Washington, D. C., 1993. – 280 p
3. Дмитренко Г. В. Концептуально-методологічні основи та історичні основи організації і здійснення фінансового контролю в Україні : монографія / Г. В. Дмитренко. — К.: АДЕФ-Україна, 2009. — 160 с.
4. Єфіменко Т. І. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції / Т. І. Єфіменко, С. С. Гасанов, П. М. Леоненко та ін.; за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфіменко. – К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. – 784 с.
5. Єфіменко Т. І. Державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм / Т. І. Єфіменко, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан та ін. К.: НДФІ, 2004. – 320 с.
6. Чумакова І. Ю. Державний фінансовий контроль / І. Ю. Чумакова, Н. В. Шульга; за заг. ред. О. А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2013. – 412 с.
7. Стефанюк І. Державний фінансовий контроль: класифікаційні характеристики / І. Стефанюк // ВІСНИК КНТЕУ. - № 4. – 2011. – с. 42-52.
8. Чумакова І. Ю. Аудит ефективності: зарубіжний досвід та українські реалії / І. Ю. Чумакова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 1. – С. 55–61.
9. Чечуліна О. О. Європейський досвід внутрішнього аудиту / О. О. Чечуліна // Фінансовий контроль. – 2011. – № 7. – С. 6–11.
10. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.13 № 774-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-p>.
11. Сушко Н. І. Класифікація надходжень і витрат в процесі казначейського обслуговування державного бюджету в умовах євроінтеграції / Н. Сушко // Науковий журнал «Science Rise». – 2016. № 2/1(19) С. 47 – 54.

*К. В. Свідло, д. т. н., професор,
декан факультету торгівлі, готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу
Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ. ЗАДАЧІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

В Україні, як і в багатьох пост-тоталітарних країнах, система вищої освіти залишається закритою, тобто вимоги до якості формулюються і перевіряються переважно профільними міністерствами (виконавцями, а не реальними

замовниками освітніх послуг) і не корелюють з дійсними потребами відкритого ринку. А важливі гравці, що мають скеровувати учасників освітнього процесу (бізнес, студенти, національні та міжнародні громадські організації та ін.), не беруть участь, навіть побічно, у процедурах забезпечення якості, хоча формально така участь передбачена.

Таким чином задачею освітніх закладів України стає не підвищення власної якості та ефективності, а успішність формального звітування перед державними органами контролю, породженням чого, в зв'язку із відсутністю мотивації і серйозного суспільного контролю, стає корупція.

Відповідно до опублікованих «Матеріалів Національної команди експертів з реформування вищої освіти (ВО), в рамках проекту ЄС «НЄО в Україні», умовами успішного розвитку освітніх систем, визнаних в світі, є: вибір і конкуренція, децентралізація та автономія, відповідальність за результати. Саме тому створення системи забезпечення якості для української вищої освіти має базуватись на цих принципах і відповідати провідним сучасним європейським практикам.

Команда проекту європейських експертів TRUST, на підставі аналізу фактів, публікацій, різноманітних експертних висновків, громадської думки та ін., визначає, що система вищої освіти в Україні продовжує процес деградації. Але, як би не було привабливо, не треба звалювати відповідальність за цей процес на менеджерів освіти (влада, чиновники, керівництво ВНЗ), на брак ресурсів та академічних свобод. Після ретельного аналізу поточної ситуації експерти змушені визнати, що ми всі є співучасниками процесу деградації і однаково винні в ситуації, що склалася. За факти системних проблем у вищій освіті ми всі несемо не меншу (а може і більшу) відповідальність, ніж адміністративно-командна система ВО України. Система менеджменту ВО України та її компоненти, включаючи так звану систему забезпечення якості, повністю відповідають тому низькому рівню академічної культури, яка властива всім учасникам ВО (студентам, батькам, викладачам, роботодавцям, адміністрації).

Серед найважливіших заходів для виведення системи забезпечення якості вищої освіти України з кризи слід визначити наступні:

1) Створення національного визначення поняття якості на основі кращих європейських практик та трикутника знань.

2) Розвиток власних стратегій еволюції ВНЗ на основі глобальної концепції у вигляді унікальних систем цінностей, що враховуватимуть специфіку діяльності і цілі ВНЗ.

3) Розробка прозорих процедур забезпечення якості для еволюції ВНЗ у відповідності з вибраною системою цінностей.

4) Запровадження автономії ВНЗ після того, як культуру забезпечення якості буде сформовано.

Тобто, за оцінками європейських експертів, найбільшої шкоди вищій освіті в Україні завдає відсутність культури забезпечення її якості, яка формується через накопичення досвіду. Університетська автономія та прозорість вищої освіти, підтримана механізмами електронної демократії та високою

академічною культурою всіх учасників процесу мають стати гарантією успіху заходів забезпечення якості в системі ВО.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Луговий В. І. Забезпечення якості в концепції Закону України «Про вищу освіту»// Матеріали Національної команди експертів з реформування вищої освіти, проекту ЄС «НЕО в Україні». URL: <http://www.erasmusplus.org.ua/erasmus/ka3-pidtrymkareform/natsionalna-komanda-ekspertiv-here/materiali-here.html>

2. Концепція забезпечення якості вищої освіти України // Національний Web-портал із забезпечення якості вищої освіти України. URL: http://www.dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf

*А. О. Семенець, к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
Р. А. Чемчикаленко, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ У ВНЗ: ПРОБЛЕМА АМБІВАЛЕНТНОСТІ

Вищі навчальні заклади можуть запроваджувати спеціалізації в межах ліцензованих спеціальностей. Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти [1, ст. 1]. При цьому існує невизначеність щодо доцільності запровадження спеціалізації підготовки здобувачів вищої освіти за економічними спеціальностями.

Існують різні точки зору стосовно необхідності спеціалізації на бакалаврському рівні. В Європі частіше застосовується така освітня модель, за якої поділ на спеціалізації виключений із бакалаврату й починається з магістерського рівня [2]. Доречі, у Законі України «Про вищу освіту», а саме в статті 5, спеціалізація вказана у визначенні другого (магістерського) рівня вищої освіти. Так, на бакалаврському рівні за спеціальностями «Фінанси, банківська справа та страхування», «Облік і оподаткування», «Менеджмент» може не виникати потреби в спеціалізації, а от за спеціальністю «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» навпаки, виникає потреба в такому поділі: товарознавство і торговельне підприємництво, біржова діяльність, економіка підприємства тощо. У Харківському фінансово-економічному коледжі в період з 1998 по 2003 роки був досвід запровадження спеціалізацій: «Податки», «Державні фінанси», «Фінанси підприємств». Утім, результати працевлаштування випускників довели відсутність потреби в таких спеціалізаціях.

Дослідження науковців свідчать, що розвиток вищої освіти має бути спрямований на підвищення професійної мобільності випускника ВНЗ. Здатність фахівця без великих часових і фінансових витрат змінювати спрямованість своєї професійної діяльності визначає його соціальний статус. Наявність такої якості у фахівця впливає на його добробут та ефективність

професійної діяльності. Як правило, вузька спеціалізація освіти не може забезпечити професійну мобільність фахівця.

Вищі навчальні заклади проблему амбівалентності запровадження спеціалізації мають розглядати з огляду на потреби здобувачів вищої освіти та виокремлювати такі підходи: «спеціалізація – вибір абітурієнта», «спеціалізація – якість освітньої діяльності, потреба в ресурсах», «спеціалізація – обмеження випускників у працевлаштуванні, виборі професії».

Підхід «спеціалізація – вибір абітурієнта». Процес вибору професії, навчання у ВНЗ сьогодні є для багатьох студентів прагматичним, цілеспрямованим та таким, що відповідає сучасним перетворенням. Цінність освіти як самостійного соціального феномену, що має соціокультурну, особистісну й статусну привабливість, відступила на останнє місце. Можливо, що відмінність цінностей минулих і прийдешніх років головним чином полягає саме в цьому. У своїй теорії Елі Гінзберг звертає увагу на той факт, що вибір професії – процес, що постійно розвивається, відбувається не миттєво, а впродовж тривалого періоду. Він включає низку «проміжних рішень», сукупність яких і впливає на остаточне рішення. Кожне проміжне рішення важливе, оскільки воно надалі обмежує свободу вибору й можливість досягнення нових цілей.

Досліджуючи проблему впливу на вибір професії, слід розглянути безліч чинників: вплив батьків, друзів, вчителів, гендерно-рольові стереотипи, рівень розумових здібностей, структура інтересів людини. Свідоме виявлення професійних інтересів і схильностей є найважливішим прогностичним фактором професійного задоволення. Причиною неадекватного вибору професії можуть бути як зовнішні(соціальні) чинники, пов'язані з неможливістю здійснити професійний вибір за інтересами, так і внутрішні (психологічні), пов'язані з недостатнім усвідомленням своїх професійних схильностей або з неадекватним уявленням про зміст майбутньої професійної діяльності.

Підхід «спеціалізація – якість освітньої діяльності, потреба в ресурсах». ВНЗ повинен організувати освітній процес відповідно до стандартів вищої освіти, Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти та інших нормативних документів у сфері вищої освіти. Під час установа потреби в ресурсах необхідно визначити наступне: наявність науково-педагогічних працівників, їхні компетентності, необхідність додаткового залучення фахівців для організації освітнього процесу; вимоги до професійного рівня науково-педагогічних працівників; наявність баз практики; матеріально-технічне забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти тощо.

Головною складовою процесу організації освітнього процесу є формування компетентностей. Відповідно до статті 1 Закону України «Про вищу освіту», компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Формування компетентностей відбувається засобами змісту освіти, охоплюючи всі форми організації

освітнього процесу. При цьому слід використовувати й інші позааудиторні заходи, які допоможуть виховати особистість, здатну адаптуватися до складних умов життєдіяльності, політичних та економічних змін у державі, систематично оволодівати новими знаннями, навичками й уміннями та досягати поставленої мети долаючи перешкоди. Так, у Харківському інституті фінансів традиційним стало поширення та впровадження бізнес-ігор, зокрема міжнародної студентської бізнес-гри «Корпорація ідей» за підтримки програми Sucsid Tempus, бізнес-гри «Управлінські поєдинки» за підтримки Федерації управлінської боротьби України, Харківської обласної молодіжної спілки «Молоді підприємці України», Тренінгового центру «Велосипед», а також брейн-рингів «Знання законодавства у сфері місцевого самоврядування» та численних інтелектуальних заходів з бухгалтерського обліку. Крім бізнес-ігор, у 2013 р. студенти інституту вперше взяли участь у міжнародній програмі соціально-економічних проектів Enactus, а в 2014 та 2016 роках команда Харківського інституту фінансів стала фіналістом змагань Enactus Україна. Командою ENACTUS KNIF був створений бізнес-центр «Ф'ючерси», метою якого стало спілкування з діловою елітою, аналіз ідей учасників і розробка бізнес-планів та їх реалізація.

Підхід «спеціалізація – обмеження випускників у працевлаштуванні, виборі професії». Можна визначити такі недоліки спеціалізації для працевлаштування випускника ВНЗ:

- вузька направленість – головний недолік спеціаліста, який окрім своєї роботи не може себе реалізувати в іншому виді діяльності;
- залежність від підприємства, на якому працює випускник – виникає ризик скорочення або звільнення у зв'язку з банкрутством;
- виникнення небажання працювати, рутинна одноманітна діяльність стомлює будь-кого;
- очікування кар'єрного зростання;
- залежність від економічного стану країни (заробітна плата не враховує інфляцію);
- виникнення необхідності працевлаштуватися на другу роботу.

Незважаючи на наявні недоліки спеціалізації, є також і певні переваги:

- стабільність заробітної плати;
- кар'єрне зростання;
- затребуваність на біржі фрілансерів;
- можливість викладання шляхом проведення приватних семінарів, тренінгів з метою передачі знань і досвіду роботи.

Освітній процес у вишах повинен будуватися таким чином, щоб випускники мали можливість вільно й творчо обирати професію і не були пов'язані на все життя з однією й тією ж діяльністю.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1382613528661298>

2. Частухина В. А. Бакалавриат – составная часть многоуровневой системы высшего образования / В. А. Частухина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.science-education.ru/34-1338>

М. А. Андреев, аспірант

Київського національного торговельно-економічного університету

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) – незалежний орган, створений для забезпечення якості вищої освіти в Україні, за аналогією європейській країні та Сполучений Штатів Америки. Законодавчими засадами діяльності Національного агентства є статті 16-25 Закону України «Про вищу освіту», постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» та постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.2016 № 567 «Деякі питання діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». Треба відзначити, що окремі норми законодавства, що регулюють діяльність НАЗЯВО, суперечать іншим законодавчим актам, що унеможливує повне їх виконання. Наприклад, слід згадати статтю 24 вищезгаданого Закону «Ліцензування освітньої діяльності». Ця стаття не відповідає нормам Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», яка визначає, що подібне ліцензування мають здійснювати виключно центральні органи виконавчої влади, яким не є Національне агентство.

Проект документу, що має назву «Стратегічні напрямки господарської діяльності» був розроблений і внесений на громадське обговорення Національним агентством. Цей документ має на меті визначити пріоритети діяльності Агентства на 2017-2020 рік і стати підґрунтям для розробки інших нормативно-правових актів. Слід відзначити, що основа проекту цього документу була розроблена доктором філософських наук Курбатовим Сергієм та кандидатом історичних наук Панич Оленою. Згідно Закону України «Про вищу освіту», до повноважень Національного агентства відноситься:

- 1) формування вимог до системи забезпечення якості вищої освіти, розробка положення про акредитацію освітніх програм і подача його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;
- 2) аналіз якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів;
- 3) проведення ліцензійної експертизи, підготовка експертного висновку щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності;
- 4) формування за поданням вищих навчальних закладів (наукових установ) пропозиції, у тому числі з метою запровадження міждисциплінарної підготовки, щодо переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на відповідних рівнях вищої освіти, і подача його центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

5) формування єдиної бази даних запроваджених вищими навчальними закладами спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти;

6) проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

7) формування критеріїв оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, вищих навчальних закладів України, за якими можуть визначатися рейтинги вищих навчальних закладів України;

8) розроблення вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, розроблення порядку їх присудження спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів (наукових установ) та подача його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

9) розроблення положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад та подача його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, акредитація спеціалізованих вчених рад та контроль їх діяльності;

10) акредитація незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти;

11) здійснення інших повноважень, передбачених законом.

Для здійснення своїх повноважень Національним агентством вже утворено сім комітетів: комітет з питань етики; апеляційний комітет; комітет з акредитації освітніх програм та акредитації і співпраці з незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти; комітет з питань оцінювання якості вищої освіти, формування рейтингів та визначення інституційного статусу вищих навчальних закладів; комітет з питань акредитації спеціалізованих вчених рад та атестації вчених; комітет з питань змісту освіти, погодження стандартів вищої освіти і стандартів освітньої діяльності та формування показників державного замовлення та комітет з питань міжнародного співробітництва.

Основними принципами Національного агентства в проекті стратегічних напрямків діяльності визначено наступне.

1) Професіоналізм. Члени Національного агентства сприяють його авторитету і формують довіру до нього в суспільстві, спираючись на власний професіоналізм, академічну репутацію та системне підвищення кваліфікації у сфері забезпечення якості вищої освіти.

2) Відповідальність. Діяльність Національного агентства базується на усвідомленні його членами спільної відповідальності за долю вищої освіти, науки та інновацій в Україні.

3) Об'єктивність. Рішення Національного агентства приймають колегіально, з урахуванням різних позицій і униканням конфлікту інтересів.

4) Відкритість і прозорість. Процедури прийняття рішень Національного агентства засновані на зрозумілих та раціонально обґрунтованих алгоритмах, які дозволяють здійснювати громадський контроль за реалізацією державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти.

В документі визначено п'ять основних цінностей вищої освіти, які сформульовані наступним чином:

– академічна доброчесність, яка передбачає дотримання високих етичних і професійних стандартів діяльності у науковій та освітній сфері;

– студентоцентризм, який дозволяє найповніше реалізувати право здобувачів вищої освіти на якісну освіту, особистісний розвиток та затребуваність на ринку праці;

– автономія вищих навчальних закладів і наукових установ, що гарантує рівність прав всіх учасників освітнього процесу, а також найкращі можливості розвитку, співробітництва і залучення інвестицій у сфері вищої освіти і науки;

– послідовна модернізація змісту вищої освіти відповідно до вимог сьогодення, потреб ринку праці, перспективних напрямів розвитку економіки, науки, особистості (soft skills);

– європейські та світові стандарти якості, які забезпечуються у тому числі через відповідні процедури зовнішнього оцінювання якості і акредитації, прозорість і підзвітність самого Національного агентства, його входження до Європейської мережі агентств з забезпечення якості вищої освіти.

Основними напрямками діяльності Національного агентства, як і планувалось при розробці Закону України «Про вищу освіту», в проекті документу визначено:

1) оцінювання і забезпечення якості вищої освіти;

2) акредитація освітніх програм, інші процедури визнання якості;

3) формування стандартів вищої освіти;

4) забезпечення якості підготовки здобувачів наукових ступенів;

5) сприяння академічній доброчесності;

б) співпраця з громадськістю, державними та неурядовими організаціями, навчальними закладами, міжнародними організаціями у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Звичайно, це не виключний перелік напрямків, але вищеподані є основними.

Як бачимо, проект документу, у разі його ухвалення Національним агентством, стає основою для прийняття подальших рішень та нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>

2. Проект стратегічних напрямків діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naqa.gov.ua/golovne-zavdannja-sudovoi-vladi-zahi-3>

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Соціально-економічні зміни та інформаційний розвиток всього світового співтовариства потребує перегляду сформованих традицій системи освіти. Ця тенденція проявляється у вигляді протиріч між необхідністю засвоєння людиною нових сфер знань і труднощами їх засвоєння в повному обсязі. У зв'язку з цим актуальними питаннями розвитку вітчизняної освіти в умовах інтеграції в світовий освітній простір є розвиток креативного мислення, впровадження наукових досягнень у відповідності з їх потребою, створення можливостей для перевтілення студента в суб'єкт власної діяльності. Бо тільки спеціаліст з якісною освітою зможе стати активним учасником економічного, соціального і культурного розвитку суспільства.

Актуальними питаннями освітньої політики України є покращення професійної підготовки спеціалістів, кардинальне оновлення науково-методичної системи освіти, удосконалення форм і методів навчання, скорочення розривів між реальним рівнем підготовки спеціалістів і запитами роботодавців, забезпечення безперервності освіти, аналіз закордонного досвіду в освіті. У зв'язку з тим, що наша країна вибрала демократичний шлях розвитку, підвищується роль суспільства в прийнятті рішень.

В епоху інформаційних технологій спеціаліст мусить бути творчою особистістю, що засвоїла основи комп'ютерної техніки, вільно використовує можливості новітніх технологій, здатна самостійно вести науково-дослідницьку роботу і здійснювати діагностичний аналіз своєї роботи. По цій причині для сучасної системи освіти особливо важливо використовувати педагогічні інновації, ефективно і правильно використовувати в навчально-виховному процесі інтерактивні методи.

Слово «interactiv» складається з двох слів: «inter», що в перекладі з англійської мови означає «спільно», «між»; «act» – «дія». Таким чином, інтерактивні методи побудовані на підставі взаємовідносин «хто навчає» і «кого навчають», створюють умови для спільної діяльності.

Відмінністю інтерактивних методів навчання від методів традиційного навчання є використання життєвого досвіду, розкриття особистісних і професійних здібностей через аналіз і систематизацію інформації. Шляхом інтерактивних методів студенти засвоюють наступні знання, кваліфікацію, навички та вміння, а саме:

- розвиток критичного мислення, рефлексивних здібностей;
- аналіз і оцінка власних ідей і дій;
- самостійне розуміння, всебічний аналіз і вміння відбирати інформацію;
- самостійне формування нового знання;
- участь в дискусіях, відстоювання своєї думки;
- прийняття рішення і вирішення складних питань.

Тому в процесі інтерактивного навчання студенти повинні бути готові до наступних дій:

- спільна робота;
- активність з позиції сприйняття, комунікативності і соціальності.

В процесі інтерактивного навчання студент вчиться формулювати, правильно передавати та обґрунтовувати свою думку, вести дискусію, слухати інших, поважати і рахуватися з іншими думками і точками зору.

На практиці, у педагогічному процесі вищої школи, застосовуються різні форми організації навчання, виховання та розвитку студентів. Традиційно основною формою навчання є лекції. З цього приводу в літературі зустрічаються неоднозначні думки щодо необхідності проведення лекцій, як форми заняття. Прихильники традиційної дидактики вбачають її переваги, а опоненти цієї теорії натомість висувують протилежні аргументи, стверджуючи що прийшов час усвідомити, що лекція, як загальноаудиторна форма роботи, є найменш ефективною серед інших форм навчання студентів у вищій школі. Натомість досвід показує, що повна відмова від лекцій знижує науковий рівень підготовки, порушує системність і рівномірність роботи студентів продовж семестру. А підкреслені недоліки значною мірою можуть бути подолані правильною методикою і раціональною побудовою подачі матеріалу, який викладається. Тому вважаємо, що потрібно застосовувати такі методи, які підвищать ефективність лекцій, але при цьому не заважатимуть досягти поставленої мети. Прикладом оновленого лекційного процесу може бути застосування інтерактивних методів, а саме короткі включення в лекційний процес, за допомогою яких студенти зможуть проявити різні види активності [1].

Так, інтерактивні методи навчання – це є необхідністю сьогодення, але не менш важливим є правильне і раціональне залучення даної методики викладання в загальноосвітній процес. Тому важливим питанням, а, в більшості випадків, і проблемою є підготовка викладачів до використання інтерактивних методик на практиці. Переважна більшість викладачів проходили підготовку в системі освіти ще за часів Радянського Союзу, тобто теоретично і практично не готові до запровадження таких технологій і потребують самі проходження тренінгів або семінарів. Сьогодні є скоріше виключення ніж закономірністю проходження реальних курсів підвищення кваліфікації викладачами, отримання грантів і проходження стажування за кордоном. На нашу думку саме це є реальним досвідом і тими новими знаннями, які можуть привнести новий підхід у застарілу систему викладання у вищій школі. Звичайно, ніхто не знімає відповідальності з держави через відсутність фінансування, але питання залишається відкритим і сьогодні необхідно залучати додаткові ресурси у підвищення кваліфікації викладачів, бо на даний момент лише самомотивація є тією рушійною силою, яка штовхає викладачів готувати проекти і приймати участь у різних міжнародних програмах. В Україні катастрофічно не вистачає інформації і залучення передового світового досвіду у систему навчання вищої школи, тож ще раз підкреслюємо, що ефект від використання інтерактивних прийомів при навчанні у вищій школі буде максимальним лише за умови, коли

сам викладач глибоко усвідомить суть і необхідність такої роботи, при цьому врахує вікові особливості та рівень розвитку студентів.

Література:

1. Кононенко Ю. С. Використання інтерактивних методів у процесі викладання економічних дисциплін / Ю. С. Кононенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://acup.poltava.ua/files/Kononenko.pdf>.

*С. О. Світлична, в. о. директора бібліотеки,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Бібліотека – інформаційна основа освітнього простору ХІФ КНТЕУ, від якої значною мірою залежить рівень навчання, професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців. Вона забезпечує освітній процес сформованими фондами навчально-методичної та наукової літератури, постійно розширюючи перелік підписних періодичних видань та організацію доступу до інформації. Сучасні умови освітнього процесу зумовили збільшення навантаження на бібліотеку, зростання її ролі, вдосконалення бібліотечно-інформаційного забезпечення.

Основні завдання бібліотеки:

- розширення номенклатури бібліотечно-інформаційних послуг, впровадження нових бібліотечних форм і методів роботи на основі новітніх інформаційних технологій та комп'ютеризації бібліотечних процесів;
- створення електронних баз даних;
- пропагування та розкриття за допомогою всіх бібліотечно-інформаційних засобів змісту загальнолюдських цінностей, культурно-історичної, духовної та наукової спадщини, ідеї національного державотворення;
- забезпечення повного, якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування студентів, науково-педагогічних працівників, співробітників вищого навчального закладу згідно з їх інформаційними запитами на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів;
- формування бібліотечного фонду відповідно до профілю вищого навчального закладу та інформаційних потреб усіх категорій користувачів.

Сьогодні читач звертається до бібліотеки як до сучасного культурно-інформаційного центру, де поєднуються багатоміжові знання і новітні технології. Проте, жодна бібліотека, якими б багатими не були її фонди, не може сповна забезпечити інформаційних потреб сучасної людини. Важливими складовими бібліотеки є електронні ресурси, зокрема ті, що доступні через світову мережу Інтернет.

Глобальна комп'ютеризація суттєво трансформувала роль бібліотекаря, який раніше рекомендував книгу читачеві, а зараз став спеціалістом у галузі нових інформаційних технологій.

Держава значну увагу приділяє інформаційному забезпеченню освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Є жорсткі умови визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» де регламентується забезпеченість бібліотеки:

- вітчизняними та закордонними фаховими виданнями;
- обсягом фондів навчальної, наукової літератури;
- дисциплін підручниками, навчальними посібниками та іншою довідковою літературою.

У складі бібліотеки функціонують: читальна зала, абонемент навчальної та наукової літератури, зала електронних ресурсів. Є філія в гуртожитку. На 01.01.2017 р. фонд нашої бібліотеки складає 39 488 примірників, з них: 32 017 прим. – навчальна література, 3 656 прим. – наукові видання, 3 815 прим. – художні видання. Зала електронних ресурсів оснащена 10 комп'ютерами, електронний каталог налічує 23 588 бібліографічних записів. У бібліотеці використовується автоматизована бібліотечно-інформаційна система «УФД / Бібліотека». Електронний каталог являє собою єдине сховище, оновлюється в режимі реального часу. Читачам доступні функції електронного каталогу.

Система вищої освіти постійно перебуває під впливом динамічних змін (політичних, соціальних, економічних, міжнародних, наукових, технологічних тощо). Забезпечення якості вищої освіти залежить від адекватної упереджувальної реакції вищих навчальних закладів на ці зміни, що зумовлюють проведення постійного моніторингу вищої освіти та застосування рейтингів вищих навчальних закладів.

У рейтингу діяльність вищих навчальних закладів оцінюється з використанням міжнародних наукометричних і веб-метричних даних та індексу цитування.

Для оцінювання результативності наукової діяльності важливе місце відводиться **наукометрії** – напряму досліджень, що вивчає когнітивні комунікації в науці за частотою цитувань наукових робіт та їхніх авторів. Завданням наукометричних баз даних є дослідження публікаційної активності та цитованості авторів наукових праць. **Наукометрична база даних** – це бібліографічна і реферативна база даних з інструментами для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Деякі відомі бібліографічні бази даних:

- **Web of Science** – це реферативна наукометрична база даних наукових публікацій проекту Web of Knowledge компанії Thomson Reuters. Станом на 2012 р. WoS пропонує доступ до 12000 назв найбільш авторитетних академічних журналів, а також збірників наукових праць та комплектів первинних наукових даних. Наукометричний апарат платформи забезпечує відстеження показників цитованості публікацій з ретроспективою до 1900 р. Одним з ключових концептів наукометричного апарату платформи є імпакт-фактор (індекс впливовості) наукового видання.

- **Scopus** – найбільша в світі єдина реферативна база даних і наукометрична платформа, що була створена в 2004 р. видавничою

корпорацією Elsevier. Станом на січень 2013 р. Scopus містить понад 50 млн. записів (близько 2 млн. додається щорічно). В базі даних проіндексовано 20500 назв наукових видань, 5000 видавництв, 340 книжкових серій та 4,9 млн. праць конференцій. Наукометричний апарат бази даних забезпечує облік публікацій науковців і установ, у яких вони працюють, та статистику їх цитованості. Scopus надає гіперпосилання на повні тексти матеріалів. База даних доступна за умов підписки через веб-інтерфейс.

– **Google Академія (Google Scholar)** – є вільно доступною пошуковою системою, яка забезпечує повнотекстовий пошук наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. Google Scholar включає статті, що опубліковані в журналах, зберігаються в репозитаріях або знаходяться на сайтах наукових колективів чи окремих вчених.

– **Index Copernicus (IC)** (Польща) – міжнародна наукометрична база, включає індексування, ранжування та реферування журналів, а також є платформою для наукової співпраці та виконання спільних наукових проектів. База даних має кілька інструментів для оцінки продуктивності, що дозволяють відслідковувати вплив наукових робіт і публікацій окремих учених або наукових установ. На додаток до оцінки продуктивності, індекс Копернік також пропонує традиційні реферування та індексування наукових публікацій.

– **«Україніка наукова»** – українська загальнодержавна реферативна база даних з природничих, технічних, суспільних, гуманітарних та медичних наук. Започаткована Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України. Започаткована у 1998 р. Має друкований аналог – реферативний журнал «Джерело».

– **Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) на eLIBRARY.RU** – це національна інформаційно-аналітична система, яка призначена не тільки для оперативного забезпечення наукових досліджень актуальною довідково-бібліографічною інформацією, але є також і потужним інструментом, що дозволяє здійснювати оцінку результативності та ефективності діяльності науково-дослідних організацій, учених, рівень наукових журналів і т.д.

Основні наукометричні показники:

– **Індекс цитування** – прийнятий в науковому світі показник «значущості» праць вченого і являє собою число посилань на публікації вченого у реферованих наукових періодичних виданнях. SCI є одним з найпоширеніших наукометричних показників. Наявність у науково-освітніх організаціях вчених, які мають високий індекс цитування, говорить про високу ефективність та результативність діяльності вузу в цілому.

– **h-індекс, або індекс Хірша** – це наукометричний показник, який є кількісною характеристикою продуктивності вченого, групи вчених, університету або країни в цілому, заснований на врахуванні кількості публікацій та кількості цитувань цих публікацій.

– **Імпакт-фактор** – чисельний показник важливості наукового журналу. Щорічно розраховується Інститутом наукової інформації, який у 1992 році був придбаний корпорацією Thomson і публікується у журналі «Journal Citation Report». Кому і для чого потрібен?

- Бібліотекам – визначитись, які періодичні видання передплачувати;
- Авторам наукових статей – обирати, у яких журналах публікуватися;
- Редакторам журналів та видавцям – для оцінки рівня журналу, визначення перспективи його розвитку, відстеження популярності.

Переваги для викладачів:

- Міжнародне визнання науковців;
- Рейтинг науковця;
- Незалежність від наукового ступеня і вченого звання;
- Переваги для подовження терміну контракту;
- Можливість працевлаштування за кордоном тощо.

Для ВНЗ:

- Рейтинг у міжнародному рейтингу (Tempus);
- Престиж для студентів;
- Міжнародні контракти, угоди;
- Навчання з обміну спеціалістів тощо.

Завдяки плановій діяльності адміністрації нашого інституту суттєво змінився веб-сайт ХІФ, який сприяє створенню цілісного позитивного образу закладу, висвітлює питання його діяльності, освітнього і наукового потенціалу, забезпечує відкритість та прозорість у висвітленні інформації щодо виконання ліцензійних вимог до організації освітнього процесу. Окремою сторінкою на сайті виступає інформація про бібліотеку, де представлено: історія бібліотеки, напрями діяльності, бібліографічні покажчики, тематичні списки літератури, віртуальні огляди та екскурсії, книжкові виставки, інформація про нові надходження тощо.

Йде постійна кропітка робота з наповнення веб-сторінки бібліотеки новою інформацією. Планується додати блок «Інституційний репозитарій».

Інституційні репозитарії (відкриті електронні архіви) є одним із шляхів реалізації ідеї Відкритого Доступу до наукової інформації. Введення в дію інституційного репозитарію дає установі високу ступінь контролю над результатами досліджень своїх співробітників, уможлиблює керування їхніми науковими та навчальними матеріалами з найбільшою ефективністю. Дослідники можуть долучитися до підтримки руху відкритого доступу для отримання якнайкращого ефекту від своїх публікацій, самоархівуючи їх у репозитарії та суттєво збільшуючи таким чином читацьку аудиторію. Згідно з результатами досліджень, розміщення праць у відкритому доступі збільшує частоту їхніх цитувань і, відповідно, додає шанси на визнання у світовому науковому співтоваристві.

Право надавати свої твори до репозитарію інституту мають науково-педагогічні працівники інституту, у тому числі ті, які працюють за сумісництвом; студенти (за рекомендацією викладачів); аспіранти та докторанти; науковці, офіційно не зареєстровані як співробітники інституту, якщо вони є співавторами інститутських авторів чи тісно пов'язані з інститутом, наприклад, заслужені професори, особи, що мають почесні посади в інституті; випускники інституту.

Мета репозитарію полягає у:

- для постійного збереження результатів наукових досліджень співробітників без будь-якого передавання інформації про них;
- для демонстрації наукового потенціалу установи державному і приватному сектору;
- для отримання додаткових коштів на проведення наукових досліджень чи поточного аудиту витрат;
- сприянні зростанню популярності інституту шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі;
- збільшенні індексу цитування наукових публікацій працівників, студентів ХІФ КНТЕУ шляхом забезпечення вільного доступу до них за допомогою Інтернет;
- сприянні застосуванню результатів досліджень ХІФ в науковий обіг.

Бібліотека ХІФ КНТЕУ постійно працює над підвищенням якості інформаційної підтримки освітнього процесу інституту, використовуючи комп'ютерні технології. Але впровадження комплексної системи менеджменту якості в діяльність бібліотеки дозволить підвищити рівень обслуговування користувачів, запропонувати нові види інформаційних послуг з використанням інноваційного інструментарію, які не тільки відповідають вимогам користувачів бібліотеки, але і випереджують в якісних характеристиках їх очікування, швидко адаптуються до змін їх потреб і переваг.

Якість для бібліотеки – це орієнтир на інтереси користувачів, постійне задоволення їх інформаційних потреб відповідно до навчальних, наукових та професійних запитів, поліпшення якості і ефективності бібліотечних послуг.

Література:

1. Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти : Постанова від 30.12.2015 р. № 1187 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF> (дата звернення 31.01.2017 р.) – Назва з екрану.
2. Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : монографія / За ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2010. – 200 с.
3. Міжнародні наукометричні бази даних та індекси цитування [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.vtei.com.ua/index.-php/ua/theme/custom-pages/nauky-ta-mizhnarodnykh-zv-iazkiv/2015-09-16-11-49-44> (дата звернення 31.01.2017 р.) – Назва з екрану.
4. Назаровець С. Репозитарії вищих навчальних закладів України у системі наукової комунікації // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 8. – С. 1–5.

*Є. В. Бичихін, аспірант,
науковий співробітник відділу теорії економіки і фінансів,
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»;
М. В. Осипенко,
науковий співробітник відділу управління проектами
розвитку державних фінансів,
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»;
В. О. Головка, аспірант,
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»*

ПАРТНЕРСЬКІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ

У функції сучасної держави входить виконання широкого спектра конституційних зобов'язань, зокрема сприяння розбудові освіти. З метою розвитку людського капіталу механізми урядового фінансового регулювання спрямовані на залучення й перерозподіл зовнішніх і загальнонаціональних ресурсів. Успішність реалізації владних повноважень на центральному й місцевому рівнях залежить від наявності прозорих і адекватних законодавчих актів, за допомогою котрих держава впливає на процеси формування та використання грошових коштів, капіталів, поведінку економічних агентів для досягнення цілей модернізації всіх сфер діяльності людини.

Процеси глобалізації супроводжуються поширенням загальноновизнаних норм, які встановлюються різними міждержавними об'єднаннями, міжнародними фінансовими організаціями (МФО) тощо. Соціальна, виробнича та інші складові інфраструктури сучасних економічних систем є об'єктами інвестування для створення матеріального середовища задоволення потреб членів суспільства. Їх розвиток, що слугує підґрунтям забезпечення довгострокового соціально-економічного зростання, має відбуватися на умовах делегування урядових повноважень відповідним структурам у межах унітарного або федеративного державного устрою з урахуванням необхідності гармонізації загальнонаціональних і регіональних інтересів. Як відомо, регламенти втручання органів влади в саморегульовані ринкові правила потрібно будувати за принципом дотримання рівних прав із громадськістю й бізнесом.

Публічно-приватне партнерство у сфері освіти найчастіше притаманне країнам, де координація накопичення й максимального використання сукупного потенціалу індивідуумів у інноваційному розвитку є одним із пріоритетних напрямів державної політики [1]. Тому при розробленні сучасних механізмів фінансування проектів у сфері поширення знань слід передбачати справедливий розподіл ризиків між стейкхолдерами різних форм власності. Поєднання цілей домогосподарств, суб'єктів господарювання, органів влади повинне бути підґрунтям унормованих формальних і неформальних підстав їх взаємодії на міжнародному, державному й регіональному рівнях. Передусім це стосується регулювання фінансових потоків у межах податкових систем, політики зовнішніх і внутрішніх запозичень, їх обслуговування та погашення,

елементів державних доходів, видатків (асигнувань, субсидій, субвенцій, дотацій, трансфертних платежів) тощо [2].

В Україні фінансування освітянської галузі традиційно належить до пріоритетних напрямів бюджетних видатків, посідаючи друге місце після соціального захисту й відповідного забезпечення. У 2015 р. частка коштів, витрачених на освіту, у видатковій частині зведеного бюджету України становила 16,8 %, а у ВВП – 5,7 %, на 1,2 в. п. менше, ніж у 2012 р. [3]. Для порівняння: в середньому по ЄС-28 частка видатків консолідованих бюджетів на освіту в 2013 р. дорівнювала 5 % ВВП [4]. Однак у цих країнах значно вищою є частка приватних джерел фінансування освіти, ніж в Україні, де вона за період 2007–2012 рр. скоротилася з 25 до 15 % [5].

Протягом останніх років витрати на первинну, середню й професійну освіту в Україні також характеризувалися спадною тенденцією, зменшившись у 2014 р. до 4,3 % ВВП. Витрати на фінансування вищої освіти в Україні теж скоротилися з 3,5 % ВВП у 2009 р. до 2,7 % ВВП у 2014 р. [5]

Спільною рисою країн – лідерів за рівнем витрат на фінансування вищої освіти є висока частка приватних джерел фінансування, що становить 40–50 % загальних видатків на окреслені цілі [6]. В Україні їх частка є меншою за 30 % [5]. Проте вона навряд чи може бути високою в умовах низького рівня ВВП на одну особу та особистих доходів переважної більшості громадян. У 2015 р. ВВП України на одну особу за паритетом купівельної спроможності дорівнював 7987 дол. США (серед країн Європи нижчий показник лише в Молдові – 5047 дол.), що становить 21 % від середнього показника по ЄС, 37,4 % – країн Європи, що розвиваються, та 71,7 % – держав Східного партнерства ЄС [7].

Сучасні тенденції підвищення мобільності капіталу й трудових ресурсів трансформують характер праці та її організації. Поєднання лібералізації ринків із новітніми технологіями в глобальних умовах істотно впливає на зміни в системах фінансування освіти. Проте в таких транзитивних державах, як Україна, підходам до забезпечення ресурсами процесів поширення знань нерідко притаманна певна інерційність. Це пов'язано з феноменом *path dependence*, тобто наслідуванням методів бюджетування, що склалися впродовж багаторічних змін економічного устрою. Нові реалії спонукають до перегляду чинних практик фінансування освіти відповідно до європейських стандартів, за котрими якість трудових ресурсів постає одним із найважливіших чинників конкурентоспроможності й адаптивності економічного середовища.

Як показує світова практика, збільшення участі суб'єктів приватної форми власності в системі навчання може призводити до помітного обмеження повноважень держави в цій сфері. Мається на увазі поступова відмова останньої від безпосереднього надання навчальних послуг та адміністративного регулювання формування доходів і витрат із одночасним створенням засад для функціонування ринкового середовища, а також важелів фінансового заохочення креативних ініціатив. Утім, розподіл функцій і обов'язків має залежати від того, в якій мірі уряди готові делегувати свої повноваження

основного надавача освітніх послуг приватному сектору та впроваджувати найкращий досвід сучасних регуляторних технологій. Управління змінами в такому разі повинне орієнтуватися на результати детального аналізу доцільності, ризиків і можливості імплементації рішень у конкретних умовах. Наприклад, найкращий світовий досвід управління проектами активно впроваджується в регуляторну діяльність вітчизняних органів влади, різних галузей, однак це не завжди дає очікувані результати. Наявність рекомендацій міжнародних організацій, зокрема фінансових, щодо застосування методологій управління проектами в різних сферах, хоч і забезпечує певну визначеність, не гарантує розв'язання нестандартних, унікальних проблем.

У теперішніх умовах формуються нові вимоги до здатності не лише уніфікувати, а й адаптувати передовий досвід до конкретних ситуацій із використанням інноваційного мислення. Перевагами імплементації проектного фінансування в освітянській галузі може стати результативне співвідношення різних джерел капітальних і фінансових інвестицій, включаючи іноземні, а також банківських кредитів, пайових внесків у інвестиційні фонди, облігаційних позик, коштів МФО тощо [8]. Безперечно, бюджетні кошти у вигляді гарантій і податкових пільг теж можуть залучатися.

Партнерство держави й бізнесу даватиме можливість на постійній основі вкладати значні кошти в підготовку висококваліфікованих фахівців для роботи із сучасним, інноваційним обладнанням, а також у сфері менеджменту. Ідеться як про виробничі, так і про соціальні галузі, що безпосередньо пов'язані з відтворенням людського капіталу – головного фактора підвищення конкурентоспроможності держави в умовах сьогодення. Наприклад, у сфері охорони здоров'я застосування нових лікувально-діагностичних технологій, запровадження правил страхової медицини вимагає постійного підвищення кваліфікації працівників.

Після глибокої рецесії наша держава має відчувати економічне відновлення, стимульоване інноваціями в рамках програми реформ. Позитивні зрушення можуть бути втілені лише в разі створення привабливого інвестиційного клімату, підвищення стандартів життя населення за рахунок надання якісних суспільних послуг тощо. Поєднуючи розв'язання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку із задоволенням інтересів бізнесу та громади [9], пріоритетними напрямками розбудови партнерських відносин в Україні вбачаються не лише виробнича сфера, а й соціальна інфраструктура та гуманітарний розвиток, де поширення знань є найважливішою галуззю, що забезпечує відтворення людського капіталу.

Список використаних джерел:

1. Patrinos H. A., Barrera-Osorio F., Guáqueta J. The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education / World Bank. URL:

<http://documents.worldbank.org/curated/en/453461468314086643/pdf/479490PUB0Role101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf>.

2. Єфименко Т. І. Податки в інституційній системі сучасної економіки / НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2011. С. 46.

3. Розраховано на основі звітів Державної казначейської служби України про виконання державного бюджету (URL:

<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>) та про валовий внутрішній продукт у фактичних цінах (URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html).

4. General government expenditure by function (COFOG) / Eurostat. URL:

http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/gov_10a_exp.

5. Національні рахунки освіти України у 2014 році // Державна служба статистики України [Електронний ресурс].- Режим доступу:

http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/bl/02/bl_NRO14_pdf.zip

6. Education at Glance / OECD. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance_19991487.

7. Розраховано за: World Economic Outlook Database / International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/weodata/index.aspx>.

8. Пересада А. А., Майорова Т. В., Ляхова О. О. Проектне фінансування: підручник. Київ: КНЕУ, 2005. 736 с.

9. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249628355&cat_id=244274130.

Особливості викладання професійно-орієнтованих дисциплін в умовах дистанційного навчання

*А. С. Китченко,
асистент кафедри сучасних європейських мов
Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Останнім часом методи, форми і способи організації продуктивних взаємодій в процесі навчання іноземним мовам в системі вищої освіти зазнали значних змін. Це виражається в переході від методів навчання, в центрі яких стоїть викладач, до методів, орієнтованих на активну діяльність учня, а також у зростанні впливу нових технологій на процес навчання. І тут не можна не відзначити появу якісно нового засобу навчання, спеціально орієнтованого на окремо взятую людину у всій своєрідності її індивідуальності, тобто поява і широке використання в навчальному процесі засобів інформаційних та комунікативних технологій (засобів ІКТ). Ця обставина стала однією з основних причин того, що успішна розробка гуманістичної ідеї в освіті, а також ідеї інтенсифікації процесу навчання виявилися на вістрі педагогічної думки в усьому світі. Розглядаючи феномен інформатизації освіти як процес реалізації дидактичного потенціалу засобів ІКТ, неможливо не помітити, що саме з появою зазначених засобів слова про особу, про індивідуальний стиль навчання, центральної ролі студента у всьому педагогічному процесі почали поступово виходити на перший план, знаходити матеріальну основу у вигляді конкретних технологій навчання, покликаних гарантувати кожному студенту досягнення поставлених цілей. Одним з перспективних напрямків використання засобів ІКТ при навчанні у вищих навчальних закладах може бути дистанційне навчання.

Дистанційне навчання, що припускає впровадження найперспективніших технологій (відеоматеріали, комп'ютерна графіка, презентації, електронні словники, відеоконференції та ін.), є найбільш надійним гарантом успішного формування комунікативної компетенції у студентів немовного вузу. Дистанційне навчання в цілому, включаючи навчання іноземним мовам, організоване на базі комп'ютерних телекомунікацій, стає сьогодні дуже популярною формою навчання.

Сама по собі робота в дистанційному режимі в будь-якій формі розвиває багато рис особистості, необхідних сучасному фахівцеві. Завдяки тому, що робота студента регулярно контролюється викладачем, розвивається дисциплінованість. Уміння використовувати різного роду джерела інформації, комунікабельність, обумовлена необхідністю самому або за рекомендацією викладача визначати кількість і контингент партнерів по навчанню і здійснювати з ними обов'язкове (за допомогою комп'ютера) спілкування є

найважливішими для сучасної людини рисами особистості, найбільш повно розвиваються за допомогою дистанційного навчання. Дистанційне навчання передбачає вміння працювати з найперспективнішими засобами зв'язку, які, виступаючи в ролі засобів навчання, є самі по собі не тільки ілюстраціями до прогресивних технологічних текстів, а й необхідними атрибутами робочого місця сучасного фахівця.

Така особливість дистанційного навчання іноземним мовам, як можливість виконувати індивідуально-орієнтовані завдання вдома або на робочому місці (в залежності від матеріальних можливостей здобувача) в своєму власному темпі за наданим повним комплектом матеріалів дозволяє уникнути багатьох традиційних недоліків колективних аудиторних занять: брак підручників і роздаткового матеріалу, дисциплінарних порушень, навчання в переповненому приміщенні.

Дослідження застосування засобів ІКТ в системі освіти показали, що їх використання при вивченні іноземних мов у вузі часто дає позитивний ефект. Ефективність дистанційного навчання залежить від декількох фактів, серед яких головний – ефективна взаємодія між викладачем (координатором) і здобувачами. Інтерактивність є ключовим словом під час організації дистанційного навчання.

В сучасних умовах для вдосконалення дистанційного навчання краще було б пропонувати студентам комбінацію дистанційних форм. Наприклад, можна поєднувати роботу в інтернеті з роботою по друкованим посібникам, по навчальним програмам на CD, відеоматеріалам і т. д. Це дозволило б урізноманітнити процес дистанційного навчання іноземної мови. Причому кожен студент міг би вибрати таку комбінацію форми навчання, яка відповідала б його рівню володіння іноземною мовою, його технічним і фінансовим можливостям.

Розробка різноманітних навчальних матеріалів, орієнтованих на впровадження практично всіх форм дистанційного навчання іноземної мови в немовному вузі і на використання різних типів дистанційного обладнання, є складним і трудомістким процесом для вузівського колективу кафедри іноземних мов. Перш за все, потрібна спеціальна підготовка для викладачів іноземних мов. При традиційному навчанні викладач може планувати заняття або імпровізувати. В умовах же дистанційного навчання мають місце свої особливості і труднощі. Традиційний підручник не можна просто розмістити в мережі: потрібно продумати структуру подачі матеріалу, розробити візуальні засоби, визначити інтерактивні елементи. Комбінація форм дистанційного навчання вимагає виявлення видів робіт, які найбільшою мірою підходять для тієї чи іншої форми, і їх чіткого розподілу по всьому курсу навчання. Швидкий розвиток технологій обумовлює постійне вдосконалення освітніх програм, які, в свою чергу, вимагають постійного вдосконалення викладачів, підвищення їх кваліфікації.

Сучасна методика викладання іноземної мови в системі дистанційної освіти має на увазі велику самостійну роботу студентів. Специфіка дистанційного навчання така, що ті, яких навчають за допомогою спеціальних

програм можуть взаємодіяти з викладачем в режимі online, спілкуватися між собою за допомогою чатів і форумів, виконувати тести і автоматично отримувати результати перевірки завдань з оцінкою і коментарями викладача.

Дистанційне навчання іноземної мови в більшій мірі, ніж будь-яке інше, формує професійно-орієнтовану мовну компетенцію в силу того, що дає можливість в повній мірі реалізувати міжпредметні зв'язки. Деякі тексти за фахом можуть бути начитані іноземною мовою, деякі читаються безпосередньо викладачем в режимі online або в рамках відеоконференції. Пропоновані завдання можуть бути спрямовані як на засвоєння мовного матеріалу, так і на визначення рівня розуміння прочитаного або прослуханого тексту.

Слід зазначити, що формування у студентів професійно-орієнтованої комунікативної компетенції засобами дистанційного навчання вже не мрії, а реальність. Популярність дистанційної освіти пояснюється тими перевагами, які воно надає здобувачам. Серед них значна економія коштів і часу, більш досконалі умови проведення занять, різноманітність їх форм, більший обсяг робочого матеріалу, більша кількість можливостей для тренування при оволодінні іноземною мовою і можливість швидше завершити курс завдяки індивідуальному темпу роботи.

Отже, можна зробити висновок про те, що організація процесу навчання іноземної мови в дистанційній формі у ВНЗ дозволяє найбільш повно реалізувати особистісно-орієнтований підхід до навчання, при якому студент розглядається як особистість, готова до безперервного процесу освіти і вдосконалення. Саме безперервність є одним з найважливіших факторів, що визначають успішність у вивченні тої чи іншої іноземної мови. В рамках даної парадигми дистанційному навчанню відводиться роль оптимізатора навчально-пізнавального і науково-дослідного процесу, який робить цей процес більш гнучким і доступним і дозволяє урізноманітнити форми навчання.

*Т. Е. Городецька, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри державних фінансів,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Темп сучасного розвитку суспільства ставить перед вітчизняною системою освіти принципово нове завдання: сформувати особистість, яка ефективно реагує на поновлення знань. Сучасному суспільству потрібна педагогіка, яка формує в особистості стійкі компоненти творчого стилю мислення.

В умовах модернізації вищої освіти особливого значення набуває проблема професійної підготовки майбутніх фахівців, конкурентноздатних на ринку праці, компетентних, які вільно володіють своєю професією.

Нова освітня парадигма за пріоритет професійної освіти розглядає орієнтацію на інтереси особи, на становлення її ерудиції, розвитку самостійності у здобутті знань, тобто на компетентнісний підхід до освіти.

Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які мають бути деталізовані в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відносин за навчальними галузями та життєвими сферами. Офіційним документом ЄС «Ключові компетентності для навчання упродовж життя» визначено вісім найголовніших компетентностей:

- 1) спілкування рідною мовою;
- 2) спілкування іноземною мовою;
- 3) математична компетентність і фундаментальні компетентності в галузі науки та техніки;
- 4) комп'ютерна компетентність;
- 5) уміння вчитися;
- 6) міжособистісна, міжкультурна, соціальна і громадянська компетентності;
- 7) підприємливість;
- 8) культурна компетентність [1, с. 44].

Проте, компетентнісний підхід в освіті сприяє цілеспрямованому формуванню професійних компетенцій у майбутніх фахівців економічного профілю.

В зв'язку з цим виникла необхідність визначення концептуальних підходів до професійного розвитку студентів у вищих навчальних закладах та пошуку ефективних технологій навчання, які сприятимуть формуванню професійних компетенцій у майбутніх фахівців економічного профілю.

Економічні компетентності включають в себе:

- 1) глибоке засвоєння базових знань з фундаментальних розділів економіки;
- 2) вміння оперувати знаннями з економічних дисциплін в практичній діяльності;
- 3) готовність до здійснення економічної діяльності;
- 4) здатність використовувати економічні методи в обраній професії [2, с. 59].

Методичне викладання економічних дисциплін у вищій школі базується на класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності студентів і постійно вдосконалюється під впливом змін економічних та соціальних процесів в Україні. У сучасних умовах методика викладання у вищій школі дозволяє не тільки поглибити та інтенсифікувати процес пізнання студентами явищ навколишньої дійсності, а й гуманістично спрямувати його за змістом, технологічними компонентами та структурними елементами [3, с. 60].

Одним з перспективних практичних втілень є такі технології які здійснюються на основі взаємозалежних принципів:

- 1) навчання на основі інтеграції з наукою і виробництвом;
- 2) професійно-творчої спрямованості навчання;
- 3) орієнтованості навчання на особистість;
- 4) орієнтованості навчання на розвиток досвіду самоосвітньої діяльності майбутнього фахівця.

Впровадження зазначених вище технологій на практиці доводить необхідність їх проектування, удосконалення та використання системного підходу при їх застосуванні на принципах поєднання взаємодії теорії і практики, індивідуальної і колективної роботи, навчання з застосуванням ігор, наставництва і самоосвіти.

Інноваційні процеси у системі професійної освіти потребують такої підготовки фахівців, яка б відповідала світовим тенденціям створення глобальних ринків, становлення нової інформаційної ситуації, гнучко реагувала на кон'юнктуру ринку праці та була економічно стійкою, соціально захищеною і конкурентоспроможною. Концепція економічних знань, що змінилася, вимагає впровадження компетентнісного підходу в процес професійного навчання в умовах широкого застосування сучасних мережевих технологій та зміни педагогічних способів його передавання.

Література:

1. Колос І. В. Профіль професійної компетентності фахівця з обліку і аудиту / І. В. Колос // Імплементация сучасних технологій навчання у навчальний процес : матеріали Міжнародної наукової конференції, 17-18 березня 2015 р. – К. : НУХТ, 2015. – С. 43-49.
2. Кузьміна Н. М., Струтинська О. В. Компетентнісний підхід до навчання інформаційних систем і технологій майбутніх учителів економіки / Н. М. Кузьміна, О. В. Струтинська // Інформаційні технології в освіті. – 2011. – Вип. 9. – С. 57-63.
3. Носова О. В., Маковоз О. С. Використання інформаційних технологій в викладанні економічних дисциплін // Інформ. технології в освіті : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 5. – С. 58-64.

*Л. М. Матросова, д. е. н., професор,
професор кафедри державних фінансів,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

РОЗВИТОК ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗРОСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ КРАЇНИ

Розвиток освіти за роки незалежності України безпосередньо пов'язаний із становленням держави. Зараз в Україні сформована нова законодавча та нормативно-правова база функціонування освітньої галузі, у тому числі Закони «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту» тощо. Водночас системно проводиться реформування та модернізація структури, змісту, форм та методів навчання, удосконалюється система управління закладами освіти на основі сучасних принципів гуманізму та демократії.

В Законі України «Про освіту» підкреслено, що освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального й економічного розвитку суспільства і держави [1].

Виришальну роль у розвитку економіки та національного добробуту будь-якої країни відіграє концепція людського капіталу. Дослідження в даній галузі знайшли поширення в зарубіжній та вітчизняній науці. Наукові розробки свідчать, що людський капітал є найбільш цінним ресурсом сучасного

суспільства, більш важливим, ніж природні або фінансові ресурси. Величина людського потенціалу обумовлена умовами його формування та розвитку.

Розробка проблеми людського капіталу для України виявляється актуальною, враховуючи необхідність трансформації країни на засадах концепції економіки знань. Теоретичні та методологічні розробки даної проблеми висвітлені у публікаціях таких українських та зарубіжних авторів, як Д. Богиня, О. Власюк, В. Гєєць, О. Грішнова, А. І. Добринін, М. Долішній, Я. Жаліло, І. Лукінов, А. Колот, С. Мочерний, А. Покритан та ін. [2, 4, 5].

Слід зазначити, що в Україні аналіз ефективності людських ресурсів тривалий час відбувався на основі категорії «трудоий потенціал». На сучасному етапі розвитку економіки України оцінка стану трудового потенціалу виявляється неоднозначною. З одного боку, збільшується частка населення з вищою освітою, зростає його комп'ютерна грамотність, формуються навички працювати в ринковому середовищі, підвищується підприємницька активність. З іншого, – спостерігаються процеси руйнації трудового потенціалу: знижуються темпи відтворення населення, погіршується стан його здоров'я, зменшується кількість працездатного населення, зростає чисельність безробітних, загострюється проблема створення першого робочого місця для молоді тощо.

Відбувається також знецінення людського капіталу, яке стосується загальної освіти в частині отримання базових знань та спеціальної кваліфікації, тобто професійних навичок, вмінь працівника безпосередньо на робочому місці. Такі негативні наслідки призводять до різкого зниження продуктивності праці та обсягів виробництва в економіці країни. На ринку робочої сили спостерігаються тенденції поглиблення розбіжності професійно-кваліфікаційної структури пропозиції робочої сили та ринкового попиту на неї. Крім власне професійно-кваліфікаційної невідповідності, постає також проблема забезпечення якісних характеристик робочої сили відповідно до вимог трансформаційної економіки України.

Зазначимо, що розрізняють три види інвестицій в людський капітал: витрати на освіту, включаючи загальну і спеціальну, формальну й неформальну, підготовку за місцем роботи; витрати на охорону здоров'я, що складаються з витрат на профілактику захворювань, медичне обслуговування, дієтичне харчування, поліпшення житлових умов; витрати на мобільність, завдяки яким працівники мігрують з робочих місць, які характеризуються низькою продуктивністю праці та заробітної плати, на роботу з більш привабливими умовами.

Слід підкреслити, що з усіх видів інвестицій в людський капітал найбільш важливими є інвестиції у здоров'я та освіту населення, які сприяють зростанню рівня та якості знань, надають підстави для зміцнення людського капіталу, підготовки високо кваліфікованих фахівців, діяльність яких забезпечує підвищення темпів економічного розвитку країни.

Зарубіжний досвід свідчить, що розвинені держави значну увагу приділяють залученню інвестицій у сферу освіти як важливого чинника забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах розвитку економіки

знань. За рахунок цього відбувається активізація таких характеристик людського капіталу, як інноваційність, креативність та продуктивність праці.

За даними організації ЮНЕСКО, освіта суттєво впливає на різницю в доходах громадян: за її рахунок забезпечується 60% різниці в доходах людей, на всі інші чинники (здоров'я, природні здібності, соціальне походження) – 40% [2, с. 14].

В Україні витрати на освіту в структурі соціальних витрат державного бюджету посідають друге місце і зростають, починаючи з 2000 року. Підкреслимо, що інвестиції в людський капітал завжди мають довгостроковий характер, обумовлюють нагромадження певного рівня освіти та професійного досвіду людських ресурсів, збереження здоров'я, мобільність населення, зростання його соціального та інтелектуального потенціалу. У порівнянні з іншими напрямками інвестування, інвестиції у людину також дають найбільший ефект для формування позитивної динаміки економічного розвитку країни на перспективу.

За даними офіційної статистики, в Україні державні витрати на освіту до економічної кризи 2009 року постійно зростали. Так, якщо у 2000 році на фінансування освіти було спрямовано 7 млрд. грн. (12% сукупних видатків Зведеного бюджету України), то у 2008 році – 60 млрд. грн. (19,7% сукупних видатків відповідно). Проте, за даними 2009 року цей показник складав вже 47,6 млрд. грн. (21,9% сукупних видатків відповідно). У наступні роки спостерігалось зниження зазначених витрат. Наприклад, у 2016 році видатки на освіту у сукупних витратах бюджету становили 30,3 млрд. грн., тобто у порівнянні з 2008 роком вони знизилися майже у два рази [3].

Рівень бюджетних видатків на освіту по відношенню до ВВП також зростав за 2000 – 2009 роки: з 4,2% у 2000 році до 7,4% в 2009 році, але він досі не відповідає цільовому рівню, що задекларований Законом України «Про освіту», а саме – 10% від національного доходу. Видатки на фінансування вищої освіти в Україні зменшилися з 3,5% ВВП у 2009 році до 2,7% у 2014 році та становили 2,3% до рівня ВВП. При цьому переважна частина коштів, що витрачаються на освіту, витрачається на підтримання поточного стану, а не на її розвиток [4, с. 83]. Питома вага видатків Зведеного бюджету України на професійно-технічну освіту протягом 2009 – 2011 років була відносно стабільною та коливалася на рівні 6–6,5 %.

Щодо обсягу фінансування професійної освіти в Україні, то у 2012 році він складав 35,3 млрд. грн., у тому числі понад 6 млрд. грн. – на фінансування професійно-технічної освіти та 29,3 млрд. грн. – на фінансування вищої освіти [3].

Нестача коштів у державному бюджеті на розвиток освіти певною мірою компенсується за рахунок зростання приватних інвестицій студентів, учнів та їх батьків, оскільки зараз освіта вже вийшла зі сфери традиційного розподілу ресурсів і перетворилася на сферу великого бізнесу.

Проте, більшість керівників на підприємствах не зацікавлені у витратах на підвищення освіти та професійного рівня персоналу: в середньому підприємства витрачають на організацію навчання кадрів лише 0,5–0,7% від

величини заробітної плати. За кордоном мінімальні витрати фірм на покращення трудового потенціалу складають не менш, ніж 1,5–2% від суми заробітної плати [5]. Зростання обсягів фінансування підготовки персоналу сприятиме підвищенню віддачі від людського потенціалу, збільшенню продуктивності праці.

Таким чином, розвиток освіти та поліпшення якісних характеристик людського капіталу спрямовані на зростання конкурентоспроможності економіки України та її відповідність викликам сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 1997. – № 77.
2. Добрынин А. И. Человеческий капитал в транзитивной экономике /А. И. Добрынин, С. А. Дятлов, Е. Д. Цыренова. – СПб. : Наука, 1999. – 307 с.
3. <http://index.minfin.com.ua/budget/expense>.
4. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський та ін.; за заг. ред. Я. А. Жаліло. – К.: НІСД, 2014. – 132 с.
5. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручн. / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.; за наук. ред. А. М. Колота. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.

*О. Є. Дахнова, к. е. н., доцент,
доцент кафедр державних фінансів,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Проблеми забезпечення якості вищої економічної освіти в Україні протягом останніх десятиріч є дуже актуальним питанням, вирішення якого потребує переосмислення форм і методів навчання та реформування системи освіти відповідно сучасним вимогам суспільства.

Одним з напрямків підвищення якості вищої економічної освіти в Україні є впровадження дистанційних технологій навчання, головною метою яких є створення системи дистанційної освіти.

Дистанційна освіта сприяє реалізації головних засад освітньої політики держави – спрямованість навчання й виховання на індивідуальний розвиток особистості, задоволення й формування її інтелектуальних потреб та інтересів відповідно до інтересів суспільства.

Відповідно до Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, затвердженої Постановою МОН України від 20 грудня 2000 р., дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання.

У свою чергу, дистанційне навчання передбачає особливу організацію навчального процесу, в якій основна увага приділяється самостійному навчанню студента; в той же час, студенти та викладачі мають можливість здійснювати діалог між собою за допомогою засобів телекомунікації.

Дистанційні освітні технології (ДОТ) – це технології, реалізовані, в основному, із застосуванням інформаційних і телекомунікаційних технологій при опосередкованій (на відстані) або не в повному обсязі опосередкованій взаємодії студента і викладача.

Метою використання ДОТ є надання студенту можливості освоєння освітніх програм безпосередньо за місцем проживання (або тимчасового перебування) у зручний для нього час і в зручному для нього темпі [3, с. 208].

Дистанційна освіта має низку переваг перед традиційними формами освіти: гнучкість, технологічність, економічність, соціальна рівність тощо. В той же час використання дистанційних технологій навчання висуває певні специфічні вимоги як до професійних якостей викладачів і співробітників, так і до технічного оснащення ВНЗ і студента. Крім того, необхідною умовою ефективності дистанційної освіти є оволодіння комп'ютерними навичками, а також накопичення досвіду використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі.

Аналізуючи стан дистанційної освіти в Україні, слід зазначити, що сутність дистанційних форм навчання переважно зводиться до переведення навчальних матеріалів традиційної денної форми освіти в електронний вигляд. Проте, як справедливо зазначає І. І. Смалюк, наявність електронного підручника і його розміщення в локальній комп'ютерній мережі чи Інтернет не є дистанційним курсом у повному значенні цього терміна, тим більш не є дистанційною формою навчання [2, с. 205].

Поряд із створенням електронних підручників, на нашу думку, важливим є розробка комплексу навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів. Передбачається використання так званих електронних лекцій, головна перевага яких полягає у використанні електронних носіїв інформації, які у свою чергу дозволяють представляти її в стиснутому, проте більш об'ємному вигляді. Лекційний матеріал може бути викладений у вигляді тексту, озвучений і доповнений відео матеріалами; мова йде про відео-лекції, слайд-лекції, що студент зможе переглянути самостійно в зручний для себе час і в характерному для його темпераменту – ритмі. Комп'ютерні тренінги, різного роду тестуючі і навчальні програми, додатковий ілюстративний матеріал, а також доступ у потрібний час до довідкових даних, словникових термінів тощо [2, с. 206].

Крім того, не менш важливим для ефективно організації дистанційного навчання є створення в навчальному закладі відповідної інформаційної інфраструктури, що дозволяє організувати абонентську мережу доступу до власних інформаційних ресурсів.

У зв'язку з цим потребують перегляду методики навчання, моделі роботи та взаємодії викладачів і студентів. На думку С. М. Мигович у сучасній практиці використовуються щонайменше три організаційні форми в системі дистанційного навчання. При першій формі студенти особисто отримують завдання, записане на носіях інформації, залежно від апаратури, якою володіють навчальний заклад і студенти. Друга форма пов'язана з використанням електронної пошти або мережі Internet, по якій завдання

висилаються з освітнього центру безпосередньо студентам. Така організаційна форма передбачає наявність у кожного студента персонального комп'ютера, підключеного до мережі Internet. Третя організаційна форма покликана вирішити зазначену проблему. Для цього створюються регіональні центри, пов'язані комп'ютерною мережею з освітнім центром. Регіональні центри здійснюють передачу завдань безпосередньо студенту. Найчастіше застосовується саме такий спосіб навчання, при якому використовуються різні види технологій в різному поєднанні: кейс-технології, мережеві технології тощо [1, с. 327].

Підсумовуючи, відзначимо, що організація навчального процесу із застосуванням дистанційних освітніх технологій потребує комплексного підходу, тобто поєднання педагогічних технологій (форм навчання), що базуються на принципах відкритого і комп'ютерного навчання, та активних методів навчання при спілкуванні в інформаційному освітньому просторі, розподілених незалежно в просторі і часі.

Література:

1. Мигович С. М. Огляд сучасного стану дистанційного навчання в Україні // Науковий вісник нац. університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 159. – Ч. 2: Педагогіка. Психологія. Філософія. – С. 320-329.
2. Смалюк І. І. Особливості впровадження дистанційного навчання на сучасному етапі // Вісник Чернігівського держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2010. – Вип. 76. – С. 204-208.
3. Теорія та методика професійної освіти: Навч. посібник / За ред. проф. З. Н. Курлянд. – К.: Знання, 2012. – 390 с.

*С. О. Коваленко, к. е. н.,
доцент кафедри державних фінансів,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

РОЛЬ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Кожний викладач в процесі своєї діяльності повинен постійно удосконалюватися і розвиватися. Перебіг соціально-економічних процесів в Україні та зміни в законодавстві вимагають постійного вивчення і оновлення методичного матеріалу з економічних дисциплін для підтримання високого рівня професійної діяльності. В цих умовах викладачу важливо не тільки розвиватися самому, а й стимулювати до розвитку студентів. На нашу думку, одним з видів активізації та зацікавлення студентів до саморозвитку є проведення семінарських занять.

Семінари є однією з активних форм проведення навчальних занять, вони будуються на самотійному опрацюванні студентом рекомендованої літератури, вивченні питань теми, сучасних економічних проблем. В результаті підготовки до семінарського заняття студенти навчаються самотійно працювати з літературою, таким чином у студентів формуються навички аналізу літературних джерел, короткого висловлювання їх суті, узагальнення матеріалу, підготовки коротких доповідей та повідомлень, виступу в ході обговорення, складання плану, порівняння матеріалу, відстоювання своєї точки

зору, формулювання проблеми та знаходження шляхів її вирішення. В основу семінарського заняття включають дискусії, диспути щодо розв'язання проблем з теми, що розглядається, під керівництвом викладача. Основне призначення семінару – поглиблення, систематизація та закріплення знань, отриманих студентами на лекції, аналіз проблемних ситуацій, обмін досвідом та контроль якості знань з дисципліни. Семінарське заняття передбачає інтенсивну самостійну роботу кожного студента.

Робота на семінарі потребує від викладача вільного володіння матеріалом, швидкої реакції на зміст висловленої інформації, вміння організувати та розподілити роботу всієї групи, приділити увагу кожному студенту. Для кожного викладача семінар – це, перш за все, безпосередній контакт зі студентами, уважне ставлення до їх точки зору, вміння створити ділову атмосферу, яка б сприяла творчому мисленню студентів. В результаті заняття викладач повинен досягти основної його мети – навчити студента використовувати набуті на лекції та в процесі самостійної роботи знання та робити висновки.

Сьогодні основною проблемою проведення семінарського заняття є пасивність студентів, створення активності шляхом розподілу питань та доповідей заздалегідь, відсутність творчого активного обговорення проблеми. Отже втрачається основна мета семінару – активізувати пізнавальну, емоційну та творчу діяльність студентів. Для вирішення цієї проблеми варто виділити основні рекомендації викладачам щодо підготовки та проведення семінарських занять для стимулювання студентів до регулярного вивчення рекомендованої літератури та уважного ставлення до вивчення матеріалів лекційних занять:

- 1) чітко визначити мету та завдання семінару, щоб спрямувати навчальну діяльність студентів;
- 2) завчасно ознайомити студентів з планом семінарського заняття, щоб у них був час на підготовку та роботу з літературою;
- 3) підібрати літературу для підготовки до заняття, що надасть змогу студентами якісніше підготуватися до семінару, отже спинятиме розумінню та вільному володінню студентами основними поняттями та термінологією з вивченої теми;
- 4) правильно сформулювати питання семінару, що сприятиме формуванню власних думок студентів з проблеми, що розглядається;
- 5) продумати участь кожного студента в обговоренні, щоб сприяти більшій розумовій діяльності: дискусії, виступи, робота в групах, відгадування кросвордів;
- 6) створити умови взаєморозуміння та співпраці, що сприятимуть розвитку самостійного мислення, вміння слухати аргументи інших студентів, аналізувати їх та висловлювати свої аргументи, доводити свою правоту;
- 7) надавати можливість кожному студенту робити висновки та узагальнення, висловлювати свою точку зору, що сприятиме перетворенню раніше отриманих знань у тверді особисті переконання;
- 8) в кінці заняття самостійно систематизувати та узагальнити матеріал, оцінити роботу кожного студента, визначити позитивні та негативні

моменти, що дасть можливість визначити рівень та якість самостійної роботи студентів, ступень їх уважності на лекціях.

Варто зауважити, що саме в процесі семінару викладач має можливість краще оцінити ступінь розвитку пізнавальних здібностей та самостійності кожного студента, наявність творчого підходу до роботи. Крім цього, кожен студент на семінарі отримує цікаву інформацію протягом заняття, яка стимулює його мислення, бажання приймати участь в обговоренні, а викладач повинен мати обов'язково додаткові питання або вміти підготувати їх, зорієнтувавшись в ході виступів, помічаючи найбільш проблемні та цікаві моменти [1, с. 7]. Такими питаннями можуть бути питання щодо визначення причин проблеми, наслідків, до яких може привести затримка з її вирішенням, визначення варіантів вирішення проблеми, аналіз позитивних і негативних результатів її вирішення? Зазначені питання не повинні мати однозначної відповіді, а сприяти створенню умов для подальшої дискусії та пошуку найбільш ефективного варіанту вирішення.

Крім цього, при виборі методики проведення семінарських занять викладачу слід урахувувати особливості, зумовлені логікою викладання конкретної дисципліни та психолого-педагогічних особливостей студентської групи; необхідно забезпечувати високий рівень мотивації навчальної діяльності студентів (вивчення теми слід розпочинати із з'ясування її значення для засвоєння даної чи інших дисциплін, у майбутній професійній діяльності тощо); необхідно дотримуватися принципу професійної спрямованості навчання у вищій школі та здійснювати різнорівневі між предметні зв'язки з іншими дисциплінами, практичним навчанням, що забезпечує формування єдиної системи знань, умінь та навичок студентів [2].

Зазначимо також, що зміст семінарських занять має бути професійно спрямованим, забезпечувати мотивацію та розкривати значення матеріалу для майбутньої професійної діяльності, поєднувати теорію з практикою, залучати студентів до колективної пізнавальної діяльності.

Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що семінари не тільки стимулюють студента до постійного пошуку та самостійної роботи з літературою, дозволяють вивчити їх думки та інтереси, служать засобом контролю за їх навчальною діяльністю, а й виконують контролюючу роль роботи викладача та його вміння створити робочу ділову атмосферу в групі. Отже, при вмілій організації семінарського заняття викладач може встановити безперервний контроль за процесом засвоєння лекційного матеріалу, забезпечити включення в активну навчальну роботу студентів з різним рівнем знань та здібностей, налагодити продуктивну начальну діяльність.

Література:

1. Янченко О. І. Методика проведення семінарських занять / О. І. Янченко.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yancholga5.narod.ru/seminar.pdf>
2. Туркот Т. І. Семінарське заняття, методика його підготовки та проведення/ Т. І. Туркот.- .-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/50489-semnarske-zanyattya-metodika-yogo-pdgotovki-ta-provedennya.html>

*В. О. Корнивская, к. э. н., старший научный сотрудник,
ДУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»;
В. Г. Яременко, к. э. н., доцент,
доцент кафедры государственных финансов
Харьковский институт финансов КНТЕУ;
О. Л. Яременко, д. э. н., профессор,
ведущий научный сотрудник ДУ «Институт экономики и прогнозирования
НАН Украины»*

АНАЛИЗ ПРИЧИН ВЕЛИКОЙ РЕЦЕССИИ В ИЗУЧЕНИИ ФИНАНСОВЫХ ДИСЦИПЛИН

Довольно часто причиной Великой рецессии называют отдельные структурные диспропорции, например, чрезмерное увеличение ипотечного кредитования в США в последние десятилетия [1]. Некоторые аналитики главную причину видит в так называемых деривативах [2, 5]. В последнее время широкое распространение получила точка зрения, что причиной кризиса является либерализация финансовых рынков, которые без давления и надзора со стороны государства продемонстрировали склонность к получению доходов любой ценой [3]. Согласно такому подходу, в кризисе виноваты рыночные силы, а не государство. Такая логика, на наш взгляд, имеет ограниченную ценность, так как раскрывает только один аспект кризисных процессов, без учета фундаментальных предпосылок и исторического содержания происходящих глубоких изменений.

Более перспективной и методически ценной для понимания природы финансовых отношений является трактовка Великой рецессии как закономерного результата «отключения» индикаторов риска от системы принятия массовых решений [4, с. 51]. Регулирующая роль риска в предкризисные годы была нивелирована механизмами секьюритизации так называемых плохих активов банковской системы. Это повлекло неспособность регулятивных институтов эффективно координировать деятельность финансовых инвесторов, которые использовали финансовые инновации на глобальных рынках для перераспределения ресурсов и доходов в свою пользу, не обращая внимания на риски

Важно понимать, что Великая рецессия в определённом смысле является закономерным этапом фундаментальных сдвигов в институциональном устройстве глобальной экономики. В рыночной системе кризисы вообще неизбежны, это один из основных признаков жизнедеятельности развитой рыночной экономики. Однако успехи антициклической политики последних лет породили иллюзию о возможности монотонного роста экономики на больших интервалах без спадов и нежелательных резких подъёмов. Этому способствовали детализированные макроэкономические модели, внедрённые в деятельность государственных регуляторов, стабилизация темпов экономического роста за счёт включения в мировую торговлю переходных экономик.

Но при этом была предана забвению исключительно важная функция кризисов – шумпетерианское «созидательное разрушение» через выявление и ликвидацию диспропорций, структурное оздоровление, институциональные коррекции, интенсивную апробацию и селекцию инноваций. Как результат – в экономике наблюдалось накопление излишних институциональных звеньев, слабых конструкций, гипертрофированное развитие отдельных рынков. Рано или поздно этот потенциал должен был выплеснуться в виде разрушительных колебаний с высокой амплитудой.

Великая рецессия имеет глубокие институциональные предпосылки. Финансовая глобализация не была бы возможной без создания институциональных условий и специальных инструментов для снижения или полного устранения риска из процедур принятия инвестиционных решений. Благодаря новым финансовым институциям (хедж-фонды, страховые компании-монолайнеры, эмитенты кредитных дефолтных свопов) и сложным финансовым инструментам субъекты получили возможность снижать риск до масштабов, которыми можно было пренебречь при оценке привлекательности глобального инвестирования.

Однако риск как таковой является не менее важным регулятором пропорций рынка, чем цены и прибыльность. Устранение риска как актуального фактора инвестиционных решений субъектов создало искажённую картину глобальной экономической реальности, которая служила основой для якобы рациональной и эффективной структуры глобальных инвестиционных потоков. Так называемая революция секьюритизации позволила скрывать и откладывать проявление рисков с помощью современных финансовых инструментов. Инвесторы и кредиторы получили возможность превращать в доходные рыночные активы свои заведомо ошибочные инвестиции и безнадёжные долги.

Деформация связи между доходностью и риском постепенно приводила к глобальным перекосам и диспропорциям. Возможность трансформировать риски плохих кредитов и ошибочных инвестиций в анонимные инструменты деперсонифицированных финансовых институтов «запрограммировала» современную глобальную систему на неизбежный глубокий кризис. Проблема была не в отсутствии предостережений и прогнозов, а в отсутствии интегрирующих институтов и адекватных инструментов. Это отсутствие на протяжении последних десяти лет удачно маскировалось современными методами диверсификации рисков, которые на самом деле оказались инструментами их сокрытия.

Актуальный риск устанавливает границы расширения деятельности инвестора. Инвестор не может действовать в зоне, где он не контролирует важные условия своего функционирования. Опасность приближения к границе допустимого проявляет себя как риск субъекта (красная лампочка). Однако если индикатор риска вывести из строя, можно расти дальше. Нивелирование рисков можно рассматривать как способ преодоления ограничений роста субъекта, как инструмент усиления его экономической власти и её перераспределения в своих интересах. Система секьюритизации позволила на

какое-то время массово отключить показатели риска, что сделало возможной финансовую глобализацию. Возникла иллюзия роста доходов без риска [4, с. 54-55].

Наступление Великой рецессии было обусловлено таким сопутствующим эффектом массовой секьюритизации как легкодоступность денег, что способствовало утрате ими обязательного свойства любого экономического блага – редкости. Вследствие этого цены как денежное выражение стоимости потеряли информационную надёжность, а субъекты рынка получили возможность «экономить» на профессиональности, компетентности. Дешёвые кредитные ресурсы породили эффект массовой безответственности – как на уровне международных институтов и государственных органов, так и на уровне корпораций и домохозяйств. Первые признаки кризиса появились уже осенью 2006 года, но ни одна из институций не захотела взять на себя ответственность за управляемое сжатие финансовых рынков, кредитов и ликвидности. Несмотря на получаемые сигналы, инвесторы, кредиторы, центральные банки и мировые финансовые институты обречённо ждали последующего развития событий, пока не начался обвал осенью 2008 года.

Государство должно принять на себя ответственность за возникшие макроструктурные и институциональные диспропорции. Одним из условий формирования эффективной системы антикризисных мер должно быть их адекватность общему вектору движения хозяйственной системы. Финансовые институты должны существенно измениться в плане приспособления к потребностям реального сектора, его институциональной и отраслевой конфигурации. Требования к качеству и структуре капитала будут становиться жёстче.

Должна быть юридически оформлена новая финансовая и институциональная роль государства, подкреплённая инструментами и методами государственного регулирования рынков, которые могут быть объединены в такую новую институцию, как единый регулятор. Новая система должна возродить принципиально важный статус персонифицированного риска инвестора в принятии инвестиционных решений. Как следствие возникнет спрос на новый класс финансово-инвестиционных институтов с более коротким радиусом действия, основанных на личном доверии, персонифицированных инвестициях и реальных активах.

Проявления глобального кризиса в Украине усилены реализацией макроэкономических и финансовых рисков, накопленных в годы экономического роста. В условиях высокого уровня внешней зависимости и структурной уязвимости прямую угрозу стабильности денежной единицы представляет системный финансовый риск, связанный с ухудшением сбалансированности денежных потоков в экономике и массовым невыполнением обязательств.

Это может нарушить условия нормального функционирования основных системных субъектов – государства, предприятий реального сектора, банковской системы, домохозяйств и небанковских финансовых учреждений. Следствием прекращения/приостановления платежей между субъектами

економики, а также значительного активов становиться цепочка неплатежей, банкротства предприятий и финансовых учреждений, снижения объемов ВВП, роста безработицы, падения реальных доходов, значительный дефицит бюджета и невозможность своевременного выполнения обязательств по государственному и корпоративному внешнему долгу.

Литература:

1. Цхведиани В. Причины глобального ипотечного кризиса в мире кроются в изменении психологии заемщиков // http://bin.com.ua/templates/analitic_article.shtml?id=68531.
2. Госьков С. Деривативы – основная причина глобального кризиса // http://crisis-in-russia.blogspot.com/2008/12/blog-post_2164.html.
3. Вальдман Л. Дело приняло очень серьезный оборот // <http://www.polit.ru/analytics/2009/03/19/valdman.html>.
4. Буковинський С. А., Унковська Т. Є., Яременко О. Л. Шляхи подолання фінансової кризи в Україні // Економічна теорія. – 2009. – № 2. – С. 47-60.
5. Энгдаль У. Ф. Финансовое цунами: Секьюритизация активов – последнее танго // <http://www.warandpeace.ru/ru/exclusive/vprint/20778/>.

*К. В. Гарькавенко,
старший викладач кафедри державних фінансів,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ДИСЦИПЛІН

Інтернет – це вмістилище великого обсягу інформації, доступної кожному. Його поява значно вплинула на діяльність людини, в тому числі і на систему освіти.

Сьогодні існує безліч визначень поняття «дистанційне навчання». Найчастіше дистанційне навчання визначають як навчання, де знання доставляються студенту [1, с. 4].

Насправді поняття «дистанційне навчання» більш широке й ґрунтується на трьох складових: відкрите навчання, комп'ютерне навчання, активне спілкування з викладачем і студентами з використанням сучасних телекомунікацій [1, с. 4].

Дистанційна форма навчання об'єднує в освітньому процесі традиційні педагогічні і нові телекомунікаційні технології, вона є прогресивною технологією, в якій використовуються найкращі традиційні та інноваційні засоби і форми навчання, що базуються на сучасних комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях.

Для успішного вивчення дистанційного курсу неодмінною умовою є наявність Інтернету та електронної пошти, що сьогодні є доступним фактично для всіх.

Здобуття знань з використанням дистанційної технології є зручним для багатьох людей, особливо для тих, хто поєднує навчання з роботою, інвалідів, військовослужбовців тощо.

Процес здобуття знань у дистанційному навчанні – це, перш за все, самостійна робота, тому людина, яка бажає навчатися дистанційно, повинна

бути спроможна виконувати вимоги навчальних програм, маючи певну самомотивацію для цього та бути самодисциплінованою.

В Інтернеті найчастіше використовується два види курсів, які широко застосовуються і для вивчення фінансових дисциплін. Перший вид – для самостійного навчання. Людина знайомиться з теоретичним матеріалом, виконує запропоновані завдання, перевіряє рівень своїх знань, одержує посилення на інші матеріали, що можуть надати додаткову інформацію. Але в цьому випадку, найчастіше, не отримує документ, підтверджуючий рівень знань.

Такий вид може бути застосовано працівниками фінансової сфери для самостійного поглиблення своїх знань з тих або інших питань.

Другий вид – це програми групового навчання для отримання певної кваліфікації. Передбачається достатньо активний обмін інформацією між викладачем та студентом з використанням електронної пошти, списку розсилки, телеконференцій, тощо. У цьому випадку є встановлені контрольні терміни навчання, зміст дисциплін відповідає вимогам певних стандартів.

Дистанційне навчання може бути застосоване також з метою підвищення кваліфікації окремих категорій працівників і відбуватися за спеціально узгодженими планами між підприємствами і навчальними закладами.

Така форма співпраці дозволяє ефективно використовувати час і оперативно здійснювати підвищення кваліфікації працівників.

При дистанційному навчанні в системі повинні бути три елементи [2]: викладач. Студент, навчальні матеріали різних форм.

При цьому змінюється роль викладача: він перетворюється на помічника, що спрямовує студента у процесі навчання. Від його уміння надавати інформацію, створювати оригінальні форми її передання залеже результат.

Перед викладачем стоять проблеми двох типів [1, с. 172]:

– управління навчальною інформацією (конструювання та структурування);

– управління пізнавальною діяльністю студентів.

Тому для підвищення якості потрібна, перш за все, мотивація викладача до творчого підходу щодо процесу навчання.

Будь який курс з фінансових дисциплін повинен передбачити рекомендації до його вивчення, що включають опис послідовності вивчення і пропозиції щодо раціонального розподілу часу на окремі елементи.

Зрозуміло, що велику роль у дистанційному навчанні грає доступ до якісного навчального матеріалу, який включає підручники, конспекти лекцій, методичні вказівки до практичних занять, відеофрагменти, тестові завдання, тренажерні програми тощо.

У зв'язку з тим, що більшу частину матеріалу студенти вивчають самостійно необхідно щоб цей матеріал міг їх зацікавити. Тому текст повинен легко читатися, бути наглядним з використання ілюстрованого матеріалу і пов'язаним з практичною діяльністю фінансистів.

Інколи може бути доцільним повторити складний матеріал, розглядаючи його в інший спосіб у вигляді таблиці, графіка, прикладу, тощо.

Потрібно, щоб після кожного параграфу з теоретичним матеріалом були наведені питання, що дозволяють перевірити засвоєння цього матеріалу.

Увесь теоретичний виклад матеріалу обов'язково повинен бути підкріплений практичними прикладами. Особливо це важливо, коли навчання здійснюється за програмою підвищення кваліфікації, коли людина вже має практичний досвід роботи і хоче отримати відповідь на конкретні питання.

Позитивним при наданні матеріалу для дистанційного навчання в електронній формі при вивченні фінансових дисциплін є можливість постійного оперативного внесення коректувань в матеріал, що є дуже вживливо для вказаних дисциплін. Матеріал повинен постійно оновлюватися, що дозволяє вносити актуальні дані що до тих чи інших тенденцій розвитку економіки.

Фінансові дисципліни також дуже часто ґрунтуються на законодавчих актах, тому викладач може вносити зміни у матеріал безпосередньо у процесі вивчення дисципліни, але обов'язково потрібно звернути увагу студентів на внесені зміни, надати посилення на законодавчий акт, тим сам забезпечуючи можливість студенту самостійно у подальшому звертати увагу на зміни законодавства.

Вважаємо необхідним забезпечувати студентів, що вивчають фінансові дисципліни, дистанційно базами даних, що містять законодавство і постійно оновлюються через Інтернет.

Вивчення фінансових дисциплін, як вже зазначалося, передбачає наявність матеріалу, що включає значну кількість таблиць, схем, графіків, що визначає особливості доведення до студентів цих курсів дистанційного навчання.

З метою спрощення оброблення такої інформації потрібно звернути увагу на те, що кожна таблиця, схема, рисунок потребують пояснень, у випадку необхідності потрібно надати студенту розгорнуті розрахунки окремих показників та посилення на вихідні данні.

Дистанційне навчання можливо застосовувати і для студентів денних та заочних відділень, що вивчають фінансові дисципліни з метою опрацювання окремих тем, їх поглибленого вивчення або з метою самостійної перевірки засвоєння матеріалу.

Таким чином, дистанційне навчання є особливою формою вивчення фінансових дисциплін, яка має майбутнє і повинна застосовуватися навчальними закладами України як прогресивний метод навчання з урахуванням зазначених особливостей надання матеріалу.

Література:

1. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: Навчальний посібник/ В. М.Кухаренко, Ойбалко О. В., Сиротенко Н. Г. – Харків:НТУ «ХП», «Торсінг», 2012. –320с.

2. Надтока О. В. Особенности дистанционной формы обучения при изучении технических дисциплин/ Надтока О. В., Аксёнова Н. А., Орбинский А. В., Дунай Л. М. [Електронний ресурс]: Режим доступу - http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Pedagogica/31916.doc.htm.

*О. В. Слободянюк, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ» ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВОГО ПРОФІЛЮ

Необхідність підвищення рівня економічної освіти в Україні потребує розробки стратегії і тактики викладання економічних дисциплін на засадах національної концепції економічної освіти. В умовах сучасної економіки, що потребує ринкового мислення, надзвичайно важливою стає економічна освіта молоді.

Основною метою економічної освіти можна вважати формування економічного мислення, а її результатом – економічно обгрунтовану практичну діяльність.

В умовах створення та функціонування ефективного ринкового простору в країні, методика викладання економічних дисциплін набуває неабиякого значення.

Дійсно, в практиці викладання економіки (крім кадрових та фінансових проблем) найважливішим є не тільки розкрити зміст економічних категорій та концепцій, але знайти ефективні форми знань, домогтись їх засвоєння на рівні мислення та поведінки людини. [1, с. 6]

Формування в Україні економіки на ринкових засадах, глобалізація, посилення міжнародних зв'язків, самостійні пошуки шляхів збереження стабільності діяльності кожного підприємця в жорстоких умовах ринкової конкуренції супроводжуються інтенсивним розвитком страхового ринку.

За останні два десятиліття страхування в Україні набуло якісно нового рівня, значно розширилися масштаби цієї діяльності. Постійно вдосконалюється і поповнюється новими методами і формами її інструментарій, здійснюється діяльність фахівців, які працюють у сфері страхування. Закономірно, все це вимагає якісно нових підходів до підготовки фахівців для цієї галузі, науково-методичного забезпечення навчального процесу. [2, с. 11]

В умовах посткризового відновлення вітчизняного страхового ринку актуальність і необхідність вирішення завдань, пов'язаних з ефективним розподілом ризиків суб'єктів господарювання суб'єктів підприємництва різних форм власності і видів діяльності, визначили й обумовили потребу підготовки висококваліфікованих спеціалістів, навчальні плани яких передбачають вивчення дисципліни «Страхування».

Дисципліна «Страхування» належить до теоретико-прикладних дисциплін при підготовці спеціалістів фінансового профілю: у теоретичному плані вона має поглибити фундаментальні знання щодо сутності страхування, природи ризиків, потреби в їх оцінці, методів покриття тощо; у прикладному плані – закласти базові знання з організації страхування ризиків та сформувати навички проведення прямого страхування, перестрахування і співстрахування, оптимізації страхового портфеля, оцінки фінансової надійності страховика.

Зміст дисципліни «Страховання» розкривається в темах, визначених типовою програмою і згрупованих за двома змістовними модулями:

Мета дисципліни полягає у формуванні системи теоретичних знань та практичних навичок в області страховання у майбутніх спеціалістів.

Предмет дисципліни: вивчення специфічних економічних відносин, що складаються в процесі передачі юридичними та фізичними особами за певну плату ризику матеріальних і фінансових втрат спеціалізованої організації, яка в разі настання обумовленої в договорі (полісі) події здійснює відповідні грошові виплати потерпілим.

Завдання вивчення дисципліни «Страховання» полягають у доведенні до студентів змісту страховання, формування цілісного уявлення про необхідність та сутність страхового бізнесу, про обов'язкове та добровільне страховання, законодавчу базу, що регулює розвиток страховання в Україні, формуванні цивілізоване ставлення до колективного та особистого майна, власного життя та здоров'я, відповідальності перед третіми особами. [3, с. 5]

Творчий підхід до вивчення дисципліни забезпечується засобом виконання студентами науково-дослідних робіт.

Щорічне дослідження ставлення студентів до дисципліни (після її засвоєння) показує, що більшість студентів задоволені вивченням дисципліни.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

– знати: сутність, мету та функції страховання, основні види та класифікацію страховання, методологічні засади організації управління фінансовою діяльністю страхових компаній, методи розрахунку страхових тарифів, організацію і шляхи розвитку страхового ринку .

– вміти: пояснити сутність страховання і його роль у життєдіяльності людини та розвитку суспільного виробництва, класифікаційних ознак страховання, пояснити методику розрахунку страхових тарифів для видів загального страховання та страховання життя, розрахувати страхову суму та страхове відшкодування для різних видів страхових послуг, пояснити різницю між перестрахованням і співстрахованням, технічними та математичними резервами, розраховувати фінансові результати діяльності страхової компанії та її податкове зобов'язання.

Таким чином вивчення дисципліни дасть можливість майбутнім фахівцям сформувані теоретичні та практичні навички в галузі страховання.

Перелік використаних джерел:

1. Грицуленко С. І. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Грицуленко С. І., Потапова-Сінько Н. Ю., Гарбера К. М. – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2012. – 224 с.

2. Базилевич В. Д. Страховання: практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Знання, 2011. – 607 с. – (Київському національному університету імені Тараса Шевченка 175 років).

3. Страховання: навч. посіб. / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.

Інтеграція освіти, науки й інформаційних технологій – запорука ефективності навчального процесу

*І. О. Пенська, к. е. н., доцент,
доцент кафедри державних фінансів,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

**ОСНОВНІ МОДЕЛІ ВИЩОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ
ЗА КОРДОНОМ**

Процеси інтернаціоналізації на сучасному етапі її розвитку актуалізують вдосконалення системи освіти України з урахуванням світового та європейського досвіду. Підвищення вимог до підготовки майбутніх фахівців визначається політичними, соціальними, економічними та культурними потребами суспільного розвитку, які зумовлюють суттєві зміни в освіті.

Нині прагнення до якісної освіти стало одним з основних національних пріоритетів європейських країн, адже якісна конкурентоспроможна освіта – це запорука соціально-економічного, духовного і культурного розвитку держави, зміцнення її міжнародного авторитету.

Багато спеціалістів, розмірковуючи про перспективи розвитку вищої школи, дискутують про значно більшу індивідуалізацію навчання, зростанню ролі самостійної роботи студентів, про можливість перенаправити грошові потоки як державних, так і приватних фондів від вузу до конкретного студента, а тому в університетах Європи проходять програми розбудови: будуються нові наукові лабораторії, купуються нові обладнання і ці країни намагаються заохочувати промисловість витратити більше на наукові дослідження та інноваційну діяльність. Найкращі західні університети (Великої Британії, Франції, Німеччини, Іспанії, Італії) – є науковими центрами, в яких працює наукова еліта світу і головну увагу в науковій роботі приділяється фундаментальним дослідженням.

Провідні педагоги сучасності пропонують різні моделі підготовки майбутніх фахівців, однією з яких є активізація пізнавальної та науково-пошукової діяльності студентів, основою якої є позааудиторна система праці над собою, яка дуже характерна для університетів Європи [2]. Внаслідок цього виникає необхідність підготовки фахівців, що вміють «добувати» нові знання та розробляти принципово нові вирішення поставлених завдань. Залучення студентів на всіх ступенях професійної педагогічної освіти в процес дослідницької діяльності дозволяє сформувати базу для його подальшого розвитку, самореалізації в трудовій діяльності.

Існують різні моделі університетської освіти. *Раціоналістична модель* університетської освіти, яка спрямована на вирішення задач передачі-засвоєння тільки тих культурних цінностей, знань, умінь і навичок, які дозволяють молодій людині безболісно вписатися в існуючі суспільні структури, отримати адаптивний «поведінковий репертуар», який потрібен для адекватного

життеустрою у відповідності до соціальних норм.

Феноменологічна модель університетської освіти – зорієнтована на врахування індивідуальних особливостей кожного зі студентів та базується на персональному ставленні, врахуванні індивідуальних психолого-педагогічних відмінностей студентів за формами навчання та власним темпом засвоєння знань.

Досить відома *Паризька модель*, де університет утворювали магістри, а студенти були лише членами університету. Пізніше, свій подальший розвиток ця модель університетської освіти отримала у таких формах:

– *модель на основі факультетів* (об'єднання викладачів за дисциплінами, а навчання зорієнтовано на підготовку фахівців);

– *Оксфордська модель* (колегіальний або тьюторський тип університетів, де навчання зорієнтовано на підготовку універсалів);

– *модель «коледж-університет»* (поєднання централізованого навчання з системою коледжів);

– *модель «семінарія-університет»* (навчання зорієнтовано на підготовку майбутніх філософів та теологів);

– *модель «університет-фірма»* (базується на короткострокових цілях вищої освіти [1];

– *модель університет-суспільство* (базується на довгострокових цілях вищої освіти [4].

Також існує *неінституціональна модель* університетської освіти, яка зорієнтована на надання освітніх послуг поза традиційних соціальних інституцій, якими є університет. Мова йде про Internet та різні форми дистанційної освіти, відкриті університети, різноманітні літні школи та інші форми організації навчально-виховного процесу. Сьогодні значення інформації для ефективної організації діяльності університету важко переоцінити. «У нашому випадку університет розраховує на те, що його керівництво як найбільш інформований ланцюг висвітить шлях, який воно обирає, та з урахуванням його значення надасть можливість прояву ініціативи усім членам колективу, створить усі умови для розповсюдження позитивного досвіду» [3].

Цікавою є *білінгвістична модель* в організації навчально-виховного процесу, яка є характерною для Фрайбурзького університету у Швейцарії. Саме утворення такого університету задовольнило потребу у забезпеченні якісної освіти у місті та кантоні з традиційно існуючими двома культурами: франкомовного та німецькомовного осередків.

Сьогодні в умовах всесвітньої глобалізації існуючі типи університетів набувають рис «інтернаціоналізації». При цьому виникають нові явища, що пов'язані з «різними культурними очікуваннями», культурним різноманіттям студентів різних національностей, які навчаються разом.

Розвиток університетської освіти означає приведення освіти у відповідність до новітніх суспільних вимог та норм, закономірностей та тенденцій розвитку XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Андерсек Клаус. Институциональное академическое предпринимательство в

университете // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 58-63.

2. Макбурні Грант. Глобалізація: нова парадигма політики вищої освіти. Важелі глобалізації як політична парадигма вищої освіти // Вища школа. – 2001. – № 1. – С. 104-119.

3. Табатони Пьер, Барблан Андريس. Возможный диалог по проблеме стратегического менеджмента в университете // Alma mater. Вестник высшей школы. – 1999. – № 6. – С. 33-38.

4. Филиппов В. М. Обновлять образование на благо будущих поколений // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 2. – С. 36-42.

*О. А. Иванова, к. э. н., доцент,
проректор по научно-исследовательской работе,
Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия»*

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗА В ПРОЦЕССЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Постоянное и непрерывное развитие образования predetermined социальными, экономическими, информационными, техническими и технологическими процессами. Все это в комплексе выдвигает в системе образовательных отношений последовательность важных проблем теоретического и прикладного характера. Каждая из них представляет совокупность задач, решение которых связано как с повышением качества подготовки специалистов образовательными учреждениями, так и с общим развитием интеллектуального потенциала общества. Задача модернизации образования в контексте общеевропейской глобализации делает актуальной подготовку компетентных, мобильных, конкурентоспособных специалистов. Современному обществу нужны специалисты, умеющие творчески использовать в своей профессиональной деятельности полученные знания в вузе; владеющие методами и приемами их творческой реализации в практической работе; испытывающие потребность в обновлении и совершенствовании профессионально значимых знаний и умений. Выпускники новой формации отличаются сформированными профессиональными принципами, взглядами, убеждениями, интересами, желаниями и мотивами деятельности.

Такая задача требует от высшей школы организации поиска педагогических мер по повышению эффективности профессиональной направленности личности студента, определение путей постоянного ее формирования на протяжении всего периода обучения в вузе. Все это обуславливает воспитание новых личностных качеств, активных жизненных позиций, рационального отношения к окружающему миру, развитие как экономического мышления и мировоззрения, так и культурного и интеллектуального уровня обучаемых, то есть наряду с профессиональными компетенциями выделяется такая важная составляющая конкурентоспособности молодых специалистов как социальный капитал и источники его формирования [4].

В связи с этим актуальным становится поиск педагогических мер, реализация которых бы позволила обеспечить как само формирование компетентностной направленности личности студента в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин, так и повышение его эффективности.

Одной из ключевых задач в ходе совершенствования этого процесса в современных условиях является усиление интеграции науки и образования, осуществление взаимодействия университетов и современных бизнес-процессов.

Несмотря на достаточно представительный спектр уже исследованных проблем формирования профессиональной направленности личности в процессе общего, среднего специального и высшего образования, проблема формирования профессиональной направленности студентов вузов в процессе обще профессионального экономического образования на сегодня остается мало изученной. Решению этой проблемы должны способствовать выявление и научное обоснование педагогических условий, способствующих повышению эффективности формирования профессиональной направленности личности, определение доминант содержания экономического образования, разработка методик ее эффективного формирования.

Система подготовки специалистов в вузе должна соответствовать складывающимся производственным и общественным отношениям, формировать у студентов способность адаптации к изменяющимся экономическим и обновляющимся производственным и информационным процессам, самостоятельно и творчески решать профессиональные и социальные задачи. Указанного можно достичь в результате оптимизации профессиональной подготовки специалистов и совершенствования преподавания и изучения групп дисциплин или каждой из них в отдельности.

В настоящее время преподавание цикла экономических дисциплин в вузе, особенно прикладных, следует тесно увязывать с закономерностями рыночных отношений в хозяйственной деятельности и промышленном производстве, а также с использованием компьютерных технологий, что обусловлено: активизацией межпредметных связей при изучении средств и методов компьютерной переработки информации экономического содержания; наполнением специальных дисциплин научными достижениями в области информационных технологий и обеспечением их соответствующими программными средствами по прикладной экономике; возможностью оперативного использования существующего широкого информационного поля на электронных носителях как в процессе обучения, так и самообразования обучающихся при формировании их экономических знаний; использованием приобретенных знаний, умений и навыков по прикладной экономике в профессиональной деятельности.

Формирование конкурентоспособных экономических знаний студентов осуществляется наиболее эффективно, если:

– мотивация профессиональных экономических знаний обучаемых будет иметь приоритетное значение в содержании модулей цикла дисциплин

прикладной экономики, при обоснованном структурировании учебной дисциплины в соответствии с требованиями кредитно-модульной системы с учетом значимости и весомости каждого из видов учебного контроля уровня усвоения знаний студентами. Повышение мотивации обучения и уровня компетенции будущего специалиста наблюдается и при использовании в учебном процессе ситуационных заданий и задач, построенных на реальных данных конкретных предприятий различных сфер деятельности;

- основные функции менеджмента будут адаптированы к управлению познавательной и учебной деятельностью студентов;

- для интенсификации учебного процесса, на профессионально ориентированных лекционных и практических занятиях, при курсовом и дипломном проектировании будут активизированы межпредметные связи, внедряться научно-обоснованные методы руководства познавательным процессом, которые смогут мобилизовать творческий потенциал личности студента.

Профессионально-ориентированный подход, делает акцент на преподавание прикладных дисциплин, однако концентрация только на этом подходе, чревато излишним насыщением рынка труда в будущем узко ориентированным выпускником экономического бизнес воспитания, что может привести к ситуации сужения других возможностей самореализации на рынке труда, подчас более перспективные для его индивидуального набора личностных качеств.

С другой стороны, рассмотрение теоретических аспектов экономических наук без привязки к практике и доказательства места и роли теории бизнес-процессов в системе современных экономических отношений может привести к утрате интереса к предмету и отсутствия мотивации обучения соответствующей специальности. В вузе нельзя ограничиваться и так называемым культурно-функциональным подходом, который наиболее приемлем для экономического воспитания в массовой средней школе. С его помощью возможно: формирование общей экономической культуры и грамотности, способности к развитию, выработки системы ценностей и развитие индивидуальности. Конечно, он должен присутствовать с целью формирования воспитательного компонента на фоне академического подхода – системность, постепенное углубление в предмет – от основ, начал экономики – к достаточно сложному теоретическому материалу и практической реализации отмеченных направлений. При этом обязательным требованием является согласование программ по профессионально ориентированным предметам с четким обоснованием объекта и предмета исследования, приложения экономической мысли, реализации используемых методов. Именно такой подход позволит избежать буквальных повторов в ходе преподавания профессионально-ориентированных дисциплин, и что также важно не снизить интерес студентов к получению знаний, а наоборот четко осознавать получение нового профессионально значимого для них объема информации. В этой связи можно сделать вывод, что в современных условиях совершенствования системы образования нельзя добиться хороших результатов путем упрощения

требований к учебному процессу. Она требует новых компетенций не только у студентов, но и от преподавателей. Высокое качество преподавания профессионально-ориентированных дисциплин достигается за счет внедрения в учебный процесс наработок научных исследований и новых технологий обучения, их информационного обеспечения и использования в учебном процессе локальных и глобальных (Internet) компьютерных сетей, прикладных компьютерных программ на базе системного подхода в современном экономическом образовании.

Литература:

1. Непрерывное образование как принцип функционирования современных образовательных систем : монография / Нар. укр. акад.; под общ. ред. В. И. Астаховой. – Харьков : Изд-во НУА, 2011. – 216 с.
2. Непрерывное образование как универсальный механизм выживания человека и общества в современную эпоху: некоторые вопросы теории и практики становления / [В. И. Астахова] // Образовательный потенциал Харьковщины : монография / Нар. укр. акад.; под общ. ред. Е. В. Астаховой, Е. А. Подольской. – Харьков : Изд-во НУА, 2013. – Разд. 4.1. – С. 381–394.
3. Чапаев Н. К. Педагогическая парадигматика: философско-педагогический анализ / Н. К. Чапаев, В. А. Нечаев // Образование и наука. Известия Уральского научно-образовательного Центра РАО. – 2000. – С. 11.

Д. В. Липовий,
викладач кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ СИСТЕМИ MOODLE У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На формування і розвиток особистості найбільше впливає середовище, в якому вона живе, навчається, працює. Тому сьогодні для ВНЗ важливою і актуальною проблемою є проблема створення такого високотехнологічного інформаційно-комунікаційного освітньо-наукового середовища, в якому студент знаходиться щодня в процесі всього періоду навчання у вищій школі, яке повинне відповідати потребам інформаційного суспільства, сучасному стану розвитку науки і техніки, світовим освітнім стандартам і сприяти формуванню інформаційно-комунікаційних компетентностей всіх учасників освітнього процесу від професора до студента.

Серед інноваційних технологій, на основі яких у ВНЗ повинно створюватися нове навчальне середовище, де студенти можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, є технології електронного навчання, використання яких зробить навчальний процес більш привабливим, демократичним, комфортним і стимулюватиме студентів до самоосвіти та навчання протягом усього життя. Одним із засобів інформаційно-комунікаційних технологій, що відповідає зазначеним умовам, є система Moodle, яка є вільно поширюваною системою управління навчальним контентом. Система Moodle реалізує філософію «педагогіки соціального конструкціонізму» і орієнтована, насамперед, на організацію взаємодії між

викладачем і студентами в процесі навчання, хоча вона може бути використана і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного і заочного навчання.

Удосконалення навчального процесу в навчальних закладах неможливо без використання комплексних комп'ютерних програмних рішень – систем управління навчанням (англ. Learning Management System, LMS). Такі рішення призначені для створення електронного навчального контенту, управління навчанням, адміністрування навчальних ресурсів, відстеження ходу навчальної діяльності і оцінювання її результатів. Програмний комплекс MOODLE має у своєму розпорядженні велике розмаїття програмних модулів, за допомогою яких можна організувати навчальну роботу студентів (Activity Modules – модулі діяльності). Кожен з цих модулів має відповідні дидактичні властивості, що дає змогу сформувати певний перелік навчально-методичних матеріалів націлених на вирішення студентом завдань курсу. Всі модулі умовно поділено на РЕСУРСИ та ЗАВДАННЯ. ЗАВДАННЯ (Activities), як правило, мають зворотній зв'язок, за допомогою якого результати навчання студента оцінюються викладачем або автоматично. РЕСУРСИ (Resources), в основному, мають інформаційне призначення. MOODLE надає можливість додавання до дисципліни широкого спектру інформаційних ресурсів. В якості ресурсу можна використати будь-який електронний документ, який може обертатися у мережі Інтернет. До ресурсних модулів діяльності відносяться: IMS контент-пакет (IMS content package); URL-адреса (URL); Веб-сторінка (Page); Книга (Book); Нотатка (Label); Тека (Folder); Файл (File).

Проаналізувавши можливості використання дистанційної системи Moodle у навчальному процесі можна виокремити такі переваги як для викладача, так і для студента.

Для викладача система Moodle дає можливість:

- проектувати у структурованій формі навчально-методичне забезпечення дисципліни;
- встановлювати потрібні терміни виконання студентами завдань;
- організувати комунікативну взаємодію суб'єктів навчання;
- користуватися зручним інструментом для обліку і контролю роботи студентів;
- використовувати аудіо- та відео-матеріали для організації навчального процесу;
- користуватися широкими можливостями для зміни, розширення, доповнення та корегування навчально-методичних матеріалів дисципліни;
- використовувати тести для проведення контролю і самоконтролю знань студентів із застосуванням різних за типами завдань.

Для студентів система Moodle дає можливість одержати:

- логічно структурований та комплектний навчально-методичний матеріал, що покращує умови для самостійного опанування дисципліни;
- засоби самоконтролю навчальних досягнень;
- засоби виконання завдань для кращого запам'ятовування професійно орієнтованої лексики;

- розширені Інтернет-ресурси;
- дистанційне опанування навчальним матеріалом.

Дистанційне середовище Moodle передбачає застосування різноманітних шкал і стратегій оцінювання рівня знань студентів. Викладач має можливість також самостійно створювати та застосовувати власні шкали оцінювання. При розробці тестів Moodle дозволяє застосовувати гнучку систему оцінювання, згідно з якою тестовим завданням надається певний коефіцієнт вагомості, що відображає їхню складність. Можливість створювати текстові завдання різної форми (закритої, відкритої, завдання на відповідність, завдання на установлення послідовності тощо) стимулює розумову активність і дозволяє відображати специфічні для кожної форми елементи змісту та застосовувати специфічні для кожної форми засоби формування і контролю професійної компетентності.

Роботи з середовищем Moodle свідчать про те, що вона дає змогу істотно підвищити ефективність роботи зі студентами всіх форм навчання. Засоби статистичного аналізу результатів навчання надають змогу ефективно керувати змістом дисциплін, вносити необхідні корективи до завдань, тестів та інших матеріалів.

*А. А. Клочко, к. э. н.,
доцент кафедры экономической теории и права,
Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия»*

ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ – ВЕЛЕНИЕ ВРЕМЕНИ

Общеизвестный факт изменения условий функционирования экономики под влиянием развития информационных технологий. На сегодняшний день взаимовлияние науки и образования как базы развития науки, с одной стороны, и современных достижений научно-технического прогресса, с другой, в большей степени разрабатывается социальной наукой. Поэтому теория постиндустриального, информационного, постэкономического, постмодерного общества (разные названия нового этапа экономического развития) представлена трудами преимущественно философов и социологов, среди которых выделяются работы Д. Белла, Дж. Нейсбита, Э. Роджерса, У. Дайзарда, Т. Стоуньера, Масуды и других. Это объяснимо исходя из нарастающих темпов трансформации социальных структур за последние 50-60 лет. Но при этом как бы за кадром остается обратное влияние создающейся новой экономики на духовную сферу и социальный прогресс.

По нашему мнению, такой перекосяк в научном анализе не позволяет в полной мере использовать потенциал информационной экономики в решении назревших социально-экономических проблем. Современное состояние духовной сферы во многом определяется уровнем развития науки в обществе и уровнем образования.

Социальные факторы воздействуют на экономику, прежде всего через социальную ориентацию общества и человеческий капитал, который характеризуется уровнем интеллектуального развития, квалификацией,

профессиональным мастерством, приобретаемыми в процессе воспитания, образования и трудовой деятельности. В условиях быстро меняющегося современного мира человеческий капитал приобрел особое значение своим объяснением источников или факторов экономического роста в виде знания и компетенции, что дало возможность правильно определять экономическую роль образования, науки, здравоохранения, которые до него рассматривались как потребляющие и непроизводительные.

Уровень образования имеет сильное воздействие на экономический статус личности. Так, например, в США уровень бедности семейных хозяйств, в которых глава семьи не получил полного среднего образования, почти в два раза выше, чем в семьях, в которых глава семьи окончил среднюю школу. И в пять раз выше, чем в семьях, главы которых проучились в колледже более года. Данная тенденция в последнее время стала наблюдаться и в нашей стране. Гражданин, потерявший работу и не имеющий высшего или среднего образования, почти не имеет шансов найти работу, которая обеспечивала бы ему минимальный прожиточный минимум.

Согласно законам экономической теории, выбор образования каким-либо индивидом формируется на основании имеющихся ограничений возможностей, равно как и личными предпочтениями, ценностями и мотивами.

Доказательство рентабельности природы затрат на образование помогло его восприятию правительствами многих стран как фактора экономического развития, а предпринимателями – как фактора повышения производительности труда. Отражение этого процесса сказалось на увеличении бюджетных ассигнований на образование. Например, в США за последние треть века расходы на образование в ВВП почти удвоились и по абсолютным размерам превышают расходы на оборону. Предполагается, что в 2020 году 65% молодежи от 17 до 23 лет (75% в Японии) получают высшее образование, что признается одним из важнейших факторов будущего экономического процветания страны в XXI веке. По мнению специалистов, образование является крупнейшим легальным бизнесом в США в настоящее время. Ежегодно на послесреднее образование расходуется 100 млрд. долл., 40% которых приходится на долю корпораций, занимающихся подготовкой и обучением своих работников. В широком смысле индустрия знаний охватывает более половины всей экономики и продолжает оставаться одним из быстро растущих секторов. Общеизвестно, что с переходом общества, основанного на природных ресурсах, к обществу, основанному на человеческих ресурсах, значительно возрастает важность подготовки и образования. Если для подготовки достаточно обучения и приобретения определенных навыков, то образование опирается на знание или идеи, которые человек может применять к широкому кругу ситуаций. Развитие личности предполагает внутренний рост через соединения опыта и образования. Даже самые высокообразованные профессионалы отстанут от жизни, если они не будут расширять свои знания и умения.

С 1968 года Римский клуб разрабатывает глобальный подход к человеческим ресурсам, который пересматривает социально-экономические

цели и приоритеты, саму систему ценностей общества в интересах рационального использования материальных и человеческих ресурсов планеты. С позиции этого подхода обучение рассматривается как подготовительный процесс к новому восприятию изменяющегося мира, основанный на значении человеческой инициативы. В изменяющемся мире обучение меняет методы. На смену поддерживающему обучению, опирающемуся на фиксированные правила и методы, предназначенные для того, чтобы справиться с уже известными и повторяющимися ситуациями, должно прийти инновационное обучение, которое вместо приспособления ориентирует людей на сознательный выбор альтернатив (не что «должно быть» и что «необходимо», а «что может быть» или «возможно»). Такое предвидение должно развивать воображение, делать акцент на будущих трудностях, а не на прошлом опыте. Второй основной характеристикой является принцип участия, предполагающий участие отдельных людей и целых обществ в процессе принятия важнейших решений на всех уровнях, начиная с локального и заканчивая глобальными.

Литература

1. Пестель Э. За пределами роста. – М.: Прогресс, 1988. – 157 с. [Электронный ресурс]: Режим доступа - <http://visible-learning.org/>

*Л. В. Гриценко,
старший викладач кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
М. А. Шум., к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМ ТА МЕТОДІВ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

Переслідуючи мету підвищення якості підготовки фахівців, необхідно разом з повідомленням певних програмних відомостей активніше здійснювати управління процесом отримання і засвоєння знань студентами, особливо при їх самостійній роботі. Певний вклад в рішення цієї задачі повинні внести ретельніша розробка і впровадження в процес навчання сучасних, науково обґрунтованих навчальних і методичних посібників, які по використаних в них способах представлення знань відходять від традиційного виконання, характерного для більшості учбової літератури. В той же час навчальні посібники повинні виконувати не лише інформаційну функцію, але і організаційно-контролюючу і управлінську.

Управлінська функція навчального посібника проявляється в рубрикації, в текстовому виділенні основних положень навчального матеріалу, в наявності структурно-логічних схем, що виявляють взаємозв'язок навчальних матеріалів, в узагальнюючих висновках.

Для підвищення ефективності самостійної роботи студента навчальні посібники повинні також доповнюватися методичними рекомендаціями, що виконують тільки керівну і направляючу роль. У рекомендаціях повинні

визначати, в якій послідовності слід вивчати матеріал дисципліни, звертати увагу на особливості вивчення окремих тем і розділів, допомагати відбирати найбільш важливі і необхідні відомості зі змісту навчального посібника, а також давати пояснення питанням програми, які зазвичай викликають найбільші утруднення і призводять до помилок. Організаційно-контролююча функція навчального посібника проявляється при переході до активних форм навчання, сприяючих розвитку у студентів самостійної роботи.

Одним з методів активізації учбової діяльності може служити створення проблемної ситуації. Проблемні ситуації ставлять студента перед необхідністю вибору, в процесі ухвалення рішення, що формує не лише його волю, але і його мислення.

Постановка студента перед необхідністю вибору і ухвалення рішення може бути реалізована за допомогою навчальних посібників управлінського типу, в яких створюються умови для самоконтролю і самокорекції в процесі самостійного вивчення програмного матеріалу. Такого роду посібник складається з трьох частин. Перша включає інформаційний текст, складений на підставі програми навчальної дисципліни, вивчаючи яку, студент дістає можливість визначити обсяг необхідного для засвоєння матеріалу. Здійснення самоконтролю розпочинається з другої частини посібника, що містить питання за інформаційним текстом і вибіркові відповіді до них, які студент повинен проаналізувати.

Перед питанням наводиться інформація, що концентрує увагу на певній частині раніше вивченого матеріалу і з якої послідовно витікає поставлене питання. Робота з другою частиною не припускає засвоєння нових знань, але дозволяє студентові коригувати раніше отримані знання (на лекціях, практичному зайнятті і тому подібне) відповідно до тих, які він опанував в ході вивчення інформаційного тексту, представленого в першій частині. Вибравши і проаналізувавши відповідь, студент звертається за підтвердженням до третьої частини посібника – консультацій-коментарів до запропонованих відповідей на поставлені в попередній частині питання.

Консультації побудовані так, що у разі підтвердження достовірності відповіді вони розвивають далі запропоновану думку, у разі ж помилковості його допомагають знайти вірний шлях і визначити неточність. Самоконтроль за допомогою консультацій дає можливість осмислити помилку і самостійно її усунути.

Слід підкреслити, що вказані програмовані матеріали не виконують роль тесту для контролю знань, оскільки призначені для активізації пізнавального процесу. Приймаючи рішення і відкидаючи невірні відповіді, студент зустрічається з необхідністю не просто засвоювати інформацію, а аналізувати її, виключаючи несуттєве, робити висновки і таким чином підходити до вірної відповіді на поставлене питання.

Студент включається в активний пошук. Для підвищення ефективності самостійної роботи студента навчальні посібники повинні також доповнюватися методичними рекомендаціями, що виконують тільки керівну і направляючу роль. У рекомендаціях повинні визначати, в якій послідовності

слід вивчати матеріал дисципліни, звертати увагу на особливості вивчення окремих тем і розділів, допомагати відбирати найбільш важливі і необхідні відомості зі змісту навчального посібника, що супроводжується формуванням прийомів самостійної розумової діяльності.

Навчальні посібники вказаної структури повинні органічно включатися в освітній процес, визначаючи різні форми самостійної роботи студента.

Залежно від виду самостійної роботи студентів рекомендується використати різні форми керівництва викладача (таблиця 1).

Таблиця 1

Форми керівництва самостійною роботою студентів

Види СРС	Керівництво викладача
1. Конспектування	1. Вибіркова перевірка
2. Реферування літератури	2. Розробка тем і перевірка
3. Анотування книг, статей	3. Розробка анотацій і перевірка
4. Виконання завдань пошуково-досліджуваного характеру	4. Розробка завдань, складання виробничих ситуацій, складання картотек з теми
5. Поглиблений аналіз науково-методичної літератури	5. Співбесіда з переробленої літератури, складання плану подальшої роботи, розробка методики отримання інформації
6. Виконання експерименту, ділової гри	6. Розробка плану проведення експерименту, ділової гри
7. Робота на лекції: складання або стеження за планом читання лекції, переробка конспекту лекцій. Доповнення конспекту рекомендованою літературою	7. Пропозиція готового плану або пропозиція скласти свій план по ходу або наприкінці лекції
8. Участь у роботі семінару: підготовка конспектів виступів на семінарському занятті, рефератів, виконання завдань	8. Розробка плану семінару, рекомендація літератури, перевірка завдань
9. Лабораторно-практичні заняття: у відповідності з інструкціями і методичними вказівками: отримання результату	9. Розробка завдань, складання методичних вказівок, алгоритму дій, показників рівня досягнення результату
10. При виконанні самостійної, контрольної, курсової та дипломної роботи	10. Розробка тематики контрольних, курсових дипломних робіт, консультації, керівництво ними
11. Виконання завдань зі збору матеріалів практики, тренінгів	11. Розробка завдань, перевірка

Організація керівництва і контролю СРС вимагає від викладача виконання ряду методичних рекомендацій. Так пояснення припускає точне і чітке формулювання завдання, суті проблеми, питання; послідовне розкриття причинно-наслідкових зв'язків, аргументації і доказів; використання порівняння, зіставлення, аналогії, яскравих прикладів; бездоганної логіки викладу.

Визначаючи об'єм і зміст домашнього завдання, необхідно враховувати, що успішність і якість виконання домашнього завдання студентами знаходяться в прямій залежності від якості проведеного зайняття, від рівня засвоєного матеріалу. Викладач повинен ретельно готувати домашні завдання, обов'язково їх різноманітити за видами діяльності, за дидактичними цілями, характеру виконання і рівні прояву пізнавальної активності студентів. Вони можуть бути логічним продовженням робіт, виконаних на занятті. Обов'язкова вимога – посиленість за змістом і об'єму.

Позитивний результат дають нестандартні форми організації домашньої (позаурочної діяльності студентів: випуск технічних бюлетенів, проведення тематичних екскурсій, конференцій, диспутів, вечорів, олімпіад, конкурсів, виготовлення учбово-наочних посібників, робота наукового гуртка і т. п. В ході підготовки зайняття варіанти послідовності елементів структури і їх набір можуть бути різними. Тут проявляється методична майстерність викладача, його творчість і потенціал. Окремі елементи плану зайняття можуть бути багатоваріантними, бо в різних групах план реалізується по-різному. Багатоваріантність забезпечує індивідуальний підхід до студентів.

Управляти пізнавальним процесом припускає постановку досяжної і зрозумілої студентові мети зайняття, відбір і дозування навчального матеріалу, методів викладання і вчення, регуляцію і координацію навчальної діяльності, і її контроль.

Функція викладача, що управляє, полягає в плануванні процесу навчання (змісту і методів), реальному втіленні плану, постійному спостереженні за ходом процесу і його результатами, регулярній корекції вибраних засобів навчання відповідно до поставлених цілей підготовки фахівця.

Організація зайняття включає його структуризацію, визначення часових рамок, складу учасників, розробку програми взаємодії із студентами, забезпечення засобами проведення.

Таким чином, керівництво і контроль СРС має на увазі рішення двох груп дидактичних завдань. По-перше, це завдання, що характеризують логічні операції навчальної діяльності студентів (прийоми навчальної діяльності студентів: слухання, спостереження, розгляд, переписування, конспектування, заучування, переказ, порівняння, аналіз, пояснення, словесний опис, формулювання питань, проблем і визначень, рішення навчальних проблем, моделювання, конструювання, вимір). По-друге, завдання, що характеризують логічні операції педагогічної діяльності викладача: узагальнення, повторення, формування нових знань і умінь, засвоєння, перевірка рівня знань і вмінь.

Методичні рекомендації викладачам по організації самостійної роботи студентів (1, с. 235-237).

1. Не перевантажувати учнів завданнями.
2. Чергувати творчу роботу на зайнятті із завданнями в позаурочний час.
3. У лекціях ставити питання для самостійної роботи студентів, вказуючи на джерело відповіді в літературі.
4. Давати випереджаючі завдання для самостійного вивчення фрагментів майбутніх тем зайняття, лекцій (у статтях, підручниках та ін.).
5. Давати студентам чіткий і повний інструктаж, що включає: мета завдання; умови виконання; об'єм; терміни; зразок оформлення.
6. Здійснювати поточний контроль і облік.
7. Оцінювати, рецензувати роботи, узагальнювати рівень засвоєння навичок самостійної роботи.

Перелік використаних джерел:

1. Алтайцев А. М., Наумов В. В. Учебно-методический комплекс как модель организации учебных материалов и средств дистанционного обучения. / А. М. Алтайцев/ Университетское образование: от эффективного преподавания к эффективному учению (Минск, 1-3 марта 2011 г.) / Белорусский государственный университет. Центр проблем развития образования. – Мн., ПроPILEI, 2012. – 288 с., – С. 229 – 241.
2. Загвязинский В. И. Методология и методы социально-педагогического исследования / В.И.Загвязинский, Р.Атаханов. – М., 2011. – 206 с.

*Л. О. Рубан, к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

РОЛЬ ТА СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ПРІ ВИКЛАДАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні стандарти вищої економічної освіти передбачають підвищення ефективності навчального процесу. Внаслідок цього викладачам доводиться постійно шукати нові форми та методи навчання, застосовуючи інноваційні підходи та використовуючи досвід організації навчального процесу зарубіжними та вітчизняними викладачами.

Для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» однією з базових дисциплін є «Аналіз господарської діяльності», тому підвищення ефективності навчального процесу з даної дисципліни є досить актуальним. Основною метою вивчення дисципліни «Аналіз господарської діяльності» у вищих навчальних закладах є формування знань з економічних проблем розвитку підприємства, розвиток мислення і відчуття відповідальності за результати виробничо-фінансової діяльності підприємства. Тому організація практичних занять з вивчення даної дисципліни повинна забезпечити такий рівень економічних знань, який дозволив би вільно оперувати економічними категоріями, сформуванню вміння аналізувати ефективність поточної діяльності підприємства, планувати і прогнозувати динаміку окремих економічних показників та розвиток підприємства в цілому, обирати найефективніші способи розв'язання проблем.

Як найбільш ефективні А. С. Трофименко наводить такі інтерактивні форми навчання: метод «круглого стола», мозковий штурм, диспути, ділові

ігри, case-study, тренінги, майстер-класи. Однак, серед згаданих інноваційних методів навчання більшість фахівців найбільш ефективними вважають саме ділові ігри [6].

Ділова гра являє собою моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Така гра є «засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів», методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних цілей, структурування системи ділових стосунків учасників. Її конструктивними елементами є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем, що в результаті формує умови для підвищення ефективності навчального процесу [3].

Так, І. В. Белкін вважає, що під час підготовки майбутніх фахівців, викладачі повинні прагнути не лише надати студентам наукові знання, але і сприяти виробленню у них практичної діловитості й заповзятливості, формувати навички активного економічного мислення. Тому, на думку даного автора, важливо проводити зі студентами навчальні ділові ігри, які певною мірою імітують професійні економічні ситуації. В учасників ігри розвиваються практичні навички роботи у трудовому колективі, вони набувають досвіду управління, керівництва і організації колективу, засвоюють навички комплексного творчого розв'язання проблем [1]. І. В. Белкін вважає, що ділові ігри є педагогічним засобом і активною формою навчання, яка інтенсифікує навчальну діяльність шляхом моделювання управлінських, економічних, психологічних ситуацій, і дає можливість їх аналізувати та виробляти оптимальні дії.

У процесі проведення ігор реалізуються такі психолого-дидактичні закономірності [2]:

- принцип негайного застосування знань;
- зведення абстрактних знань і понять на рівень чуттєвого перетворення матеріалу;
- наближення до практичного розуміння економічних категорій і закономірностей;
- менша втомлюваність учасників гри.

Ефективність гри (як і принципи її побудови) залежить від тієї теорії навчання, на якій базуються її творці й організатори. У грі, як у житті, знання і досвід набувають методом спроб та помилок. Проте ціна помилки у грі не така велика, як у реальному житті. Навчальна гра є формою навчання, в якій реалізуються частково-пошуковий, і навіть дослідницький методи навчання (ряд авторів розглядають гру як форму і метод навчання й виховання).

Та сама гра може виконувати кілька функцій [2]:

1. Навчаючу – розвиток таких загальнонавчальних вмінь і навичок, як пам'ять, увага, сприймання інформації різної модальності; розвиток навичок володіння рідною (іноземною) мовою.

2. Розважальну – створення сприятливої атмосфери, перетворення заняття на захоплюючу пригоду.

3. Комунікативну – об'єднання учасників гри у колектив, установлення емоційних контактів.

4. Релаксаційну – зняття емоційної напруженості, спричиненої навантаженням на нервову систему за інтенсивного навчання.

5. Психологічну – підготовка для більш ефективної діяльності, перебудова психіки і фізіології для засвоєння великих обсягів інформації.

6. Розвиваючу – гармонійний розвиток особистісних якостей для активізації резервних можливостей.

7. Виховну – психотренінг і психокорекція поведінки в ігрових моделях життєвих ситуацій.

В основі гри лежить поєднання інформаційного (репродуктивного), проблемного (евристичного) й ігрового навчання. В ній можна спостерігати принаймні три рівні активності учасників:

1. Репродуктивний – учасник гри за найсумліннішої праці не виходить за межі раніше знайденого способу дії.

2. Евристичний – учасник гри не задовольняється відомими, апробованими методами розв'язування задач, а шукає оригінального розв'язку.

3. Творчий – учасник гри, знайшовши розв'язок евристично, не спиняється на цьому, а намагається зрозуміти і використати всі його наслідки і можливості. Активність на творчому рівні якісно інша, ніж на евристичному: це вже шлях до самостійної творчості.

Зіставляючи ділові ігри з традиційними формами проведення занять, О. П. Катеруша робить висновок про те, що ділові ігри мають багато переваг [4]:

1. Під час проведення ділової гри досягається більш високий рівень спілкування, ніж при традиційному навчанні, оскільки ділова гра реалізує конкретну діяльність (обговорення проекту, участь у конференції, бесіда з колегами).

2. Ділові ігри являють собою колективну діяльність, яка дає надає можливість брати в ній активну участь як всій групі в цілому, так і кожному члену групи зокрема.

3. Виконання різних практичних завдань дає конкретний результат, завдяки чому у студентів виникає відчуття задоволення від власних дій, бажання ставити і розв'язувати нові завдання.

4. У ділових іграх формуються і виробляються навички налагодження контакту, правильного сприйняття й оцінювання партнера як особистості.

5. Вироблення стратегії і тактики спілкування, а також вибору при цьому найбільш відповідних форм і засобів.

Отже, ділові ігри створюють нові можливості у навчальному процесі, сприяючи не лише практичному, а й емоційному залученню студентів до ситуації, що вивчається. Завдяки цьому ділові ігри дозволяють значно зменшити час накопичення власних знань та навичок студентами та, відповідно, скоротити терміни вивчення дисциплін.

Перелік використаних джерел:

1. Белкін І. В. Педагогічні умови виконання ділових ігор у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / І. В. Белкін. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=24654>.
2. Грицуленко С. І. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Грицуленко С. І., Потапова-Сінько Н. Ю., Гарбера К. М. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. – 224 с.
3. Ділові ігри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16850303/pedagogika/dilovi_igri.
4. Катеруша О. П. Ділові ігри як засіб пізнавальної діяльності студентів / О. П. Катеруша // Вища школа. – 2009. – № 12. – С. 53-60.
5. Сіренко Ю. І. Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах / Ю. І. Сіренко. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/122.pdf>.
6. Трофименко А. С. Инновационные методы обучения в высшем образовании [Електронний ресурс] / А. С. Трофименко. – Режим доступу: <http://sci-article.ru/stat.php?i=1408380616>.

*О. Є. Якименко,
старший викладач кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
О. К. Співак,
старший викладач кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Процеси інформатизації сучасного суспільства і тісно пов'язані з ними процеси інформатизації всіх форм освітньої діяльності характеризуються процесами вдосконалення і масового поширення сучасних інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ). Подібні технології активно застосовуються для передачі інформації і забезпечення взаємодії викладача та студента в сучасних системах відкритої та дистанційної освіти. Сучасний викладач повинен не тільки володіти знаннями в сфері ІКТ, але і бути фахівцем щодо їх застосування у своїй професійній діяльності.

Слово «технологія» має грецьке коріння і в перекладі означає науку, сукупність методів і прийомів обробки або переробки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, виробів і перетворення їх в предмети споживання. Сучасне розуміння цього слова включає і застосування наукових і інженерних знань для вирішення практичних завдань. В такому випадку інформаційними і телекомунікаційними технологіями можна вважати такі технології, які спрямовані на обробку і перетворення інформації.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) – це узагальнююче поняття, яке описує різні пристрої, механізми, способи, алгоритми обробки інформації. Найважливішим сучасним засобом ІКТ є комп'ютер, обладнаний відповідним програмним забезпеченням і засоби телекомунікацій разом з розміщеною на них інформацією.

Основним засобом ІКТ для інформаційного середовища будь-якої системи освіти є персональний комп'ютер, можливості якого визначаються встановленим на ньому програмним забезпеченням. Основними категоріями програмних засобів є системні програми, прикладні програми та інструментальні засоби для розробки програмного забезпечення.

У сучасних системах освіти широкого поширення набули універсальні офісні прикладні програми та засоби ІКТ: текстові редактори, електронні таблиці, програми підготовки презентацій, системи управління базами даних, органайзери, графічні пакети тощо.

До основних напрямів впровадження нових ІКТ в освіту в рамках реалізації концепції «нової педагогіки» можна віднести:

- ІКТ компетентність, інформаційну та медійну грамотність, цифрову культуру і кібербезпека;

- стійкі інноваційні системи професійного розвитку працівників освіти, що забезпечують виконання вимог національних і регіональних стандартів ІКТ компетентності педагогічних працівників;

- ВОР, відкриті ліцензії для контенту та програмного забезпечення;

- масові відкриті онлайн курси (МВОК), віртуальні практикуми та віддалені лабораторії;

- електронні видання і електронні підручники в глобальних цифрових навчальних платформах;

- моделі персоналізованого навчання і «перевернутих» класів (Flipped Classrooms);

- хмарні технології і мобільні додатки в освіті, в тому числі підтримують використання особистих пристроїв BYOD (Bring Your Own Device) в освітньому процесі;

- прикладні ІКТ і «розумні» об'єкти (3D-друк, доповнена реальність, предмети одягу, інтегровані з ІКТ – «WearableTechnology» і ін.);

- навчальні ігри та ігрові освітні технології;

- методики інклюзивного навчання, орієнтовані на різні соціально-демографічні групи населення;

- методи проблемно і проектно-орієнтованого навчання з ІКТ та впровадження інноваційних ІКТ для збору, зберігання і аналізу даних про освітній процес, включаючи засоби оцінки академічних досягнень і портфоліо студентів;

- соціальні медіа та професійно-орієнтовані спільноти консолідації практик використання ІКТ.

На Всесвітній конференції ЮНЕСКО в 2011 році було визначено чотири ключові тенденції у вищій освіті Сполучених Штатів: зростання онлайн навчання, прискорення цього зростання, велика частка комерційного сектора в дистанційному навчанні, проблема забезпечення якості результатів дистанційного навчання в системі вищої освіти. Набір на дистанційні курси в США збільшився на 21% з 2009-го по 2010-й рік в порівнянні з 2%-м збільшенням загального набору студентів до університетів. Більше 80%

американських студентів, ймовірно, оберуть онлайн курси в 2014 році, в порівнянні з 44% в 2009 році.

Серед перспективних моделей розвитку освіти також виділяють змішане (гібридне) навчання. Змішане навчання – це навчальний процес, що поєднує в собі очні аудиторні методи з ІКТ діяльністю. За словами його прихильників, стратегія може забезпечити більш ефективну освіту, усунувши проблему ізоляції заочного учня від колективної роботи, яка може виникнути в чисто віртуальних установах. Згідно з його противникам, реалізація такої моделі дорожче (витрати на утримання обладнання аудиторії, ІКТ витрати) без збільшення обсягу викладання як такого. Поки немає єдиної думки з назвою – терміни «змішане», «гібридне» і «поєднане» є в даний час взаємозамінними. Існують і дискусійні питання. Якщо зменшити аудиторне навантаження (для скорочення витрат), чи загрожує це якості освіти і цінностям бренду установи? Якщо замінити очну взаємодія з викладачами на опосередковане онлайн взаємодію (наприклад, через форуми), збільшує чи це фактично тимчасові витрати викладача (і можливо, витрати на підвищення його кваліфікації)? Всі ці питання знаходяться в стадії опрацювання в зазначеній практиці.

Навчання на основі ресурсів або масові відкриті онлайн курси. МВОК (масові відкриті онлайн курси) виникли в рамках руху відкритих освітніх ресурсів в практиці університетів. Модель навчання за допомогою МВОК має особливості:

- Відкритий доступ. Учасники МВОК не повинні бути зараховані до університету, щоб використовувати МВОК, і не зобов'язані оплачувати їх використання.

- Масштабованість. Більшість традиційних курсів (навіть онлайн) залежать від невеликого співвідношення студентів і викладача (часто близько 20: 1), але «масовість» в МВОК показує, що курс призначений для підтримки необмеженого числа учнів.

- МВОК забезпечені великим набором електронних матеріалів подібно Вікіпедії, з різними вбудованими інструментами.

Таким чином, сьогодні в нашій країні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на інтеграцію в світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес супроводжується помітними змінами в організації процесу навчання, який повинен відповідати сучасним технічним можливостям. Проникнення сучасних інформаційних технологій в сферу освіти дозволяє якісно змінити методи і організаційні форми навчання, зробивши його більш зручним і доступним.

*Н. О. Потапова, к. е. н.,
доцент кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ЗНАЧЕННЯ НЕСУБ'ЄКТИВНИХ ДЖЕРЕЛ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Процес навчання є цілеспрямованою передачею навчальної інформації від її джерела – носія до того, хто навчається. Такий процес передачі може здійснюватися трьома нижчепереліченими шляхами.

Викладач є генератором навчальної інформації, студент – її приймачем. Більша частина учбової інформації передається від викладача до студента, менша – надходить до студента з інших джерел: конспекту, підручника, навчального посібника, спеціальної літератури. Такі джерела інформації можна об'єднати назвою несуб'єктивні джерела навчальної інформації.

Викладач та інші джерела інформації однаково генерують навчальну інформацію, яку сприймає студент. В наслідок чого, ця інформація розподіляється рівними частинами між двома носіями інформації.

Студент навчається самостійно, використовуючи несуб'єктивні джерела інформації, в тому числі комп'ютерну техніку з відповідним програмним забезпеченням, Інтернет.

Складається враження, що викладач як генератор навчальної інформації, корегувальник та організатор навчального процесу в другому й особливо в третьому випадку втрачає вказані функції.[1, с. 32]

Вочевидь генеруючи властивості викладача в будь якому випадку передаються підручнику, навчальному посібнику, тощо. Все залежить від того, наскільки ефективно викладач в змозі викласти у підручнику свої думки та вміння. Якщо зазначений процес є достатньо ефективним, то небезпідставним є припущення про можливість здійснення навчального процесу без участі в ньому викладача. Але при цьому необхідно підкреслити, що таке можливе лише за умови, що кваліфікація, предметна та професійна грамотність викладача повною мірою передано написаному ним підручнику, навчальному посібнику, тобто несуб'єктивному джерелу навчальної інформації.

Безперечним є той факт, що в процесі самоформування знань та умінь студент або копіює методику викладача, яку останній використовує в процесі проведення навчальних занять, або використовує рекомендації – методичні вказівки викладача, надані в письмовій формі у відповідній методичній літературі або в навчальному посібнику. Таким чином можна стверджувати. Що в процесі навчання важливими є не лише структура та зміст навчальної інформації, які генеруються викладачем, але й технологія організації пізнавальної діяльності студентів, у відповідності до якої викладач подає навчальну інформацію застосовуючи логіку та переконання для її ефективного засвоєння.

Викладачі можуть досягти суттєвого успіху лише внаслідок розробки і використання ефективних технологій навчання та оптимізації пізнавальної діяльності студентів. Однак ефективну пізнавальну діяльність студентів неможливо підтримувати на високому рівні без впровадження в їх свідомість результативних технологій сприйняття, розуміння та засвоєння навчального матеріалу. Таких які є зрозумілими студентам і будуть використовуватися ними в подальшому частіше інтуїтивно, але іноді свідомо. Необхідно, щоб використання таких технологій було обов'язково свідомим і перейшло до розряду навичок. З цією метою актуальність застосування кожної технології необхідно обґрунтовувати, доводити, що її використання забезпечить найкоротший шлях до поставленої мети, максимальну продуктивність та найкращу якість навчально – пізнавальної діяльності. Під час багаторазового

підтвердження на практиці, технологія, що використовується стає ефективним інструментом пізнавальної діяльності студентів.[2, с. 126]

Аналіз діяльності висококваліфікованих викладачів доводить. Що їх об'єднує не лише професійно – предметна та педагогічна грамотність, але й чітке дотримання загальнонаукових методів пізнання: використання причино – наслідкових зв'язків в процесі подання й обґрунтування навчального матеріалу, його викладення від простого до складного, від конкретного до абстрактного та навпаки, прийомів порівняння та зіставлення, а також ефективних методів і засобів активізації сприйняття й розуміння студентами навчальної інформації.

При цьому вказані методи надання навчального матеріалу викладачами не тільки використовуються, але й обов'язково обґрунтовуються, пропагуються, забезпечуючи залучення студентів до процесу ефективного вивчення дисципліни, формування в їх свідомості власної методики пізнання та самоосвіти. Остання формує у студентів вміння та навички логічного мислення, обґрунтованого прийняття рішень, доказового міркування, дискутування та захисту отриманих результатів, власної позиції.

Під час розробки несуб'єктивних джерел навчальної інформації необхідно враховувати, що цей процес є набагато складнішим ніж навчання студентів, оскільки багато видів діяльності які виконує досвідчений викладач, реалізується їм під час занять на рівні навички. Таким чином, щоб несуб'єктивне джерело навчальної інформації ефективно виконувало роль викладача, необхідно обміркувати, сформулювати та віднайти способи реалізації усіх скопійованих з викладача навчальних та виховних функцій.

Перелік використаних джерел:

1. Дубовець О. М., Лях Б. Г., Литвиненко І. І., Квашнін В. І. Технологія підготовки, організації, проведення, оцінки та підвищення якості навчального процесу/ О. М. Дубовець, Б. Г. Лях, І. І. Литвиненко, В. І. Квашнін. – Харків: ХНПУ, 2008. – 175 с.

2. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: умови застосування / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко – Харків НТУ «ХПІ», «Тосінг», 2011. – 320 с.

*Л. В. Чуприна, к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

Вступивши в Болонський процес, Україна стала на шлях глобального реформування своєї системи вищої освіти, що має підняти статус власників вітчизняних дипломів про вищу освіту на європейському ринку праці.

Для досягнення в цьому напрямку найкращих результатів, спираючись на класичні методи викладання, необхідно розвивати нові – на основі Інтернет-технологій ХХІ ст., які вже зараз успішно застосовуються в ряді провідних ВНЗ України.

Метою статті є розкриття поняття дистанційної освіти, визначення переваг та недоліків при застосуванні дистанційної форми навчання у ВНЗ.

Поряд з вже зарекомендованими традиційними формами навчання (очною, заочною), не так давно з'явилася дистанційна освіта. Дана форма навчання є найбільш прийнятною з точки зору економії як фінансового, так і часового ресурсу. У порівнянні з іншими формами освіти дистанційне навчання здатне задовольняти потреби самого широкого кола споживачів освітніх послуг.

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

У перспективність, життєвість дистанційного навчання і адекватність його (по відношенню до традиційних форм) сьогодні повірили не тільки колективи найбільш прогресивних вузів країни, а й самі студенти, яких з кожним роком стає все більше.

На відміну від зарубіжних моделей, українська дистанційна освіта більш наближена до нашого споживача і є більш демократична. Органічно поєднуючи в собі змішані технології відкритої освіти (кейс-технології, TV-технології, мережеві технології), українська дистанційна освіта стає найбільш доступна широким масам населення, роблячи можливим здобувати освіту не на все життя, а все життя.

Сучасне інформаційне суспільство висуває вимоги до системи освіти, основні з яких можна сформулювати так:

- вміння самостійно знаходити, накопичувати і переосмислювати наукові знання;

- вміння студентів самостійно орієнтуватися в сучасному інформаційному суспільстві.

Якість впровадження та застосування дистанційної освіти можна оцінювати за допомогою таких показників як: результативність (ступінь засвоєності знань, можливість застосовувати накопичені знання на практиці, успішність, індивідуальний процес навчання, гнучкі консультації); доступність всім верствам населення (студенти, бізнесмени, інваліди, військовослужбовці та ув'язнені так само мають можливість дистанційно навчатися); ресурсомісткість (відсутність необхідності відвідувати лекції і семінари, фінансові витрати, матеріальні ресурси, аудиторії, викладачі і т. д.); оперативність (час на засвоєння знань, донесення до студентів і т. д.); демократичний зв'язок «викладач – студент»; комплексне програмне забезпечення; провідні освітні технології.

Все перераховане вище можна віднести до показників ефективності процесу дистанційного навчання. Дистанційна освіта розвивається дуже швидко, і для України є перспективною формою вищої освіти.

Для вдосконалення та поширення високих дистанційних технологій необхідне рішення двох основних проблем. Головна, знаходиться в області права, інша – в сфері фінансування робіт з розробки та впровадження

інноваційних технологій. З метою їх успішного вирішення об'єктивно необхідна реалізація наступних першочергових заходів і напрямів:

- розробка і реалізація Загальноукраїнської програми дистанційної безперервної освіти;

- викорінення протиріч в законодавстві про освіту в Україні, приведення його у відповідність з об'єктивними потребами і тенденціями розвитку дистанційних форм навчання;

- розробка наукових основ, що забезпечують інноваційність і дистанційних форм, і рівнів освіти, програм та навчальних планів;

- наукове обґрунтування ринку навчальної літератури, комп'ютерних та мультимедійних баз даних, виключення можливості його монополізації;

- створення варіативних методик з дистанційного навчання людей з різними рівнями здібностей, віком і потребами;

- забезпечення переходу до інтерактивних методів та практичної спрямованості дистанційного навчання;

- створення системи підтримки проектів, нововведень в технології дистанційної освіти, її заочних та інших форм;

- надання права навчання студентів, отримання атестатів і дипломів у різних освітніх закладах.

Відкрита освіта дає широке поле для наукових досліджень, що сприяють розвитку творчих ініціатив розробників і педагогів, переходячи з об'єкта вивчення в об'єкт прогнозування, конструювання та проектування.

У той же час можна виділити і декілька негативних сторін, з якими можна зіткнутися в процесі впровадження дистанційної освіти в освітній процес.

1. Занадто слабка координуюча функція з боку Міносвіти (неузгодженість в нормативно-правовому забезпеченні, в стандартизації, в економічних і фінансових питаннях, в оцінках якості освіти).

2. Конкурентна боротьба серед вузів за студентів – як основне джерело фінансування – призвела до автономізації багатьох вузів, закритості розробок, що також пов'язано ще і з тим, що питання захисту авторських прав не опрацьовані.

3. Людський фактор відіграє важливу роль в процесі навчання, тому що викладач, при безпосередньому контакті з студентом, може передавати і прищеплювати певний ряд навичок, а при дистанційній освіті він повністю або частково зникає.

4. Існуючі до цього методи навчання погано поєднуються з новими технологіями, а більшість методичних і навчальних матеріалів не підходять для дистанційного навчання.

5. За деякими спеціальностями навчатися дистанційно неможливо, оскільки деякі дисципліни припускають наявність складних лабораторних практикумів, які проводяться під контролем викладача.

6. Відсутність навичок роботи з інформаційними технологіями у багатьох викладачів. У зв'язку з цим виникають труднощі з підготовкою навчального матеріалу, підходящого для використання при дистанційній освіті.

7. Опір професорсько-викладацького складу впровадженню сучасних технологій.

8. Витрати на навчання викладачів сучасним інформаційним технологіям, а так само фінансові витрати ВНЗ на придбання необхідного технічного оснащення.

9. Необхідність стандартизації вимог до наданих навчальних матеріалів, необхідних при дистанційному навчанні.

10. У технічному плані – слабкі канали зв'язку, висока вартість Internet.

11. Створення інформаційно-освітнього середовища, особливо в частині наповнення бази даних електронними підручниками та навчально-методичними матеріалами.

12. Збільшення пропускної здатності телекомунікаційного каналу, розвиток корпоративної мережі ВНЗ і філій до рівня, що забезпечує організацію навчального процесу за всіма видами навчальної діяльності та технологій педагогічного спілкування.

Щоб вирішити проблему якості освітніх послуг, що отримують студенти дистанційної форми навчання, викладачі мають розвивати і впроваджувати інформаційні технології, які сприяють розвитку дистанційної освіти. Дистанційне навчання в університеті дає студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації викладачів та методистів, on-line відеолекції, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання.

Використання мережі Internet дає можливість оперативного доступу до інформаційних ресурсів навчального закладу та можливість ефективної взаємодії «викладач-студент», як в on-line, так і в off-line режимах.

Підводячи підсумок сказаному, незважаючи на всі негативні сторони дистанційного освіти, хочеться висловити надію на впровадження існуючих інформаційних технологій у навчальний процес ВНЗ та розвиток нових технологій більш досконалих за формою і адаптованих до українських умов.

Висновки. Потреба в формуванні людини майбутнього тисячоліття – це серйозний виклик світовій системі освіти. Наскільки ясно і адекватно ми зможемо визначити і реалізувати нову технологію навчання, і його дистанційні форми, що поліпшують якість і збільшують масовість освіти, настільки продуктивно вітчизняна школа освіти виконає це історичне замовлення створення в нашій країні нового громадянського суспільства.

Дистанційне навчання у світовій практиці одна з усталених форм навчання. Воно затребуване суспільством, користується популярністю. Дистанційне навчання – найбільш демократична форма навчання, що дозволяє отримати освіту широким верствам суспільства. Методи дистанційного навчання застосовуються у ВНЗ, в шкільній освіті, системі підвищення кваліфікації вчителів, в системі підготовки управлінських кадрів.

Перспективу і вдосконалення системи дистанційного навчання в Україні складає впровадження в освітній процес комп'ютерної і аудіо-візуальної техніки. В даний час проблему дистанційної освіти розробляють практично всі вузи на території України.

У перспективі електронна освіта зробить навчання не нудним і ретельно розпланованим зобов'язанням, а захоплюючим пізнавальним процесом, у формуванні якого студент сам бере участь. Вчитися скрізь, завжди і все життя із задоволенням – приблизно таке гасло ідеї дистанційної освіти.

*В. А. Чередник, аспірант,
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ*

АВТОНОМІЯ ВІЛЬНОЇ ШКОЛИ: АСПЕКТИ САМОСТІЙНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Актуальність. Розвиток системи освіти тісно пов'язаний з ефективністю функціонування освітньої установи та залежить від ступеня її автономії. Юридична чи економічна самостійність дає змогу школі адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в світі, в навколишньому середовищі.

Для України пошук власних підходів до вирішення цієї проблеми в умовах переходу економіки країни до світового ринку та європейського інтеграційного економічного простору вимагає вивчення і адаптації зарубіжного досвіду задля загальної тенденції до єднання та входження у європейський освітній простір [1, с. 10].

Виклад основного матеріалу.

*(грец. *αυτος* – «сам» і грец. *νομος* – «закон»)* – право самостійного здійснення державної влади чи управління, надане якійсь частині держави, що здійснюється в межах, передбачених загальнодержавним законом або конституцією. Для галузі освіти трактування автономії має трохи інший зміст: «Автономія – це право академічних інституцій на самостійний вибір засобів реалізації завдань, поставлених перед ними або ними ж визначених». Для школи автономію чи самостійність можна тлумачити як право діяти відкрито, вільно чи незалежно від державного законодавства [3].

Загалом, можна стверджувати, що автономія вільної школи охоплює три аспекти самостійності загальноосвітнього закладу: юридичний (чи правовий), економічний та педагогічний.

1. Правовий аспект.

Правовий аспект, пов'язаний з ідеєю громадянського суспільства і демократії, ґрунтується на традиційних правах і свободах та забезпечує права суб'єктів правовідносин у галузі освіти. Далеко не всі проблеми сучасної школи держава в змозі вирішити.

Відповідно, відповідальність за реалізацію своїх життєвих інтересів беруть на себе громадяни. Саме з цією метою до діяльності і керівництва закладом освіти залучаються автономні некомерційні організації. Вони формують у громадян готовність взяти на себе відповідальність за вирішення будь-яких завдань, а не чекати на допомогу держави. Автономія школи формується не для громадян, а самими громадянами, батьками. Адже за виховання дітей несе відповідальність спочатку сім'я, а не навчальна установа. Школа (не залежно від рівня автономії) лише сприяє всебічному розвитку дитини.

Одним із проявів правового забезпечення автономії школи у багатьох європейських країнах є перехід до державно-громадського управління освітою. Його розглядають як «процес поєднання різноспрямованої діяльності державних та суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади», а предметом його є «взаємоузгодження та спрямування дій різних за природою і напрямом сил на розвиток освітньої системи» [4, с. 4].

2. Економічний аспект.

Економічний аспект надання школам автономії передбачає господарчо-фінансову самостійність школи, разом з формуванням та використанням фінансових засобів, володінням та користуванням власністю; набором та навчанням кадрів. Перехід до нового статусу передбачає розгляд школи як підприємства сфери послуг і очікує від автономної школи збільшення орієнтації на реальні потреби громадян як споживачів. Можливість самостійно розпоряджатися майном дає можливість ефективніше використовувати основні фонди, наприклад, для надання платних послуг, що допомагає перетворити бюджет школи з «бюджету виживання» в бюджет розвитку.

Основними компонентами реформування державного фінансування загальноосвітніх закладів у більшості європейських країн стали:

- надання школам можливості самостійно розподіляти кошти в межах отриманого від держави бюджету та власного фандрайзингу;
- збільшення повноважень опікунських рад шкіл у вирішенні фінансових та адміністративних питань школи;
- введення «фінансування за формулою» (конкурентна система поєднаного фінансування залежно від кількості учнів, що ґрунтується на вільному наборі учнів у школи);
- надання школам можливості вийти з-під контролю місцевих органів освіти і зареєструватися як незалежні школи, які безпосередньо фінансуються міністерством освіти і науки.

Проте, слід зауважити, що фінансуються європейські автономні школи частково державними коштами та частково за рахунок альтернативних джерел.

Крім коштів, отриманих від бізнес-структур, філантропів, громадських та релігійних організацій (Бельгія, Франція, Великобританія, Нідерланди, Німеччина), значна фінансова підтримка надходить через гранти.

Європейські самостійні школи підвищили вимоги до навчального процесу задля покращення рівня досягнень учнів. І у цьому було своє раціональне зерно. Адже кожна школа – це унікальна установа з різним рівнем потреб, сподівань і здібностей учнів. Тому для керівництва школи, як і для школи в цілому, розширення сфери самоврядування має велике значення. По-перше, за умов самоврядування головна відповідальність у прийнятті рішень у керівництві школою лягає на директорів шкіл, а по-друге, змінюється рівень вимог до педагогічного персоналу школи.

3. Педагогічний аспект.

Роздержавлення школи і надання їй свободи в широкому розумінні (на рівні фінансування, змісту освіти та управління освітнім закладом) – це умова для відповідальної роботи вчителів, координації зусиль між школою і сім'єю.

Самоврядування – необхідна умова продуктивної школи. Надання свободи закладу освіти накладає на педагогів значну відповідальність, адже автономія школи передбачає не лише її фінансову незалежність, але й потребу в модернізації та освоєнні навчальних програм, оновленні системи якості загальної освіти, оновленні системи атестації шкіл та вчителів. Все це вимагає від вчителів не лише творчої ініціативи, інтуїції, але й високої працездатності, постійного вдосконалення професійної компетентності, самоаналізу і самоконтролю.

Ідею автономії з погляду педагогічного процесу спробував обґрунтувати Р. Штайнер [6, с. 41]. Він першим довів необхідність педагогічної автономії з педагогічних позицій, а також запропонував структуру самоврядування школи, яку вважають класичною.

Питання реформування освіти України є наслідком і необхідною складовою розвитку інтеграційних процесів. Це означає, що є потреба у створенні умов, які забезпечують безперервне оновлення системи освіти відповідно до змін, що відбуваються в країні та світі. Одним з провідних аспектів реформування галузі освіти в світі та у європейських країнах зокрема є децентралізація управління та зміна форм власності закладів освіти.

Пріоритетною стратегією децентралізації освіти в країнах Європи є становлення шкільної автономії в широкому розумінні цього слова. Це передбачає юридичні, економічні та педагогічні зміни в організації роботи школи.

І хоча організація та робота автономної школи, крім переваг, має свої недоліки, проте значна кількість європейських автономних шкіл продемонструвала ефективність своєї роботи та високий рівень досягнень учнів.

Успіх діяльності автономного закладу значною мірою залежить від особистості директора, його ділових якостей та громадянської свідомості батьків [3].

Висновки.

Україна не може залишатися осторонь провідних тенденцій, які упродовж останніх двох десятиліть утвердилися в управлінні середньою освітою у країнах-членах ОЕСР, Центрально-Східної Європи та Середньої Азії.

Мова йде про долучення нашої країни до таких процесів і тенденцій:

– Відбувається децентралізація системи середньої освіти, яка передбачає зменшення державного контролю і розширення участі представників громадськості в управлінні школами, утвердження автономії ЗНЗ (вертикальна підзвітність замінюється повністю чи частково горизонтальною, звітуванням перед місцевою спільнотою).

– Державне управління переходить від директивного стилю керівництва, коли надаються приписи щодо організації шкільного процесу, до непрямих форм впливу на внутрішньошкільні процеси, наприклад шляхом надання коштів на розвиток бажаних тенденцій тощо.

– Раніше чи пізніше, але середня освіта України «приречена» увійти до європейського освітнього простору. Це означатиме рішучий перехід до громадсько-державного управління освітою, ключовою ознакою яких є і фінансова автономія закладів середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Liket T. Schulautonomieimniederlaendischen Staatsschulwesen // Fragender Freiheit. – 1994. – Folge 229. – S. 10.
2. OECD Database. Number of students in tertiary education – [Electronic resource] – Access mode: <<http://stats.oecd.org/>>.
3. Ковальчук О. Автономія школи як стратегія децентралізації освіти(досвід європейських країн) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jm/natural/vlnu/Ped/2010_26/2010_26/02_Koval'chuk.pdf.
4. Лікарчук І. Піклувальні ради в загальноосвітніх навчальних закладах: перші уроки / І. Лікарчук // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 3-5.
5. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): Монографія. / А. А. Сбруєва. – Суми: Козацький вал, 2004. – 500 с.
6. Штайнер Р. Познаниечеловека и учебныйпроцесс / Пер. с нем. – М.: Парсифаль, 1998. – 128 с.

*О. В. Мельников, к. т. н.,
докторант ДННУ «Академія фінансового управління»,
член науково-технічної ради з питань видавничої справи
при Держкомтелерадіо України;
Я. В. Котляревський, д. е. н., професор,
заступник директора з науково-організаційної роботи Науково-дослідного
фінансового інституту ДННУ «Академія фінансового управління»*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Однією із найбільш складних проблем ресурсного забезпечення складових вітчизняної інформаційної сфери є її кадровий потенціал. Проблема полягає у недостатній мотивації праці, високій плинності кадрів і порівняно складновимірюваній й складнопорівняній продуктивності праці у галузі. Окремо потрібно наголосити, що похідними від зазначених проблем є перспективи забезпечення якісної системи підготовки відповідних кадрів. Останньому потрібно приділити особливу увагу, адже цей параметр істотно впливає на ефективність функціонування інформаційної сфери як економічної підсистеми національного господарства.

Своєю чергою, інформаційну сферу слід розглядати як економічну систему, до складу якої мають бути включені, відповідно до життєвого циклу інформаційної продукції: авторське середовище, інформаційно-аналітична діяльність, інформаційні послуги, соціальні комунікації та споживачі інформаційної продукції. Проведені дослідження дали змогу виявити причини недостатньої якості кадрів, зайнятих у структурах інформаційної сфери, суть яких можна визначити наступним чином [1, С. 44–58; 2, С. 51–52]:

по-перше, висока плинність кадрів, викликана незадовільним рівнем оплати праці, спричинила відтік висококваліфікованих фахівців із досвідом роботи в інші сфери національної економіки, негативно вплинувши на рівень конкурентоспроможності інформаційної продукції, окремих суб'єктів господарювання й галузі в цілому;

по-друге, до інформаційної сфери прийшли фахівці з інших галузей, що, з одного боку, надало певний поштовх її розвитку, адже були створені нові суб'єкти підприємницької діяльності, а з іншого – відсутність необхідних базових знань стала на заваді істотному підвищенню ефективності господарської діяльності, вдалій реалізації проектів та отриманню очікуваних фінансових результатів;

по-третє, для випускників вищих навчальних закладів характерний недостатньо широкий спектр навиків і досвід роботи за спеціальністю, що спричинено розмиванням бази фахової практики, а також відсутністю єдиних підходів до організації виробничої та переддипломної практик на підприємствах. Для студентів фінансово-економічного профілю зазначене ускладнюється обмеженим інформаційним забезпеченням їх стажування (проведення практики), зокрема в частині надання фактичних документів планово-фінансового та облікового характеру.

Важливість навчання викликана ще й тією обставиною, що український інформаційний ринок є нестійким [3], цим самим встановлює щоразу нові вимоги до специфіки підготовки кадрів. Потрібно взяти до уваги і той факт, що існує тісний взаємозв'язок між виникненням і негативним впливом визначених вище проблем та результатами господарської діяльності підприємницьких структур інформаційної сфери:

- незадовільна ефективність господарської діяльності, що полягає у збитковості кожного другого підприємства, та критично низькому рівні рентабельності операційної діяльності, спричинена зокрема незадовільною якістю кадрового ресурсу, що у свою чергу зменшує об'єм ринку праці;

- слабка інноваційна активність підприємницьких структур спричинена передусім низькою кваліфікацією управлінських кадрів і виконавців;

- недостатні обсяги інвестиційної діяльності гальмують процес створення нових робочих місць.

Окремо потрібно наголосити на тому факті, що технологічні процеси в інформаційній сфері постійно ускладнюються за рахунок застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що вимагає розбудови сталої системи постійного підвищення кваліфікації, стажування та перепідготовки фахівців галузі, однак стримується обмеженим потенціалом ресурсного забезпечення такого навчання. Водночас, для забезпечення високої якості інформаційної продукції, зокрема формування ефективного механізму сталого розвитку національної інформаційної сфери як на основі стримуючих, так й стимулюючих заходів [2, С. 64–90] потрібні як глибокі знання, так і вагомий досвід роботи, що в комплексі формуватимуть підвалини суспільних та організаційно-економічних інститутів, здатних до саморозвитку та самовдосконалення. Якщо досвід набувається з часом через систематичне виконання завдань та пошук раціональних рішень, то отримання необхідного рівня знань є можливим за активної участі в навчальному процесі та періодичному підвищенні кваліфікації.

Ефективність функціонування системи підготовки кадрів для інформаційної сфери має визначатися не лише показниками щодо кількості

підготовлених фахівців, а й передусім динамікою розвитку структур інформаційно-аналітичної діяльності та підприємств, що надають інформаційні послуги, показниками їх ділової, інноваційно-інвестиційної активності, рентабельності тощо і зрештою – часткою галузі у ВВП країни. Тому метою подальшої розбудови системи підготовки кадрів є підвищення якості кадрових ресурсів, а також підвищення ефективності державної політики стосовно інформаційної сфери. Саме співпраця Міністерства освіти і науки України, Міністерства інформаційної політики України та Державного комітету телебачення і радіомовлення України на основі моніторингу ринку праці інформаційної сфери та якості кадрового забезпечення в перспективі надаватимуть стратегічні конкурентні переваги усім складовим операційного середовища інформаційної сфери. Зокрема, пріоритетними напрямками удосконалення системи підготовки кадрів для інформаційної сфери, в тому числі з врахуванням інноваційних положень нового Закону України «Про вищу освіту», повинні стати:

- вивчення та використання міжнародного досвіду у цій сфері;
- формування єдиної системи, удосконалення та оптимізація мережі закладів підготовки і підвищення кваліфікації кадрів;
- імплементація до освітніх програм сучасних економічних дисциплін і практичних підприємницьких методик, крос-дисциплінарна мобільність;
- видання навчально-методичної літератури, створення методичного, інформаційно-консультаційного та програмного забезпечення підготовки кадрів для малого підприємництва;
- застосування сучасних освітніх технологій із метою підготовки фахівців (дистанційних, електронних технологій тощо);
- посилення зв'язків ВНЗ із підприємствами галузі як одного з основних факторів зростання конкурентоспроможності підготовленого фахівця;
- готовність підприємства галузі брати участь у підготовці спеціалістів [4–7].

Виходячи з того, що в умовах реалізації Цілей сталого розвитку ООН [8] і Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» [9] забезпечення розвитку людського капіталу та його реалізація через інформаційну сферу визначатиме перспективи капіталізації соціально-економічного потенціалу країни у глобальній конкурентній боротьбі, формування підвалин економіки знань, удосконалення підготовки кадрів, зокрема для інформаційної сфери, є важливим напрямом удосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери України.

Джерела:

1. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери : Теорія, методологія і практика / О. А. Баранов. – К. : Едельвейс, 2014. — 434 с.
2. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет, Е. П. Семенюк, В. І. Воробйов. — К. : Центр учбової літератури, 2016. — 148 с.
3. Культура [Електронний ресурс] / Держкомстат України. — Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/cltr_rik/cltr_u/cltr_u.html

4. Єфименко Т. І. Концептуальні підходи щодо розвитку механізмів фінансування науки / Т. І. Єфименко // Фінанси України. – 2016. – № 8 (249). – С. 9-23.
5. Жидецький Ю. Ц. Моделі факторів впливу на розвиток вищої технічної освіти в Україні (на прикладі поліграфічної галузі України) / Ю. Ц. Жидецький, В. М. Сеньківський, О. В. Мельников // Полігр. і вид. справа. — 2011. — № 3 (55). — С. 94-110.
6. Котляревський Я. В. Удосконалення системи підготовки кадрів для видавничо-поліграфічної діяльності / Я. В. Котляревський // Наук. вісник Нац. лісотехн. ун-ту України. – 2014. – Вип. 24.5. – С. 384-389.
7. Штангрет А. М. Загрози на шляху України до економіки знань : Стан та ключові проблеми освіти / А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3 (118). – С. 24-30.
8. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development / UN (2015). — Retrieved from : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>
9. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 6 (15 січ.)

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

*Г. О. Дорошенко, д. е. н., професор,
завідувач кафедри економіки та менеджменту,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

СТУДЕНТСЬКИЙ ПЛАГІАТ І ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ЧЕСНОСТІ ВНЗ

Сучасна вища школа все частіше ставить питання про зниження якості освіти через несамотійність у виконанні робіт: це і списування на етапах поточного і підсумкового контролю у інших студентів, і використання недозволених технічних пристроїв, і копіювання письмових робіт за допомогою мережі Інтернет, замовлення «авторських» робіт та інші прояви нечесності в навчальній діяльності. Подібні порушення повинні викоринюватися на будь-якому етапі здобуття освіти. Проте дійсність і результати дослідження на відповідну ставлять нас перед фактом: «80% студентів коледжів визнали, що хоча б одного разу списували, 36% студентів зізналися, що списують регулярно, 90% – впевнені, що плагіат у їхніх роботах ніхто, ніколи не виявить» [1]. Це свідчить про необхідність усестороннього дослідження проблеми плагіату як прояву академічної недоброчесності і виявлення способів боротьби з ним.

Якщо розглядати еволюцію прийняття плагіату студентом, то витoki цього явища можна знайти у системі шкільної підготовки. Велике навантаженні, реферати і доповіді майже за кожною темою змушують школяра використовувати бездумно інформацію з Інтернету, не аналізуючи її, не ставлячи під сумнів достовірність наявної інформації. Таким чином, майбутні студенти не мають навичок критичної роботи з інформацією, правильного цитування, не мають уявлення про важливість власного наукового пошуку.

Для студентів, які прийшли до ВНЗ з метою отримати лише диплом, актуальним є небажання витратити час та сили на дослідження, які не стануть у нагоді у професійній сфері. Проте значна частина студентів готова працювати самостійно і задачею викладача є підтримка такого бажання. Це повинно проявлятися у різній оцінці роботи залежно від рівня її самостійності, наданні консультацій стосовно правильності оформлення цитат та практичної допомоги у написанні роботи, врахування наукових інтересів студентів при призначенні теми дослідження.

Таким чином формалізм у підготовці завдань для самостійної роботи студента є основою толерантного ставлення до плагіату.

Крім того, велике значення у формуванні середовища неприйняття плагіату в ВНЗ з своєчасне ознайомлення студента з традиціями та правилами етики учбового закладу.

На вимогу сучасним реаліям багато ВНЗ вводять норму з обов'язкової перевірки письмових робіт на «антиплагіатному» програмному забезпеченні.

Проте такі нововведення без розвитку культури академічної доброчесності не дадуть позитивного результату. Усім відомо, що за допомогою перефразування, підбору синонімів і навіть граматичних помилок можна досягти високого результату. Використання таких програм регламентується документами ВНЗ і домовленістю з право власником цього програмного забезпечення. Питання про можливість визнання роботи, як плагіату за результатами такої перевірки можна ставити під сумнів. Тому доцільно приймати результати перевірки лише до уваги, а остаточний висновок робити за результатами усного захисту роботи. Для розгляду спірних питань повинні створюватися спеціальні комісії з питань академічної доброчесності, до складу яких необхідно залучати і представників органів студентського самоврядування.

В Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна з цього року введена обов'язкова перевірка дипломних і дисертаційних робіт польською системою plagiator. На більшість питань щодо застосування цієї системи на поточний момент ми не маємо відповіді. Але вже зрозуміло, що заходи впливу на випускників, що допустили неоформлені запозичення у свої роботах повинні бути чітко визначені у відповідних документах ВНЗ. Питання обсягу запозиченого тексту, що дозволяється повинен бути диференційованим залежно від спеціальності і рівня кваліфікаційної роботи.

Формування атмосфери неприйняття студентського плагіату повинно стати частиною клімату академічної доброчесності, що охоплює усі структури і рівні ВНЗ.

Література

Plagium vulgaris: как предотвратить плагиат в науке // http://pressria.ru/presscenter_online/20110131/328762171.html

*О. В. Шапаренко, к. філос. н., доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

WAYS OF FORMING EUROPEAN SYSTEM OF PROVIDING QUALITY IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Current Ukraine has the parliament that is not only pro-European, but is also aimed at reforms. This idea was expressed by Andreas Umland in his article «Die ukrainischen Reformen werden erfolgreich sein» («Ukrainian Reforms Will Be Successful»), published on the site of the newspaper [Die Welt](#) [1].

As the President of Ukraine Petro Poroshenko in his speech at the General Assembly of the UN mentioned, "the introduction of new, advanced models of scientific and technological cooperation between the Member States of the United Nations, in particular, the establishment of a universal mechanism for the transfer of technology, is the key to overcoming many gaps in the field of sustainable development [5]."

Pointing to the positive impact of euromaidan that is reflected in the significant consolidation of various diaspora in the world and in Ukrainian civil society, increasing interest in Ukraine of various Western organizations, funds, programs,

research centers, A. Umland emphasizes that these favorable conditions for sustainable reforms are still being opposed by oligarchs and bureaucrats. This might cause the termination of reforming all areas including education.

There is an opinion, that one of the ways of reforming the educational sector may be the use of European experience in the organization of our higher education system. Of course the application of European models in Ukrainian educational sector should be adapted to national priorities, but the basic principles have to be universal in the world. The authors of the work "Providing quality of higher education: the best European practices for Ukraine" consider ensuring trust to the quality of assessment of education to be paramount on this stage of development of Ukrainian society [4].

The authors suggest that the quality of assessment of education should be based on the following basic features:

- Transparency, as an identified degree of correlation of different systems and components of vocational education and training, that provides clarity and predictability of quality assurance processes in on-live regime for all interested parties;
- Objectivity, which reflects the requirement of independence of the will or desire of a person and ensures impartiality, neutrality of both the information used and the results of decisions based on it obtained;
- Reliability that is synonymous with "truth" and describes indisputable, strongly reasoned and evidence-based knowledge [4].

Another problem is absence of independent agencies that could provide the evaluation of the Ukrainian graduates' education level. It should be noted that it was in March 2008, that Ukraine became a full member of the European quality assurance register (EQAR) along with 19 other participating countries of the Bologna process. The absence of institution of independent agencies in Ukraine leads to a lack of recognition of higher education qualifications graduates of Ukrainian universities in the EHEA and other world regions, as well as to the low level of cooperation between Ukraine and other European countries and the European Commission [4]. Thus, it is essential to create an independent external evaluation agency to evaluate the quality of higher education, which would be accredited in ENQA.

In addition to providing an effective quality evaluation of higher education, in our view the teaching staff should be changed to teacher-trainers, scientists, economists, businessmen and even politicians that combine their main activities with the process of transferring knowledge. It is advisable to base teaching courses on business cases, paying more attention to practice, which is often a mere formality in Ukraine. At the same time, the number of research institutes and involvement of students in real scientific work should increase significantly. For the most leading Western universities are of research character with the option of transferring knowledge to students.

To boost level of science in Ukraine it is crucial to fight corruption in education. The data of UNESCO Institute for Statistics shows that in 2012 government expenditure on education in Ukraine was 6.7 % of GD [2]. This is not the highest in the world, but quite a substantial amount. Actually, it is more than in such

countries with high level of education as Sweden, Finland with their 6.5 % or more of GDP spent on education in the same year. The highest public spending on education relative to GDP was observed only in Denmark (8.8 % of GDP, 2011 data), Malta, Cyprus and Belgium. Most EU Member States reported public expenditure on education within a range between 3.1 % and 6.2 % of their GDP, with only Latvia and Romania below this range – note that the data for Latvia exclude tertiary education [3]. So it is totally unclear why spending a lot of money on education in Ukraine is so inefficient.

To sum up, transparency, objectivity, reliability of assessment of education that will be possible to achieve with creation of independent evaluation agencies recognized by European quality assurance register, focus on forming practical skills of graduates and improving teaching staff are some of the ways that could be effective steps of high education reform. All these mentioned above were reflected in the Bologna Declaration on Higher Education, which most European countries joined in 1999 and are of vital importance now. Countries that invest in the education have the highest rates of economic growth. Education reform with employment of European experience will contribute to the economic prosperity of the country.

References:

1. Andreas Umland. Die ukrainischen Reformen werden erfolgreich sein. – 03.08.2015 — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article144778973/Die-ukrainischen-Reformen-werden-erfolgreich-sein.html>
2. Government expenditure on education, total (% of GDP) / UNESCO Institute for Statistics— [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GB.ZS>
3. Main Statistical Findings / Overall Educational Expenditure — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Educational_expenditure_statistics
4. Забезпечення якості вищої освіти: Європейські кращі практики для України - Упорядник: Тарас Добко — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.education-ua.org/ua/.../cck/?task...>
5. Петро Порошенко — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/vistup-poroshenka-na-genasambleyi-oon-povniy-tekst-501661.html>

О. Д. Щербань,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
О. І. Невдачина,
викладач кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ

АДАПТАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СВІТОВОГО ПРОСТОРУ

Сучасні тенденції розвитку Європейського простору ставлять перед Україною багато завдань, які потребують активного їх вирішення. Насамперед уваги потребує адаптація економічного сектору до вимог світового ринку. Перш ніж вирішувати глобальні проблеми трансформації вітчизняної

економіки, необхідно відповідно виховати суспільство шляхом вдосконалення якості вищої освіти України беручи за основу світові методи.

Принципи вищої освіти в Україні вже багато в чому відповідають європейській якості. Так, на сьогоднішній день, вітчизняна система освіти приєднавшись до болонського процесу, багато кроків з приведення національної освіти відповідно до європейських стандартів вже зробила, а саме:

- з 2008 року запроваджено зовнішнє тестування для абітурієнтів, бажаючих вступити до ВНЗ;
- з 2008 року Україна стала повноправним членом Європейської реєстру забезпечення якості освіти (EQAR) [1].

Запровадивши основні наведені принципи до освітнього процесу Україна ще багато в чому поступається європейській якості.

В українських вищих навчальних закладах переважно діють вітчизняні орієнтири соціальної зацікавленості. Для швидкої адаптації нашої країни на європейських просторах необхідна скоріша перебудова система освіти та виховання євро-орієнтованого соціуму.

Для більш чіткого розуміння поставленого завдання адаптації вітчизняних методів освіти до світових доцільно буде розглянути відмінності у формуванні української та європейської систем забезпечення якості освіти, що наведено в таблиці 1.

Враховуючи багатолітні знання та вміння суспільства формується культура освіти, що в свою чергу призводить до накопичення форм діяльності. Сучасні вимоги вітчизняного ринку праці дедалі більше орієнтуються на світовий ринок, що в свою чергу вимагає відповідної кваліфікації спеціалістів. Українська система якості освіти йде коріннями в радянське минуле, де головним замовником та споживачем освітніх послуг є держава, а не студенти, роботодавці та різноманітні галузі. Для збалансування попиту та пропозиції на ринку праці необхідно відходити від принципів радянської застарілої системи освіти та орієнтуватись на стимули зовнішнього середовища [5]. При чому змін потребує не лише якість освіти а всіх учасників цього процесу, враховуючи студентів бажаючих отримати відповідну кваліфікацію, вищі навчальні заклади, що надають освітні послуги, споживачів ринку праці та держави в цілому.

Таблиця 1

Відмінності у формуванні української та європейської систем забезпечення якості освіти [2]

	Українська система забезпечення якості освіти	Європейська система забезпечення якості освіти
Умови розвитку	Адміністративно-командна система	Свобода вибору в умовах ринку
Основні споживачі освіти	Державний механізм	Студенти, роботодавці
Накопичення суспільства	Навички та вміння пристосовуватись до вимог влади	Навички та вміння висувати вимоги до якості освіти

Враховуючи відмінності вітчизняної системи освіти від світової, можна стверджувати, що відсутній механізм взаємодії суспільства та освітнього процесу [3]. Сучасній вітчизняній освіті в першу чергу не вистачає соціальної активності суспільства, що є головною перешкодою євро орієнтованого розвитку держави.

Отже, вихід України на західноєвропейський соціально-економічний простір потребує активного вирішення вище зазначених питань. Вагома частина успішного визнання національної економіки на світових просторах прямо залежить від розвитку євро-орієнтованого людського потенціалу. Оскільки, при виході та фронт світового ринку найбільше уваги потребує економіка крани, то ж і провідні спеціалісти всіх учасників економічної системи держави в цілому мають бути виховані з урахуванням вимог та стимулів світового товариства відповідно [4].

Список використаних джерел:

1. Система забезпечення якості вищої освіти у болонському процесі та механізми її імплементації в Україні. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.president.gov.ua
http://old.niss.gov.ua/monitor/juni08/16.htm](http://www.president.gov.ua/http://old.niss.gov.ua/monitor/juni08/16.htm)
2. Концепція забезпечення якості вищої освіти. – [електронний ресурс]. – режим доступу: http://dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf
3. Забезпечення якості в концепції Закону України «Про вищу освіту»– [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erasmusplus.org.ua/erasmus/ka3-pidtrymkareform/natsionalna-komanda-ekspertiv-here/materiali-here.html>
4. Completeset Dublin Descriptors [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.jointquality.nl/content/descriptors/CompletesetDublinDescriptors.doc>
5. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>

*О. В. Насібова, к. е. н.,
доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В РЕФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Освітня політика є однією з найважливіших складових політики держави. Це інструмент забезпечення фундаментальних прав і свобод особистості, підвищення темпів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, зростання культури.

Освіта – один з найбільш важливих факторів формування нової якості економіки держави і суспільства в цілому, тому його значення в сучасному світі постійно зростає. Освіта міцно увійшло до складу основних пріоритетів суспільства і держави, її роль зростає разом із зростанням впливу людського капіталу.

Система освіти України здатна конкурувати з системами освіти передових країн. Слід відзначити активну роль держави в сфері освіти.

Проводиться глибока і всебічна модернізація освіти зі створенням механізму її ефективного використання.

Стандарти освіти в США поділяють сукупність навчальних дисциплін на чотири головних розділи: базові економічні принципи, мікроекономіка, макроекономіка і загальноекономічні поняття. При цьому перевага віддається вивченню мікроекономічних аспектів функціонування економічної системи [1].

Загальна система економічної освіти включає в себе спеціалізовані класи, профільні коледжі, вищі навчальні заклади. Спершу у студентів є можливість отримати ступінь бакалавра, далі магістра, і продовжити навчання для отримання ступеня доктора філософії з економіки.

Зараз зросла популярність бізнес-шкіл (які в принципі не є складовими частинами теоретичної економічної освіти, тому що дають більш практичні навички) і спеціальних курсів, також значною стала престижність освіти в сфері бізнесу і фінансів.

Особливістю американської системи економічної освіти є повсюдне застосування так званого «активного навчання»: тобто періодично студент сам виявляє себе в ролі викладача, навчаючи менш досвідчених, проводячи заняття у коледжі при вузі чи самостійно організовуючи певні освітні заходи [2].

Вся система освіти націлена на визначення професійної компетентності майбутніх економістів, яка складається з:

1) компетенції у сфері економічної діяльності (економічне мислення, володіння методами економічного аналізу і проектування економічної діяльності, наявність системного уявлення про структуру та тенденції розвитку вітчизняної і світової економік, знання принципів прийняття та реалізації економічних і управлінських рішень на мікро- та макрорівні, створення і розвиток власної економічної позиції і т.д.);

2) компетенції в інших галузях професійної діяльності (система знань з фінансів, маркетингу, аудиту, міжнародної економіки, права, менеджменту);

3) інформаційна компетенція (ефективне застосування інформаційних технологій та відповідних програм);

4) комунікативна компетенція (знання ділового етикету та основ конфліктології) [3].

Перевагою вищої економічної освіти США є забезпечення доступу до її елементів всім бажаючим підвищити свій професійний рівень під девізом «безперервна освіта протягом життя». Характерною рисою є співробітництво освітніх установ, виробництва та бізнесу.

Нові економічні умови разом з явищем демократизації всього суспільного життя стимулювали перехід до принципово нових підходів в освітньому плануванні та під час здійснення реформ. Багато розвинених країн почали розробляти моделі інформаційного суспільства.

Саме цю модель обрали у Польщі наприкінці 90-х років ХХ століття, коли виникла необхідність значного оновлення та удосконалення середньої і професійної освіти. Здійснено порівняння польської моделі з моделлю США, яку використала Польща в 1998-2002 роках під час спроби осучаснити школу.

Реформи більшості складових частин системи освіти Польщі вивели їх на вищий рівень якості, сприяли соціальному й економічному прогресу країни, що можна прослідкувати, розглянувши процеси й стан секторів середньої та вищої освіти. Вже на початку XXI ст. загальна кількість студентів відносно рівня 1998 року в університетах збільшилася в 40 разів. Якщо ж врахувати інші вищі навчальні заклади, то в 100 разів. Це – показник, якого досягли дуже мало інших країн. Стан системи вищої освіти: типи закладів, особливості навчального процесу, комплекс дипломів, шляхи отримання найвищих професійних кваліфікації – розглядається в ракурсі подальшого розвитку та удосконалення вищої школи Польщі. Поглиблення європейської інтеграції й посилення впливу глобалізаційних процесів доводять, що досвід Польщі має цілий ряд пріоритетів порівняно з іншими освітніми моделями.

Детальний аналіз розвитку системи професійно-технічної освіти в Польщі допомагає розкрити її особливості за достатньо тривалий період. Головна увага була приділена процесу визрівання планів розвитку всієї системи професійної освіти Польщі на початку XXI ст. і ролі Міністерства освіти країни в створенні передумов для їх перетворення в реальні схеми трансформації середньої професійної освіти у вищу.

У досягненні успіху професійних світових реформ вирішальну роль відіграли такі фактори:

1) широке використання законодавчих важелів і засобів протистояння до можливих супротивників реформ;

2) для зниження ризику шкоди від помилкових кроків на початковій стадії планування реформи було застосовано проведення експериментів обмеженого обсягу з наступним аналізом їх результатів і внесенням коректив у загальну схему й алгоритми втілення планів та шляхи досягнення суспільно важливих цілей.

Серед європейської практики забезпечення якості вищої освіти зі значним охопленням молоді цим типом оцінювання Польща використала досвід Фінляндії та Нідерландів, де урядові органи відмовилися від детального інспекторського контролю, використавши систему розширення автономії.

У Польщі реформи виявилися значно результативнішими, оскільки точніше прогнозовані світові зміни ринків праці й торгівлі, перспективні зони концентрації національних ресурсів, залучені більші кошти й використана найновіша – законодавчо-демократична – модель реформи [4].

Першочергова задача освітньої політики в сфері економіки – досягнення сучасної якості освіти, її відповідності актуальним і перспективним економічним потребам особистості, суспільства і держави.

Модернізація економічної освіти необхідна внаслідок розвитку таких процесів:

1) виникнення і зростання глобальних економічних проблем, які можуть бути вирішені лише в результаті співробітництва в рамках міжнародної спільноти, що вимагає формування сучасного мислення у молодого покоління;

2) динамічного розвитку економіки, зростання конкуренції, скорочення сфери некваліфікованої і малокваліфікованої праці, глибоких структурних змін в сфері зайнятості, що визначають постійну потребу в підвищенні професійної кваліфікації і перепідготовки працівників, зростанні їх професійної мобільності;

3) зростання значення людського капіталу, який в розвинених країнах становить 70-80% національного багатства, що обумовлює випереджальний розвиток освіти як молоді, так і дорослого населення [5].

Для досягнення якісної економічної освіти необхідно в першу чергу вирішення пріоритетних, взаємопов'язаних завдань:

1) забезпечення державних гарантій доступності та рівних можливостей отримання повноцінної економічної освіти;

2) формування в системі економічної освіти ефективних організаційно-економічних механізмів залучення і використання ресурсів;

3) підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки;

4) впровадження системи мобільності науково-педагогічних працівників, їх участі у міжнародних проектах, конференціях, освітніх тренінгах, тощо.

Реалізація цих завдань, а також соціально-економічна підтримка з боку держави, всього суспільства, безсумнівно, виведе систему освіти в нашій країні на якісно новий рівень розвитку.

Перелік використаних джерел:

1. Войнаровська О. Н. Перспективи застосування американського досвіду підготовки бакалаврів з економіки у вітчизняних вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2010_5/Voynar.htm

2. Ігнатюк О. А. Особливості підготовки сучасних фахівців у системі вищої професійної освіти США [Текст] / О. А. Ігнатюк // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – № 1. – С. 55-64.

3. Огнівко Л. В. Професійна підготовка магістрів економічного профілю у вищих навчальних закладах США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2011_3/11olvnzs.pdf

4. Набока О. Стан та основні напрями розвитку економічної освіти за кордоном [Текст] / О. Набока // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2010. – Випуск L. – С. 91-100.

5. Беньковська Н. Б. Формування професійної компетентності майбутнього економіста в економічній освіті // Наука і освіта. – 2011. – № 6. – С. 24.

*С. О. Кузнецова, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;
Т. В. Польова, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ДІЛОВА ГРА ЯК МЕТОД ІНТЕГРАЦІЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Година роботи навчить більше, ніж день пояснення
Жан-Жак Руссо

Впровадження ділових ігор у навчальний процес є оптимальним поєднанням теорії та практики. В то й же час це є складний, багатовимірний процес, який вимагає від викладача ретельної підготовки на всіх стадіях розробки ділової гри. Позитивним моментом може стати практичний досвід викладача з галузі науки яку він викладає.

Для розробки ділової гри принциповими моментами є визначення теми і мети. Так, наприклад, в темі можуть бути відображені: характер діяльності; масштаб управління; склад інстанцій і умови обстановки.

При визначенні мети розробнику важливо відповісти на кілька принципових питань:

- 1) Для чого проводиться дана ділова гра?
- 2) Для якої категорії студентів?
- 3) Чому саме слід їх навчати?
- 4) Які результати повинні бути досягнуті

Приклади навчальної мети: показати, як слід залучити до виконання конкретного завдання цілий комплекс інструментів (ділове спілкування фахівців різних профілів тощо). Перевірити рівень підготовленості посадових осіб в певному виді виробничої діяльності тощо.

В процесі зазначення мети необхідно розрізняти навчальну мету гри (її ставить перед собою керівник гри) і мету дій її учасників, які ставляться ними, виходячи з ігрових ролей.

Дуже важливим моментом є те, що в силу двуплановості гри реалізується в реальному і умовному плані. У реальному плані – це дидактична і виховна мета, в умовному – ігрова. При чому суто ігрова мета потрібна не сама по собі, оскільки сам факт виграшу або програшу нічого не додає до тих знань, умінь і навичок, якими повинен оволодіти фахівець. Вони потрібні для створення мотивації до гри, відповідного емоційного фону. Такого роду мета виконує службову роль, роль засобу досягнення педагогічної мети.

В даний час виділяють наступні принципи конструювання ділової гри.

У діловій грі при її конструюванні і застосуванні реалізуються такі психолого-педагогічні принципи: принцип імітаційного моделювання конкретних умов і динаміки виробництва; принцип ігрового моделювання змісту і форм професійної діяльності; принцип спільної діяльності; принцип

діалогічного спілкування; принцип двуплановості; принцип проблемності змісту імітаційної моделі і процесу його розгортання в ігровій діяльності.

Основою розробки ділової гри є створення імітаційної і ігрових моделей, які повинні органічно накладатися одна на одну, що і визначає структуру ділової гри.

Імітаційна модель відображає обраний фрагмент реальної дійсності, який можна назвати прототипом моделі або об'єктом імітації, задаючи предметний контекст професійної діяльності фахівця в навчальному процесі. Ігрова модель є фактично описом роботи учасників з імітаційної моделлю, що задає соціальний контекст професійної діяльності фахівця.

Необхідно пам'ятати, що запорукою успіху гри є правильний вибір теми, визначення проблеми і її причинності, формування служб, команд, вибір опонентів з урахуванням індивідуальних здібностей студентів і мікроклімату в групі, чітка розробка завдання для самостійних завдань. Створення атмосфери змагання забезпечує творчий підхід студентів до вирішення поставлених завдань.

Підготовку гри не можна обмежити навчальною літературою. Бажані відвідування виробництва, зустрічі та бесіди з «колегами» за посадою, вивчення діючого устаткування і технологічного процесу і їх недоліків, організація роботи по збору та аналізу техніко-економічних даних.

Викладач в підготовчий період спрямовує роботу студентів, допомагає ознайомитися з передовим досвідом галузі, рекомендує літературу, керує виготовленням стендів, плакатів, слайдів, моделей, необхідних для організаційно-технічного забезпечення ділової гри.

Успіх гри залежить від ряду факторів: організаційних, методичних, психологічних, технічних та інших. З широкого кола питань, що впливають на якість і результат гри, слід виділити наступні:

- правильний вибір теми з урахуванням її актуальності, дискусійних можливостей в рамках тієї мети, яку ставить викладач;
- підбір учасників, розподіл їх на підгрупи, відділи, посади з урахуванням знань студентів, мікроклімату в навчальній групі;
- побудова структурно-логічної схеми гри, чітка розробка завдань кожної службі, відділу, підгрупі;
- глибоке вивчення студентами матеріалів розроблюваної теми, відпрацювання різних варіантів рішень службами, відділами, підгрупами, оформлення технічної та технологічної документації;
- підготовка сценарію гри з урахуванням «запасних», ускладнених ситуацій;
- відпрацювання кожною службою (призначеної групою) виступів, внесення коректив в структурно-логічну схему гри, режисура гри.

Таким чином, розробка та впровадження ділових ігор економічного напрямку є складним процесом і вимагає ретельної підготовки з боку викладача, але в подальшому позитивно вплине на викладання професійно-орієнтованих дисциплін і, в цілому, на якість вищої економічної освіти.

*Г. Б. Тимохова, к. э. н., доцент,
доцент кафедры экономики предприятия,
Харьковский гуманитарный университет
«Народная украинская академия»*

АНАЛИЗ МОДЕЛЕЙ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Глобализация и интернационализация в сфере образования, сопровождаемая растущей мобильностью студентов – основной тренд последних пятнадцати лет. Поэтому потребность в большей открытости, прозрачности, сборе информации о вузах и программах, вызывающих доверие, публикации полных отчетов по внешней экспертизе также должна была найти отражение в новой «европейской модели гарантии качества». Эти тенденции интернационализации и развития характерны и для аккредитационных агентств. Учет их разнообразия и недопустимость коммерческих «фабрик по выдаче свидетельств об аккредитации» – еще один приоритет в формировании доверия к европейскому образовательному пространству.

Разнообразие моделей обеспечения качества образования обуславливается национальными историческими традициями, социально-экономическими, политическими и географическими факторами. Сейчас в сфере оценки качества высшего образования выделяют английский, французский и американский модели.

В основе английской модели лежит внутренняя самооценка академического сообщества вуза. Французский, или континентальная, модель базируется на внешней оценке и ответственности вузов перед обществом и государством. Американская модель является удачным сочетанием английского и французского моделей.

Основными отличиями европейских систем оценки качества высшего образования от американской имеются большие роль и полномочия правительства, определение целей проведения оценки, важнейших аспектов оценки, по способам принятия решений и организации учебного процесса.

Английская модель оценки качества предусматривает проведение внутренней самооценки академическим сообществом вузов. Эта модель работает в Великобритании, Германии, странах Латинской Америки. Главная роль в обеспечении качества образования принадлежит внутренней системе обеспечения качества, основанной на ответственности преподавательского состава, руководителей вузов и их структурных подразделений. Контроль за качеством осуществляют специальные комиссии. Сейчас эта модель трансформируется за счет введения элементов внешнего контроллинга качества образования.

Французская модель предполагает внешнюю оценку ответственности вузов перед обществом и государством. Она реализуется через механизмы аттестации, аккредитации и инспекции. В Скандинавских странах, Латвии, Чехии, Эстонии именно государственные органы формулируют цели и наиболее важные компоненты оценки. Во французской модели самооценка вузов не выполняет важную роль. Контроль за деятельностью вузов

осуществляет Национальный комитет по оценке вуз или другое подобное учреждение.

Европейская модель оценки качества предусматривает оценивание агентствами, которые созданы по инициативе правительства и ассоциаций вузов. Этим агентствам на законодательной основе предоставлены все полномочия по оценке и признанию качества образования. Они каждые 5 лет проходят процедуру проверки со стороны Европейской ассоциации по оценке качества высшего образования (ENQA).

Европейские стандарты и рекомендации для гарантии качества в высшем образовании Стандарты для гарантии качества состоят из трех частей:

- внутренняя гарантия качества;
- внешняя гарантия качества;
- агентства гарантии качества.

Тем не менее, необходимо иметь в виду, что эти три части тесно взаимосвязаны и образуют основу структуры европейской гарантии качества. Стандарты описывают согласованную и принятую практику гарантии качества в высшем образовании и поэтому должны учитываться и выполняться всеми, кто вовлечен в реализацию всех видов высшего образования. Итак, в зависимости от роли и полномочий государства в процедуре оценивания выделяют три принципа оценки качества высшего образования:

«Унитарный принцип оценивания» (Франция, бывший СССР) – государство контролирует систему, процесс и результаты оценки;

«Кооперативный принцип оценивания» (США) – правительство не вмешивается непосредственно в процедуру оценивания, но сотрудничает с посредническими общественными организациями и поддерживает их;

«Директивный принцип оценивания» (например, Великобритания) – правительство создает квазипосреднические и учреждения, такие как Агентство обеспечения качества в высшем образовании (QAANE), выполняющих метаоценку организаций, связанных с оценкой качества высшего образования.

Литература:

1. Стандарты и рекомендации для гарантии качества высшего образования в европейском пространстве. – Йошкар-Ола: Аккредитация в образовании, 2015. – 27 с.

2. Хопбах А. Современное состояние и перспективы развития гарантии качества в Европе / Ахим Хопбах // Аккредитация в образовании. – № 12. – 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.akvobr.ru/garantia_kachestva_v_evrope.html.

3. Официальный сайт ENQA [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.enqa.eu/>

*Л. В. Тешева, к. е. н., доцент, доцент кафедры фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;*

*С. В. Белоусова, старший викладач кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Рівень розвитку продуктивних сил, досягнутий людством на початку ХХІ століття, разом з істотним прискоренням науково-технічного прогресу,

глобалізацією та інформатизацією буквально всіх сфер суспільного життя кардинально змінює цілі, зміст і характер економічної діяльності. Вона все більш переходить до широкого використання наукоємних та інтелектоємних технологій у суспільному виробництві. Процес інтелектуалізації економічної діяльності не тільки серйозно підвищує її ефективність за рахунок створення і системного застосування високих технологій, а й якісно змінює суспільство, його матеріальні й духовні основи і навіть систему життєвих цінностей. Це вимагає нової якості професійної підготовки персоналу і відповідним чином позначається на само ідентифікації, самоусвідомленні й самоповазі людей, на характері їх спілкування і суспільних відносин.

Тому для характеристики сучасного суспільства поряд із вже звичними епітетами «постіндустріальне» та «інформаційне» все частіше застосовується термін «суспільство знань» або К-суспільство (від англійського *K-society*, або *Know-society*). Економіка ж, особливо у провідних економічно розвинених країнах, все частіше характеризується як економіка знань або інтелектуальна економіка. Посилення тенденцій інтелектуалізації економічної діяльності дає новий шанс світовій системі освіти успішно подолати глибоку кризу, в якій вона сьогодні перебуває, і відновити в суспільній свідомості авторитет знань, які стають надійним капіталом фахівця, важливим чинником і передумовою його життєвого успіху.

Однак відносна новизна самого феномену інтелектуальної економіки та її значний всебічний вплив на характер індивідуального і суспільного буття людини породжують численні проблеми соціального, духовно-культурного, морально-ціннісного та іншого характеру. Сама ж можливість їх розв'язання пов'язана з необхідністю осмислення сутності цього феномену, детального дослідження його особливостей, в першу чергу його впливу на формування і подальший розвиток нового суспільства. Це стає тим більш важливим, що це суспільство фактично вже формується і ми повинні чітко усвідомити, що його формування відбувається в суперечній єдності і боротьбі традиційних і нових форм, відносин, цілей, цінностей, інтересів і пріоритетів.

Стосовно визначення джерел і витоків досліджуваного феномену слід звернути увагу на три характерних обставини. По-перше, в основі процесів інтелектуалізації економіки і економічної діяльності лежать притаманні тією чи іншою мірою кожній людині креативні здібності і прагнення покращити умови здійснення своєї виробничої діяльності, полегшити характер і самі можливості виконання виробничих функцій і раціоналізувати технологію їх виконання, по можливості краще пристосувати її до своїх індивідуальних якостей, рис та особливостей. Природно також, що людина прагне якомога менше витратити свої сили й енергію на виконання роботи і водночас отримувати за неї більшу оплату. Знахідки і нові прийоми, які виникають в результаті інтелектуальної діяльності працівника, носять подвійний характер. З одного боку, вони безпосередньо сприяють його більш раціональній і більш продуктивній праці, а з іншого, – посилюють його віру у свої можливості та здібності, розвивають його креативні здібності й творчий потенціал та активно спрямовують його на подальші пошуки. Ці тенденції особливо виразно

проявляються в конструкторській діяльності, у винахідництві та раціоналізації виробничих процесів.

По-друге, у відповідності з логікою науково-технічного і соціального прогресу поступове накопичення знань про природу, суспільство і людину та про закономірності їх функціонування і розвитку час від часу призводять до розриву неперервності у розвитку продуктивних сил і якісних стрибків, які звичайно і спричиняють відповідні зміни виробничих відносин і суспільного устрою. Перехід людства на новий рівень продуктивних сил не просто дає можливість значного підвищення продуктивності праці, а й відкриває нові горизонти у подальшому пізнанні людиною зовнішнього світу і самої себе. Іншими словами, людство силою свого колективного розуму набуває нових можливостей розвитку і відкриває необхідні для нього шляхи і засоби.

По-третє, споживче, інколи навіть суто хижацьке, ставлення людини до навколишнього природного середовища, бездумне і вкрай нераціональне використання його ресурсів для задоволення своїх потреб призвело до цілком реальної загрози глобальної екологічної катастрофи.

Розглянемо переваги інтелектуальної економіки взагалі та можливості їх реалізації в нашій країні. По-перше, вона є енергозаощаджувальною, а по-друге, результати досліджень і розробок, спрямованих на енергозбереження, допоможуть нам в кілька разів зменшити потребу в газі й нафті. В цьому разі, можливо, нам вистачить власних їх запасів, і відпаде необхідність заробляти на експорті продукції хімії та металургії мільярди доларів, щоб витратити їх для оплати імпортованих енергоносіїв, ціна на які не тільки постійно зростає, а й стає одним із засобів політичного та економічного тиску на нашу країну. По-третє, інтелектуалізація економіки зумовлюватиме розвиток системи освіти, що активно сприятиме духовному і культурному відродженню України як важливій передумові формування нового суспільства.

Виходячи з результатів системного аналізу перспектив розвитку України, М. З. Згуровський впевнено зазначає, що перший шлях – це копіювання реформ, здійснених країнами Центральної і Східної Європи, споживання чужих технологій, товарів і послуг і надання Європі своїх природних ресурсів, дешевої робочої сили та екологічних квот. Цей шлях, за його словами, на жаль, «має багато прихильників, в тому числі й серед вищого політичного керівництва країни». Інший же шлях полягає у поверненні Україні ролі потужного генератора нових знань, виробника нових видів техніки і високих технологій та виходу з цією продукцією на зовнішні ринки. Вчений підкреслює, що цей шлях складний, при його виборі у України не з'являться надійні партнери, навпаки, він створить з боку більшості наших сучасних союзників опір та опозицію [2]. Дійсно, ніхто ж з них хотів би отримати нового конкурента на ринку високих технологій та продукції, що виробляється з їх використанням. В той же час їхнє прагнення впроваджувати і використовувати ці технології дає нам і певні шанси.

Наведений аналіз дає вагомі підстави дійти цілком обґрунтованого висновку, що для України інтелектуалізація економічної діяльності повинна стати безальтернативною стратегією її суспільно-політичного, соціально-

економічного і духовно-культурного розвитку. Дійсно, вона забезпечує, по-перше, швидке зростання рівня ВВП на інноваційній основі й відкриває перспективи тривалого сталого розвитку країни. По-друге, інтелектуалізація економічної діяльності стає важливим чинником спрямування вітчизняного бізнесу в цивілізовані форми його ведення, зміцнення його орієнтації на соціально значущі завдання на основі морально-етичних цінностей. По-третє, інтелектуалізація економічної діяльності сприяє зростанню професійного і загальнокультурного рівня населення, а висока його кваліфікація забезпечує не просто високу якість і високу вартість наукоємної продукції, а й високу оплату праці. Зростання ж добробуту населення, у свою чергу, стає однією з передумов підвищення його духовного і культурного рівня, громадянської активності. За цих умов інтереси і прагнення людини зосереджуються не тільки на проблемах нормального життєзабезпечення своєї родини, а й на суспільно значущих проблемах, на долі держави та шляхах її розвитку.

Література:

1. Гуревичов М. М., Долгарев А. В., Пазиніч С. М., Пономарьов О. С. Професійна культура менеджера в умовах інноваційного розвитку: монографія / За заг. редакцією О. С. Пономарьова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2012. – 240 с.
2. Згуровский М. З. Еще есть шанс у Украины // Зеркало недели. – № 20. – 28.05.2015. – С. 13.

*В. С. Кузнецов,
викладач Харківського житлово-комунального коледжу
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова*

**ЗАСТОСУВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ» У КОЛЕДЖІ**

Сьогодні при викладанні кожної навчальної дисципліни, у тому числі й філософії, широко використовуються як традиційні, так і нетрадиційні методи навчання. У підручниках з педагогіки рекомендують активніше застосовувати нетрадиційні форми і методи проведення занять, адже вони у порівнянні з традиційними більше активізують студентів, розвивають їхні індивідуальні здібності, ерудицію та уяву, сприяють діалогові між викладачем і студентами, виявленню часом суперечливих проблем. Тож під час підготовки кожного семінарського заняття перед викладачем стоїть питання максимального залучення студентів у процес пошуку відповідей на проблемні питання. Як це питання вирішити, особливо коли викладач ще не має достатнього досвіду роботи у ВНЗ?

Спробуємо виявити і проаналізувати найбільш ефективні для проведення семінарських занять з філософії нетрадиційні форми навчання.

Відомо, що більшість викладачів, починаючи курс, найчастіше орієнтуються на ті методи навчання, які працюють на інформаційному рівні. У подальшій роботі більше уваги приділяється методам навчання на проблемному (аналітичному) рівні. Це дає змогу розвинути у студентів уявлення про творчий характер навчально-пізнавальної діяльності, студенти мають можливість застосувати набуті знання на практиці та закріпити їх. На евристичному (пошуковому) рівні основна увага студентів акцентується на опануванні навиків дослідника [2, 335-343].

Під час планування та підготовки нетрадиційного за формою семінарського заняття викладач ставить за мету дібрати такий дидактичний матеріал, який дав би змогу студентові вибирати найбільш значущі для нього вид і форму навчального змісту, «вирішити навчальні завдання шляхом розкриття суб'єктивного досвіду студентів у діалозі, рольовій грі та інших активних методах навчання, створити атмосферу організації пошуку відповіді на зловідомі питання» [3, 331]; забезпечити максимальну самостійність студентів, розвивати прийоми роботи над пізнавальними процесами студентів, творчих пошукових процедур, роботи над навчальними текстами, вчити студентів висловлювати та застосовувати оціночні судження, підтримувати прагнення студента до активного діалогу, бажання аналізувати свою навчальну діяльність. У такому разі найефективнішими під час семінару будуть діалог і

полілог, у ході яких найбільш зручними є робота студентів у групах різного складу, навчальні ігри, конференції, «мозкові штурми», моделювання, інші активні форми й методи навчання.

Серед нетрадиційних семінарських занять з філософії виправдали себе інтегровані заняття, на яких матеріал з кількох тем подається блоками. Також ефективними є міжпредметні заняття, метою яких є об'єднання спорідненого матеріалу з кількох дисциплін, наприклад, філософії та культурології, філософії та історії тощо. Та найцікавішими для студентів є театралізовані заняття, які вимагають, з одного боку, багато зусиль на підготовчому етапі як з боку викладача, так і від студентів, а з іншого боку – дають змогу розвинути пізнавальні та артистичні здібності студентів.

Сприяють розвитку творчого мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань в процесі навчання такі нетрадиційні форми проведення семінарських занять як семінар-дискусія, семінар-дослідження, семінар-взаємонавчання, семінар-конференція, семінар-колоквиум, семінар-ділова гра, підсумковий (синтетичний) семінар, семінар-розгорнута бесіда. Добре зарекомендували себе такі прийоми семінару-гри: наукова конференція, «Суд», «Експертиза», «Аукціон ідей», «Слідство ведуть знавці», тощо. Хід нетрадиційного семінару і характер обговорення на ньому складних теоретичних і практичних наукових проблем створюють сприятливі умови для інтерактивного навчання, суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі навчання.

Нетрадиційні форми проведення семінарських занять відображають низку тенденцій розвитку сучасної освітньої парадигми, а саме: «посилення філософського звучання і наповнення змісту заняття, вихід на аналіз проблем Природи, Людини, Суспільства» [1, 24]; підвищення пізнавальної активності студентів як на занятті, так і в процесі підготовки до нього; зростання ролі студента як суб'єкта навчання. Грамотне і гармонійне використання можливостей семінару у ВНЗ дає можливість сформувати у студентів необхідні в їхній професійній діяльності знання, уміння, навички, розвинути у них здатність до активного мислення і висловлення власної позиції, навчити спілкуванню і культурі ведення дискусії, створити і стимулювати інтерес до подальшої пізнавальної діяльності.

Література

1. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія: [Навч. посібник] / Володимир Михайлович Галузинський, Микола Борисович Євтух. – К.: Вища шк., 1995. – 237 с.
2. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. [Навч. посібник для пед. навч. закладів.] / Валентина Іванівна Лозова, Ганна Володимирівна Троцько. – Харків: Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; «ОВС», 2002. – 400 с.
3. Цина А. Ю. Навчально-виховні завдання з практики як засіб включення студентів у самостійну роботу / Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – Вип. 5 (57). – С. 227-237. – (Сер. «Педагогічні науки»).

*Л. М. Мостова, к. т. н., доцент,
професор кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;
Т. М. Мірошніченко,
викладач-стажист кафедри харчових технологій
та готельно-ресторанної справи,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Задача сучасного викладача фахових дисциплін навчити студентів методам роботи з отриманою інформацією про стан розвитку технологій у ресторанному господарстві. Навчити методам опису технологічних даних, процесів, складанню звітів, а саме головне та потрібне на сьогоднішній день – це сприяти засвоєнню методів закріплення та практичної реалізації знань, що можливо лише в ході проведення практичних занять.

Усі перераховані методи реалізуються через програму сучасних педагогічних технологій, а для цього необхідно розуміти, у чому суть цього поняття. За допомогою технології інтелектуальна інформація переводиться на мову практичних рішень. Технологія – це і способи діяльності, і те, як особистість бере участь в роботі.

Сучасні технології в освіті розглядаються як метод, за допомогою якого може бути реалізована нова освітня парадигма. Тенденції розвитку освітніх технологій напряму пов'язані з гуманізацією освіти, яка сприяє самоактуалізації та самореалізації особистості. Термін «освітні технології» – більш місткий, ніж просто «технології навчання», так як несе у собі і виховний аспект, пов'язаний з формуванням та розвитком особистих якостей студентів.

Поняття «педагогічна технологія» може бути представлена трьома аспектами:

– науковим: педагогічні технології як частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси;

– процесуально-описовим: як опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів та засобів для досягнення запланованого;

– процесуально-дійовим: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування усіх особистих, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Виходячи з вищезазначеного, педагогічну технологію можна представити як науку, що вивчає та знаходить найбільш раціональні шляхи навчання фахових дисциплін, при цьому в якості способу реалізації використовуються різні методи, що підвищують якість знань студента, як продукт процесу навчання, зберігаючи та накопичуючи його знання необхідні в сучасному прогресуючому світі.

Поняття «педагогічна технологія» в навчальній практиці використовується на трьох ієрархічно залежних рівнях:

– загальнопедагогічний рівень: технологія характеризує цілісний навчальний процес у даному навчальному закладі, у визначений навчальний час;

– особистометодичний: педагогічна технологія вживається у визначенні «особиста методика», тобто як сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання та виховання у рамках однієї дисципліни, академічної групи, викладача;

– локальний (модульний): являє собою технологію окремих частин учбово-виховного процесу, рішення окремих дидактичних та виховних задач.

Також виділяють технологічні мікроструктури: прийоми, елементи, які ув'язуючись в логічний технологічний ланцюг утворюють цілісну педагогічну технологію.

Останнім часом широкого застосування набуває метод спонтанних інновацій. При цьому методі особливий упор концентрується на створенні викладачем так званого інноваційного банку спонтанних педагогічних інновацій, що провокують подальше створення ефективної системи активних методів проведення занять. Головна ціль яких – досягнення освітніх, професійних та виховних цілей у відпрацюванні визначеної теми заняття.

Як приклад реалізації методу спонтанних інновацій наведемо наступний: першочергово визначаємо в академічній групі студентів експертну групу з найбільш здібних студентів. Мета їх роботи – оцінювати якість засвоєння навчального матеріалу студентами, активність участі в занятті кожного студента, культуру поведінки та визначення лідера в процесі рішення поставленої викладачем проблеми. В кінці заняття експерти складають так званий експертний висновок, в якому висловлюють плюси та мінуси технології проведення заняття, узагальнюють результати заняття, визначають переможця за результатами змагання двох підгруп, розподілених викладачем.

Наступна інновація – технічна розминка, механізм якої має педагогічну основу, а саме закріплення та засвоєння основних категорій учбового матеріалу, що вивчається. Під час проведення такого методу занять використовується демонстраційний матеріал у вигляді презентацій, завдяки чому легко сконцентрувати увагу студентів. Цей метод корисний в групах з великою кількістю студентів, він дає більше можливостей контролювати ситуацію в аудиторії, ніж при застосуванні інших методів.

У вищезазначену інновацію входить також визначення найбільш підготовленого студента для виконання функції керівника учбовою підгрупою на наступних заняттях.

Заключна частина також має свою інновацію, яка складається із заохочення відмінників підгрупи, що перемогла.

Таким чином, проведення занять за допомогою методики накопичувальних інновацій, сприяє кращому засвоєнню практичного та теоретичного матеріалу, підвищенню зацікавленості студентів при вивченні фахових дисципліни та в кінцевому результаті підвищенню загального рівня їх освіти.

*О. О. Крикун, к. е. н., доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ: ЗАДАЧІ, ПРИНЦИПИ І УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Сьогоднішнє суспільство рухається у бік інноваційного розвитку, якісних змін в усіх сферах життя. Але саме з освіти починається становлення людини, тому дуже важливим є застосування інтерактивних методів на всіх рівнях навчання. Вищі навчальні заклади дають більш глибоке розуміння в різних областях, вони закладають фундамент для спеціалізації здобувачів вищої освіти і сприяють виведенню знання на новий рівень. Проте яким чином сьогодні відбувається взаємодія між лектором і аудиторією? Викладачеві недостатньо просто бути компетентним в області своєї дисципліни, даючи теоретичні знання і перевіряючи рівень засвоєності шляхом використання кредитно-модульної системи. Викладання вимагає абсолютно іншої діяльності: необхідно враховувати психологічні особливості здобувачів вищої освіти, психологічні та дидактичні закономірності, а також сучасні освітянські технології навчання. Мінливі умови у зовнішньому середовищі (суспільство, ринок праці, рівень освіченості за межами України, тобто кого бажають бачити і наймають закордонні роботодавці) диктує зовсім інший підхід до сучасного навчального процесу.

Актуальність теми полягає в тому, що одним із пріоритетних напрямків забезпечення якості вищої освіти протягом декількох років є впровадження нових методів навчання, які пов'язані сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання.

Слово «інтерактив» утворено від двох слів: «inter» (англ.) в перекладі – спільно, а «act» – дія. Інтерактивність означає здатність взаємодіяти або перебувати в режимі спільного діалогу, тобто це діалогове навчання. Діалог можливий і при традиційних методах навчання, але лише на лініях «викладач – студент» або «викладач – група студентів або аудиторія». При інтерактивному навчанні діалог будується також на лініях «студент – студент» (робота в парах), «студент – група студентів» (робота в групах), «студент – аудиторія» або «група студентів – аудиторія» (презентація роботи в групах), «студент – комп'ютер» і т.д.

Вибір методів обумовлюється цілями навчання, змістом навчального матеріалу, професійною мотивацією студентів, формуванням комунікативних навичок і умінь, необхідних у практичній діяльності. Всім цим вимогам найбільше відповідають активні методи навчання: читання проблемних лекцій і доповідей з активною участю студентів, проведення ділових ігор, рішення кейсів, тестування, анкетування, індивідуальні бесіди та тренінги, організація роботи парами і в командах, бесіди з експертами й інше.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, за допомогою якої практично всі студенти виявляються залученими в процес пізнання, вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу

того, що вони знають і думають. Спільна діяльність студентів у процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен робить свій індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє здобувачам вищої освіти не тільки отримувати нове знання, а й розвивати свої комунікативні вміння: вміння вислуховувати думку іншого, уміння знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різноманітних джерел, здатність генерувати нові ідеї, брати участь в дискусії, уміння ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми, бути здатним до підприємницького мислення та вміння взяти на себе ініціативу, виробляти спільне рішення. В табл. 1 представлено загальні задачі, принципи і умови підвищення ефективності інтерактивного навчання.

Таблиця 1. Види інтерактивних методів навчання, задачі, принципи і умови підвищення ефективності проведення навчання

Неімітаційні види	Імітаційні види	
	Ігрові	неігрові
проблемні лекції; проблемні семінари; навчальні групові дискусії; мозкові штурми (мозкова атака, Breinstorming) круглий стіл (дебати і дискусія); презентація; науково-практична конференція; стажування з фаху	рольові ігри; ділові навчальні ігри: (бліц-гра; міні-ігра; ігрові заняття на комп'ютері); виробничі ігри (проектування у вигляді гри)	розбір конкретних, практичних ситуацій (case-study - вивчення проблеми); імітаційні вправи; тренінги
<p>Задачі неімітаційного навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – переконати студентів в практичній цінності досліджуваного матеріалу та активізувати їх навчально-пізнавальну діяльність; – виявляти помилкові уявлення, невірні тлумачення вивченого матеріалу і тим самим запобігати неправильного застосування його на практиці; – залучати студентів до творчого обговорення поставлених питань; – направляти дискусію, ставити питання, пропонувати різноманітні шляхи вирішення, сприяти жвавому і відкритого обміну думками; – контролювати поточні оцінки формування компетенцій 	<p>Задачі імітаційного навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формувати у студентів інтерес до дисципліни та оптимального засвоєння робочого матеріалу; – розвивати інтелектуальну самостійність, з метою пошуку шляхів і варіантів вирішення проблеми; – навчати робити в команді, терпимості до чужої точки зору; – навчати діяти на основі етичних мотивів; – об'єднувати у групи для позитивної взаємозалежності та розвитку співпраці; – розвивати соціальні навички; – підвищувати мотивацію студентів; – контролювати і оцінювати кінцевий результат взаємодії студентів, їх знань і умінь 	
<p>Умови підвищення ефективності неімітаційного навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – підібрати теми, пов'язані з удосконаленням практичної підготовки студентів в певній галузі їх діяльності; – визначити коло актуальних проблем, які потребують обговорення, на основі аналізу побажань слухачів шляхом опитування; – інформація повинна бути викладена за планом, а не перетворюватися на неорганізовану бесіду; – застосовувати образне мовлення із прикладами й порівняннями; – використовувати наочності: схеми, таблиці, моделі, графіки і т.п.; – застосовувати риторичні питання і уточнення розуміння матеріалу; – застосовувати технічні засоби навчання (проектор, відеозаписи, магнітофон, слайди, тощо) 	<p>Умови підвищення ефективності імітаційного навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – члени групи повинні познайомитися, щоб спілкуватися; – доцільно об'єднати в групу людей з різним рівнем знань або з різними професійними знаннями; – проблеми, які запропоновані для обговорення, повинні бути актуальними і зрозумілими, викликати у членів групи практичний інтерес; – повинно бути чітке і ясне для студентів структурування заняття (виділення вступу, основних питань і ключових моментів, висновків) і раціональне дозування матеріалу для відтворення імітаційного завдання; – відпрацювати можливі варіанти розвитку подій; – зазначити роль лідера в групі, в основному вона координаційна, направляюча 	

Загальні принципи інтерактивного навчання:

- спільна групова діяльність;
- рівноправність учасників, незалежно від соціального статусу, віку, місця роботи і досвіду;
- вільно висловлювати думку з будь-якого питання;
- виключена пряма критика особистості, коментується тільки ідея;
- представлений матеріал є інформацією до роздумів;
- комплексно-консультативна методика викладання з використанням нових інформаційно-комунікативних технологій навчання

Складено за джерелом: 1; 2

Інтерактивні методи навчання мають різні види, але успішність навчального процесу студентів забезпечується реалізацією взаємовідносин між викладачем і студентами на основі партнерства і співпраці, а також вимагає використання спеціальних форм організації пізнавальної діяльності та ставить цілком конкретні і прогностичні цілі, що і потребує, створення комфортних умов навчання. За допомогою інтерактивних методів навчання створюється синергетичний ефект в групі, при цьому відбувається здобуття міжособистісних навичок та вміння взаємодіяти у складних умовах. Оскільки кожен окремо впливає на систему у цілому або групу студентів, сам процес навчання стає продуктивним. Можна сказати, що, коли учасники знаходять принципово нові методи, способи вирішення проблем, перспективи в наявних ситуаціях, то студент відчуває свій внесок, свою інтелектуальну спроможність та визначеність і наполегливість у постановці задач, а також здатність взяти на себе відповідальність.

Кожен з перелічених видів інтерактивних методів навчання відрізняється певними ознаками, має своє призначення і раціональну область застосування. Багато видів в сучасних умовах успішно застосовуються на основі інформаційно-комунікаційних технологій, що на сьогодні є актуальним. Найбільший ефект досягається при системному підході до вибору різних методів навчання, але особливого значення набуває розроблення слайдів (PowerPoint), ілюстративних матеріалів, інших форм подачі інформації, щоб кожен студент зміг усвідомити, що він дізнався нового, які вміння і навички сформував. Для широкого використання інформаційно-комунікативних технологій в навчальному процесі необхідно матеріально забезпечити комп'ютерні класи, відновлювати програмні системи, розвивати систему експлуатації інформаційних технологій на новому рівні.

Таким чином, навчальний процес, побудований на основі ігрових інтерактивних форм, допомагає значно активізувати пізнавальну діяльність студентів, реалізувати творчі компоненти розвитку особистості. А. С. Макаренко зазначав, що в грі особистість активно діє, мислить, будує, комбінує, моделює людські взаємини. При цих умовах вона виконує в грі різні ролі: організатора, виконавця, творця, знаходить умови для виявлення своїх здібностей та життєвої активності [3 с.118]. Завдяки набутому досвіду інтерактивного навчання в педагогічній діяльності викладача змінюється взаємодія із студентами: активність викладача поступається місцем активності студентів, а завданням викладача стає створення умов для ініціативи та набуття відповідних компетентностей.

Література

1. Зарукина Е. В. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие / Е. В. Зарукина, Н. А. Логинова, М. М. Новик. СПб. : СПбГИЭУ, 2010. – 59 с.
2. Новик М. М. Современные технологии в образовании / М. М. Новик // Новые знания. 1999. № 3. – С. 17-21.
3. Нагаев В. М. Методика викладання в вищій школі / В. М. Нагаєв. – К. : Кондор, 2007. – 230 с.

*Л. М. Мостова, к. т. н., доцент,
професор кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;
Г. В. Запаренко, асистент
кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;
А. А. Шевченко, викладач-стажист
кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ І ПРИКЛАДНИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні в Україні досить гостро постала проблема мотивації студентської молоді до навчання. Відповідно до результатів соціологічного дослідження, проведеного серед студентів Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара, відношення студентів до якості освіти, яку вони отримують, можна сформулювати таким чином: на початкових курсах кількість студентів, повністю задоволених якістю навчання є максимальною, проте наприкінці навчання, їх кількість істотно зменшується.

На жаль, кількість студентів, які ставлять викладачам запитання: «Навіщо нам потрібно вивчати цю дисципліну?», із кожним роком зростає, причому процес цей супроводжується помітним зниженням якості базової підготовки студентів і абітурієнтів. Очевидно, таке запитання виникає внаслідок того, що базові знання студента не є системними та взаємопов'язаними, а це не дає їм можливості осягнути роль кожної з дисциплін у формуванні фахових знань, а також зрозуміти сферу їх практичного застосування. Головною причиною цього, на наш погляд, є погіршення якості знань внаслідок штучного збільшення кількості дисциплін, які вивчаються, із одного боку, а з іншого – скорочення кількості годин для їх викладання. Таким чином, виникає парадоксальна ситуація, коли студент у загальних рисах вивчає значну кількість дисциплін (які, до речі, за певними темами можуть дублювати одна одну), а по суті – жодної. Внаслідок цього студент не може усвідомити де, коли і як він зможе застосувати отримані знання та навички.

Вирішення проблеми підвищення зацікавленості студентів навчальним процесом в Україні та підвищення його якості вбачається у змістовному узгодженні всіх дисциплін із метою запобігання дублювання викладеного матеріалу з одного боку та максимально поглибленого його вивчення – з

іншого. Надзвичайно важливою при цьому є тісна співпраця фахівців спеціальних кафедр і фундаментальних. Сьогодні ми стикаємося з проблемою, коли, на жаль, студенти під час виконання наукових досліджень, передбачених їх курсовими та випускними кваліфікаційними проектами, не вміють застосувати отримані знання з фундаментальних дисциплін. Викликає здивування, що після вивчення студентами протягом декількох семестрів із великим зацікавленням іноземної мови, вони не володіють фаховою лексикою і не застосовують отримані знання під час проходження міжнародних стажувань.

У зв'язку з цим актуальним і своєчасним представляється створення інтегральних курсів дисциплін, тобто курсів, спрямованих на поглиблене вивчення фахових дисциплін, проте змістовно наповнених темами фундаментальних і загальноосвітніх дисциплін у їх прикладному аспекті. Практична реалізація цього підходу можлива, на наш погляд, у вигляді впровадження трьох послідовних етапів.

Перший етап. Тісна взаємодія фахівців різних кафедр із метою узгодження змісту дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки фахівця певної спеціальності. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Харчова хімія» виглядає доцільним розглядання теоретичних аспектів хімічного аналізу харчових продуктів. Продовження цієї тематики має знайти своє відображення у вивченні її практичних аспектів у межах дисциплін «Харчові технології», «Технологія продукції ресторанного господарства», «Інноваційні технології», а також під час підготовки до написання курсових і випускних кваліфікаційних проектів.

Практичне значення запровадження першого етапу інтеграції навчального процесу полягає у вилученні зі змісту різних, проте взаємопов'язаних дисциплін інформації, що дублюється, можливість активізації опорних знань студентів, отриманих на різних курсах навчання, а також вивільнення додаткового часу для поглиблення існуючих знань, доповнення їх новим матеріалом.

Другий етап. Проведення бінарних занять, які передбачають виклад змісту заняття двома викладачами різних дисциплін, при цьому представляється можливість більш глибоко розглянути певну тему завдяки розширенню її предметного поля. Наприклад, у разі проведення бінарного заняття викладачами дисциплін «Технологія продукції ресторанного господарства» і «Іноземна мова» студенти матимуть можливість, із одного боку, вивчити матеріал теми фахової дисципліни, а з іншого – засвоїти лексику та граматику з іноземної мови за цією темою.

Очікуваний результат від впровадження в навчальний процес бінарних занять полягає в побудові міцних міждисциплінарних зв'язків та формуванні в студентів цілісного уявлення про роль кожної з дисциплін в оволодінні фаховими знаннями та навичками.

Третій етап. Створення робочої програми інтегрованого курсу, який включає узгоджені між собою теми різних дисциплін, що викладаються фахівцями різних кафедр, сприяючи максимальному засвоєнню фахових знань студентами за мінімальних затрат часу на їх вивчення.

Очевидно, що інтегральний курс фундаментальних і прикладних дисциплін має стати системою взаємопов'язаних знань, навичок і вмінь, які сьогодні формуються під час вивчення сукупності фахових дисциплін, передбачених навчальним планом.

Таким чином, запровадження інтегральних курсів є важливою складовою підвищення рівня якості сучасної освіти, вмотивованості студентів у навчанні та гарантом підготовки висококваліфікованих фахівців відповідних галузей.

*Н. В. Якименко-Терещенко д. е. н., професор,
зав. кафедрою економіки підприємства та економічної теорії,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;*

*Л. І. Пронкіна к. е. н., доцент,
професор кафедри економіки підприємства та економічної теорії,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ДО ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Від якості освітніх послуг, які надають навчальні заклади, значною мірою залежить соціально-економічний розвиток держави та рівень добробуту населення, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету і формування позитивного іміджу держави, зміцнення її конкурентоспроможності на міжнародній арені, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Країни, які найбільш динамічно розвиваються, у останні десятиріччя, зробили акцент на розвиток національної системи освіти та наукоємкі технології. Людський капітал став основним чинником, який забезпечує до 75% виробництва і приросту національного доходу. Взагалі однією з найважливіших характеристик інноваційності країн вважається наукомісткість ВВП.

Сьогодні, коли знання стали одним із головних ресурсів розвитку, витрати на науку й освіту в Україні недостатні для розширення освіти і забезпечення її безперервності та доступності. Держава, що спроможна створити успішно функціонуючу освітню систему, повинна брати на себе відповідальність за підготовку кадрів, спрямовувати інвестиції на розвиток науково-дослідних центрів, створення успішно діючої інформаційної інфраструктури і національної інноваційної системи.

Принцип доступності в системі передавання знань сьогодні повинен забезпечуватися за рахунок розширення фінансових можливостей, розвитку інформаційних технологій передавання знань (дистанційне навчання), зміни системи організації надання освітянських послуг населенню.

Загальний обсяг коштів, спрямований на фінансування наукових та науково-дослідних робіт в Україні становить 1,3% ВВП, тоді як країни ЄС щодо досягнення мети «стати суспільством знань», ставлять завдання збільшення частини витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи до 3% ВВП. За оцінками експертів, 40-60% від загального приросту

ВВП забезпечує науково-технічний прогрес. У США видатки на сферу освіти становлять 6-7% від валового національного продукту.

Якість та конкурентоспроможність освітніх послуг, забезпечення ефективності реформ у вищій школі вимагають адекватного фінансування, що є однією з суттєвих проблем сфери освіти України.

Стаття 61 Закону України про освіту визначає необхідний обсяг бюджетних асигнувань на сферу освіти у розмірі не менш 10% від валового внутрішнього продукту (ВВП). Однак з моменту набуття незалежності, Україні не вдалося вийти на такий рівень фінансування освіти.

Так, якщо у 2012 році, порівняно з 2011 роком видатки зросли на 15,3 млрд. грн. і становили 101,56 млрд. грн. (7% сведеного бюджету до ВВП), у 2013 році також відбулося зростання на 3,98 млрд. грн. до 105,54 млрд. грн. (7,3% сведеного бюджету до ВВП). Проте, у 2015 році спостерігалось скорочення видатків на освіту на 33,77 млрд. грн., що становило 71,77 млрд. грн. (6,4% сведеного бюджету до ВВП)

У бюджеті на 2016 рік видатки на освіту та її потреби у консолідованому бюджеті було збільшено на 16 млрд. грн. – до 120 млрд. грн., проти 104 млрд. грн у 2015 році.

В тому числі зменшились і видатки зведеного бюджету України на вищу освіту. Так, якщо у 2012 році порівняно з попереднім вони збільшилися на 10,22%, у 2013 році лише на 2,28%, а в 2015 році відбулося падання цього показника на 31,76% і склало 20,48 млрд. грн.

В період з 2010/2011 навчального року по 2015/2016 навчальний рік скоротилася як загальна кількість вузів III-IV рівнів акредитації в Україні (з 349 до 289), так і кількість студентів в них (з 2129,8 тис. до 1375,2 тис.).

На фоні загальносвітового процесу розширення освіти в Україні спеціалізовані знання одержує менша частина населення, що гальмує розвиток інтелектуального потенціалу нації. Конституція України в кількох статтях, зокрема ст. 43, 53, 54 закріплює право громадян нашої держави на освіту, в тому числі і на отримання якісної вищої освіти [1] Між тим, ситуація з доступністю освіти в Україні демонструє останніми роками тенденцію до погіршення.

Огляд публікацій з проблем фінансування вищої освіти свідчить, що вчені все більше починають приділяти увагу дослідженню даної проблематики.

Можна погодитись Є. Стадником, що система державного замовлення має проблеми.

По-перше, держава реально не володіє інформацією скільки знадобиться бакалаврів і магістрів тих чи інших напрямів.

По-друге, обсяги державного замовлення розподіляються між університетами в неконкурентний спосіб.

По-третє, кожне бюджетне місце має свою вартість для держави, але досі не встановлені нормативи витрат. Тому підготовка студентів в системі МОЗ коштує втричі менше ніж у системі Мінкультури. [4]

В останні роки контингент студентів за джерелами фінансування розподілявся таким чином – у ВНЗ III-IV рівнів акредитації: 46,1% студентів

навчалося за кошти державного бюджету, 52,3% – за кошти фізичних осіб, 0,9% – за кошти місцевого бюджету, 0,7 % – за кошти органів державної влади та юридичних осіб.

Удосконалення системи фінансування освіти є питанням дискусійним. Представники Міністерства Освіти пропонують розподіляти державне фінансування між ВНЗ за результатами їхньої діяльності на умовах конкуренції. Але, на наш погляд, це не дозволить вирішити проблему відірваності планування від потреб ринку праці. Головним показником якості вищої освіти повинен стати ринок праці, працевлаштування випускників за фахом.

За період 2005-2015 роки державне замовлення на підготовку спеціалістів у вишах скоротилося з 351 тис. до 182 тис.

Внаслідок цього, все більша кількість громадян вимушені користуватися платною формою навчання.

В Україні обмежені матеріальні можливості населення для підтримки освітнього потенціалу, а також незначне бюджетне фінансування сфери освіти, нерозвинена система кредитування освіти та високий рівень відставання в показниках освоєння інформаційних технологій призводить до розриву в знаннях.

Принцип доступності в системі передавання знань сьогодні потребує розвитку інформаційних технологій навчання. У цьому сенсі, стратегічного значення набуває дистанційна форма навчання. Дистанційна освіта здійснює наближення знання до споживача, дозволяє пропонувати освітні послуги всім бажаючим, незважаючи на географічні, державні, часові та інші фактори.

Стратегічна мета дистанційної освіти – забезпечити громадянам можливість отримання освіти на місці їх проживання або професійної діяльності. Дана мета досягається в руслі світової тенденції мобільного поширення знань у вигляді обміну освітніми ресурсами.

Така система змушує студентів навчатися самостійно та отримувати навички самоосвіти. Вони стають більш мобільними та відповідальними, що після закінчення освіти, робить їх популярними на ринку праці.

Перехід до економіки знань розрахований на тривалий період часу і тому проблеми інновацій, навчання протягом усього життя, партнерські зв'язки й обмін знаннями через інформаційні мережі є першочерговими складовими. Сучасна система передавання знань повинна ґрунтуватися на принципах загального охоплення, безперервності, доступності, відновлення.

В Україні інновативний характер індивідуальної активності зростає повільно і спеціалізовані знання одержує менша частина населення, що гальмує розвиток інтелектуального потенціалу держави.

Розвиток інформаційних технологій спрощує доступ до знань і інформаційних продуктів, що формують інноваційний світогляд у суспільстві, створює середовище для переходу до економіки знань.

Сьогодні необхідно піднімати на новий рівень відповідальність за надання освітянських послуг населенню, за дотримання стандартів державного управління системою освіти.

Література

1. Конституція України – Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/15 навчального року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/stariy-noviy-derzhplan-dlya-vischoyi-osviti-.html>.

*О. О. Тертичний, к. т. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Активний розвиток науково технічного прогресу впливає на усі сфери життя, у тому числі і на освітні технології. В результаті їх взаємодії виникло декілька нових напрямів і тенденцій у освітньому просторі. Правильне їх використання дозволить підвищити ефективність навчання.

Серед таких напрямів можна виділити наступні:

- 1) використання соціальних мереж;
- 2) ведення блогів, записів;
- 3) використання Інтернет для пошуку необхідної інформації;
- 4) використання пристроїв з невеликою діагоналлю для роботи з інформацією.

Ці новації вимагають від викладачів змін до підбору інформації до студента. За допомогою соціальних мереж можливий обмін інформацією між студентом та викладачем. Перевагою такого середовища є:

1. Звична середовище для студентів.
2. Технологія Wiki дозволяє всім учасникам мережі створювати та уточнювати навчальний контент.
3. Можливість спільної роботи.
4. Наявність спілкування, стіни, чату, досягнень.
5. Просте слідкування за активністю інших учасників.

Недоліками використання є необхідність модерувати групу у соціальній мережі, для чого необхідні належні професійні навички, а також досвід модерування. Також необхідний постійний доступ до мережі Інтернет або локальної мережі. Використання Wiki технологій дозволяє створювати навчальний контент сумісними зусиллями викладача та студента. За допомогою цього інструменту дуже зручно презентувати результати робіт, можна створювати власні сторінки.

Блог можна використовувати і під час навчальної діяльності. Його можна використовувати як сукупність щоденника, форми звітності.

Студенти дуже активно використовують Інтернет для пошуку інформації. Але цим процесом слід керувати. На початку викладання дисципліни студентів ознайомлюють з джерелами, розділяючи їх на достовірні (наукові публікації, сайти державних установ, статті з наукових журналів, у тому числі іноземних),

умовно достовірні (вікіпедія, форуми, особисті сайти), малодостовірні (сайти обміну рефератами, різні види файлообмінників). Перший тип джерел використовувати необхідно, другий – не бажано, третій – не повинно бути. Також для ефективного використання цього типу джерел бажано визначити ключові слова.

Сьогодні у навчальному процесі студент використовує не персональний комп'ютер або ноутбук, а електронну книгу, планшет і дуже часто смартфон. Перевагами цього пристрою у навчанні є наступне:

- 1) фотографування бланкових документів;
- 2) пошук інформації в Інтернет;
- 3) використання спеціального програмного забезпечення;
- 4) перегляд текстової інформації.

У зв'язку з цим можна надати наступні рекомендації:

1. Документи, які передаються студентам повинні мати можливість переглядатися за допомогою мобільного пристрою. Наприклад, не усі документи у форматі PDF зручна розглядати на мобільних пристроях. велика кількість сайтів мають окремий варіант для мобільних пристроїв.

2. Під час вивчення інформаційних технологій слід звернути увагу на програми для операційної системи Android, яка є найбільш розповсюдженою серед мобільних пристроїв.

3. Постійне користування такими пристроями є не дуже корисним для зору порівняно з паперовим носієм або класичним ПК.

Використання сучасних технологій може мати великий позитивний ефект, але має й негативні вади. Визначимо недоліки сучасних технологій у порівнянні з класичними технологіями:

1. Перешкоди у живому контакту між викладачем і студентом. Складність підтримувати увагу студента під час цього контакту. Цю перешкоду можна подолати шляхом правильної організації навчального процесу.

2. Велика кількість іншої інформації, що може заважати навчанню. Під час використання планшету і особливо смартфона виникає велика кількість факторів, що заважають роботі студента. Це повідомлення інших програм, СМС, дзвінки та ін. Найкращим невеликим пристроєм для навчання за цим показником є електронна книга, але вона має обмежений функціонал.

3. Висока трудомісткість на першому етапі створення та використання матеріалів. При цьому бажано, щоб інформація могла сприйматися однаково з ПК та мобільних пристроїв.

4. Студенти повинні мати обов'язковий доступ до технічних засобів навчання (як мінімум – комп'ютер, електронна пошта та доступ в інтернет). Бажано, щоб він був однорідним (інформація по різному сприймається на смартфоні, ноутбучі та планшеті).

5. Неможливість повного контролю над знаннями учнів і процесом навчання. Для подолання цього недоліку краще поєднувати сучасні освітні технології з класичними.

Ефективне використання сучасних технологій необхідне і можливе в сучасній педагогічній діяльності, але для цього необхідне їх досконале знання та вміння використання.

*О. В. Богоявленський, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри менеджменту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ МАРКЕТИНГУ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

В період глобальної інформатизації суспільство висуває нові, більш високі вимоги до професійних компетентностей фахівців. Це обумовлює необхідність модернізації системи освіти, впровадження інноваційних технологій, нових методів навчання та оцінювання результатів початкової діяльності. Саме тому інновації в освіті – це необхідна умова розвитку відповідно до постійно змінюваних потреб суспільства. Отже, існує потреба в пошуку об'єктивних методів, методик і засобів контролю знань та вмінь студентів з методики навчання управлінських дисциплін.

Як і будь-яка інша діяльність, управлінська, визначається певним рівнем здібностей. На думку дослідників, до невід'ємних здібностей менеджера належать такі специфічні інтегральні якості, як: дидактичні, експресивні, перцептивні, науково-аналітичні, авторитарні, комунікативні, організаторські, конструктивні, психомоторні, гностичні, розподілу уваги тощо [2, с. 302]. Інноваційні зміни у системі вищої освіти виокремлюють такий аспект в підготовці майбутніх фахівців, як розвиток їх особистісних якостей – самостійність у прийнятті рішень, творчий підхід у навчанні, ініціативність, наполегливість, самооцінка. Але оцінювання рівня саме таких компонент професійної підготовки майбутнього фахівця не відбувається.

Компетентністний підхід у навчанні полягає у розвитку в студентів компетентностей, якими визначається їх успішна адаптація в суспільстві. Професійні компетентності фахівця можна визначити як здатність ефективно використовувати набуті знання, вміння і навички; вміння вирішити ту чи іншу проблему, здійснити активний пошук нового досвіду і визначити його самостійну цінність, наявність вмінь та навиків самостійності в плануванні, організації, контролі власної діяльності; креативність, здатність до саморозвитку, самоаналізу, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю [1].

Результатами сучасної освіти повинні бути знання, вміння, навички, виражені через компетентності, які демонструє студент після закінчення навчання (курсу, модуля, навчальної дисципліни тощо) і які можна адекватно визначити.

Тому постає проблема оцінювання рівня набуття тих чи інших компетентностей. Вирішення цієї проблеми полягає в оцінюванні навчальних досягнень через рівень набуття компетентностей в той чи інший навчальний період. Недостатня розробленість теоретичних та методичних засад систем

оцінювання спонукує до перегляду критеріїв оцінювальних методик саме з точки зору компетентностей майбутнього фахівця.

Оцінювання навчальних результатів повинно ґрунтуватися на рівні досягнення студентами попередньо розроблених компетентностей відповідно до фаху. Компетентності, будучи результатом навчальної діяльності студентів, формуються передусім на основі опанування змісту програм навчальних дисциплін. Виникає необхідність впровадження інтегративного підходу при оцінюванні результатів навчальної діяльності, що дозволить отримати цілісний результат якості освіти.

Проведений аналіз сучасних доробок виявив низку суперечностей між: необхідністю реалізації основних положень Болонського процесу та недостатньою розробленістю методики оцінювання; необхідністю оцінювання професійних компетентностей майбутніх учителів інформатики як базових у структурі професійних компетентностей цих фахівців і відсутністю відповідних систем оцінювання. Вивчення такої дисципліни як методика навчання інформатики має свої, чітко визначені цілі, але врахування і, головне, розуміння викладачем важливості компетентнісного підходу, сприятиме розвитку особистісних якостей студента.

На думку науковців, при особистісно-орієнтованій парадигмі методи оцінювання навчальних досягнень студентів базуються на принципах, підходах та основних положеннях оцінювання і чітко пов'язуються з навчальною метою, ціллю чи завданням. Саме від навчальної мети чи цілі залежить вибір методу оцінювання, однак сам метод може бути частково адаптованим з урахуванням особливостей навчального предмету .

В останні роки студенти, звиклі лише до тестувань, втрачають здатність до творчого продукування ідей. Тому, враховуючи ці недоліки, комп'ютерні тести різних типів і міри складності доцільно використовувати в методиці навчання управлінських дисциплін при перевірці саме рівня теоретичних та наукових знань.

Поряд з тестами мають використовуватися і звичні розгорнуті відповіді, самостійні дослідження, есе, портфоліо та інші більш особистісні методи перевірки знань. Розглянемо деякі з них, які доцільно також включити до системи комп'ютерно-орієнтованого контролю знань з методики навчання інформатики:

– усні відповіді – метод контролю, за допомогою якого перевіряється рівень оволодіння комунікативними технологіями, фіксується перебіг думок студентів в процесі пошуку відповідей, що є достатньо важливим при оцінюванні і неможливим при тестуванні;

– завдання лабораторного заняття, що проводиться у формі уроку, коли студент виступає в ролі вчителя інформатики, а аудиторія в ролі учнів. Завдяки такому контролю можна перевірити загально-професійні навички, вміння планувати навчальний процес, згадані вище технологічні знання та й інші педагогічні компетентності;

– есе (реферат) – за допомогою цього методу перевіряється вміння проводити аналіз та синтез, робити критичні зауваження та висновки, проводити оцінку, порівняння тощо;

– портфоліо або «папка спеціаліста» – у деяких випадках цей метод використовують як базовий, в інших – як ще один корисний інструмент в оцінювальному арсеналі викладача. Портфоліо – це зібрання робіт, які дібрані й упорядковані в такий спосіб, щоб показати прогрес студента у вивченні дисципліни (портфоліо розвитку), та з'ясувати кінцевий рівень виконавських умінь студента. За допомогою цього методу перевіряється навчальна та творча діяльність, рівень старанності, вчасність виконання завдань та ін.

Портфоліо призначено для об'єктивного оцінювання прогресу студента у засвоєнні знань, з'ясування складових та черговості виконання завдань у різних видах навчальної діяльності студента; за вмістом портфоліо визначається самостійність студентів у виконанні завдань в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові), студентська самооцінка та оцінка їхніх знань. Аналіз портфоліо дозволяє майбутнім вчителям удосконалювати свої предметні, розумові, загальнонавчальні уміння і навички, для студентів – це важливий крок до самостійного навчання. Дану папку студенти успішно використовують під час проходження педагогічної практики.

Слід також відзначити важливість написання курсових та дипломних проектів, які включають елементи наукового дослідження.

Оцінювання таких завдань повинно бути включено в єдину сформовану систему оцінювання, визначено чіткі критерії для таких форм контролю, тобто створена певна методика контролю знань, умінь та навичок студентів з методики навчання інформатики в контексті компетентнісного підходу.

Слід мати на увазі, що у особистісних методів контролю знань є суттєвий недолік – певна суб'єктивність. Тільки через гнучке педагогічно виважене поєднання різних методів контролю можлива якісна діагностика сформованості компетентностей майбутніх фахівців.

Література:

1. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Дибкова Л. М. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень: Моногр. – К.: КНЕУ, 2010.
2. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії: Навч. посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
3. Дибкова Л. М. Навчальна успішність у контексті компетентнісного підходу. // Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. № 1 (15). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>
4. Закон України «Про вищу освіту» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>
5. Сливка В. П. Принципи та методи оцінювання (американський досвід). // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «освітні вимірювання в інформаційному суспільстві». – Київ, 2010. – с. 50.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОХОСТИНГІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Відеохостинг – це веб-сервіс, який дозволяє завантажувати та переглядати відеозаписи у веб-браузері або спеціальному додатку, сьогодні активно використовують у побуті і професійній діяльності. Також такі сервіси зазвичай дозволяють додавати коментарії до відео та вести дискусію. Цей вид веб-сервісів можливо використовувати у навчальній діяльності, у тому числі під час навчального процесу. Переваги та недоліки використання цього типу сервісів розглянемо у цей доповіді.

Під час використання технічного засобу інформатизації освіти необхідно виділяти наступні аспекти та у відповідності з ними розглядати методи його використання. Це наступні аспекти:

- методологічний;
- економічний;
- технічний;
- технологічний;
- методичний.

У методологічному аспекті розглядаються основні принципи освітнього процесу. Щодо цього аспекту для відеохостингів необхідно надати наступні рекомендації:

- Тривалість відеозапису не повинно перевищувати у більшості випадків 5-7 хвилин. Це дозволяє тривати увагу студента або учня.
- Відеозапис повинен бути динамічним.
- Контроль за коментарями на відеозапис, швидка відповідь на них.

Якщо відеозапис використовується в аудиторії, можна використовувати мультимедійний проектор або телевізійний екран великого розміру (більш 32 дюймів).

У економічному аспекті розглядаються питання формування світової інформаційної економіки, що полягає в глобалізації інформаційних, інформаційно-технологічних і телекомунікаційних ринків. Вже сьогодні можна монетизувати, тобто отримувати прибуток від своїх відеозаписів.

У технічному аспекті розглядаються питання програмних та технічних розробок, які можна використати під час створення та розповсюдження відеозапису. Для відеозаписів це розмір відеокліпу, його розподільна здатність, програми, які використовуються для перегляду відеокліпів. Сьогодні найбільш доцільним є використання розподільної здатності 640×480 або 720×480. Для запису звуку можна використовувати формат mp3 у форматі моно. Частіш усього відеозаписи переглядаються у браузері, або у відповідному додатку на мобільних пристроях.

У технологічному аспекті визначаються цілі, план організації процесу навчання, його відповідність поставленим цілям; засоби і умови, що гарантують

досягнення намічених цілей; діагностичні засоби аналізу і досягнутих результатів в процесі навчання; результатів діяльності. Для цього виду технічних засобів методичний аспект буде дотримано, якщо студент або школяр зможе побачити відеозапис. Результат перегляду можна перевірити шляхом тестування або його обговорення після перегляду. Під час обговорення можна ще раз повторити ключові моменти.

У методичному аспекті розглядається, як можна використовувати відеохостинг. Його можна використовувати у дистанційному навчанні. Під час використання у дистанційному навчанні тривалість відеокліпів можна збільшувати, але слід звернути увагу на прийоми утримання уваги. Також при дистанційному навчанні поряд з відеокліпами можна використовувати аудіозаписи, необхідно використовувати роздатковий текстовий матеріал на папері або електронному носії.

Під час роботи в аудиторії можливо використовувати коментарії, ставити відеозапис на паузу та надавати пояснення та коментарії щодо матеріалу.

Використання відеохостингів та відеоматеріалів у навчальному процесі є одним з сучасних напрямів освітянського простору. Після перегляду викладач повинен прокоментувати переглянутий фільм, нагадати найважливіші аспекти, повторити їх, тим самим засвоївши отриманий матеріал. Після закінчення показу відеокліпу або його фрагментів, викладач підводить підсумки, відповідає на запитання щодо переглянутого матеріалу, запитує думку учнів або студентів, і аналізує сутність показаного сюжету. Можна зазначити, що демонстрація відеокліпу є одним з найбільш ефективних технічних засобів навчання. Одночасне вплив відео і звуку дозволяє ефективно сприймати інформацію, а також трохи відволікти від традиційного проведення заняття. Посилення уваги сприяє кращому освоєнню матеріалу. Але під час використання відеохостингів слід звертати увагу на зміст матеріалу, його доцільність у даному курсі. Також під час їх використання у навчанні у студентів може з'явитися спокуса переглянути сторонні матеріали.

*А. В. Кузьменко, к. е. н.,
доцент кафедри менеджменту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Основне завдання вищих навчальних закладів на сьогодні – забезпечення якості освіти. Впровадження в навчальний процес нових методів навчання – шлях до підвищення якості. У зв'язку з ринковим характером економіки, в Україні необхідні фахівці, здатні в умовах жорсткої внутрішньої і зовнішньої конкуренції забезпечити розвиток економіки країни. Головна мета сучасної вищої школи – підготувати затребуваних і конкурентоспроможних на ринку праці фахівців світового рівня. Однак забезпечити зазначений рівень освіти без перетворень українська вища школа нездатна. Потрібні нові методи навчання та організації навчального процесу, здатні підвищити якість освіти.

Професійна діяльність майбутнього фахівця в сучасному суспільстві передбачає професійну мобільність, творчу самореалізацію, володіння професійним спілкуванням, вмінням застосовувати технології, брати на себе відповідальність за вирішення завдань. Сучасному суспільству потрібні такі працівники, які здатні не тільки бачити проблеми, а й продуктивно вирішувати їх.

Саме тому роботи в цьому напрямку на сьогодні є актуальними не тільки в Україні, а й за кордоном.

Поняття «якість освіти» у вітчизняній педагогіці трактується по-різному. Найбільш прийнятним є визначення К. Н. Мешалкин, «якість – ступінь відповідності результатів навчально-виховного процесу, виражених в характеристиках навченості і вихованості, їх соціально зумовленого нормативного рівня». Ф. Махлуп підкреслює, що виключно особливою є оцінка якісних аспектів навчання, а також розробка механізму їх відстеження [1]. Якість так само розуміється як ступінь відповідності характеристик властивим об'єкту встановленим вимогам.

На думку Л. А. Колядін, педагогічний аспект підвищення якості професійної підготовки студентів у вузі спрямований на розгляд його, як результату освітнього процесу, що відповідає запитам особистості студента і соціального замовлення. Вузу необхідно готувати працівників, підготовлених до творчої діяльності, здатних до високоінтенсивної праці, до здійснення неперервної професійної освіти. Це все говорить про новий підхід до професійної підготовки студентів, відмову від зведення цього процесу тільки - до засвоєння знань, умінь і навичок, що обумовлює необхідність формування у студентів професійних якостей, які забезпечують успішне виконання конкретних функцій, пов'язаних з майбутньою професією [2].

Відомо багато факторів які впливають на рівень освіти. До основних можна віднести: систему управління вузом, рівень підготовки абітурієнтів і організація їх відбору, зміст освітніх програм, кваліфікація і мотивація діяльності професорсько-викладацького складу, організація навчального процесу, технології навчання, матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, виховну роботу, врахування потреб ринку праці в фахівцях, що випускаються і організація зв'язків з роботодавцями, організація контролю освітнього процесу і його результатів.

Так, автор вважає, що для підвищення якості освіти треба:

– по-перше, потрібно посилювати ресурсну базу, так як досягнення будь-якої мети, в тому числі і підвищення якості освіти, вимагає відповідного ресурсного забезпечення, без нього досягти цілей реформування освіти навряд чи можливо.

– по-друге, основну освіту студент повинен отримувати не в аудиторії, а в ході самостійної роботи при вивченні рекомендованої літератури, написанні рефератів і курсових робіт, використанні технологій віддаленого доступу, під час консультацій з викладачем. Це розвиває у студентів навички дослідницької роботи, дозволяє налагодити обмін навчальними матеріалами. З іншого боку і викладачі отримують можливість більше часу приділяти творчій роботі, а не

багаторазового повторення матеріалу підручників. При цьому необхідно дотримуватися етики викладацької праці. Не допускати механічного скорочення аудиторного навантаження без будь-якої компенсації у вигляді індивідуальних консультацій і публічного захисту робіт.

– по-третє, підвищити мотивацію студентів до навчання, робити акцент на самостійне отримання знань і управління власним розвитком. Вони повинні володіти інструментарієм самопізнання, ідентифікації власних якостей, можливостей; знати вимоги до особистості.

Отже, сьогодні наша держава потребує фахівців, здатних постійно оновлювати свої знання, опановувати новими навичками, які вміють не тільки шукати робочі місця для себе, а й створювати їх для інших – це одне із завдань відповідності вищої освіти вимогам сучасності. І тому гарантувати гідне місце у світовій спільноті може лише висока якість освіти, відповідна підготовка фахівця, що відповідає всім змінам, що відбуваються навколо. Так перед освітою на сьогоднішньому етапі розвитку нашого суспільства стоїть складне завдання: знайти необхідний шлях трансформації освіти відповідно до європейських стандартів, не загубивши при цьому своїх переваг та самобутності, автентичного шляху розвитку.

Література:

1. Глухов В. В. Управление качеством: учебник/ В. В. Глухов, Д. П. Гасюк. – 2-е изд. – М., 2015. – 384 с.
2. Іванченко І. В. Проблема підвищення якості освіти у ВНЗ // Молодий вчений. - 2016. – № 5.1. – С. 18-21.

*Г. В. Афенченко, к. соц. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту соціально-культурної діяльності
Харківської державної академії культури;
Н. В. Шумлянська,
старший викладач кафедри туристичного бізнесу
Харківської державної академії культури*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На сучасному етапі розвитку вищої освіти здійснюється поступовий перехід від надання знань, умінь і навичок, які отримують студенти під час відвідування лекційних, семінарських та практичних занять до системи здібностей студентів до самонавчання.

Обумовлений подібний процес тим, що зараз загальнолюдське знання дуже швидко змінюється, трансформується, уніфікується, тобто розвивається. Студент, який навчається на протязі чотирьох (бакалавр) і п'яти з половиною або шести років (магістр) засвоює деякі знання на перших курсах, які будуть вважатися застарілими на старших. У цьому випадку різні знання швидко перестають бути актуальними і тому зараз висунули пропозицію акцентувати увагу на здібностях або компетенціях.

Для того, щоб вирішити дане протиріччя потрібно базисну в освіті парадигму «Людини знаючої» (яка володіє системою знань, вмінь та навичок) змінити на парадигму «Людини, підготовленої до життєдіяльності», а саме такої, яка має творчі здібності може активно діяти, займається саморозвитком інтелектуальним, фізичним та моральним.

Освітня програма навчання фахівця нового покоління включає замість певного списку знань, умінь та навичок систему компетентностей. Ця система пропонує перейти від методів до цілей і від процесів до результатів. Викладач не надає студенту готове знання, а спонукає його оволодіти цим знанням самостійно.

Маркетинг має тісні зв'язки з різними науковими дисциплінами. Теоретичною базою маркетингу є економічна теорія та соціологія. Дослідження і аналіз ринкової ситуації базується на принципах і методах економіки та статистики. Вивчення споживачів і аналіз маркетингового середовища здійснюється з використанням знань з таких наук, як психологія, культурологія, менеджмент тощо. В основі проведення комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства на галузевому ринку лежать теорія бухгалтерського обліку та економіка підприємства. Математичні методи застосовуються задля моделювання соціально-економічних процесів.

Крім того маркетинг вважають філософією ведення бізнесу, що дозволяє висувати до нього цілу низку етичних та екологічних вимог.

Традиційні лекції, семінарські та практичні заняття з маркетингових дисциплін у Харківській державній академії культури замінюються інтерактивними комплексними заняттями, які передбачають взаємодію викладача зі студентами, включення в структуру занять елементи, які орієнтують на проблему. Це активні всебічні обговорення маркетингових постулатів, дискусії та різноманітні ділові ігри.

Проблемна орієнтація – це коли студенти націлюються на формування власної думки і своїх поглядів на складні соціально-економічні проблеми. Наприклад: перегляд документального фільму «Їжа. Вибір жертви». У фільмі демонструється вплив комплексу маркетингових комунікацій на прийняття покупцем рішення про споживання їжі вигаданої торгівельної марки.

Студенти зможуть побачити, як і чому вдалася ця рекламна кампанія, які є секрети і прийоми «маркетингової змови», дізнаються про останні відкриття і дослідження в області споживчої поведінки та харчової індустрії. Після перегляду вони пишуть і обговорюють есе з двох протилежних точок зору (підтримка і засудження дій маркетингологів) на тему «Соціально-етичний бік маркетингу».

Перспективним методом навчання є застосування гуморесок, притч, анекдотів на маркетингові теми. Як приклад, відома притча «Про віслюка та моркву» допомагає розглянути проблему адаптації підприємства до регулярної зміни та урізноманітнення споживчих потреб, що спонукає його до постійного розвитку та вдосконалення маркетингової діяльності.

Використання ділових ігор на закріплення маркетингових тем – це наступний інноваційний метод навчання. Прикладом є проведення ділової гри

«Організація маркетингової служби на підприємстві з виробництва послуг». Мета застосування даної ділової гри – закріплення на практиці теоретичних положень, засвоєних під час вивчення курсів «Маркетинг», «Конкурентний маркетинг» та «Основи маркетингу і маркетингових комунікацій у соціокультурній сфері».

Запропоновані інноваційні методи дозволяють підвищити зацікавленість студентів маркетинговими дисциплінами і в епоху «маркетингових відкриттів» сформувати не тільки певне соціальне, економічне, а і культурне середовище, яке є світоглядною основою людини з вищою освітою та його соціально-економічної активності.

Перелік використаних джерел:

1. Афенченко Г. В. Коммуникации в образовании: между наукой и бизнесом / Геннадий Афенченко // Наук. вісн. Нац. гірничого універс. Дніпропетровськ – 2006. – № 4. – С. 104-108.
2. Захаров А. В. Инновационные методы преподавания маркетинга в технических вузах / А. В. Захаров // Материалы Международной научно-технической конференции Ассоциации автомобильных инженеров (ААИ) «Автомобиле- и тракторостроение в России: приоритеты развития и подготовка кадров», М.: МГТУ «МАМИ», – 2010 г., – Книга 12С. – 117-120.
3. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

Соціально-гуманітарні, культурологічні та виховні аспекти забезпечення якості економічної освіти

*О. О. Романова, к. філол. н., доцент,
доцент кафедри сучасних європейських мов
Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ
ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗ**

Проблема людини, її сутності, особистих якостей, перспектив розвитку є однією з найактуальніших у наш час. Подібні питання набувають особливого значення в сучасний період.

Основним принципом змін, які відбуваються сьогодні в освітній сфері, є підготовка спеціаліста, який окрім професійних якостей, здатний відтворювати і розширювати свій життєвий досвід, перетворювати матеріальні умови життя суспільства, його культуру, накопичувати і створювати нові цінності. Культурне відродження вищої школи, необхідність вирішення складних соціальних, економічних і духовно-моральних проблем спонукають по-новому розглядати існуючу систему розвитку вищої освіти, її здатність у сучасних умовах забезпечити збереження й нарощування інтелектуального й культурного потенціалу суспільства.

Глибокі перетворення в усіх сферах життєдіяльності на початку ХХІ століття змінили уявлення про здібності, потенціал і мету людини. Народжується нове бачення можливостей і сутності людства в цілому, формується новий погляд на людську природу як цілісну, єдину, складну систему. А коли змінюється філософія людини, тоді змінюється й філософія політики, економіки, історії, змінюється й філософія освіти, особистісного розвитку, теоретичні подання про те, як допомогти людині стати тим, ким вона може й ким їй варто стати. Освіченість, що розуміється сьогодні не як володіння великою кількістю знань і професійних навичок, а як розвиненість різноманітних здібностей, високий ступінь їхньої продуктивності, припускає моделювання такої системи освіти, у якій чільну роль займала б не традиційна трансляція знань, умінь, цінностей, норм поведіння, а створення умов для максимально можливого розвитку й самореалізації конкретної особистості в умовах суспільства [1, с. 138]. Так, Ф. Бекон підкреслював, що природні здібності потрібно відповідним чином розвивати за допомогою виховання та навчання. Дж. Локк, порівнюючи природний стан людської свідомості з «чистою дошкою», вважав, що завдяки освіті можна створити необхідні суспільству якості. Зокрема, К. Гельвецій писав, що кожен індивід здатен стати відомою особистістю і володіє фізичними властивостями для досягнення найвищих ідей.

Сучасні молоді люди мають бути готові здійснювати професійну діяльність у полікультурному світі. Впевнено можемо стверджувати, що

культурологічна освіта повинна бути полікультурною за суттю, розкривати множинність культурних систем, формувати досвід культуротворчої діяльності, спрямованої на визначення соціально-функціональної ролі майбутнього фахівця та способів його входження в суспільну практику, пошуків культурно-детермінованих шляхів вирішення особистісних і професійних проблем. Результатом здійснення завдань культурологічної освіти є розвиток у студентів таких умінь:

- з урахуванням визначеного місця окремих соціокультурних елементів у культурному контексті інтегрувати власну діяльність у культурне оточення;
- при здійсненні виробничої чи соціальної діяльності мислити творчо, відчувати відповідальність за наслідки своєї діяльності та знайти гідне місце в колективі – бути водночас толерантним і цілеспрямованим;
- уміння та навички користуватися набутими культурологічними знаннями за умов безпосереднього здійснення професійного обов'язку.

На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетна роль належить виховній системі вищого навчального закладу. Майбутнє нашого народу залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядні орієнтири студентської молоді та від того, якою мірою духовність стає основою їхнього життя. Провідними положеннями нової української виховної системи вищого навчального закладу, що розвивається разом із впровадженням Болонської системи, є пріоритет не тільки загальнолюдських цінностей, формування планетарного мислення особистості, а й формування духовної культури студентської молоді. І хоч певна частина сучасної молоді взагалі не бачить сенсу в духовності, духовний розвиток молодої людини може відбуватися під внутрішнім контролем особистого попиту, який відсутній у традиційній системі освіти. Таким чином, рівень духовної культури студентів, її окремих видів безпосередньо позначається на інтенсивності і спрямованості соціальної активності. Естетична, моральна, політична культура визначає ціннісні орієнтації студентів на ті чи інші сфери застосування своїх здібностей, рівень їх прагнень.

Людина культури – це така особистість, яка здатна з максимальною ефективністю реалізувати свої індивідуальні здібності й інтелектуальні та моральні можливості. Їй притаманна потреба до самоствердження та творчої самореалізації як у житті, так і у професійній діяльності. Розглядаючи людину культури як гармонійну єдність інтелектуальної й емоційно-почуттєвої сфер свідомості, у змісті культурологічної освіти виділимо вирішальний етап становлення майбутнього фахівця, ґрунтуючись на здобутках національної культури. Національна культура студентської молоді – невід'ємний і важливий компонент загальної гуманітарної культури особистості майбутнього фахівця-громадянина. Отже, її формування не може розглядатися поза контекстом об'єктивних суспільно-інтеграційних процесів становлення особистості як суб'єкта загальнокультурного розвитку. Поняття національної культури є, перш за все, світоглядною категорією, розуміння себе у світі та світу в собі відбувається, як відомо, через поступове самоусвідомлення та самоототожнення людиною себе з певними соціальними інституціями. Низка

соціальних інституцій (сім'я, оточення, етнос, громадянство, людство) та їх послідовність визначають характер і повноцінність формування світогляду особистості.

Студенти будь-якого ВНЗ є потенційною елітою суспільства в цілому, яка акумулює у своїх ідеях концепти майбутніх політичних, культурних і економічних перетворень у суспільстві. І від того, які ціннісні орієнтири сформується у студентства сьогодні, багато в чому буде залежати перспектива розвитку української держави у майбутньому. Освіта – необхідна умова підготовки молоді до життя, її соціалізації, залучення до духовних надбань людства. Отже, освіта – це духовність, система цінностей, яку можна вдало і цілеспрямовано пропагувати великій кількості людей.

Прилучення до загальнолюдських, цивілізаційних цінностей починається з пізнання культури, перш за все своєї малої Батьківщини. В останні роки зростає цікавість до дидактичного аспекту ознайомлення з рідною культурою та національними традиціями. Виховання на народних традиціях сприяє формуванню особистісної позиції до культурної спадщини народу. Традиції організують зв'язок поколінь, на них тримається духовно-моральне життя народу. Але на формування особистості, особливу роль учені відводять виховним традиціям. Л. Виготський стверджує, що розвиток людини здійснюється через засвоєння всього попереднього досвіду культури. У змісті розділів освіти здійснено включення рідної культури і національних традицій, які знайшли відображення у виховному процесі. У завдання педагога в контексті даної проблеми увіходить здатність прогнозувати і реалізовувати потенціал національних традицій і звичаїв; допомогти виховати зацікавленість рідною культурою і навчити усвідомлювати себе як носія даної культури. Різні види діяльності, передбачені виховно-освітнім простором, забезпечують розвиток особистості на основі духовного багатства народу. У зв'язку з цим особливого значення набувають народні традиції, характерною особливістю яких є їх моральна основа, що навчає особистість соціальної гармонізації. Культурологічна спрямованість освіти виступає і як метод виховання, і як зміст. У першому випадку мова йде про культурологічний підхід у вихованні та способи організації процесу розвитку. У другому – про розвиток особистості через культуру шляхом передавання та розповсюдження культурних знань і цінностей. Тобто, культурологічний підхід у розвитку особистості дозволяє переконатися в необхідності використання даної методологічної орієнтації побудови моделей у сфері освіти; включає можливості самовизначення у сфері ціннісних орієнтацій, так само як і ціннісний підхід допускає розгляд самоорганізації, саморозвитку особистості як цінності; підвищує інтерес до національної самосвідомості та відродження народних традицій; відкриває нові перспективи і можливості розвитку особистості [2].

У сучасних умовах розвитку суспільства безперечно культурологічна освіта сприяє актуалізації найважливіших ціннісних сфер особистості, що формують її життєві позиції. Усвідомити себе, зміст свого існування й визначити своє місце в культурі – така логіка освіти сьогодні. Освіта як джерело, стимул пізнавальної активності людини, послідовне відкриття

людиною нових системних знань про світ виступає як найбільш енергійний і цілеспрямований спосіб особистісного збагачення культури. Культурологічна освіта дозволяє сприймати явища культури не тільки як сукупність думки й морального вибору інших людей, але й відкривати для себе свою причетність до всього, чим жили й що створили люди, пізнавати себе у вже створеному й розвиватися як культурно-історичний суб'єкт, для якого минуле й майбутнє культури – це його минуле й майбутнє. Прагнення до саморозвитку є основою навчання, джерелом самоосвіти і самовиховання особистості, тому розглядати мету освітнього процесу потрібно як культурну цінність, що виступає підставою формування й саморозвитку особистості. Необхідною умовою розвитку цивілізованого суспільства є формування інтелектуальної еліти, яка задає темп розвитку науки, техніки, економіки, культури, тому одним із важливих компонентів, що сприяють створенню й підтримці на високому рівні науково-технічного, політичного, культурного, управлінського потенціалу держави, є налагоджена система пошуку, навчання і підтримки розвитку особистостей.

Отже, суть виховного процесу у вищому навчальному закладі – не у проголошенні намірів виховання студентів, а у створенні найсприятливіших умов для виховання фахівців з вищою освітою, плекання духовно культурної еліти суспільства. Велика виховна роль належить викладачеві, який якраз і сприяє створенню високого інтелектуального, морального та естетичного фону у навчальному процесі.

Література:

1. Ватковська М. Г. Вплив системи освіти на розвиток особистості / М. Г. Ватковська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzkhups/2009_1/Vatkovs.pdf
2. Загарницька І. Обдарована особистість у світлі соціального замовлення / І. Загарницька // Вісник інституту розвитку дитини. Вип. 9. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 157 с.
3. Зюзіна Т. О. Компаративний аналіз проблеми визначення цілей и завдання гуманітарної культурологічної освіти / Т. О. Зюзіна // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). – № 4. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – 224 с.
4. Руденко Л. А. Формування особистості: естетико-культурологічний аспект / Л. А. Руденко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 3. – С. 211-218.

*О. Ю. Панфілов, д. філос. н., професор,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
Я. О. Шаталова, аспірант,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна*

ДО ПРОБЛЕМИ ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Основна вимога сьогодення до системи освіти – створення і включення в дію механізмів гуманізації. Гуманізація, зазначає Л. Зязюн, багатогранний

соціальний процес, в основі якого лежить переорієнтація свідомості педагогічного корпусу і всього суспільства, зміна ставлення до людини в цілому [1, с. 111].

Відкрито про себе гуманізм заявив як світоглядна культурно-художня течія в Епоху Відродження. Проте, в наслідок розвитку світової цивілізації у світі сформувалися дві форми гуманізму – форма раціонального, світського гуманізму на базі науки та форма ірраціонального релігійного гуманізму на базі модернізації католицизму і протестантизму. Ці дві форми гуманізму розвивалися паралельно або заходили в суперництво.

Ідеалом раціоналістичного, світського гуманізму є людина як центр світу, міра всіх речей, а її розвиток – як мета суспільного розвитку. Людина в такому баченні є не тільки окремою особистістю, а й траєкторією розвитку суспільства. Теоцентричний Всесвіт (у центрі – Бог) перетворюється на антропоцентричний (у центрі – людина). Ірраціональний релігійний гуманізм бачить людину стражденну, приречену завжди залишатися такою, якою вона є, але яка має шанс наблизитися до Бога („рай”) моральним удосконаленням, добрими діями щодо церкви та інших людей, дотриманням релігійних догматів. Отже, можна зробити висновок, що коли йде мова про гуманізм як світогляд, напрям розвитку суспільства, науки, освіти, виховання, потрібно знати: власне про яку форму гуманізму йдеться. В цьому разі стає зрозумілим, що абстрактного гуманізму не існує. Є конкретний тип, форма гуманізму, який будується на конкретній світоглядній основі.

Втім, об'єктивно склалося так, що гуманізм, в ході розвитку людства, набув достатнього абстрактного значення – як груповий або особистий погляд на життя у філософській формі або в судженнях здорового глузду, як світоглядна позиція щодо ставлення до людини, її інтересів. Широкого розповсюдження у світі набув підхід 58 видатних учених, письменників, митців і громадських діячів до розуміння світського гуманізму проголошений у «Декларації світового гуманізму» від 1980 року. Зокрема було визначено десять фундаментальних принципів гуманізму: вільне дослідження, відділення церкви від держави; ідеал свободи; етика, яка базується на критичному мисленні; моральна освіта; релігійний скептицизм; розум; наука і техніка; еволюція: освіта. Світський гуманізм, писалося в цьому документі, вірить скоріше в людський розум, аніж у божественне керівництво. Скептично ставлячись до догматів церкви, світські гуманісти осмислюють людське буття в реалістичних категоріях раціоналізму, стверджуючи, що люди самі відповідальні за власну долю [2, с. 7-8].

Проте, глобальні світові процеси, глобальна духовна криза початку третього тисячоліття потребують нового осмислення змісту гуманізму. Сучасна ситуація в у світі, зазначають фахівці, в історико-культурному аспекті безпрецедентна. Часто-густо гуманістичні характеристики і якості, прищеплення яких є справою системи освіти, що орієнтується на філософію гуманізму, є непотрібними, не відповідають запитам часу, бо заважають людині та суспільству ефективно діяти в умовах виживання [1, с. 113]. Фактично набула життєвості стійка суперечність між вселюдською глобальною потребою

в типі людей, здатних за своїми орієнтаціями відповідати епосі і етиці ноосферного розуму, та егоїстичними, кланово-соціальними, «некультурними» потребами, які панують у сучасному суспільстві і диктують його громадянам стратегію агресивної чи покірливої поведінки [3].

Дослідник Ю.Павленко зазначає, щоб вижити соціально й духовно, людина повинна вміти орієнтуватись і діяти у постійно змінному світі виробництва, бізнесу, суспільно-політичного життя, комунікації, не згубивши при цьому своєї самобутності, моральних принципів, поваги до себе і людей, здатності до самопізнання і самовдосконалення. При цьому важливим залишається відчуття часу, взаємодії з ним. Ідеться про зв'язок з історичним минулим, про культурну, історичну національну пам'ять; устремління в майбутнє, бачення і пошук глобальних проблем, прогнозованих усім ходом розвитку людства; повноцінне життя в сьогоденні, здатність адаптуватися до реальних умов в органічних для кожного індивідуальних формах [4, с. 15-16]. Таким чином постає актуальне питання заміни абстрактного гуманізму гуманізмом реальним.

Виходячи з наведеного можна стверджувати, що реальний гуманізм спрямований, в першу чергу, на відтворення індивідуальності особистості. На думку О.Заблотської, індивідуальність є головною системоутвірною ознакою особистості, цілісністю соціального суб'єкта в єдності загального, особливого, одиничного [5, с. 89]. Індивідуальність по-різному виявляється в предметному світі, органічній природі й людському суспільстві. Існують різні її форми: предметна, біологічна й людська (соціальна). Предметна індивідуальність володіє відокремленістю, якісною неозначеністю, цілісністю й неповторністю буття. Біологічна індивідуальність володіє більш розвиненими ознаками і є вищою формою порівняно з предметною. Вона виступає як саморегульована система, що зберігає свою цілісність і якісну означеність завдяки володарюванню над власними частинами й властивостями. Її самобутність виявляється в творчій активності людини, спрямованій на перетворення природи й суспільства, що докорінно відрізняє її від біологічної індивідуальності.

Отже, індивідуальність – це інтегральне поняття, що виражає особливу форму буття індивідів, у межах якої їх характеризує внутрішня цілісність і відносна самостійність, що дає їм можливість активно й своєрідно виявляти себе в навколишньому світі на основі розкриття своїх задатків і здібностей відповідно до суспільних потреб. Як індивідуальність людина є автономним і неповторним суб'єктом свідомості та діяльності, здатним до самовизначення, саморегулювання, самовдосконалення в умовах суспільства. Індивідуальність людини може характеризуватися різними рисами, але її сутнісне визначення полягає в тому, що вона відображає самобутність конкретного індивіда.

Аналізуючи напрацювання сучасних дослідників можна зробити висновок, що з точки зору реального гуманізму педагогічна система докорінно відрізняється від тієї, яка увійшла стереотипом у людську свідомість, – систему орієнтовану на усебічний розвиток особистості. Не можна не погодитися з думкою, що всебічного розвитку людини не було й не може бути. Передусім

тому, що індивідуальні особливості і внутрішні устремління людини неповторні, особистісні. Кожна людина має не лише право, а й природні потреби на розвиток тієї сфери своєї індивідуальності, до розвитку якої вона виявляє схильності, до чого в неї „лежить душа” [1, с. 111].

Таким чином, орієнтації на особистісну сутність людини, прагнення звільнити її від одноманітності в суспільному бутті й особистісному розвитку є домінуючими в реальному гуманізмі. Ідеалами реального гуманізму постають повноцінність особи, її самодостатність, свобода творчої діяльності, свобода пізнання, спілкування, самобутність конкретного індивіда.

З позиції реального гуманізму новим у навчанні стає характер навчально-виховного процесу і частково – його зміст, а в професійній підготовці – орієнтація на бажання і схильності самих учнів. Це актуалізує виникнення та розвиток особистісно орієнтованих освітніх (навчальних) технологій та активне їх впровадження в життя.

Розглядаючи роль особистісно орієнтованої освіти в сучасному суспільстві В. Овсянкіна зазначає, що усвідомлення взаємозв'язку освіти й культури, необхідності морально-культурного імперативу у визначенні змісту освіти дає підставу говорити про культурологічний смисл змісту освіти, головне завдання якого – розвивати здібності особистості у всіх сферах її діяльності, в тому числі й професійної, шляхом оволодіння системою знань про природу, суспільство, людину. В цьому сенсі культура та мораль не можуть бути лише «додатком» до навчального процесу, вони мають охоплювати весь його зміст [6, с. 101-102].

Зміст особистісно орієнтованого навчання не обмежується тільки науковими знаннями. До нього входять соціокультурні та соціоморальні знання, а також досвід творчої діяльності, матеріали, що сприяють формуванню інтелектуальної, моральної, культурної, освіченої особистості. Навчально-пізнавальний процес при цьому будується за схемою: суперечність – вирішення – нова суперечність. Надання знань відповідно до цієї схеми можливість перенести акцент з інформаційного навчання на методологічне, здійснювати перехід від трансляції готового знання до формування творчого мислення та здібностей учнів¹ [42, с. 104].

Таким чином, особистісно орієнтована освіта є тим ланцюгом, без якого неможливий гармонійний розвиток особистості й суспільства в цілому. Завдання цієї освіти – зробити активним процес набуття знань суб'єктами навчання, виявити їхні здібності й таланти, розкрити творчий потенціал кожної особистості і розвинути бажання самореалізації в соціумі.

Література:

1. Зязюн Л. Гуманістична парадигма освіти і виховання / Л. Зязюн // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С.111-116.
2. Андрущенко В. Гуманізм і гуманітаризм: спільне і специфічне / В. Андрущенко, М. Михальченко // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 5-12.

¹ Овсянкіна Л. Роль особистісно орієнтованої освіти в сучасному суспільстві // Вища освіта України. – 2003. – № 1. – С.101-105.

3. Табачковський В. Гуманізм та проблема діалогу культур / В.Табачковський // Філософська думка. – 2001. – № 1. – С.6-25.
4. Павленко Ю. Цивілізаційні аспекти глобальних протиріч у сучасному світі / Ю. Павленко // Освіта і управління. – 2004. – Т.7. – № 2. – С.9-18.
5. Заблотська О. Формування та розвиток студента як індивідуальності / О. Заблотська // Вища освіта України. – 2005. – № 2 – С.116-119.
6. Овсянкін Л. Роль особистісно орієнтованої освіти в сучасному суспільстві / Л. Овсянкін // Вища освіта України. – 2003. – № 1. – С.101-105.

*А. О. Матвієнко, бібліограф II категорії,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ВИХОВНІ АСПЕКТИ ЯКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВИТИ СТУДЕНТІВ

Ринкова модель господарювання, яка упродовжується в Україні, породжує багато проблем і протиріч. Виявлені протиріччя між динамікою економічного розвитку країни, що висуває вимоги системної організації процесу економічного навчання та виховання підростаючого покоління, і сформованою практикою економічної освіти; між реальним рівнем економічної культури та вимогами соціально-економічного запиту суспільства щодо соціально сформованої та економічно адаптованої особистості; між зростаючим обсягом інформації економічного змісту та обмеженими можливостями особистості до її сприйняття і засвоєння. Молодь, яка не замислюється над реаліями життя, сприймає за чисту монету абсолютно все, що дає їй сьогодення. Невірні первісні уявлення про ринок, бізнес і інші економічні поняття, а також незнання базових основ економічного розвитку породжують помилковість їх поглядів, служать причиною дуже прагматичних, а іноді і аморальних життєвих установок. Тому, проблема економічної освіти студентів і всього населення повинна зайняти провідне місце в загальноосвітній системі. Те, що буде закладено у дітях сьогодні, суспільство побачить завтра в їх вчинках, в житті, яке буде побудовано їхніми руками. Досвід освітніх програм багатьох країн світу показує на необхідність розробки концепцій безперервної економічної освіти населення України, починаючи з дитинства, і на протязі активного життя людини. Для реалізації такої концепції потрібно розробити нові науково-методичні підходи до процесів економічного навчання на різних етапах людського розвитку. І це непросто завдання суспільство покладає на методистів-педагогів вищої школи.

Економіка у свідомості людини існує:

- 1) як наука;
- 2) як галузь діяльності суспільства і окремої людини;
- 3) як система навчально-виховних дисциплін.

Економіка як наука вивчається обмеженим колом фахівців.

Економіка як галузь діяльності цікавить кожного, бо в ній створюються і розподіляються ресурси, необхідні для нашого вживання і добротного життя. В цій галузі людина може реалізувати свою економічну активність, як фахівець конкретної професії. І тому тут постають проблеми економічної спеціалізації: економічної спрямованості особистості, її економічної допитливості,

формування інтересів до економічної діяльності, до своїх можливостей у прояві економічної активності. Тут також постають проблеми економічної психології, які пов'язані з стосунками між людьми у процесі розподілу, обміну і споживання ресурсів, задоволення інтересів і потреб. Мова йде про бажання і можливості людини, про лінію її поведінки з урахуванням моралі, оточуючого середовища, законів в суспільстві тощо. Всі ці та інші проблеми повинні вирішуватись в процесі економічної освіти.

Економіка як навчально-виховна дисципліна пов'язана з необхідністю задовольнити попит споживачів в економічних знаннях, попит суспільства у підготовці фахівців економістів різних рівнів освіти і ділянок економічної роботи. Таким чином, потрібна державна система економічної освіти, спрямована на розвиток економічного мислення та економічної культури кожної особистості, яка буде відповідати суспільним вимогам.

Наростаюча глобалізація, стрімкий технологічний прогрес призводять до потреби у фахівцях нового типу, що володіють якісно новими знаннями, інформаційними технологіями, здатними адекватно адаптуватися до економічних, технологічних та інформаційних реалій сучасного світу. Сьогодні найбільшим попитом користуються фахівці, здатні працювати саме в цих умовах. У багатьох країнах світу, і в Україні в тому числі, існує незадоволеність сучасною системою освіти, зумовлена зміною пріоритету в оцінці цілей і результатів освітнього процесу. До основних чинників, які негативно впливають на ефективність національної системи підготовки кадрів, слід віднести:

- недостатній рівень підготовки в загальноосвітніх школах, технічних училищах, коледжах, що не дозволяє відбирати найбільш здібних учнів для подальшого навчання у ВНЗ;

- низький рівень підготовки спеціалістів з базових дисциплін;

- незадовільне володіння комп'ютерною технікою та прикладними комп'ютерними програмами, іноземними мовами;

- відсутність у спеціалістів глибоких системних і якісних знань;

- низька оплата праці професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, що не сприяє розвитку ініціативи, творчого підходу, самовіддачі в освітньому процесі, притоку молодих перспективних учених.

Загальновідомо, що вчити повинен той, хто сам безперервно вчиться. У сучасних умовах кожен викладач для себе повинен знаходити оптимальне поєднання традиційних методів передачі знань і методів, заснованих на бурхливому розвитку комп'ютерних технологій. Важливо також відчувати міру популярності викладу матеріалу – з одного боку, та економічної суворості профільних дисциплін – з іншого.

Окрім наявності зразка для наслідування, кожній людині просто необхідно розширювати коло спілкування. Лише цілеспрямоване, постійне спілкування з людьми більш високого інтелектуального, морального, культурного рівня пробуджує мотиви до самопізнання і самовдосконалення своєї особистості. Тут доцільно застосовувати всім відому істину: «спілкуйся з тими людьми, у яких можеш чогось навчитися».

Відмінність компетентного фахівця від кваліфікованого полягає в тому, що він не лише володіє певним рівнем знань, умінь і навичок, але й реалізує їх у роботі; володіє внутрішньою мотивацією до якісного здійснення своєї професійної діяльності і ставленням до своєї професії як до цінності. Компетентний фахівець здатний виходити за рамки свого предмету, своєї професії, він повинен мати творчий потенціал саморозвитку. Професійно розвиваючись, такий фахівець створює щось нове у своїй професії (новий прийом, метод, технологію). Він несе самостійну відповідальність за прийняте рішення, визначає цілі, виходячи з власних ціннісних орієнтирів.

Ефективними формами організації процесу формування соціальної активності студентів є: практичні заняття, виконання проектів, імітаційні та ситуаційні ігри, конкурси, науково-дослідницька робота, індивідуальна і самостійна робота студентів, консультації, круглі столи тощо.

Формування соціально активної особистості базується, у першу чергу, на поглибленні економічних знань, на усвідомленні основних законів ринкового господарювання, форм активізації виробничих процесів, організаційної перебудови виробництва, розумінні комунікативних норм корпоративних стосунків, управління тощо.

Сьогодні, знання, які отримують студенти, повинні мати виражену прикладну і виховну спрямованість. Теоретичне вивчення соціальних та економічних закономірностей повинно закінчуватися їх реалізацією на практиці.

Процес отримання економічних знань студентами, крім освітньої функції, виконує також розвивальну і виховну функції. Розвивальна функція знань спрямована на формування розумової активності, на розвиток інтелекту і на розвиток економічного мислення. Виховна функція економічних знань виявляється у формуванні в студентів прагнення до усвідомлення своєї ролі у суспільстві, здатності оцінювати соціально важливі чинники, готовності дотримуватися правових, економічних, етичних норм, що визначають ставлення суб'єкта економічної діяльності до суспільства, навколишнього середовища, людини. Більшість навчальних дисциплін виконують, зазвичай, два важливі педагогічні завдання: це вивчення законів, явищ, фактів окремих наукових теорій та включення цих законів, явищ, фактів до цілісної системи економічних знань, що виступає важливою умовою формування соціально активної особистості. Так навчальні предмети циклу суспільно-гуманітарних і економічних дисциплін дозволяють сформуванню системи знань, що необхідна для наукового сприйняття навколишнього соціально-економічного середовища, обґрунтування взаємозв'язку і взаємозумовленості явищ, універсальності і специфічності законів економічного розвитку суспільства. Навчальні предмети циклів природничих і фізико-математичних дисциплін надають багатий фактичний матеріал для вивчення і практичного пізнання загальних економічних законів.

Таким чином, працюючи в умовах освітнього, наукового чи інформаційного особистісно-орієнтованого середовища, студенти, виступаючи на початковому етапі освітньо-виховного процесу споживачами інформації,

стають спроможними перейти у категорію дослідників і перетворювачів моделей соціально-економічних процесів. В такому середовищі працює не якийсь конкретний засіб чи метод, а спеціально організована система освіти і виховання, яка дозволяє реалізувати задані функції з найменшими витратами сил, засобів і ресурсів і забезпечити найбільш сприятливі умови роботи в процесі формування в студентів соціальної активності, розкрити творчий потенціал особистості. Отже, на перший план ставиться завдання перейти з навчання переважно інформаційного типу на навчання, що дозволяє виявляти і розвивати пізнавальні і творчі здібності студентів. Необхідно навчити їх бути не лише фахівцем у певній сфері, але й цінителем кращих духовних надбань як свого народу, так і людства загалом, виховати толерантність, смак до мови, навчити сприймати ідеали рівності, справедливості і запроваджувати їх у життя. Це означає, що вищі навчальні заклади України повинні запропонувати таку освіту, яка б не давала лише конкретне знання у межах певної наукової чи фахової сфери, але формувала цілісний світогляд, заснований на цінностях гуманізму. Отримуючи вищу освіту, майбутній фахівець включається у творчий процес суспільних перетворень.

Виховання і культура у вищій школі мають бути первинними по відношенню до політики, економіки, безпеки. Це цілеспрямований процес, який відбувається з врахуванням особливостей кожного конкретного навчального закладу. Тільки за цієї умови люди зможуть придбати надійну, довірчу, довгострокову, моральну і духовну основу свого існування.

Література

1. Давидюк Т. В. Якість економічної освіти як важлива складова удосконалення вітчизняної освіти у вищій школі [Електронний ресурс] / Т. В. Давидюк // Вісник Запорізького національного університету. Серія: «Економічні науки»: зб. наук. пр. / Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2012. – № 4(16). – С. 142–146. – Режим доступу : (16.01.17 р).
2. Костюченко Л. І. Концептуальні підходи до економічної освіти суспільства [Електронний ресурс] / Л. І. Костюченко, О. В. Шишкіна, І. В. Горшунова // Економічна освіта, проблеми та перспективи : матеріали 2 Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2001. – С. 40-46. – Режим доступу : <http://ir.stu.cn.ua> (16.01.17 р).
3. Лучанінова О. Виховні аспекти становлення майбутнього фахівця вищої школи [Електронний ресурс] / О. Лучанінова // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД : матеріали 18 Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (29–30 грудня 2013 р.). – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua> (17.01.17 р).
4. Пронікова І. В. Економічна освіта шкільної молоді [Електронний ресурс] / І. В. Пронікова. // [Вісник Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка](#). Серія: «Педагогічні науки»: зб. наук. пр. / [Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка](#). – Чернігів, 2014. – Вип. № 117. – С. 61-64. – Режим доступу : (16.01.17 р).

*І. Г. Мухіна, к. і. н., доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ПЕДАГОГІЧНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИШАХ УКРАЇНИ

Сучасна вища школа є основним освітнім та виховним інститутом сучасного суспільства, за допомогою якого молодь отримує фахову підготовку,

професійну компетентність, формується її світогляд та громадянські якості. В умовах суттєвої трансформації усіх соціальних інститутів сучасної України, роль вищого навчального закладу, який формує самосвідомість молоді людини, сприяє становленню та розвитку її психологічних, вольових та моральних якостей є досить високою й важливою. Як і раніше, місія вчителя, викладача, вихователя залишається пріоритетною в організації освітнього та виховного процесу, бо саме від його якостей, вмінь та моральних якостей залежить формування громадян, зміцнення інтелектуального а духовного потенціалу нації. Важливою складовою освітнього процесу є гуманітарна підготовка студентів, бо саме через викладання гуманітарних дисциплін формується відношення людини до світу, суспільства, людей, гартуються її громадянські якості.

На сьогодні викладач вищої школи відчуває кризу переорієнтації духовних цінностей, свого професіоналізму, гострий запит суспільством не тільки на певні фундаментальні знання, але й новітні компетенції, необхідні людині в умовах так званого «інформаційного суспільства». Тому, основним важелем професіонала-педагога є високо сформована педагогічна культура, що дозволяє особистості самореалізуватися у житті та професійній діяльності, знайти особистісні зміни в освіті. Важливим є не тільки об'єм теоретичних знань, якими володіє викладач, але й вміння їх передати студентам, сприяти засвоєнню цих знань та показати шляхи практичного їх використання у повсякденному житті та професійній діяльності. Сумісна співпраця викладача зі студентом вимагає достатньо високої педагогічної, правової та психологічної підготовки, вміння знайти контакт зі студентом, зацікавити його, довести необхідність вивчення даної навчальної дисципліни та її корисності в процесі професійної підготовки та теоретичного навчання. Сучасні вимоги до викладача полягають у тому, що він виступає не як суворий наставник, а як порадник, помічник, комунікатор, партнер у освітньому процесі, а це вимагає, насамперед, достатньо високої професійної компетентності, яка дозволить встановити відносини між викладачем і студентом на основі авторитету, поваги, доброзичливості, відповідальності. У цілому педагогічна культура викладача гуманітарних дисциплін має бути спрямована на розвинення творчих здібностей студентів, формування моральних критеріїв поведінки та взаємодії з іншими людьми, орієнтувати на вищі духовні цінності людської цивілізації, формувати логіку мислення та вміння сформулювати власну позицію та її аргументовано відстоювати тощо [1, 2].

Для викладача сучасного вишу створені відповідні умови для реалізації своїх професійних та творчих здібностей. Так, у розділі 1 Закону України «Про вищу освіту» ([№ 498-VIII від 02.06.2015](#)), [3] серед основних термінів, які використовуються, слід виділити таке поняття як *академічна свобода*, тобто самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів. У розділі 10 ст. 57. цього закону визначаються права науково-педагогічних,

наукових та педагогічних працівників вищого навчального закладу всіх форм власності, серед них право на академічну свободу, що реалізується в інтересах особи, суспільства та людства загалом; на академічну мобільність для провадження професійної діяльності; на захист професійної честі та гідності; обирати методи та засоби навчання, що забезпечують високу якість навчального процесу; на забезпечення створення відповідних умов праці, підвищення свого професійного рівня, організацію відпочинку та побуту, встановлених законодавством, нормативними актами вищого навчального закладу, умовами індивідуального трудового договору та колективного договору; безоплатно користуватися бібліотечними, інформаційними ресурсами, послугами навчальних, наукових, спортивних, культурно-освітніх підрозділів вищого навчального закладу; на захист права інтелектуальної власності; на підвищення кваліфікації та стажування не рідше одного разу на п'ять років.

Таким чином, з правової точки зору, для викладача надається можливість використовувати різноманітні методи та інструменти для досягнення поставлених цілей у процесі теоретичного навчання, якщо це не суперечить основним законам України. Разом з правами, наданими викладачам вищів у здійсненні освітньої діяльності, необхідно звернути увагу й на обов'язки, визначені у ст. 58 даного закону для науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників вищого навчального закладу. Так, викладачі зобов'язані: забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, проводити наукову діяльність (для науково-педагогічних працівників); підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників); дотримуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України; розвивати в осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, самостійність, ініціативу, творчі здібності; дотримуватися статуту вищого навчального закладу, законів, інших нормативно-правових актів.

На професійний рівень викладання гуманітарних дисциплін впливають багато складових, але серед них слід відмітити педагогічну майстерність, педагогічну творчість та педагогічне новаторство викладача. Серед шляхів, що мають забезпечити виконання цих складових слід віднести: генерування нових ідей; застосування нестандартних прийомів; пошук оптимальних шляхів; професійна компетентність; гуманістична спрямованість; психолого-педагогічна підготовка; знання предмета (теоретична підготовка) тощо.

На думку багатьох освітян [4, 5], складовими професійної компетентності викладача гуманітарних дисциплін сучасного вищого навчального закладу має бути: *фундаментальні знання наукової дисципліни з урахуванням сучасних підходів до її вивчення, тенденцій, наукових досліджень, розробок найактуальніших проблем, сучасних методик викладання; володіння*

методикою викладання навчальної дисципліни, постійний перегляд навчальних програм, пристосування їх до сучасних потреб, вивчення інноваційних технологій навчання, їх застосування на практиці; *володіння методологією наукового пошуку*, що спирається на належну підготовку ведення наукового пошуку на останніх курсах навчання у виші, залучення до дослідної роботи і керівництва студентами у проведенні досліджень; *мовна та іноземна компетенції*, які включають вміння довести свої думки стосовно визначеної проблеми не лише рідною, але й іноземною мовою; *інформаційно-комп'ютерна компетенція*, яка включає вміння володіння та використання інформаційних джерел та комп'ютерної мережі на рівні користувача, а також навички аналізу, відбору та вмілого використання отриманої інформації; *соціологічна компетенція*, тобто уміння спілкуватись із студентами, знання їх проблем, ретельне вивчення студентського середовища та системи функціонування вищого навчального закладу; *правова компетенція* – знання прав і обов'язків студентів, регулювання можливих конфліктів у системі викладач-студент тощо; *вміння організувати заняття студентів*, планувати і керувати самотійною та індивідуальною роботою, володіння методами контролю та перевірки виконання навчальних завдань; *професійний ріст, постійне підвищення професійної компетентності*, що досягається участю в методичних семінарах, наукових конференціях, відвідуванням курсів підвищення кваліфікації, науковому пошуку тощо.

На жаль, гуманітарна освіта потребує удосконалення не в плані її змістовності, а у плані більш ґрунтовного викладання дисциплін. У дійсний час у навчальних планах вишів відбувається скорочення годин на засвоєння фундаментальних гуманітарних дисциплін, що викликає серйозні труднощі у якісному засвоєнні теоретичного матеріалу. Так, наприклад, якщо раніше на вивчення філософії та історії України відводилося 18 лекцій (36 год.), то зараз 8-9 лекцій (16-18 год.). Вивчити якісно теоретичний матеріал, який має широкий хронологічний діапазон від стародавніх часів до сучасності при такому різкому зменшенню аудиторних годин практично неможливо, навіть за рахунок збільшення годин на самотійну підготовку студентів. Студенти при виконанні самотійної роботи здебільшого йдуть по шляху швидкого отримання інформації за допомогою інтернету, ніж отримання знань за допомогою навчальної та наукової літератури. Заохотити студента більше читати книжок ніж шукати інформацію в інтернет-ресурсах – це проблема викладачів не тільки гуманітарних, але й інших дисциплін. Пошук викладачами нових форм виконання самотійної роботи мають спонукати студента до більш глибокого і усвідомленого підходу до вивчення дисципліни.

Отже, гуманітарна підготовка студентів має спрямовуватись на виховання індивіда як активного і вольового суб'єкта, здатного до самотійних зусиль у навчанні, а сучасні методи викладання гуманітарних дисциплін повинні сприяти зацікавленості студентів у засвоєнні теоретичного матеріалу, викликати бажання самотійно отримувати додаткові знання. У цілому гуманітарна освіта у виші має формувати у студентів ті компетенції, що

дозволяють формувати власну думку, принципову позицію, не запам'ятовувати й відтворювати інформацію, а свідомо її оцінювати і використовувати.

Література:

1. Педагогіка і психологія професійної освіти: Результати досліджень і перспективи. Збірник наук. праць / За ред. У. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2001. – 679 с.
2. Лосева Н. М. Самовдосконалення викладача. – Навч.-метод. посібн. – Донецький нац. університет. – Донецьк, 2004. – 300с.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.kadrovik01.com.ua/regulations/8186/10462/460462/>.
4. Васильєва О. А. Психологічні особливості післядипломної освіти / О. А. Васильєва // Формування творчої особистості: проблеми і пошуки: збірник наукових праць. – ЗОШПО, 2006. – 450 с.
5. Сущенко Н. В. Інтеграційні тенденції в дослідженні освітніх процесів / Н.В.Сущенко // Формування творчої особистості: збірник наукових праць. – ЗОШПО, 2004.

*О. Р. Кануннікова, старший викладач
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Основним завданням суспільства, держави, вищої та загальноосвітньої школи є сприяння становленню громадянина – людини з відповідними правами й обов'язками, яка поважає й дотримується норм і правил співжиття, прийнятих у суспільстві, вміє в правовий спосіб задовольнити свої інтереси, відчувати себе соціально, морально, політично й юридично дієздатною. Україна, на шляху до повноцінних ринкових відносин, потребує висококваліфікованих економістів, які б були мобільними та затребуваними на внутрішньому та міжнародному ринках праці.

Процеси інтеграції світової спільноти, зокрема в галузі економіки, викликають нові вимоги, що висуваються до кваліфікаційної характеристики сучасного економіста. Такі якості випускника вищого навчального закладу, як високий професіоналізм, ініціативність у вирішенні нетрадиційних задач, креативність, здатність до самоосвіти, до налагодження ділових контактів з партнерами та кваліфікованої професійної діяльності в правовому середовищі набувають особливого значення. Стимулом для розвитку зусиль у галузі компетентнісного підходу в освіті стали вимоги бізнесу та підприємництва. Наприклад, у доповіді ЮНЕСКО [1] наголошується, що «все частіше підприємцям потрібна не кваліфікація, яка з їхньої точки зору дуже часто асоціюється з умінням здійснювати ті або інші операції матеріального характеру, а компетентність, яка розглядається як сукупність навичок, в якій поєднуються кваліфікація в строгому сенсі цього слова, соціальна поведінка, здатність працювати в групі, ініціативність і любов до ризику». Таким чином, нова економіка і новий підхід до людських ресурсів вимагають адаптації людини до часто змінюваних умов. Звідси затребуваність таких базових

компетенцій, як: вміння працювати в колективі, вміння орієнтуватись на ринку праці, готовність пов'язувати свою кар'єру з продовженням освіти, змінювати профіль діяльності залежно від зміни стратегії розвитку підприємства, технологій тощо, навички самостійно працювати з інформацією, здатність приймати самостійні рішення. При такому підході вимоги до професії перетворюються на свого роду «пакети компетенцій», оскільки на ринку праці оцінюються не самі по собі знання, а здатність виконувати певні функції [2]. У нормативних документах у галузі розвитку національної освіти ці питання є ключовими: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національній рамці кваліфікацій, Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти та ін. «...Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямовано на забезпечення економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства, даліше навчання і розвиток особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства» [3]. Отже, компетентнісний підхід, впровадження якого в систему вищої професійної освіти супроводжується покращенням взаємодії з ринком праці, підвищенням конкурентоспроможності фахівців, оновленням змісту, методології та відповідного освітнього середовища можна вважати сьогодні в Україні одним із напрямків модернізації освіти.

Реалізація компетентнісного підходу спрямовує освітній процес на формування і розвиток компетентностей особистості. Саме компетентності, на думку міжнародних експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність випускника до життя, подальшого особистого розвитку, активної участі в діяльності суспільства. Важливим нині є надання молоді якісної освіти, коли молода людина не тільки вміє оперувати власними знаннями, але й готова змінюватись і пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати і управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж всього життя. Отже, компетентність є передумовою успішності самореалізації випускника в суспільстві і передумовою розвитку самого суспільства, а вища професійна освіта має сприяти формуванню у студентів професійної спрямованості, інтересу до обраної професії, розуміння її суспільного сенсу та особистісної значущості, свідомого та творчого до неї ставлення, професійної етики, майстерності, індивідуального стилю та відповідальності.

Сьогодні особлива увага надається формуванню правових компетентностей студентів, адже правова освіта це частина загальної культури громадянина, є одним з найважливіших чинників розвитку особистості, становлення громадянського суспільства і демократичної правової держави, умовою формування правосвідомості громадянина. Правова освіта являє собою

сукупність взаємопов'язаних форм, методів та способів надання студентам правових знань, вмінь та навичок, які дозволять йому:

- систематично оновлювати правові знання, необхідні спеціалісту даної кваліфікації у відповідності з новими задачами економічного розвитку нашого суспільства;

- поновлювати правові знання у зв'язку з переходом на іншу посаду, галузь економіки і таке інше;

- постійно поглиблювати правові знання для зростання професійного рівня.

Вирішення цих та інших завдань досягається шляхом вивчення студентами ХІФ КНТЕУ таких правових дисциплін як: «Правознавство», «Господарське законодавство», «Господарське право», «Підприємницьке право», «Цивільне право», «Трудове право», «Фінансове право», «Міжнародне економічне право». При цьому кожна дисципліна вирішує значну частину завдань у формуванні правової компетентності студентів. Практика переконує, що бажаний результат – засвоєння студентами правових знань і формування високої правової культури – досягається завдяки використанню форм і методів правового виховання, яке включає в себе цілий ряд компонентів: лекції, семінари, практичні заняття, самостійну роботу з юридичною літературою, правову пропаганду, зустрічі з представниками законодавчих, правоохоронних органів, участь в пошуковій роботі з актуальних проблем права та інші. У результаті засвоєння змісту відповідних навчальних дисциплін студенти повинні знати законодавчу базу та правову термінологію теорії держави і права та окремих провідних галузей права, визначитися щодо основних проблем становлення правової системи України, правового забезпечення розвитку громадянського суспільства, економічної різноманітності в демократичній, соціальній правовій державі, що підвищує загальний рівень їх освіченості, формує юридичне мислення, сприяє розвитку правової свідомості та правової культури, подальше засвоєння основ правової компетенції необхідної для ефективного виконання випускниками основних соціальних ролей у суспільстві: громадянина, власника, виборця, фахівця у сфері економіки, платника податків, споживача, члена сім'ї. Сутність правової освіченості полягає передусім у тому, що особа знає свої конституційні права та обов'язки і відповідно до цього обирає той чи інший варіант поведінки, який не суперечить закону та характеризує її реальну підготовленість і можливість діяти зі знанням справи. Недостатня ж правова підготовка майбутніх фахівців економічної сфери – одна з причин порушень договірної, технологічної дисципліни, в деяких випадках і скоєння злочинів, тому що правове навчання повинно сприяти профілактиці різних правопорушень. Отже, правова компетентність особистості означає не тільки знання і розуміння права, а й відношення до нього як до соціальної цінності, і головне – активну роботу по зміцненню законності і правопорядку. Іншими словами, правова компетентність особистості – це її позитивна правова свідомість у дії. Вона включає перетворення особистістю своїх здібностей і соціальних якостей на підставі правового досвіду.

Для того, щоб студент не був пасивним слухачем, що засвоює і повторює, а активним творцем знань та рішень викладачем, особливо на семінарських заняттях, використовуються різноманітні інтерактивні форми: застосовуються проблемні ситуації, максимально наближені до реальних, виступи з доповідями та їх взаємо рецензування, робота в парах, правові диктанти, правовий футбол(волейбол), коло ідей, елементи ділових ігор (на прийомі у юриста, засідання суду, кабінету міністрів, місцевої ради, слабка ланка, щасливий випадок). Особливу увагу, на нашу думку, необхідно приділяти і самостійній роботі через те, що вона сприяє позитивному ставленню до праці, самоорганізації, відповідальності, прагненню досягнення результату, а робота з законами, кодексами та іншими нормативно правовими актами створює умови для формування ряду здібностей, пов'язаних з розвитком мислення й мови. Основними способами формування правової компетентності у майбутніх економістів крім правової освіти є правове виховання та соціалізація у правовому середовищі вищого навчального закладу. Для цього викладач провадить роботу з формування пошукової групи студентів, які виявили бажання більш поглиблено вивчати окремі питання з правових проблем. Як, правило вони залучаються для роботи в проведенні Тижня права, що присвячується Міжнародному Дню прав людини у Виші.

Ми погоджуємося з позицією Я. В. Кічук [4], який спираючись на результати аналізу наукового фонду з проблематики компетентнісного підходу, дійшов висновку, «...що правова компетенція є не лише однією з інтегративних стосовно особистості студента, а й виступає інваріантною характеристикою, тобто неодмінною у смислі обов'язковості, вагомості, постійності. У згорнутому вигляді ця компетенція може бути конкретизована через такі параметри результативності, як от: «знати», «вміти», «досягати», «відповідати».

Отже, правова компетентність – це складне, цілісне й інтегроване утворення, яке передбачає: знання про основні сфери та механізми правового регулювання суспільного життя; уміння виділяти правові аспекти в життєвих ситуаціях і визначати доцільність їх вирішення правовими засобами; уміння аналізувати правову ситуацію, яка склалася, з різних позицій і з урахуванням юридичних процедур; уміння бачити правові наслідки рішень, які приймаються; високу готовність випускника вищого навчального закладу до успішної діяльності у різних сферах та здатність задати свій інноваційний темп в соціально-економічному розвитку України .

Список використаних джерел:

1. Doklad mezhdunarodnoi komysyyu po obrazovaniyu, predstavlenyyi YUNESKO M.: YUNESKO, 1997. – «Obrazovanye: sokrytoe sokrovyshche».
2. Лавриненко Л. М. Креативність в освіті: спроба аналізу проблеми. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VSUNU/2011_14_1/Lavrynenko.pdf – Назва з екрану.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Президент України; Указ, Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрану.

4. Кічук Я. В. Правова компетенція – інваріантна суб'єктна характеристика сучасної студентської молоді – Портал сучасних педагогічних – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_13/?print 5/8. – Назва з екрану.

*С. М. Соболева, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ СТУДЕНТАМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ З ДИСЦИПЛІН СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

В умовах переходу до парадигми освіти, де головне місце відведено активним методам, самостійна робота студентів вважається основною формою освітнього процесу. Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання (ІНДЗ), як вид позааудиторної самостійної роботи студентів, є одним із головних напрямів формування якісного рівня освіти, розкриття творчого потенціалу студентів, залучення їх до наукової та дослідницької діяльності. Тож актуальність проблеми підвищення якості виконання студентами ІНДЗ, пошук ефективних методів і форм організації навчально-дослідницької діяльності студентів є очевидною.

Даній проблемі присвячено чимало досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: аналізу основних аспектів планування й організації самостійної навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності учнів і студентів (Н. Бойко, Л. Вяткін, Б. Єсіпов, І. Ільєсова В. Козаков та інші); ролі викладача в організації самостійної навчальної діяльності студентів (Л. Зоріна, Л. Кондрашова, М. Корець, М. Скаткін, В. Сластьонін та ін.); управлінню самостійною пізнавальною діяльністю студентів (В. Бондар, Т. Габай, О. Лазарева, Є. Машбиць, В. Паламарчук та ін.).

Але додаткової уваги та досліджень потребує проблема якості виконання ІНДЗ та аналіз причин недостатньої ефективності навчально-дослідницької діяльності студентів, визначення найбільш ефективних методів її організації та управління нею, підвищення мотиваційної складової у процесі виконання завдань.

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання (ІНДЗ) – це вид самостійної позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення навчального курсу, виконується на основі самостійного пошуку та опрацювання певної частини позапрограмного та програмного матеріалу з дисципліни, його систематизації, узагальнення, творчого осмислення тощо.

Навчально-дослідницька діяльність студента – це вид роботи творчого характеру, що націлений на пошук, вивчення й пояснення фактів та явищ дійсності з метою набуття і систематизації суб'єктивно нових знань про них; опанування спеціальними знаннями та навичками, методологією та методами наукового дослідження у процесі пізнання. Під час такої діяльності

відбувається всебічний інтелектуальний розвиток особистості, формування його світогляду завдяки розумовій діяльності та аналітико-синтетичним діям. Це, у свою чергу, об'єднує процес навчання та наукового пізнання. Головною метою сучасної інноваційної освіти є «...формування у людини дослідницької позиції, виховання в неї ставлення до суспільства як до творчо-пошукового середовища» [1, с. 251].

Аналіз результатів виконання ІНДЗ з соціально-гуманітарних дисциплін студентами різних академічних груп та спеціальностей свідчить, що у середньому від 35 % до 40 % робіт мають низький рівень якості. Лише від 10 % до 15 % робіт – достатній або високий рівень. Основними суб'єктивними та об'єктивними причинами такої ситуації ми вважаємо:

1. Недостатній рівень базових знань із предметів шкільного курсу; відсутність навичок самостійної роботи та самоосвіти; не завжди легкий процес адаптації до нових умов вищої школи; скорочення кількості годин на вивчення навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу, які передбачені навчальним планом переважно на I та II курсах.

2. Відсутність у студентів умінь побудови ієрархії цілей і цінностей та планування своєї діяльності, недостатність безпосередньої комунікації з оточуючими та надлишок віртуальної, що призводить до поширення в студентському середовищі явища академічної прокрастинації (відкладання виконання навчальних завдань «на завтра»). Як наслідок – несвоєчасне виконання самостійних робіт, порушення термінів їх здачі та захисту, відповідно – й низька якість.

3. Низький рівень інформаційної культури студентів, ознаками якого є «запозичення» із реферативних баз мережі Internet робіт, нерідко сумнівної якості, використання статистики, інших матеріалів без посилань на джерела та видавання їх за свої навчально-дослідницькі пошуки. Поняття «інформаційна культура» розглядається як система, що складається з чотирьох базових компонентів, а саме: культури використання нових інформаційних технологій; культури сприймання та користування інформацією; культури спілкування за допомогою інформаційних технологій; культури організації подання інформації [2, с. 26].

4. Недостатність або відсутність навчальної мотивації. Особливо загострилася ця проблема у зв'язку з сучасними соціально-економічними та соціально-політичними умовами, що склалися в українському суспільстві.

Із метою усунення означених проблем вважаємо за необхідне під час виконання студентами ІНДЗ:

– створення сприятливих педагогічних умов, таких як: особистісно-мотиваційні, психолого-педагогічні, дидактико-педагогічні, інформаційно-технологічні, матеріально-технічні та ергономічні [3];

– застосовування інноваційних технологій та методів, удосконалення форм виконання та методів захисту робіт, збільшення їх практичної спрямованості та професійної орієнтації.

Основними структурними компонентами самостійної навчально-дослідницької діяльності студента в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін вважаємо:

– мотиваційний компонент, що полягає у формуванні позитивної мотивації студента не лише шляхом зацікавлення його у отриманні високої оцінки, але й встановлення зв'язку його роботи з майбутньою професійною діяльністю, стимулювання пізнавального інтересу, створення умов для розвитку мислення, оволодіння знаннями та вміннями, які потрібні для майбутньої професійної діяльності [4]. Своєрідним мотивом може бути усвідомлення студентом того, що результати його роботи будуть використані в навчальному процесі, у підготовці публікації тощо;

– цільовий компонент індивідуальної навчально-дослідницької діяльності передбачає визначення її цілей та ретельне планування, допомога та консультації викладача, якісне навчально-методичне забезпечення ІНДЗ;

– змістовно-процесуальний компонент передбачає підбір найбільш ефективних форм і методів виконання індивідуальних завдань та можливість вибору студентами таких, що відповідають їх можливостям, здібностям та інтересам (проекти, презентації, міні-соціологічні дослідження тощо);

– управлінський компонент визначає пряму залежність результативності навчально-дослідницької діяльності студентів від якісного управління з боку викладача та створення ситуації успіху. Оскільки ІНДЗ передбачає максимально самостійну дослідницьку діяльність студента, то найбільш цікавим та ефективним під час проведення консультацій є, на нашу думку, застосування елементів педагогічного коучингу [5];

– контрольно-оціночний компонент дослідницької роботи є результатом тривалої роботи над ІНДЗ. Основними критеріями оцінки ІНДЗ є: чіткість та логічність викладення результатів досліджень; аргументованість та доцільність запропонованих методів вирішення окреслених проблем; демонстрація умінь поєднання знань із соціально-гуманітарних дисциплін із загальноекономічними та професійно-орієнтованими; вміння обстоювати та доводити свою точку зору; науковий підхід щодо пошуку шляхів вирішення певних соціальних проблем; нестандартність та оригінальність підходів і запропонованих шляхів вирішення соціальних проблем; наочність оформлення результатів та їх змістовність тощо;

– аналітичний компонент передбачає обговорення та аналіз результатів ІНДЗ у групах, що дає можливість оптимально об'єктивно оцінити виконану роботу.

Підсумовуючи зазначимо, що зростання суспільних вимог до практичної та теоретичної підготовки майбутніх фахівців із високим рівнем професійної культури та ерудиції, розвинутими дослідницькими вміннями та навичками самостійно обирати шляхи і засоби у вирішенні поставлених завдань є головними чинниками підвищення значення ІНДЗ, як виду самостійної роботи студентів.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – 325 с.

2. Виноградов В. А. Создание информационной культуры для Европы. Доклад на VI конференции ЕКССИД, 1991 г. Кантербери, Великобритания / В. А. Виноградов, Л. В. Скворцов // Теория и практика обществ.-научн. информатики. – 1991. – № 2. – С. 5–29.

3. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. І. Бойко. – Київ, 2008. – 28 с.

4. Королюк О. М. Дослідження проблеми організації продуктивної самостійної роботи студентів у коледжах / О. М. Королюк // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 582–590.

5. Зырянова Н. М. Коучинг в обучении подростков / Н. М. Зырянова // Вестник практической психологии образования. – 2004. – №1. – С. 46–493.

*І. В. Топоркова,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАГІСТРАНТІВ – МАЙБУТНІХ ФІНАНСИСТІВ

Сьогодні, в час швидкого і динамічного розвитку суспільства держава потребує людей, які здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. Тому, одним із пріоритетних напрямків державної політики є виховання обдарованої і талановитої молоді, її творчий, інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток. І саме розвиток креативних здібностей у студентів є вирішенням цього завдання, адже в сучасному суспільстві креативність є одним з найважливіших чинників успішності людини.

Креативна особистість є особистістю самого високого рангу, схильною до оригінальних вчинків, нестандартних рішень, яка відрізняється творчим відношенням до життя і професійної реалізації. Науковці вважають, що саме розвиток креативних здібностей в студентській молоді сприяє формуванню незвичайної особистості, яка буде конкурентоспроможною в професійному середовищі [1].

Розвиток креативності особистості, перш за все, залежить від того, в якому середовищі вона розвивалася і наскільки оточення цьому сприяло [4].

В нашому випадку, мова йде про освітнє середовище в різних його модифікаціях. Існують варіанти визначення цього поняття, загальним для яких є характеристика освітнього середовища як сукупності умов, що впливають на розвиток особистості того, хто навчається, причому підкреслюється його включення в це середовище як активного учасника

Сьогодні, у наукових працях часто зустрічається думка, що традиційні форми навчання уже є застарілими і не відповідають вимогам часу, а тому не здатні розвинути креативність, творчість, індивідуальність. Отже, ефективний розвиток креативності можливо лише в спеціально організованому середовищі, що стимулює формування і використання творчого мислення студента [6].

Розвиток креативності є суто індивідуальним для кожного студента. Вважається, що задатки креативності властиві кожній людині, але вплив

середовища, в якій вона знаходиться, вчиться, виховується, наявність безлічі заборон, соціальні шаблони можуть викликати блокування творчих здібностей. А це означає, що є необхідність в позитивному поштовху для особистості з метою розкриття і розвитку творчих здібностей, необхідність у звільненні людини від психологічних комплексів. Розвивати творче мислення означає формувати і вдосконалювати такі розумові операції, як аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, планування, абстрагування. Отже, молода людина повинна оволодіти такими характеристиками мислення, як критичність, глибина, гнучкість, широта, швидкість і варіативність.

Формування у магістрантів навичок креативного мислення, перш за все, полягає в цілеспрямованій взаємодії педагога і студента, у спеціально організованих умовах із застосуванням необхідних форм, методів і засобів організації занять [5].

Для стимулювання розвитку креативних здібностей слід застосовувати різноманітні методики і їх комбінації. Спеціалісти пропонують використовувати загальні методики психологічного тренінгу. Вважається, що психологічний тренінг формує ставлення до навчальної дисципліни, і взагалі, до педагогічного процесу як до засобу самореалізації, розвитку, створює сприятливе підґрунтя для розвитку креативності. Серед результативних принципів тренінгу для розвитку креативних здібностей магістрантів, як майбутніх фінасистів, що нерозривно пов'язані з загально дидактичними, доцільно виділити такі:

- 1) принцип вільного вибору суджень;
- 2) принцип створення мотиваційного мікросередовища;
- 3) принцип створення рефлексивного мікросередовища;
- 4) принцип організації пошуково-евристичного мікросередовища;
- 5) принцип навчальних проблемних ситуацій;
- 6) принцип чергування логічної та евристичної [3].

Педагог, у процесі навчальної діяльності, може звертатися до різних форм роботи, що допоможуть в розвитку креативних здібностей і творчому самовдосконаленні студентів. Так, наприклад, особливого значення сьогодні набувають: метод рольової гри, метод створення проблемних ситуацій, метод розробки інноваційних проектів, проведення занять у формі круглого столу, розробка студентами комп'ютерних презентацій та створення предметно-професійних відеороликів.

Також, для реалізації даної проблеми досить результативним може бути використання таких методів, як метод абсурду (студентам пропонується завдання, що не має рішення), метод ситуативної драматизації (введення певних змін в ході роботи), метод інформаційної перенасиченості (включення зайвих відомостей у вихідну умову задачі), метод раптових заборон (заборона використання певних засобів на тому чи іншому етапі роботи).

Проявами креативності можуть бути виконання творчих завдань або тестів різного рівня складності і участь в складанні методичних вказівок і посібників. Окреме місце належить науковій роботі з талановитими студентами. Результатом цієї роботи є участь в міжнародних конференціях,

публікація наукових робіт.

Запропоновані форми і методи роботи вимагають від викладача не тільки досконалого знання свого предмета, вільного володіння комунікативними навичками, а й методичної та інформаційної вправності; ерудиції; готовності до експромтів і непередбачених ситуацій на занятті; готовності імпровізувати; вміння подавати нові ідеї і направляти думку студентів в потрібне русло; вміння не тільки підтримувати аудиторію в постійному напруженні, але і не забувати про моменти релаксації, прояви почуття гумору.

Таким чином, навчання у вищому навчальному закладі відкриває широкі можливості для розвитку креативних здібностей. У процесі навчання магістранти не тільки опановують необхідні професійні знання, уміння і навички, а й створюють нові для себе цінності, важливі для формування креативної особистості як соціального суб'єкта і майбутнього висококваліфікованого фахівця.

Отже, педагогам слід пам'ятати, що однією з основних складових успішного професійного становлення особистості є розвиток креативних здібностей студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Алімов А. Т. Розвиток самостійного і творчого мислення в студентів у процесі навчання / А. Т. Алімов, І. Б. Саврієва // Молодий вчений. – 2014. – № 1. – С. 468-470.
3. Кукуленко-Лук'янець І. В. Особистісно-креативний підхід у навчанні іноземної мови: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І. В. Кукуленко-Лук'янець. – Черкаси: Видавець Ю. А. Чабаненко, 2004. – 210 с.
4. Мітченкова О. В. Розвиток креативності студентів в виховному просторі вузу: Автореферат дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / О. В. Мітченкова. – Оренбург, 2010. – 22 с.
5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник / А. С. Нісімчук, О. С. Падапка, О. Т. Шпак. – К.: Просвіта, 2000. – 368 с.
6. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.]; за ред. О. М. Пехоті. – К.: А.С.К, 2002. – 255 с.
7. Остафійчук Т. Методологічні засади психологічного тренінгу педагогічної креативності викладачів-лінгвістів / Т. Остафійчук // Вісник Академії управління МВС. – 2009. – № 1. – С. 128-137.
8. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.

*О. М. Болтенкова,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ВИХОВНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Економічна освіта особистості в навчальному процесі – це вироблення у студентів чіткого уявлення про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин, цілеспрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи, підготовки їх до високопрофесійної праці, умілого, дбайливого

ставлення до природи, вироблення звички практично використовувати економічні знання у реальному житті.

Основне завдання економічної освіти – формування нового економічного мислення у студентів в умовах ринкових відносин. Виходячи з цього, потрібно розрізняти і проміжні завдання: а) розкриття для кожного спеціаліста соціально-педагогічних аспектів економічного виховання особистості, базуючись на досвіді практичної роботи сучасного вищого навчального закладу та досягненнях педагогічної науки; б) обґрунтування необхідності постійного вдосконалення методики економічної освіти студентів у реальних умовах навчального процесу; в) активізація шляхів підвищення ефективності економічної підготовки фахівців через пошук нових та вдосконалення навчальної, громадсько-практичної діяльності, їх продуктивної праці.

Характерною рисою суспільства, що базується на знаннях, є перетворення науки у безпосередню технологію людської діяльності. Для забезпечення нової якості суспільного розвитку освіта і наука мають стати рушійною силою.

Новітні концепції суспільного розвитку кінця XX ст. – початку XXI ст. визначають знання як специфічний ресурс економічного розвитку, як індикатор можливостей країни інтегруватися у світові соціально-економічні системи. Накопичення та використання знань (поряд з природними ресурсами, капіталом і працею) стає рушійною силою прискореного розвитку економіки, забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності країн як основи досягнення високого рівня життя населення.

Соціально-гуманітарні аспекти економічної освіти полягають, насамперед, у забезпеченні творчої участі студентів в організації суспільно корисної, продуктивної праці, створенні студентських об'єднань на зразок малих підприємств, кооперативів, бригад та інших форм. Майбутні спеціалісти, практично засвоюючи поняття конкретної економіки, навчаються передбачати і планувати свою роботу, виконувати її якісно, заощадливо використовувати матеріали, робити калькуляцію готової продукції. Немає сумніву в тому, що існує тісний взаємозв'язок між економічним і трудовим вихованням фахівця. Практична діяльність студентів є умовою розвитку економічного мислення. В свою чергу, економічне мислення виступає важливим фактором розвитку позитивного ставлення до праці.

Ми вже зазначали: великий вплив на реалізацію функцій економічної освіти справляє краєзнавча робота. Різноманітна за змістом, вона включає елементи навчальної, громадсько-економічної, психолого-трудової діяльності, що дозволяє виявити їх взаємозв'язок і проаналізувати закономірності формування логічних економічних переконань. Вона створює умови для активного інтелектуального узагальнення економічних явищ в умовах нових ринкових відносин, побутового життя, навколишньої реальної дійсності. Це сприяє не тільки виробленню певних позитивних економічних поглядів, а й їх практичному закріпленню, дає змогу кожному студенту знайти справу до душі, перевірити свої сили і можливості, визначити діапазон своєї громадсько-економічної діяльності.

Під культурологічними аспектами забезпечення якості освіти розуміють активну, трудову і громадську діяльність, спрямовану на використання на практиці засвоєних економічних знань, переконань, навичок.

Основними шляхами формування економічної культури студента є економічна освіта в навчальному процесі, науково-практична діяльність та економічне виховання, активність у праці, в повсякденному житті. Економічна культура формується під впливом сім'ї, навчального закладу, виробництва. Вирішальна роль належить навчально-пізнавальній діяльності студентів, яка сприяє розвитку індивідуальних рис особистості, її творчого потенціалу.

Кожний майбутній спеціаліст через свій світогляд виражає особисте ставлення до економічної діяльності, повсякденної праці, інших явищ громадського життя. Цьому сприяє участь кожного студента у конкретній навчальній праці. Самостійне розширення, поглиблення професійних знань та умінь у сучасному виробництві сприяють оволодінню культурою економічного мислення особистості.

Розвиток особистості студента спрямований на формування високоосвіченої людини з творчим потенціалом, з певним рівнем інтелекту – суми здібностей, які характеризують рівень та якість процесів мислення особистості. Шлях, який проходить людина від наявних задатків до виявлення здібностей, є складним процесом розвитку. Певну роль у ньому відводять методам навчання та виховання, які впливають на розвиток економічного мислення.

Економічне мислення майбутніх фахівців формується в процесі правильного використання модифікованих методів виховання з урахуванням їх економічного спрямування.

Вони містять такі основні групи:

Перший аспект – методи формування економічної свідомості студента.

Ця група містить два аспекти особливостей, які впливають на формування економічної свідомості майбутнього спеціаліста. Перший аспект включає психологічний напрям. Він базується на використанні таких методів:

- а) сприйняття економічних понять;
- б) систематизація економічних суджень;
- в) обґрунтування економічної оцінки;
- г) формування економічних переконань.

Другий аспект – педагогічний. Він включає такі методи:

- а) пояснення;
- б) бесіда;
- в) лекція;
- г) диспут.

Їх використання у процесі економічного виховання базується на загальних методичних засадах і дає можливість викладачам коригувати свої дії від мети до вирішення конкретних завдань економічного характеру. Важливу роль у реалізації завдань економічного спрямування відіграє приклад.

З метою ефективного використання наукового та освітнього потенціалу країни необхідно підвищити рівень фінансування освіти та науки (відповідно

до статей Законів України щодо освіти та науки), формувати стійкі взаємозв'язки між освітньою та науковою діяльністю на основі проектів, які об'єднують вчених та викладачів з визначеною часткою державного та регіонального фінансування, вдосконалити правову базу щодо формування та ефективного функціонування різних форм інтеграції науки й освіти, забезпечити державну пріоритетну підтримку провідним дослідницьким університетам як важливим науково-освітнім інституціям на основі встановлення підвищених нормативів фінансування, які враховували б дослідницьку роботу викладачів, інноваційне оновлення матеріально-технічної бази, розвиток людського капіталу.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності: Наук. Видання, – К.: Либідь, 2006.
2. Бех І. Д. Ціннісні наголоси у сучасному вихованні // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. – Вип. 10. Кам'янець – Подільський, – 2007.
3. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2006/07 навчального року. Статистичний бюлетень. Державний комітет статистики України. Київ.
4. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы. – М: Издательство «Весь Мир», 2003. – 232 с.

*О. О. Сластина,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

На сьогодні досить широко розповсюджені погляди вчених і практиків на те, що виховання засобами фізичної культури і спорту – це мистецтво, яке потребує від викладача фізичної культури особливої обдарованості, особливих здібностей, а можливо й таланту, геніальності. Чи можна з цією думкою погодитись? Беззаперечно, можна. Та лише тільки там і тоді, де мова йде саме про виховання, його види і технології як творчої діяльності окремого викладача фізичної культури, коли оцінюються його професійні якості. В процесі такої діяльності викладач повинен бути майстром зі своїм особистим і неповторним мистецтвом, здійснювати процес виховання засобами фізичної культури і спорту, де можливі різні «цікавинки» в інтересах студентів і, як правило, необхідні варіації у викладанні програмного навчального матеріалу з фізичної культури.

Процес виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою постійно пов'язаний із складною діяльністю обдумування і вправлення, а це вже вчинок, тому все закономірне і випадкове, зрозуміле і не зрозуміле у виховному плані пізнання в значній мірі вимагає розгляду з позицій педагогіки і психології.

На основі інтересу створюється вичленена переважна розумова і вчинкова діяльність. Інтереси в навчально-виховному процесі можуть бути стійкими, постійними, короткочасними і нестійкими. Розрізняють також інтереси слабкі і сильні, що всеціло захоплюють студента фізичними вправами. Сила інтересу в навчальному, виховному процесі є те, що на його основі проходить мобілізація уваги, устремління, чуттєвого і розумового сприйняття, спрямування занять улюбленими фізичними вправами, видами спорту.

Коли у студента виникає інтерес до виконання тієї чи іншої фізичної вправи, занять улюбленим видом спорту, тоді думки більш концентруються на його пізнанні і засвоєнні. Саме тоді прояв позитивного вчинку проходить більш усвідомлено і активно. Ніщо так не допомагає усвідомити цілі і завдання з виховання у студентів любові до занять фізичною культурою, як створення атмосфери всебічного інтересу до предмета опанування позитивним вчинком, його змістом, формою прояву, місцем застосування в повсякденному житті, його значущості для особистості, мікро- і макрооточення.

Будь-яке передбачення, оцінка стану вихованості інтересу у студентів до занять фізичною культурою, аналіз питань засвоєння і розуміння елементів реалізації інтересу через фізкультурно-спортивну поведінкову діяльність пов'язана з тим чи іншим проявом своїх якостей, особистого психологічного стану в момент їх реалізації. Психолого-педагогічний підхід дозволяє типізувати умови і факти, оцінювати їх, знаходити пояснення явищам, які спонукають реалізацію інтересу і спрямовують виховну діяльність і поведінку студента, як спортсмена, в бік оптимальної реалізації своїх здібностей, обдарованості і таланту в мікро- і макрооточенні.

Важливим для виховання інтересу є використання педагогічної технології у вирішенні наступних завдань: психолого-педагогічного обґрунтування процесів набуття цікавих знань, інтересних прийомів виконання фізичних вправ, навичок і звичок; обґрунтування особливостей вікового психологічного розвитку студентів; визначення шляхів аналізу здібностей, обдарованості, інтересів студентів і прояву інших психологічних якостей в процесі реалізації поведінкових вчинків (характеру, волі, рухових та душевних якостей, уваги, пам'яті, темпераменту тощо); обґрунтування психолого-педагогічної технології, зміни і вдосконалення психічних якостей студентів під час опанування прийомами і методами здійснення поведінкових вчинків у процесі виконання фізичних вправ, їх комбінацій, рухливих і спортивних ігор у повсякденному житті; організації і управління процесами мисленнєвої діяльності і вправлення фізичними вправами студентів під час виховання інтересу; визначення об'єктивних шляхів оцінки психологічної готовності і морального стану студентів, мотивування дій з реалізації своїх можливостей на заняттях фізичною культурою в режимі навчання, дня, тижня, навчального семестру; психолого-педагогічне обґрунтування творчої діяльності студентів, її спрямованості і розвитку.

Психолого-педагогічна технологія виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою розглядає сприйняття як процес відображення у свідомості знань про фізичні вправи, порядок їх виконання, явищ і всього того,

що виникає під час впливу сигнальних систем і перш за все першої сигнальної системи. Однак, сприйняття послідовності виконання фізичних вправ, рухових і спортивних ігор, має постійний зв'язок з усвідомленням і розумінням суті такого дійства.

Викликає інтерес ритмічна організація у виховному процесі, захоплює ритм викладання, слухання, вивчення, розуміння, запам'ятовування, спостереження та інших дій спортсменів і викладачів фізичної культури, тренерів, психологів. Активне розуміння є умовою ширини і глибини засвоєння правил виконання поведінкових вчинків.

Значну роль в підтриманні інтересу до виконання фізичних вправ відіграє увага. Основу уваги складає орієнтувальний рефлекс до сприйняття і виконання фізичних вправ і його зв'язку з другою сигнальною системою. Активізація уваги спонукає до розподілу реального і уявного виконання фізичних вправ, виникають певні передбачення, здогадки. Якщо вчителю фізичної культури вдається залучити і зберегти постійну увагу до виконання фізичних вправ, інтерес до участі в проведенні рухливих і спортивних ігор, то сам цей факт означає, що він досяг вже половини успіху. Важливою якістю уваги є її стійкість під час вправління. Особливо вона необхідна для обдумування плану виконання фізичної вправи, успішної участі в рухливих і спортивних іграх. Цінними якостями організації виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою є усвідомлене, вольове переключення уваги, управління особистісно-орієнтованою увагою.

Відсутність концентрації уваги створює нестійкість уваги, що характеризується значною розсіяністю думок, а з ними й нечітке виконання фізичних вправ, різних ігор, правил їх виконання. Характерною умовою підсилення уваги під час виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою є створення прозорості і чіткості у викладі фізичних вправ, їх систематичності і логічної взаємозв'язаності. Увага стає стійкою за умови – коли кожна фізична вправа, опанування нею цікавить спортсменів, коли вправа чи гра не дає їм відволікатися від сутності успішного оволодіння нею.

Активізує виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою – розвиток у них здібностей до самостійного обдумування виконання вправ, їх комбінацій, рухливих і спортивних ігор, режиму навчання, дня тощо. Без високого розвитку цієї якості і виховання інтересу, далеко не у повній мірі, ми можемо вирішити завдання організації та реалізації здорового способу життя школярів. Суттєву роль у вирішенні цього завдання відіграють і вид поведінкової ситуації, новизна, цінність і корисність від виконання фізичної вправи, пошуки нових шляхів вирішення. Судження є основою переконаності у вірності чи помилковості прийнятого рішення чи виконаної вправи. Судження пов'язане з висновками на логічній основі і на основі аналогії. Саме сукупність висновків визначає зміст розуміння вправи, процесу самостійного вправління, тренування як явища. В процесі виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою як реалізації поведінкового вчинку мають розвиватися два види суджень: емоційне, яке ґрунтується на почуттях, і судження, яке ґрунтується на логіці розумової діяльності.

Викладачі фізичного виховання рахують, що творча уява і творча діяльність студента мають зв'язок з їх індивідуальними нахилами, обдарованістю до занять різними видами спорту, талантом до спортивних перемог на змаганнях. Характерною ознакою схильності спортсмена до завоювання успіхів у обраному виді спорту є постійне виділення улюбленого виду спорту із ряду інших і значний прояв уваги до нього. В такому випадку схильність, здібності і обдарованість частіше за все являють собою єдине поняття, та зустрічаються спортсмени, що мають різнобічне обдарування до видів спорту (футбол, легка атлетика, настільний теніс, боротьба тощо) і різнобічні здібності, але залишаються закоханими в один із видів фізкультурної діяльності, занять одним видом спорту.

Деякі викладачі фізичного виховання рахують, що необхідно чергувати проведення цікавих і нецікавих занять, тренувань, виховних заходів, тим самим вони стверджують, що фізичні вправи, їх комбінації, рухливі та спортивні ігри розподіляються на цікаві і менш цікаві. Це зовсім не так. Будь-яка фізична вправа, знання про неї, виконання її повинно бути цікавим. Все це не означає, що кожна вправа повинна легко засвоюватися. Інтерес до предмета «фізична культура», до набуття знань ніяк не виключає необхідності наполегливої праці, прояву сили-волі для подолання труднощів техніки оволодіння вправою, іноді досить значних. Виховання інтересу, як і будь-яка діяльність, під час її організації, вимагає долання певного «порога інерції», що характеризується переходом від однієї виховної діяльності до іншої, перебудовою мислення тощо.

Ось чому під впливом цілеспрямованого виховання інтересу у студентів до занять фізичною культурою, своя особистісно орієнтована діяльність реалізується у позитивних вчинках, за рахунок розширення їх діапазону дії з одночасним поглибленням пошуків в оволодінні суб'єктивно значущими вміннями створювати оптимальні умови співжиття в мікро- і макрооточенні студентів.

Література

1. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]: Наказ МОНУ від 11.01.2006 № 4 – Режим доступу : [//osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2769](http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2769)
2. Присяжнюк С. І. Фізичне виховання: Навч. пос. / С. І. Присяжнюк. – К: Центр учбової літератури, 2008. – 504 с.
3. Сергієнко Л. П. Практикум з теорії і методики фізичного виховання: Навч. пос. [для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту] / Л. П. Сергієнко. – Харків: «ОВС», 2007. – 271 с.
4. Худолій О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: Навч. посібник / О. М. Худолій. – 2-е вид., випр. – Харків : «ОВС», 2008. – 406 с.
5. Шиян Б. М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту: Навч. посіб. / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Харків : «ОВС», 2005. – 208 с.

*В. Г. Понікарьова,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ

За останні два десятиріччя спостерігається переорієнтація наукових досліджень в галузі фізичного виховання в бік єдності фізичного і духовного розвитку як основи гармонійного і усестороннього вдосконалення студентської молоді, формування її фізичної культури. Великий інтерес мають дослідження, в яких було покладено початок оригінальним підходам до вивчення змісту, об'єму, структури поняття «культура фізична», інноваційним рішенням при розробці культурологічної концепції фізичної культури, її технології реалізації в життєдіяльності молоді.

У новому тисячолітті пріоритетними в дослідженнях стали ідеї П. Ф. Лесгафта про освітню спрямованість фізичного виховання, про єдність духовного і фізичного розвитку людини. Вони визначили головну цільову спрямованість вузівської педагогічної системи формування фізичної культури студентської молоді в умовах гуманізації вищої освіти. Стимулом для усвідомлення фізичної культури як важливого чинника культурного перетворення природи людини, як елементу компенсації недоліку його фізичної активності послужили актуальні запити соціального замовлення у фізичній підготовленості молодих спеціалістів для виробництва, науки, культури.

Демократичні зміни в житті нашого суспільства спричинили за собою великі зміни в світогляді й ідеології, в освіті та культурі, у тому числі й у формуванні фізичної культури студентської молоді. Аналіз положення, що склалося в процесі фізичного виховання, висуває на перший план суперечність між інтелектуалізацією, гуманізацією і гуманітаризацією освіти і низьким загальнокультурним, естетичним і освітнім рівнем фізичного виховання в ВНЗ, яке покликане формувати одну з базових культур людини – фізичну культуру особи.

Суперечність між розумінням необхідності формування культури фізичної і недостатньо розробленою педагогічною системою реалізації цього процесу багато в чому зумовила критичну ситуацію, характерну для сучасної системи фізичного виховання студентської молоді.

Підводячи підсумки аналізу стану проблеми формування фізичної культури студентів, структури і зміст фізичного виховання, його організаційних форм проведення в цілях підвищення культурологічної значимості в підготовці молодих фахівців, цілком правомірно заключити, що в умовах гуманізації вищої освіти необхідні якісно нові підходи до осмислення сутності фізичної культури, її впливу на духовну сферу молодої людини.

Дана проблема полягає, перш за все, в розробці педагогічної системи формування у студентів потреби в заняттях вільно вибраними формами фізичної культури, обґрунтуванні теоретичних, методологічних і організаційних інновацій, виділенні їх змістовної сутності в аспекті освітньої і

культурологічної спрямованості. Кардинальне реформування навчальних програм з акцентом на спортизацію фізкультурного виховання студентської молоді може поставити на престижне місце заняття різними видами фізичної культури, розкрити їх ціннісний потенціал, специфічні особливості кожного у формуванні загальної культури сучасного молодого спеціаліста. Змістовні аспекти цінностей кожного з видів фізичної культури в цих умовах постійно обновляються, доповнюються, удосконалюються, у міру того як розвивається усвідомлене відношення до фізкультурної діяльності і підвищується рівень культури фізичної кожної молодої людини. Послідовна реалізація положень і принципів педагогічної системи формування у студентів потреби у фізичній культурі надає можливість досягнення гармонійного духовного і тілесного (фізичного) розвитку особи молодого фахівця.

Фізична культура студентів є нерозривною складовою частиною вищої освіти. Вона виступає якісною і результуючою мірою комплексної дії різних форм, засобів і методів на особу майбутнього фахівця в процесі формування його професійної компетенції. Матеріалізованим результатом цього процесу є рівень індивідуальної фізичної культури кожного студента, його духовність, рівень розвитку професійно значущих здібностей.

Зміст фізичної культури студентів, стратегія пріоритетних напрямів в її розвитку схильні до активного впливу соціально-економічних чинників. Державна політика в області вищої освіти визначає соціальне замовлення на майбутнього фахівця і ступінь його фізичної готовності. Істотним недоліком змісту фізичної культури студентської молоді 80-х років є її безперечний консерватизм, унітарність і виражена деперсоналізація (нездатність людини до особистого самовираження у відносинах з іншими людьми). Тому на сучасному етапі переходу ВНЗ нашої держави на багаторівневу систему освіти гостро встала проблема пошуку нових нетрадиційних підходів, що дозволяють підвищити її ефективність.

Перед студентською молоддю сьогодні суспільством поставлена глобальна соціально-економічна задача по інтеграції культурного вітчизняного потенціалу в світову спільноту. Проте її реалізація під силу тільки фахівцям нової формації, що відповідають по цілому комплексу професійних і особових якостей сучасним вимогам. Крім глибоких професійних знань по вибраній спеціальності, такий фахівець повинен володіти високими фізичними кондиціями і працездатністю, особистою фізичною культурою, духовністю, неформальними лідерськими якостями. Він повинен не боятися конкуренції, уміти ухвалювати самостійні рішення, тобто бути творчо мислячою, активною і високоморальною особою. Стратегія розвитку фізичної культури студентів, яка виражена в тенденції відходу від унітарної концепції, лібералізації і послідовної гуманізації педагогічного процесу, що намітилася сьогодні, є гарантом формування фахівця нової формації.

Структура фізичної культури студентів включає три відносно самостійних блока: фізичне виховання, студентський спорт і активне дозвілля. Для діяльності студентів у сфері фізичного виховання пріоритетними є освітні аспекти.

Метою фізичної освіти є задоволення об'єктивної потреби студентів в освоєнні системи спеціальних знань, придбанні професійно значущих умінь і навиків. В коло обов'язкових фахівців, що працюють у сфері студентської фізичної культури, входить проведення заходів щодо формування потреб студентів в здоровому способі життя і самовдосконаленні. Гуманістична спрямованість педагогічного процесу припускає цілеспрямовану інтеграцію біологічних і соціальних потреб, інтелектуальних і етичних аспектів при реалізації генетично обумовлених природних завдатків кожного студента впродовж його навчання у вузі.

Студентський спорт представляє собою узагальнену категорію діяльності студентів у формі змагання і підготовки до нього з метою досягнення граничних результатів у вибраній спортивній спеціалізації. Це вимагає від студента прояву максимальних психологічних кондицій, мобілізації його резервних можливостей.

Заняття спортом виступають формою самовираження і самоутвердження студента, визначаючи його спосіб життя, загальнокультурні і соціально значущі пріоритети. На передній план в спорті висувається прагнення до успіху, заохочується прагнення особи до реалізації таких можливостей в рамках певного спортивного сценарію. Результатом пов'язаної навчальної й спортивної діяльності студентів є формування соціально значущих якостей: соціальної активності, самостійності, впевненості в своїх силах та також честолюбства.

У сфері активного дозвілля реалізуються, головним чином, біологічні потреби в руховій активності, здоровому способі життя, отриманні задоволення від занять різними формами фізичної культури. Висока варіативність вибору студентами форми активного дозвілля схильна до сильного впливу на розвиток культурних і соціальних чинників, взаємодіючих з біологічними запитами особи.

Макроструктурний підхід до аналізу структури фізичної культури студентів, її цілей і функцій відображає її поліфункціональний характер. В сучасному суспільстві, в основі соціально-економічної структури, якого лежить бізнес, фізична культура студентів знаходить статус субкультури. Його суть розкривається у виконанні біологічною, інформаційною, естетичною, комунікативною, гедонізмом, компенсаторною і рядом інших, властивих тільки фізичній культурі, функцій. Разом з цим вона стала виконувати неспецифічні функції соціального інституту, що допомагає майбутньому фахівцю добре орієнтуватися в умовах ринкової кон'юнктури. Засоби фізичної культури з цією метою використовуються для виховання у студентів управлінської готовності, прагнення до лідерства, успіху. Заняття по фізичному вихованню будуються так, щоб забезпечити максимальний професійно-прикладний ефект при вихованні оригінальності мислення, наполегливості, честолюбства, інтуїції сучасної молоді людини та соціуму в цілому.

Література:

1. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и каждого – М.: ФиС, 1998.
2. Бальсевич В. К., Закорожанов В. А. Фізична активність людини. – Київ: Здоров'я, 1997.

3. Выдрин В. Н. Деятельность специалистов в сфере физической культуры. Учеб. пос. – СПб., 1997.
4. Гостев Г. Р. «Спорт для всех» и спорт высших достижений // Материалы IV Международного научного конгресса «Олимпийский спорт и спорт для всех», 16-19 мая 2000.
5. Лотоненко А. В., Шукин Б. Д., Гостев Г. Р. Здоровый образ и спортивный стиль жизнедеятельности студенческой молодежи: Учеб.-метод. пос. – Воронеж: ВГУ, 2000.
Олійник М. О, Скрипник А. П. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні. ХДАФК, 2000.
6. Столяров В. И. Ценности спорта и пути его гуманизации. – М.: РГАФК, 1995.
7. Столяров В. И., Ипатов Д. И. Проблема гуманизации современного спорта и пути ее решения // Ценности спорта и пути его гуманизации / Сост. и редактор Столяров В. И. – М.: РАО, Гуманитарный Центр «СПАРТ», РГАФК, 1996. – С. 61.

*В. Е. Куделко,
кандидат з фізичного виховання та спорту, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Стан освіти в сучасному світі складний і суперечливий. З одного боку, освіта в 20-му столітті стала однією з найважливіших сфер людської діяльності. Величезні досягнення в цій галузі лягли в основу грандіозних соціальних і науково-технологічних перетворень минаючого століття. З іншого боку, розширення сфери освіти та зміна її статусу супроводжуються загостреннями проблем у цій сфері. Це свідчить про кризу освіти. В останній період в шляхах подолання кризи освіти відбуваються радикальні зміни та формується нова освітня система.

Інформаційна революція та формування нового типу суспільного устрою висувають інформацію і знання на передній план соціального та економічного розвитку. Зміни у сфері освіти пов'язані з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті світового співтовариства.

У суспільному розвитку чітко проявляється те, що джерелом прибутку все частіше виступають знання, інновації та способи їх практичного застосування. Те, що знання починають займати ключові позиції в економічному розвитку, радикально змінює місце освіти в структурі суспільного життя, співвідношення таких її сфер, як освіта та економіка. Придбання нових знань, інформації, умінь, навичок, затвердження орієнтації на їх оновлення і розвиток стають фундаментальними характеристиками працівників у постіндустріальній економіці.

Новий тип економічного розвитку, що затверджується в інформаційному суспільстві, викликає необхідність для працівників кілька разів протягом життя змінювати професію, постійно підвищувати свою кваліфікацію. Сфера освіти істотно перетинається в інформаційному суспільстві з економічною сферою життя суспільства, а освітня діяльність стає найважливішим компонентом його економічного розвитку. Не треба також забувати, що інформація та теоретичні знання є стратегічними ресурсами країни і, разом з рівнем розвитку освіти,

багато в чому визначають її суверенітет і національну безпеку. Подолання відсталості в розвитку більшої частини людства є становлення освіти як найважливішого чинника. Перехід від індустріального до інформаційного суспільства поступово здійснюється в розвинених країнах. Є загроза загострити одну з найскладніших глобальних проблем сучасності – проблему подолання відсталості в розвитку багатьох країн. Інформаційний розрив та індустріальний розрив разом створюють подвійний технологічний розрив. Якщо такий стан у взаєминах між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються збережеться, то виникнуть серйозні неконтрольовані протиріччя.

Для того, щоб створення сучасної інформаційної інфраструктури в країнах, що розвиваються сприяло не тільки підвищенню прибутків розвинених країн, що беруть участь у фінансуванні цього процесу, але і головним чином – подолання соціально-економічної відсталості, необхідно використання нових технологій, як у міжнародному бізнесі, так і в різних сферах життя. А це вимагає і сучасних технічних систем, і певних знань, навичок, умінь, моделей поведінки у громадян.

Становлення інформаційного суспільства вимагає якісного підвищення людського, інтелектуального потенціалу країн, що розвиваються і тим самим висуває сферу освіти на перший план суспільного розвитку. Від вирішення проблем освіти, які завжди гостро стояли в країнах, що розвиваються і які ще більше посилилися в останнє десятиліття в зв'язку з бурхливим розвитком інформаційних технологій, залежать зараз перспективи соціально-економічного розвитку цих країн, вирішення глобальної проблеми подолання відсталості у світі.

Все більшою мірою освіта перестає ототожнюватися з формальним шкільним і навіть вузівським навчанням. Будь-яка діяльність нині трактується як освітня, якщо вона має на меті змінити установки і моделі поведінки індивідів шляхом передачі їм нових знань, розвитку нових умінь і навичок.

Нова концепція передбачає індивідуалізований характер освіти, який дозволяє враховувати можливості кожної конкретної людини і сприяти його самореалізації та розвитку. Це стане можливим за допомогою розробки різних освітніх програм відповідно до різних індивідуальних можливостей як учнів, так і викладачів. Важливим чинником у цьому напрямку розвитку освіти є формування в учнів умінь вчитися, умінь самостійної когнітивної діяльності з використанням сучасних і перспективних засобів інформаційних технологій [6].

Перетворення знань в основний суспільний капітал, зростання вигід, пов'язаних з отриманням знань, полягає в тому, що вигоди отримує людина, яка споживає цей товар, суспільство в цілому та конкретні підприємства. Звідси випливають підстави для змішаного фінансування освіти, розвиток ринкових відносин у цій сфері.

В Україні існує тенденція до скорочення державного фінансування системи освіти, посилюється загальними економічними проблемами перехідного періоду. Пошук шляхів виходу з фінансової кризи систем освіти багатьох країн привів до появи не тільки національних, але і світових ринків освітніх послуг.

Перераховані тенденції визначають основні напрямки у розвитку нової освітньої системи. Принципова відмінність цієї нової системи від традиційної полягає в її технологічній базі. Нова освітня система орієнтована на реалізацію високого потенціалу комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Саме технологічні нові інформаційні технології дозволяють реалізувати одне з головних переваг нової освітньої системи – навчання на відстані або, як його називають інакше, дистанційне навчання.

Основною тенденцією сучасної освіти є поступове зміщення пріоритетів від прямого навчання до індивідуального контакту зі студентами. Ключові лекції та семінарські заняття залишаються, звичайно, незамінними, проте суттєва частина навчального процесу може проходити під час індивідуальних консультацій з викладачами з конкретних тем чи питань.

В якості основної риси сучасної освіти можна назвати її діалогічність, яка проявляється у співіснуванні як різних підходів до викладання, так і самих методів викладання. Вже при підготовці студентів вузів треба формувати їх ментальну сумісність, вміння вести полеміку [2].

На відміну від фахівця в предметній області професіонал повинен вміти працювати з процесами утворення і розвитку. Викладач-професіонал – це вже не транслятор предметних знань, він стає організатором навчальної роботи з вирішення творчих завдань, багатопланової соціально-значимої діяльності підлітків та юнаків. Викладач має справу з людиною, що розвивається. Його дії будуються на знанні психології особистості, основних підходів до розуміння і пояснення характеру, розвитку особистості в певні періоди життя [1].

Важливою рисою розвитку освіти є її глобальність. Ця риса відбиває наявність інтеграційних процесів у сучасному світі, інтенсивних взаємодій між державами в різних сферах суспільного життя. Освіта з категорії національних пріоритетів високо розвинених країн переходить у категорію світових пріоритетів.

Сучасна цивілізація вступає на принципово нову інформаційну (постіндустріальну) щабель свого розвитку, коли провідною світовою тенденцією визнається глобалізація соціальних і культурних процесів на Землі.

Інтернаціоналізація освіти спрямована на зближення національних систем, знаходження і розвиток у них спільних універсальних концептів і компонентів, тих загальних підстав, які складають основу розмаїття національних культур, сприяючи їх взаємозбагаченню.

Інструментами інтернаціоналізації виступають обмін студентами, викладачами і дослідниками, визнання дипломів і вчених ступенів, загальні стандарти освіти та ін. Прикладом інтеграційних процесів у сфері вищої освіти країн європейського співтовариства є програми Еразмус і КОМЕТТ, розроблені для об'єднання зусиль вищої школи з метою підготовки фахівців для «європейської економіки».

Процеси диверсифікації та інтернаціоналізації освіти не суперечать, а швидше взаємодоповнюють один одного, визначаючи розвиток освіти і вносячи внесок у досягнення високих стандартів [7].

Будь-які глобальні проблеми сучасного стану суспільства пов'язані з морально-духовним, світоглядним потенціалом людини і соціуму. Без докорінних змін у сфері освіти вирішити ці проблеми не вдасться. Така можливість може мати місце лише на шляху інтеграції різних систем освіти, звичайно, при збереженні основних національних особливостей.

Література:

1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть / В. П. Андрущенко. – Вища освіта України, – 2001. – № 1. – С 11-17.
2. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук і др.] ; под. ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2004. – 384с.
3. Вища освіта в Україні [Текст] : навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005. – 327 с.
4. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Херсонська область [Текст] / за ред. Ю. І. Беляєва. – К.: Знання України, 2010. – 447 с.
5. Ніколаєнка С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства [Текст] / С. М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
6. Проблеми якості вищої освіти [Текст] : монографія / за ред. В. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 231с. – (Серія «Модернізація вищої освіти: світоглядно-педагогічні проблеми»).
7. Серебрянський С. Стратегічні аспекти розвитку освіти в умовах інтеграції України в Європейський освітній простір / С. Серебрянський // Вища школа. – 2013. – № 4. – С. 7-14.

*Agibalova T. M., Associate Professor, PhD in Philology,
Kharkiv Institute of Finance of Kyiv National University
of Trade and Economics*

COGNITIVE ISSUES ON LANGUAGE INTELLECTUAL DIMENSION

In current socio-language environment the existing forms of language reality are being transformed in accordance to political, economic, cultural innovations. The real need for multieducated skilled professionals is becoming the priority line in the process of society development. The Studies programs are underpinned by a discussion of issues related to building an educational environment directed to realising the full potentialities of all participants. In order to be a competitive applicant at the market arena, student should accomplish high level of language mastery. Therefore, the problem of language personality in the study of language intellectualization is becoming an essential part of current methodological discourse.

In theoretical and practical context, the following issue is investigated as the most multifaceted aspect of current philological study. From this perspective, the series of linguistics research on cognitive models of humans` ideological paradigms, on language as a mediator of aesthetical nation resource become the most significant. The intellectual progress in language is seen as condition of its existence, as cognitive resource, as a key factor in its cultural codes conformation (A. Wierzbicka, G. Lakoff, L. Talmy, W. Chafe, N. Arutyunova, L. Shevchenko, S. Yermolenko, L. Lysychnenko, Y. Karpenko, K. Goloborodko, O. Malenko, A. Taranenko, O Selivanova, L. Matsko). The problem of investigation of language national

identity, within the intellectual evolution of lingual paradigms of knowledge, remains one of the most relevant point for research.

At every stage of its development, language is being developed, and at the same time, is developing new, more complicated senses and contexts as a background for further intellectualization. On the one hand, we observe constant standardization and rationalization of intralinguistic modality, but not only orally/visually perceived by humans` sensory system and revealed by such structural branches of language study as Phonology and Orthoepy, Grammar and Syntax, Lexicology and Phraseology. The anthropological principle of current scientific discourse determines human-oriented model of any contemporary field of study, so connects far more naturally to such larger issue in cognitive linguistics as language processing, objectified with *connotations, informativity, implicitness, autosemantization*.

On the other hand, in present-day global environment, the fundamental principles of society structure are rather flexible, so in order to serve as means of communication language is concerned to overcome existing borders, established for this cultural/ethnic group. Therefore, in spite of geographical, political and historical processes, a particular set of extralinguistic factors is always regulated by socio-lingual features of the nation. The mentioned observation confirms Lévi-Strauss`s theory of structural anthropology.

According to Lévi-Strauss`s concepts, universal patterns in cultural systems are products of the invariant structure of the human mind [1]. The fact that «the essence of the myth isn`t regulated by style, form of the narration, or syntax, but by the story described» [2]. Moreover, at any next stage of evolution language tends to «separate» itself from the linguistic basis on which it was formed.

Since the word is a tool and means of understanding the intellectual meaning of any reality, considering it a mediator of the aesthetical meaning enables identification of intellectualism as one of the key features of speech. According to L. Shevchenko`s vision, conceptuality of the theory of literary language intellectualization is established as based on the synthesis of linguistic and epistemological knowledge, due to lingual objectivity, and offered as:

1) dynamics of the literary language evolution in historical and psychological chronotropic guidelines with a prevalence of inherently defined peculiarities and functions;

2) theoretical paradigms transformation given as ordered system of knowledge of the language, its status, functions and further development;

3) theoretical and epistemological methods of investigation: correlation of linguistic knowledge with anthropologically oriented interpretive methodologies of modern science. Therefore, intellectual capacity determines linguistic experience, its encoding in the form of language and mental symbolism [3, c. 127].

We state that mental forms of personal identity, represented by the means of cultural memory, are defined as compositions of evolutionary transformed symbols that «remember» or «remodel» culture. Language forms of mentality reveal the inherent peculiarities of intellection in the development of lingual mind from nomination to the symbol, from physically appointed picture of reality to the structured semantic and conceptual paradigms. A detailed study of lingual symbols

with significant meaning capacity (cultural, historyosophical, philosophical, linguosophical), manifested by individual literary styles, requires further investigation in terms of the theory of language intellectualization and outlines a direction for prospective research.

REFERENCES

1. Леви-Строс К. Структурная антропология / [Пер. с фр. Вяч. Вс. Иванова] / К. Леви-Строс. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 512 с. (Серия «Психология без границ»).
2. Топоров В. Н. О структуре некоторых архаических текстов, соотносимых с концепцией «мирового дерева» / В. Н. Топоров. – ТЗС. – Т. 5, 1971.
3. Шевченко Л. І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови : теорія аналізу : [монографія] / Л. І. Шевченко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – 478 с.

*А. И. Кононов,
преподаватель кафедры маркетинга,
Харьковский торгово-экономический институт КНТЭУ*

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Реформы в образовании, требуют полного пересмотра методов, содержания, форм, средств, технологий обучения, а также проверки, учета, оценки знаний обучающихся в высших учебных заведениях.

Обеспечение высококвалифицированными специалистами рынка труда нашей страны зависит от уровня подготовки выпускников вузов. В связи с этим появляется необходимость оценки качества учебной деятельности при подготовке будущих экономистов.

Наблюдая за качеством учебного процесса, основываясь на анализе результатов текущего контроля в виде семестровых аттестаций и итогового контроля (экзамены, зачеты, защита курсовых работ), можно увидеть, что процесс обучения имеет далеко не наилучшие результаты. Зачастую плохой показатель знаний, умений, навыков студентов связан с недостаточным включением в образовательно-воспитательный процесс духовно-нравственную составляющую. На сегодняшний день в среде обитания молодежи практически нет примеров для подражания, благодаря которым можно было бы обрести личностную гармонию, понять свое жизненное и профессиональное предназначение.

Процесс духовно-нравственного образования (образование для сердца) существенно отличается от процесса интеллектуального образования (образование для ума). Прежде всего, тем, что нравственно-духовное образование это – внутреннее образование. Внешнее образование означает успех во внешней жизни. Внутреннее образование означает нравственность в жизни. Успех – это наше осознанное или неосознанное возвеличивание самих себя. Успех приходит и уходит. Нравственность приходит и возрастает.

Духовно-нравственное образование – это целенаправленный педагогический процесс организации и стимулирования активной учебно-познавательной деятельности студентов через включение в содержание образования общечеловеческих ценностей, способствующих, раскрытию

высшей нравственно-духовной природы студента, и имеющее целью становление человека совершенного характера, живущего в единстве мысли, слова, дела.

Нравственно-духовное образование основано на взаимодействии преподаватель-студент, в котором должна происходить трансформация не только студента, но и преподавателя как субъектов собственного духовного поиска. Преподаватель стимулирует личностное восхождение студента посредством своего примера и создания условий для духовно-нравственного развития – это является основой методики преподавания самопознания, как духовно-нравственного образования.

Духовно-нравственное образование меняет традиционное представление о цели воспитания, основным компонентом которой является ориентация на приобретение систематизированных знаний, умений и навыков. В современных условиях в процессе обучения важна ориентация на личность студента, его ценностно-ориентированное образование, развитие духовно-нравственных качеств. Это значит, что в основе обучения должен лежать личностно-ориентированный подход, цель которого заключается не в формировании, а в поддержке развития человека в человеке [1].

Нельзя не отметить тот факт, что погоня за модой – на приобретение высшего образования, заставляет молодежь бросаться в крайности и поступать в высшие учебные заведения, выпускающие специалистов, пользующихся спросом на рынке труда. При этом совершенно не учитываются природные способности, знания, умения, навыки, приобретенные в средней образовательной школе.

Известно, что контроль и оценка знаний дает возможность не только охарактеризовать состояние учебной деятельности студентов, но и оценить деятельность преподавателя.

Так, например, низкие показатели успеваемости студентов свидетельствуют о том, что преподаватель должен внести коррективы в систему преподавания, а именно, подобрать эффективные методы, приемы и средства обучения; определить реальные перспективы повышения своей педагогической и профессиональной квалификации.

Важную роль в повышении качества учебной деятельности студентов играет стипендиальное обеспечение. Это один из мотивационных факторов, который способствует улучшению качества подготовки специалистов и количественных результатов обучения. Высокая эффективность этого стимула может быть достигнута за счет установления тесной зависимости размера стипендиальных выплат не только от итоговых показателей экзаменационных сессий, но и аттестации текущей успеваемости в течение семестра.

Таким образом, важно учитывать, что оценка качества учебной деятельности студентов, помогает определить активность, работоспособность, ответственность за порученное дело, увлеченность своей будущей профессией, заинтересованность в новых познаниях и в самосовершенствовании не только самих студентов, но и преподавателей.

Литература

1. Мукажанова Р. А. Основные понятия духовно-нравственного образования [Электронный ресурс] / Р. А. Мукажанова // Режим доступа: http://www.rusnauka.com/11_DN_2016/Psihologia/8_210528.doc.htm.

*Л. И. Комир, к. э. н., доцент,
заведующая кафедрой экономической теории и права,
Харьковский гуманитарный университет
«Народная украинская академия»;
И. Б. Кравчина,
старший преподаватель кафедры экономической теории и права,
Харьковский гуманитарный университет
«Народная украинская академия»*

О ФОРМИРОВАНИИ ПРАВОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ХГУ «НУА»)

Одним из индикаторов качества экономического образования является подготовка конкурентоспособного специалиста, востребованного на рынке труда, для которого профессиональные компетенции и их постоянное обновление составляют основу самореализации в экономической сфере общества.

Образовательная деятельность в современных условиях во многом изменяет содержание профессиональных функций экономиста, его статус и полномочия, требует повышения его лидерских качеств, а также компетентности, коммуникабельности, проектного мышления, профессиональной интуиции, самостоятельности и ответственности за порученное дело, умение работать в команде или вести собственный бизнес. Все это объективно усиливает роль правовой подготовки будущих экономистов.

Современная модель экономического образования в Харьковском гуманитарном университете «Народная украинская академия» (ХГУ «НУА») закреплена в Концепции экономического образования, принятой Ученым советом ХГУ «НУА» (5.04.04 г., пр. № 9, 26.11.12 г., пр. № 4), и предусматривает компетентностно-ориентированный подход к профессиональной подготовке будущих экономистов, при котором правовой компонент является одним из ключевых.

Анализ научной литературы по проблемам компетентностного подхода в правовом образовании [1, 2, 3] позволяет определить правовую компетенцию как интегрированное свойство личности, основанное на правовых ценностях общества, которое отражает способность и готовность данной личности применять систему правовых знаний и умений в профессиональной деятельности. Она предполагает: интерес обучающегося к правовой информации, стремление к способностям оценивания правовых ситуаций (мотивационный компонент); личностные качества и эмоционально-ценностное

отношение к праву (личностный компонент); систему правовых знаний и умений (когнитивный компонент); способность и готовность применения правовых знаний и умений на практике (деятельностный компонент) [4, с. 39].

Формирование правовой компетенции у студентов ХГУ «НУА» – сложный и специфический процесс, основанный на принципах преемственности, последовательности, функциональности, профессиональной направленности, коллективного взаимодействия и напрямую зависящий от уровня обучения.

Правовая подготовка в ХГУ «НУА» осуществляется на всех ступенях образовательного комплекса: от учащихся Специализированной экономико-правовой школы до слушателей факультета последипломного образования. Формы и методы обучения учитывают психолого-педагогические особенности обучаемого контингента, но преследуют единую цель – формирование гармонической, всесторонне развитой личности и с широким диапазоном общих и профессионально ориентированных знаний в области права.

Одной из составляющей и важнейшей итоговой частью учебного процесса по формированию правовой компетенции студентов-экономистов на факультете «Бизнес-управление» ХГУ «НУА» является подготовка правового раздела дипломной (магистерской) работы, что свидетельствует об уровне подготовки специалиста, владеющего не только теоретическими знаниями, способностями применять их на практике, но и навыками научно-исследовательской работы.

Правовой раздел представляет собой самостоятельный структурный элемент дипломной (магистерской) работы, целью написания которого является умение анализировать конкретную экономическую проблему с точки зрения современного состояния теории и практики права, осуществлять поиск и определять возможные пути ее решения. Прикладной характер правового раздела выпускной работы развивает навыки самостоятельной работы и позволяет будущему специалисту адаптировать приобретенные теоретические знания к условиям конкретного предприятия.

Для достижения перечисленных целей студенту предлагается:

- обосновать актуальность и значимость выбранной темы как с теоретической точки зрения, так и с позиции конкретного предприятия;
- определить цель исследования;
- проанализировать нормативно-правовую базу, которой регулируются экономические проблемы, исследованные в работе, научную юридическую монографическую и периодическую литературу по теме работы;
- выявить несовершенство (недостатки, неполноту, противоречивость) законодательства в данной сфере;
- предложить собственное видение решения данной проблемы.

Правовой раздел – самостоятельное научное исследование, сочетающее теоретическое освещение вопросов темы с анализом нормативных правовых актов и обобщением юридической практики. Выполненная работа должна свидетельствовать об индивидуальном подходе автора к научному освещению проблемы, оценкам существующих мнений.

С целью оказания методической помощи в процессе подготовки и выполнения правовых разделов дипломных (магистерских) работ, повышения их качества кафедрой экономической теории и права разработаны методические указания, комплексно характеризующие современные требования к подготовке и защите соответствующих работ [5]. Кроме того, подготовка правового раздела осуществляется студентом под руководством преподавателя кафедры экономической теории и права, который оказывает помощь при выборе темы правового раздела, ее окончательной формулировке и объема раскрытия; рекомендует специальную нормативную литературу и информационные источники по выбранной теме работы; регулярно консультирует студента по вопросам выполнения раздела, а при необходимости организует консультации других специалистов; контролирует соблюдение календарного плана, качество и самостоятельность выполнения исследования.

При написании правового раздела дипломной (магистерской) работы студент должен:

- всесторонне изучить выбранную правовую проблему, ее теоретическую и практическую значимость;

- подобрать и проанализировать нормативные правовые акты и научную литературу по теме;

- собрать и обобщить материалы юридической практики (судебной, нотариальной и т.д.) или использовать конкретный практический материал по месту работы (прохождения практики) дипломника в рамках своей специализации;

- обосновать собственное видение по рассматриваемой проблеме, определить свое отношение к существующим научным позициям, концепциям, юридической практике;

- выработать свои предложения и рекомендации по совершенствованию исследуемой проблематики.

Правовой раздел носит как теоретический, так и прикладной характер, т. е. он должен быть написан не только на теоретическом, но и на практическом материале, что должно найти отражение в формулировке названия данного раздела.

Подготовка экономистов с углубленной правовой подготовки в ХГУ «НУА» вот уже четверть века доказывает свою целесообразность успешным трудоустройством и карьерным ростом выпускников.

Таким образом, правовая подготовка экономистов формирует у будущих специалистов профессиональную самостоятельность и ответственность, позволяет им ориентироваться в нормативно-правовой базе и обеспечивает высокую эффективность их интеграции в бизнес-среду.

Литература:

1. Коротун А. В. Формирование правовой компетенции у будущих социальных педагогов в процессе профессиональной подготовки : дис. канд. пед. наук / А. В. Коротун. – Екатеринбург, 2010. – 279 с.

2. Драч І. Аналіз базових категорій компетентного підходу та їх співвідношення [Електронний ресурс] / І. Драч. // [Теорія та методика управління освітою](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_10). – 2013. – Вип. 10. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_10. – Заг. з екрану.

3. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Харків : Основа, 2005. – 96 с.

4. Андреева Е. Е. О сущности понятия «Правовая компетенция обучающихся 10-11-х классов» / Е. Е. Андреева // Сибирский педагогический журнал. – 2016. – № 4. – С. 37–43.

5. Методические рекомендации по написанию правового раздела дипломных и магистерских работ, для студентов, обучающихся по специальности 7.03050401, 8.03050401 – Экономика предприятия / Нар. укр. акад. [каф. экон. теории и права ; сост. И. Б. Кравчина]. – Харьков : Изд-во НУА, 2015. – 20 с.

*Н. В. Плотнікова, к. філол. н, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗА ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОЮ ПРОГРАМОЮ

Модернізація української системи вищої освіти супроводжується рядом процесів спрямованих на підвищення якості української освіти та її інтеграції в світовий простір для забезпечення визнання українських фахівців за кордоном. Однак успішна інтеграція в сучасний освітній простір може бути забезпечена за умови володіння студентами іноземною мовою як засобом спілкування і залучення до світових досягнень в галузі економіки, науки, техніки. Говорячи про важливість вивчення іноземних мов для успішної розбудови незалежної України, тобто фактично побудови держави з новою соціальною, економічною і політичною структурою, ми, безперечно, маємо на увазі що вивчення будь-якої мови взагалі сприяє значною мірою всебічному розвитку особистості, оскільки створює умови для вільного спілкування, відкриває людині доступ до скарбниць людської мудрості і життєвого досвіду, прискорюючи таким чином прогрес всього суспільства. В ХХІ столітті значно зросла освітня значущість вивчення іноземних мов, їх професійна функція на ринку праці в цілому, що обумовило посилення мотивації до їх вивчення. Суттєво змінився також соціокультурний контекст вивчення іноземних мов в усіх європейських країнах, включаючи Україну.

Аналіз документів і рекомендацій Ради Європи, особливостей мовної політики української держави свідчить про те, що відбувається переосмислення значущості іноземних мов в сучасному світі, що потребує оновлення і актуалізації освітніх програм з іноземних мов, пошуку нових підходів до навчання усім видам мовленнєвої діяльності, введення нових критеріїв оцінювання, що враховують досягнення, а не недоліки. Сприяння країнам Європи в узгодженні цілей і змісту навчання іноземним мовам поставила за мету організація Ради Європи. Рекомендації Ради Європи забезпечують спільну основу для розробки навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, іспитів, підручників тощо у Європі. У світлі цих рекомендацій Кабінет Міністрів приділяє особливу увагу розвитку специфічних видів діяльності,

таких як стратегії диверсифікації та інтенсифікації вивчення іноземної мови з метою підтримки плюрилінгвізму у пан-європейському контексті і посиленню освітянських зв'язків та обмінів і повнішому використанню всього потенціалу нових комунікативних та інформативних технологій.

Концепція плюрилінгвізму є визначальною в підході Ради Європи до проблеми вивчення іноземних мов. Багатомовність виникає із розширенням в культурному аспекті мовного досвіду людини, від мови, що вживається у родині, до оволодіння мовами інших народів (вивченими у школі, коледжі або безпосередньо в мовному оточенні). Людина не «зберігає» ці мови відокремлено одна від одної, а формує комунікативну компетенцію на основі всіх знань, всього мовного досвіду, де мови взаємопов'язані і знаходяться у тісній взаємодії. Відповідно до ситуації індивід вільно користується будь-якою частиною цієї компетенції для забезпечення успішної комунікації з певним співрозмовником. Наприклад, партнери можуть вільно переходити з однієї мови на іншу, з одного діалекту на інший, демонструючи здатність кожного висловлювати думку на одній мові і розуміти на іншій. Людина може використовувати знання декількох мов для розуміння усного чи письмового тексту, на мові, якої вона раніше не знала, впізнаючи слова, що мають схоже звучання та написання у кількох мовах, в «новій формі».

З цієї точки зору мета мовної освіти суттєво змінюється. Зараз досконале (на рівні носія мови) володіння однією, двома чи, навіть, трьома мовами, відокремленими одна від одної, вже не є метою мовної освіти. Метою мовної освіти на сучасному етапі стає розвиток такого лінгвістичного репертуару, де є місце усім лінгвістичним умінням. Останні зміни в мовній програмі Ради Європи саме спрямовані на розробку засобів, за допомогою яких викладачі іноземних мов будуть сприяти розвиткові багатомовної особистості.

Рада Європи намагається підняти до більш високого рівня якість спілкування між європейцями, які говорять різними мовами і виховані в різних культурах, що дозволить їм краще розуміти одне одного, вільніше спілкуватися і вступати в безпосередній контакт, бути більш мобільними, що призведе до тіснішої співпраці. Рада Європи підтримує та заохочує такі методи викладання іноземних мов, які допомагають накопичити знання і набути вмій, що дозволяють вирішувати професійні завдання, взаємовигідні для усіх держав. Сучасний процес реформування системи вищої професійної освіти, включаючи систему навчання іноземним мовам в вузі, був обумовлений змінами в соціально-економічній ситуації й безсумнівною невідповідністю рівня підготовки випускників вищих навчальних закладів соціальному замовленню.

Головним недоліком виявилось те, що професійно-орієнтований світогляд фахівця виявляється доволі вузьким, найчастіше недостатнім для успішного здійснення практичної діяльності в сучасних умовах. Значною мірою це стосується професійно-значущих ситуацій міжкультурного спілкування, які передбачають розвиток ділових міжнародних контактів, освоєння новітніх технологій, створення спільних підприємств, інтенсифікацію професійної діяльності в тісній співпраці з іноземними колегами. В умовах поширення міжнародної співпраці в усіх сферах діяльності особливої значущості набуває

навчання опосередкованому іншомовному спілкуванню студентів немовних навчальних закладів. Після закінчення вищого навчального закладу в процесі роботи в будь-якій галузі володіння іноземною мовою є важливим фактором в умовах конкуренції.

Саме тому сьогодні в Україні відбувається реформа освіти, триває пошук нових засобів та прийомів оптимізації навчального процесу для підвищення ефективності професійного навчання. В умовах стрімкого розвитку глобалізаційних процесів та широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій володіння іноземною мовою повинно стати закономірною необхідністю.

*Л. О. Малишенко, к. політ. н.,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ДИНАМІКА ЕКОНОМІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНЦЯ

В умовах глобалізації різних сфер людського життя та швидким розвитком суспільства, науки й техніки, все більшу увагу дослідників привертає тісний зв'язок соціальних і морально-етичних змін, що відбуваються в суспільстві. Взаємодія економічних та соціальних чинників, з одного боку, і соціальних та лінгвістичних – з іншого, поєднується в поняття економічна свідомість, яке охоплює всю сферу взаємодії людей у процесі обміну ресурсами, а також усі чинники та явища, пов'язані з цим процесом. Численні філософські праці наголошують на безпосередній обумовленості змін у концептуальній системі нації, що потребує зміни поведінкових стратегій, системи морально-етичних норм.

Економічна соціалізація – це безперервний динамічний процес економіко-психологічного розвитку індивіда, що відбувається як активний внутрішньо-мотивований процес прийняття особистістю умов її існування в певних соціально-економічних ситуаціях, можливість використання основних економічних цінностей суспільства.

Ще в середині ХХ століття відомий мислитель Юнг попереджав людство про настання стихійної інформаційної епохи – «ми значно краще захищені від неврожаїв, повеней, чим від власної духовної неповноцінності, що не сприяє опірності психічним епідеміям».

Трансформація сучасного суспільства потребує радикальних змін в економічному житті, що впливає на формування свідомості особистостей. Становлення економічної свідомості, в першу чергу, пов'язане з батьківським вихованням, яке протягом усього життя буде змінюватися під впливом різних агентів економічної соціалізації. Таким чином, важливу роль у формуванні економічної свідомості будь-якої особистості відіграють сімейні цінності та настанови, що транслиуються дітям у вигляді батьківських сценаріїв.

Фінансовий успіх та економічна незалежність особистості обумовлюються, насамперед, психологічною готовністю бути матеріально

забезпеченим, самостійно приймати конкретні адаптивні фінансові рішення та нести особисту відповідальність за них.

Формування економічної свідомості також супроводжується подоланням раніше сформованих стереотипів. Існування людини як економічної істоти, як суб'єкта соціально-економічної активності, яке полягає у свідомій реакції її на певний стан соціально-економічного світу, передбачає цілком конкретне ментальне підґрунтя, проявлення закономірностей свідомості й мислення такої людини у вимірі ментального феномену [4].

Економічне мислення – явище суб'єктивного порядку, безпосередньо пов'язане з економічним життям суспільства як його органічна частина. З одного боку, економічне мислення є процесом відтворення людською свідомістю, у визначеній логічній послідовності, економічних взаємин із відповідними їм економічними законами. З іншого ж – це процес осмислення і переосмислення, засвоєння людьми нагромаджених суспільством економічних знань. Економічну свідомість при цьому можна розуміти як наслідок відтворення суб'єктами господарювання економічних умов життя у вигляді економічних ідей, поглядів, теорії, концепцій, що визначають суспільну стратифікацію і виражають своє ставлення до економічної діяльності в кожен конкретний історичний момент.

Вибір моделі економічної поведінки визначається умовами життєдіяльності людини: рівнем освіти, виховання, культури; соціальним оточенням; економічним досвідом, індивідуальними нахилами й симпатіями тощо. Величезний вплив на економічну поведінку мають економічні інстинкти, внутрішньо притаманні людині (контрольовані і неконтрольовані суспільством) [2, с. 50].

У сьогоденні умовах, коли йдеться не просто про певні локальні соціально-економічні перетворення, а про становлення нової економічної системи, що зберігає все нагромаджене позитивне і добудовує себе належними елементами сучасного світового устрою, потрібне адекватне економічне мислення, а отже – і відповідна економічна поведінка.

Орієнтація країни на ринкові взаємини не відкидає, а, навпаки, загострює проблему соціальної визначеності в трансформаційних змінах. Причому, загальна соціальна спрямованість економіки визначає не тільки розробку соціальної програми розвитку суспільства, а й додає процесу перебудови й функціонування механізму господарювання такої ж соціальної спрямованості.

Теоретичний рівень економічної свідомості й визначається насамперед тим, наскільки вона увібрала в себе систему економічних знань, особливо економічної теорії. Саме за цієї умови економічне мислення може охопити всю найскладнішу систему зв'язків і залежностей в економіці, виокремити в ній глобальні цілі та похідні, залежні від них, локальні [1, с. 84]. На жаль, ця ідея не реалізується в нашому реальному житті.

Сучасна економічна культура українського суспільства залежить від національних соціально-економічних архетипів, які розглядають як несвідомі культурні структури, як ціннісні колективні уявлення народу, що сформувалися протягом тисячоліть. У кожного народу є деякий економіко-культурний

генотип, що успадковується від покоління до покоління й чинить певний вплив на економічні реалії, на відносини індивіда, суспільства та економічної системи. Особливість ціннісної ідентифікації сучасної України полягає в тому, що вона в цивілізаційному і культурному відношенні є і європейською, і євразійською державою.

На нашу думку, подальші дослідження соціально-економічної сфери України та еволюція наукових уявлень вітчизняних науковців стосовно соціально-економічного культурного процесу має розвиватися у таких напрямках:

- З'ясування закономірностей формування української економічної ментальності, факторів, які на неї впливають;
- Визначення регіональних особливостей української економічної ментальності та їх впливу на процеси ринкових перетворень в Україні;
- Дослідження умов та чинників трансформації економічної свідомості в межах окремих верств населення та категорій працівників на тлі нового соціально-економічного буття;
- Аналіз реальних можливостей якісного поновлення економічної ментальності населення України на окремих етапах ринкових перетворень;
- Розробка основних шляхів формування економічної ментальності, спрямованої на розвиток конкурентоспроможності людини як ефективного суб'єкта ринкового економічного середовища [3, с. 114].

Українська душа, всупереч трагічному історичному досвіду, демонструє величезну життєздатність і життєлюбність в умовах сьогодення. Суспільна свідомість сучасних українців інтегрує у собі ціннісні орієнтації західної цивілізації на чолі з активним способом життя, східний філософський підхід із притаманним йому спогляданням та численну кількість «вірусів» від тоталітарної системи. Проте, схильність українців до індивідуалізму – явище прогресивне – і є передумовою побудови громадянського суспільства в європейських традиціях.

Список використаних джерел:

1. Бебик В. М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, кому-нікації / В. М. Бебик // Інформація і право. – 2011. – № 1(1). – С. 47–54.
2. Годлевська В. Ю. Патріотизм в розумінні сучасної студентської молоді / В. Ю. Годлевська // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ: Грані, 2015. – № 11/2 (127). – С. 83–87.
3. Зарицька В. В. Психологія конфлікту / В. В. Зарицька, А. В. Турубарова. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2015. – С.154-169
4. Молодь України – 2015 [Електронний ресурс] http://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_UA.pdf – Київ 2015.

*Н. Б. Беньковська,
к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов
Одеського торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВИ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА- ЕКОНОМІСТА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Глобалізаційні процеси у світі, трансформація соціально-економічних і політичних процесів в Україні відкривають широкі можливості для становлення і розвитку нових видів професійної діяльності. Однією з них стала професія менеджерів, здатних вирішувати на фаховому рівні актуальні проблеми підприємства і соціальної інфраструктури. Удосконаленню управління в сучасному світі сприяє розвиток фундаментальної та прикладної науки, технологічний і соціальний прогрес, розвиток вищої освіти для підготовки висококваліфікованих фахівців. Особливої актуальності набуває самореалізація, самовдосконалення та змога розкрити свій творчий потенціал управлінця – менеджера-економіста, котрий буде зміцнювати й розширювати економічні зв'язки з іншими країнами на основі власної конкурентоспроможності. Виникає потреба в підготовці менеджера-економіста, який відповідав би європейському та світовому рівню професійної компетентності учасників ринку праці.

Ускладнення сучасних економічних, технологічних і політичних відносин вимагає від менеджерів не тільки глибоких знань і особистих здібностей, але й особливої професійної підготовки і кваліфікації в галузі управління як особливої практичної діяльності, що пов'язана з процесом прийняття рішень, умінням використати різноманітні ресурси, відповідальністю за результати всього підприємницького процесу. На думку Е. Утлика, керівник – динамічний, ініціативний елемент в будь-якій справі [5]. Німецький педагог А. Дистервег вважає, що існує певна духовна сила людини, яка робить її керівником, що визначається, головним чином, в сильній волі і вона також проявляється у вмінні побуджувати сили і зміцнювати характер інших людей. В умовах євроінтеграції, реформування вищої освіти, створення нового ринкового механізму господарювання і забезпечення конкурентоздатності фахівців на ринку праці особливої актуальності набуває проблема підготовки випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності. Однак система професійної підготовки, яка існує нині, не забезпечує потрібної готовності випускників до професійної самореалізації. Молодий фахівець, менеджер-економіст, який отримав базові знання після закінчення навчального закладу, потребує немало часу для того, щоб не лише бути готовому до професійної самореалізації, а й адаптуватись до умов професійної діяльності на конкретному місці. Існуюча система професійної підготовки студентів, що здобувають економічний фах у вищих навчальних закладах найбільшу увагу приділяє професійному навчанню, де знання, уміння і, в деякій мірі, навички є критерієм успішності навчання студентів і результативності їх професійної підготовки, тоді як молодий фахівець стикається в процесі трудової діяльності, крім проблем професійних (рівень його знань, вмінь та навиків), з проблемами

психологічного та соціального характеру. Виникає необхідність розглядати процес професійної підготовки як комплексний процес, одним із важливих компонентів якого є професійна самореалізація. Тому, як зазначають фахівці [1; 3; 4], особливу увагу в професійній підготовці майбутніх менеджерів-економістів у вищій школі приділяють формуванню готовності до майбутньої професійної діяльності, роблячи акцент на підготовці до професійної самореалізації [2]. Підготовка майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації повинна базуватися на процесах перетворення та адаптування до європейських вимог та національних очікувань, в умовах трансформації всієї системи освіти. З необхідності наближення українських навчальних закладів, які здійснюють підготовку менеджерів, до стандартів міжнародної менеджерської освіти, впливає, що менеджерська підготовка в економічних ВНЗ повинна базуватися на програмах, які враховують перспективні проблеми економіки та функціонуючих у ній підприємств, готувати майбутніх фахівців до професійної діяльності на вітчизняному та міжнародному ринках праці, формувати готовність до професійної самореалізації у майбутній діяльності менеджера-економіста. Проблема формування готовності до професійної самореалізації як результату професійної підготовки не нова, але досить складна і багатогранна. Отже, в сучасних умовах оновлення і реформування системи освіти є вона досить актуальною і гострою.

Література:

1. Зязюн І. А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. пр. / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 15–30.
2. Кайбиянин А. А. Пути формирования профессионального имиджа в вузе / А. А. Кайбиянин // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 7. – С. 32.
3. Мотылугин Д. Н. Формирование акмеологического потенциала будущего учителя : автореф. дис. на соискание степени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Д. Н. Мотылугин. – Казань, 2001. – 19 с.
4. Сластенин В. А. Технология профессионально-личностного развития будущего учителя, его готовности к организации воспитательного процесса в образовательном учреждении / В. А. Сластенин. – М., 1994. – 175 с.
5. Утлик Е. В. Психология личности / Е. В. Утлик. – М. : Издательство Академия. – 2008. – 204 с.

*Є. А. Іванченко, д. пед. н., професор,
професор кафедри вищої математики та інформаційних технологій,
Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ВПЛИВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА СИСТЕМИ ІНТЕГРАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ НА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

В останнє десятиріччя стрімко зростає новий клас – «клас людей знання» (О. Новіков), які настільки відмінно поінформовані, що знання, якими вони володіють, дають їм свободу пересування та вибору роботодавця – в їх послугах, чи

то математик, програміст, економіст – мають потребу практично всі установи та підприємства. Для економіста, наприклад, не має значення, де працювати – в банку чи універмазі, в урядовій установі чи на біржі – аби була цікава робота та висока зарплатня. Таким чином, «шлях вгору» цілком визначається рівнем та якістю освіти.

У той же час, з освітою економістів складається вельми небезпечна ситуація, яка погрожує, зокрема, національній безпеці країни. З одного боку, наявна практика підготовки фахівців зменшує можливості майбутніх спеціалістів у розв'язуванні прикладних задач, аналізі проблемних ситуацій і прийнятті оптимального рішення в умовах невизначеності; у використанні структурно-логічного аналізу з метою виявлення найбільш суттєвих факторів економічного ризику; у дослідженні об'єктів з позицій системного аналізу; у використанні сучасних технологій задля пошуку та обробки інформації. З іншого боку, відбуваються спроби перенесення західних освітніх моделей, які не завжди корелюють з нашими традиціями і досвідом. Ані відстоювання наявної системи, ані бездумне застосування готових моделей неприйнятні для якісного навчання майбутніх економістів.

Вирішити ситуацію, яка склалась у сфері освіти фахівців галузі економіки і фінансів, на нашу думку, можливо за допомогою використання *системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів* (СПП МЕ), яка ґрунтується на перетворенні існуючої системи професійної підготовки майбутніх економістів за рахунок застосування ефекту інтегративності, обумовленого зовнішніми та внутрішніми інтегративними процесами.

Така система інтегрує: знання, засоби діяльності, що базуються на цих знаннях, життєвий досвід та нестандартні підходи до розв'язання професійних завдань; підходи до передачі та оброблення інформації на підставі формування мультиплікативної компетентності; емоційно-особистісне ставлення до знань з вимогами системності.

Потенціал системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів щодо підвищення якості навчання фахівців галузі економіки та фінансів полягає у підвищенні інтелектуальної діяльності, адже у внутрішньому світі людини, за умови традиційних методів навчання, відсутня цілісність знань, тобто окремі елементи знань містяться в окремих структурних одиницях досвіду, зв'язки визначаються не вимогами системності, а відчуттями, емоціями, оцінками. А за рахунок інтеграції були усунуті протиріччя окремих знань за конкретними питаннями; утруднення пошуку в пам'яті потрібної інформації та визначення можливості використання наявної інформації для конкретного випадку.

Ефективність СПП МЕ забезпечено такими рисами:

- зрозумілість для студентів, викладачів, роботодавців та постачальників освітніх послуг;
- підкріплення гарантією якості;
- здатність до внутрішнього та зовнішнього контролю;
- здатність до виявлення та виправлення помилок;
- урахування інтересів «постачальників» та мети кінцевих «споживачів»;
- сумісність з системами професійної підготовки економістів інших країн.

У межах системи інтегративної професійної підготовки ми гарантуємо студентам отримання знань, практичних умінь, навичок, досвіду професійної та соціальної діяльності, розвиток якостей, важливих як з точки зору процесів навчання і виховання самих по собі, так і з точки зору затребуваності випускників як фахівців на ринку праці та у суспільному житті.

А засоби (ресурси), необхідні для забезпечення якості освіти майбутнього економіста, дає навчально-виховне середовище СПП МЕ. Таке середовище є освітнім середовищем, яке за дослідженням З. Курлянд [2 с. 74], є складовою частиною соціального середовища, в якому розвивається і формується людина. Це середовище є комплексом умов, зовнішніх сил та стимулів, які впливають на індивіда (Р. Баркер) [2].

У навчально-виховному середовищі СПП МЕ виокремлено три рівні впливу на формування мультиплікативної компетентності майбутнього економіста (інтеграційний, стратегічно-тактичний, тактично-оперативний), котрі зумовлені впливом зовнішніх чинників.

Все навчально-виховне середовище пронизано ідеями розуміння студента як самоцінності, створення умов для самоорганізації, самореалізації та творчого розвитку особистості молодшої людини як вищої сили розвитку суспільства та країни у традиціях етнополітичної держави, що складає основу формування системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів. Одним із важливіших факторів розвитку зазначеної системи є активність, ініціатива та самоорганізація особистості студента, що в результаті забезпечує сформованість мультиплікативної компетентності майбутнього економіста.

При цьому, свідомість студента як суб'єкта є провідним фактором інтеграції у професійній підготовці, де інтегрується не зміст як такий, а послідовно інтегруються знання та свідомість.

Важливу роль при цьому відіграє потенційно активне середовище, яке не може з власної ініціативи вступити у взаємодію з суб'єктом навчання, але студент, вступивши в таку взаємодію, одержує реакцію, відповідну характерові середовища. Так здійснюється процес „входження” студента в середовище, яким керує педагог і яке підпорядковується законам структури і функціонування середовища [1, с. 18].

Потенційно активне навчально-виховне середовище у СПП МЕ оперує можливостями для активної взаємодії зі студентами. Проте, на думку В. Буряка, середовище, яке активно впливає на особистість студента, може придушувати активність та самостійність і тим самим знижувати ефективність професійної підготовки [1, с. 18-19]. Однак автор зауважує, що зазначене протиріччя може зняти викладач за умови вмілого управління процесом. Отже діяльність викладачів та тьюторів із забезпечення інтеграції знань, практичних умінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності може розглядатись як *інтеграційний механізм*, під яким будемо розуміти форми зв'язків учасників професійної підготовки та форми і методи керування їхньою поведінкою у процесі спільної діяльності. Ті й ті впливають на її учасників шляхом цілеспрямованого регулювання їх відносин у ході формування, функціонування та розвитку кожної ітерації СПП МЕ. Ступінь їх досконалості та ефективності визначається тим,

наскільки вони забезпечують узгодження освітніх інтересів та орієнтацію кожного учасника на досягнення кінцевої мети функціонування СІПІ МЕ.

Інтеграційний механізм забезпечує оперативне реагування кожного учасника та системи в цілому на внутрішні зміни та на зміни у зовнішньому середовищі (на зміни цільових настанов, потреб одних учасників у «продукті» інших, зміни кон'юнктури на ринку праці тощо), відповідним чином змінюючи внутрішню організацію системи.

Але не слід забувати, що з позицій синергетичного підходу студента можна розглядати як систему, здатну до самоорганізації та розвитку, рефлексії та навчання. Самоорганізація виявляється в самоузгодженому функціонуванні системи – студента як суб'єкта навчання, за рахунок її прямих та зворотних зв'язків із навчально-виховним середовищем СІПІ МЕ, яке, у свою чергу, саморозвивається (наша система динамічна, відкрита, невірноважена, отже, ці властивості має і будь-яка її підсистема, зокрема навчально-виховне середовище).

Перед СІПІ МЕ постає завдання забезпечити майбутньому економісту професійну мобільність, здатність адаптуватись до змін зовнішнього середовища, до цілеспрямованого пошуку, ухвалення рішень і самоорганізації.

Ще раз звернемо увагу на те, що всі рівні навчально-виховного середовища мають вплив на індивіда, що приводить через інтеграцію знань, практичних умінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності до формування відповідного рівня мультиплікативної компетентності майбутнього економіста. Адже знання народжується в культурі та науці, відтворюється в навчанні (різноманітними дидактичними засобами), а використовується в соціальній практиці. Використання та застосування знань у продуктивній формі – основа для формування компетенцій. Отже, інтеграція знань, практичних умінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності приводить до формування мультиплікативної компетентності майбутнього економіста, яка є існуванням знань, умінь та навичок у вигляді професійних і соціальних практик, тим самим підвищуючи якість вищої економічної освіти.

Перелік використаних джерел:

1. Буряк В. Методологічний аспект побудови навчального процесу / В. Буряк // Вища школа. – 2007. – № 1. – С.10-19.
2. Курлянд З. Н. Виховне середовище ВНЗ – чинник творчого розвитку майбутнього вчителя / З. Н. Курлянд // Революція в освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє : збірник матеріалів міжнародної конференції. – Одеса, 2007. – С. 74-81.

*І. В. Романова, к. філол. н., доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ВИКОРИСТАННЯ ФАХОВИХ (ЕКОНОМІЧНИХ) ТЕКСТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Формування компетентності студентської молоді, зокрема мовної, – важливий процес. Сьогодні знання явищ, норм, законів мови, а також їхнє

застосування в різних комунікативних ситуаціях є невід'ємною частиною особистості того, хто навчається у вищій школі. Власне, дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» покликана виховати грамотну людину – майбутнього фахівця в царині економіки, що небайдуже ставиться до мовного матеріалу.

З огляду на специфіку дисципліни, не можемо не зазначити, що її опанування не мислиться без використання фахових (у нашому випадку – економічних) текстів. Як показує досвід, вони створюють плідну площину для викладача-мовника, що здатен використати їхній потенціал з навчально-пізнавальною метою.

Відомо, що будь-який текст, зокрема і фаховий, підпорядкований загальноприйнятим правилам як щодо структури, так і змісту. А тому в цьому плані слугує своєрідним орієнтиром для студента-початківця. По-перше, конкретний фаховий текст (наприклад, наукова стаття) може продемонструвати триєдину структуру (вступ, основна частина, висновки), вимоги, які висуваються до нього. По-друге, він дає можливість ознайомити молодь з принципом посилання на наукові джерела, з бібліографічним описом тощо. З метою закріплення цього матеріалу можна запропонувати виконати такі завдання:

1) виділити в тексті триєдину структуру; зазначити, які усталені мовленнєві формули її характеризують; дібрати до них синонімічні варіанти;

2) спираючись на вимоги, що висуваються до бібліографії, описати кілька джерел, якими Ви плануєте послуговуватися під час написання своєї наукової роботи;

3) обрати з бібліографічного опису одне джерело, що найбільше зацікавило Вас як майбутнього фахівця, опрацювати його (виписати найвлучніші, на Ваш погляд, цитати, правильно їх оформивши).

Ці тренувальні вправи актуальні з огляду на те, що студент у навчальному закладі виконує курсові роботи, випускні кваліфікаційну роботу, під час написання яких стануть у нагоді такі навички.

Робота з фаховими текстами важлива ще й тому, що студенти ознайомлюються з різновидами наукових робіт. Монографії, статті, автореферати дисертацій, тези доповідей виступають підґрунтям дослідницької роботи тих, хто навчається у вищій школі. Опрацьовуючи їхні тексти, можна окреслити для виконання такі завдання:

1) виписати 3–5 назв монографій, статей, тез доповідей з економіки, схарактеризувати загальні вимоги, які висуваються щодо їхніх формулювань;

2) укласти порівняльну таблицю основних різновидів наукових робіт, виділивши спільне та відмінне.

Прикметно, що фахові тексти слугують урядним матеріалом для засвоєння та розуміння професійної лексики, ядром якої в нашому випадку є економічні терміни. А тому можемо запропонувати студентству реалізувати завдання такого плану:

1) виписати з уривка з тексту 3 терміни, значення яких Ви добре знаєте, та 5 термінів, семантика яких Вам поки що не відома (для цього скористайтеся фаховим словником);

2) з останнє опрацьованого Вами економічного тексту (уривка) виділити всі термінологічні словосполучення, зазначивши при цьому ті, які вживаються у прямому та переносному значенні, зробити висновок, яких більше.

Активізації пізнавальної діяльності сприяють іншомовні фахові тексти, які треба перекласти українською мовою. Необхідно вимагати від студентів не тільки правильності у виконанні завдання з точки зору лексики й граматики, але й пам'ятати те, як зацікавити такою роботою. З цією метою варто обирати фахові уривки чи тексти, що викликають інтерес у молодій людині:

1) знайти й перекласти частину тексту (близько 500 знаків) з наукової роботи лауреата Нобелівської премії з економіки останніх років;

2) перекласти уривок англomовної статті (близько 1000 знаків) провідного науковця-економіста Вашого навчального закладу.

Викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» не можливе без виконання студентською молоддю завдань на редагування. Під час нього перевіряємо здатність бачити й виправляти помилки слововживання, побудови словосполучень і речень, написання слів, розміщення розділових знаків тощо:

1) знайти 10 помилок у тексті «З історії економіки як науки», згрупувати їх між чотирма колонками: лексичні, граматичні, орфографічні, пунктуаційні помилки, зафіксувати відредагований варіант та пояснити правилом;

2) прочитати економічні тексти А, Б, В, зазначити той, який написано відповідно до норм української мови, підкреслити та виправити помилки в інших варіантах.

Таким чином, використання фахових (економічних) текстів під час викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є необхідною компонентою формування мовної компетенції студентства.

Література:

1. Волощак М. Збірник мовностилістичних порад лінгвістів, літературознавців, публіцистів / М. Волощак. – К. : «Марія Волощак», 2009. – 200 с.

2. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : Навч. пос. / В. Ф. Дороз. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 176 с.

*Л. В. Горохова, к. філос. н.,
доцент кафедри філософії,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

ФІЛОСОФСЬКІ ДИСЦИПЛІНИ У СУЧАСНИХ ВНЗ: НОРМАТИВНІ VS ВИБІРКОВИХ?

Сучасне українське суспільство під впливом глобалізаційних процесів опинилося у ситуації достатньо жорстких вимог щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. Остання ж вимагає змістовної освіченості та

компетентності не зважаючи на галузь знань. Зокрема в статті 1 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі [1]. Відтак перед освітніми закладами постає досить складне завдання – не лише дати достатній рівень знань, а й сформувати у сучасних студентів вміння й навички безперешкодно орієнтуватися в інформаційних потоках, виконувати пошук та опрацювання даних, вільно обирати раціональні алгоритми роботи з інформацією й застосовувати їх у майбутній фаховій діяльності. Відповідно, важливим на цьому етапі є реформування вищої школи, результатом якого буде підготовка не закомплексованої генерації фахівців, нової української еліти. А відтак, не втрачають актуальності й слова экс-міністра освіти і науки С. Квіта, який ще в лютому 2015 року зазначав: «Сьогодні Україна потребує комплексної стратегії гуманітарної політики в усіх сферах» [2].

Саме освіта є вагомим інструментом ефективного розвитку країни, важливою основою фахового, морального, політичного рівня та процесу духовного формування молодшої людини, її світогляду. Як підтверджує досвід, особливо на сучасному етапі розвитку, ми не повинні нівелювати значення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, що закладають базис методології пізнання, формують світогляд майбутніх фахівців. Адже ігнорування необхідності максимального використання потенціалу гуманітарної освіти й історичної спадщини, небажання формувати в суспільній свідомості позитивний образ національної історії вже призвели до подриву основ національної безпеки України. Підтвердженням безвідповідальної, непродуманої та непослідовної гуманітарної політики впродовж 20 років незалежності, стало вторгнення і захоплення російськими терористами частини наших земель. Ворогуюча сторона готувалася до нападу, агресивно вела інформаційну війну за цінності, пропагувала свої світоглядні орієнтири та історичні міфи. У результаті таких дій значна частина українського населення (особливо на Сході та Півдні) опинилася під впливом «руського міра» і як наслідок – анексія Криму, АТО на Сході і тисячі загиблих і знівечених. А також чи не призведе захоплення сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями до поглинання Всесвітньою мережею Інтернет, до формування «віртуального світогляду», що стане чинником нівелювання буденної свідомості та світогляду?

Сучасна ситуація в Україні характеризується новими тенденціями розгляду буттєвих засад реальності. Такі тенденції визначають специфічну методологічну ситуацію – поширення ідей деконструкції, деструкції, децентрації. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема збереження і переосмислення традиційних, смисложиттєвих цінностей культури. Філософія ж як культурний феномен, символічно репрезентує онтологічні основи культури та буття людини у світі.

Слід наголосити, що нівелювання статусу соціально-гуманітарних дисциплін у навчальних планах ВНЗ, як один із кроків тогочасного «удосконалення вітчизняної системи вищої освіти», яке розпочалося у

2014 році ще раз підтвердило болючість та актуальність окресленої проблеми і необхідність її обговорення. Оскільки згідно з новим Держстандартом, такі дисципліни як етика, естетика, культурологія, релігієзнавство, логіка, онови права та інші переведені у розділ курсів за вибором. Відтак, у кращому випадку майбутніми фахівцями можуть вивчатися дві з перерахованих дисциплін, а в гіршому – лише одна, або й жодної. Питання набуло неабиякого резонансу, особливе занепокоєння висловлювали спільноти філософів і істориків. Дискусія набула публічного виміру, тому в Уряді було прийняте рішення провести нараду, аби напрацювати спільні шляхи виходу із ситуації. На нашу думку, обурення й звернення науковців до влади сприяли проведенню в той час МОН України спільно з іншими установами спільного брифінгу Віце-прем'єр-міністра, Міністра культури В. Кириленка, Міністра освіти та науки С. Квіта, директора Інституту філософії імені Г. С. Сковороди М. Поповича, ректора Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка Л. Губерського та директора Інституту історії України НАНУ В. Смолія щодо обов'язковості вивчення гуманітарних дисциплін в українських ВНЗ і ще раз засвідчили актуальність окресленої проблеми. За підсумками наради В. Кириленко повідомив: «Ми усвідомлюємо необхідність збереження викладання філософських, історичних і загалом українознавчих дисциплін у вищій освіті. Кількість години буде не зменшуватися, а збільшуватися» [3].

Доцільність такого рішення підтверджує й те, що не зважаючи на науково-технологічний прогрес та розвиток інформаційних технологій сучасний випускник, майбутній фахівець з вищою освітою житиме і працюватиме не в технічному середовищі, серед технологічних ліній, новітніх пристроїв, машин, а у світі соціальному, у нескінченій мережі людських стосунків, вчинків, дій. На наш погляд, трудовий потенціал кваліфікованих кадрів буде недостатньо підготовленим до суспільного життя, якщо не знатиме, як функціонує держава і вся система економічних, політичних чи юридичних інститутів, які він має права, свободи і обов'язки як громадянин країни.

Багато поглядів, думок та висловлювань щодо кризи гуманітарних наук зустрічаємо впродовж останніх років у ЗМІ та у мережі Інтернет. Зокрема ресурс TheConversation.com провів опитування з колишніми президентами американських університетів з приводу того «Що все це означає для освіти? Чому гуманітарні науки переживають кризу легітимності? І чому це важливо?». які у своїх відповідях ще раз наголосили на вагомості й підтвердили значення гуманітарного знання. «Зрештою, в університетській освіті має бути як мінімум три цілі: допомогти людині зрозуміти, хто вона така, що її хвилює і що мотивує; допомогти їй зрозуміти своє місце у великому світі; підготувати її до майбутньої роботи» – зауважив Берні Махен з Університету Флориди. А Кевін Рейлі, який керував Вісконсинським університетом стверджував : «Вміння, які компанії прагнуть бачити у своїх людей, формуються і тестуються в процесі вивчення гуманітарних предметів» [4].

Легковажне ставлення до суспільно-гуманітарних предметів як до баласту навчального процесу викликало також занепокоєння громадськості. Тому що, як підтверджує досвід, реформуючи систему вищої освіти, потрібно

зважаємо і ретельно прораховувати, щоб новації не послаблювали основ національної безпеки. Крім того, ліквідація гуманітарного циклу у вишах не лише суперечитиме інтересам держави загалом і освітянським зокрема, а й вплине на ефективність підготовки висококваліфікованих кадрів. У суспільстві й державі не лише зростатиме соціальне напруження, а й відбудеться нівелювання соціальної компетенції фахівців. Переміщення з блоку нормативних історичних, політологічних, соціологічних, філософських дисциплін призведе до випуску вузькопрофільних виконавців, непридатних оцінювати тенденції суспільного розвитку та соціальне значення власної діяльності.

Аналізуючи європейські інтеграційні процеси, на які ми зазвичай орієнтуємось, потрібно усвідомлювати, що засадничим світоглядним принципом європейської освіти є єдність у розмаїтті. Не викликає жодного сумніву що нині в Україні існує гостра необхідність переглянути й «відформатувати» базові освітні програми, які допоможуть підготувати інтелектуально активного, поінформованого й енергійного громадянина, фахівця і лідера своєї справи. Адже ще давньогрецький філософ Геракліт говорив про те, що «усе плине, усе змінюється» і «не можна двічі ввійти в одну і ту саму ріку». Відтак, ми можемо зазначити, що й філософія теж не стоїть на місці, вона трансформується, набуває нових форм, шукає модерні засоби та форми опису дійсності й вираження самої себе. Тому не завжди легко оцінити той чи інший процес з точки зору категорій введених Г. Гегелем, Р. Декартом, Дж. Локком, Б. Спінозою.

Філософія сьогодні не претендує на пошук абсолютної істини, оскільки саме поняття абсолютної істини у певному сенсі перестало бути вживаним. Втрачаючи старі метафізичні амбіції, філософія не здригнулася, а навпаки, розвивається, стає більш багатобарвною і багатогранною. Ця філософія (чи філософії) шукають по суті те ж саме і вирішують ті ж проблеми, що й завжди, хіба що не обмежуються полемікою у межах метафізичних конструкцій. Швидше вони виходять із них у напрямку до реальності, а не до абстракцій. Нині у філософії можна помітити яскраво виражене прагнення розглядати проблеми людини та її існування з практичної точки зору. І немає, власне, іншої області знання, яка досліджувала б їх так детально і всебічно, робила б такі основоположні висновки, як це робить філософія та її галузі. Навіть засновник iPad Стів Джобс у 2010 році під час її презентації заявив: «У ДНК Apple закладена ідея про те, що одних тільки технологій недостатньо. Потрібна технологія, «одружена» із загальноосвітніми предметами, з гуманітарними науками, що породжує результати, які змушують наші серця співати» [4]. На нашу думку, філософія насправді повинна бути невід'ємною складовою життєвого світу представників сучасного глобалізованого суспільства, оскільки філософські ідеї дозволяють людині свідомо орієнтуватися у всесвіті й соціумі, а також аналізувати й вмотивовувати власні дії та вчинки й осмислено сприймати поведінку оточуючих. Можливо нам дійсно потрібно дослухатися до слів колишнього президента університету Клемсона Джима Баркера, який зазначав : «Щоб процвітати в суспільстві, потрібно бути допитливим і творчим, вміти критично мислити і добре комунікувати» [2].

В той же час, філософія не була б соціокультурною цінністю, якби не розвивалася і водночас не володіла внутрішньою стійкістю. Можливо, окремі із зазначених аргументів, і зробили крок на її користь у ситуації, коли особливо гостро постало питання викладання філософсько-українознавчих дисциплін і уряд, зваживши на це, все ж таки пообіцяв залишити їх у блоці предметів для обов'язкового викладання у вищих навчальних закладах, хоча фактично в окремих вузах це і нині залишається у вигляді «нормативні vs вибіркові». Навіть на сучасному етапі реформування освітньої галузі не можливо підтвердити цілковите дотримання і виконання обіцянок экс-міністра освіти і науки С. Квіта, який у лютому 2015 року зазначав: «Ми будемо заохочувати університети, кафедри, викладачів робити цікаві інтегровані курси з філософсько-українознавчих дисциплін, щоб запроваджувати принцип конкурентоздатності між викладачами кафедр, у наслідок чого зростатиме якість навчання» [5].

Замість висновків, на нашу думку, доречно згадати вислів Аристотеля про те, що «мудрість – найточніша з наук». А оскільки філософія – це «любов до мудрості», то вона є важливою і необхідною для вивчення. А завданнями викладача мають стати не лише доведення, що філософія – це не просто світогляд (знання про світ) і підстава для самовизначення людини, а й переконання та підтвердження, що саме філософські знання дозволять будувати мости довіри й толерантності, взаємоповаги й терпимості, а не стіни і фортеці в процесі діалогу з суспільством у складному сучасному глобалізованому світі. Допоможуть майбутнім фахівцям класичних, юридичних, економічних та інших спеціальностей не лише вирішувати смисложиттєві питання, а й сприятимуть їхньому кар'єрному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Гуманітарні виклики для освіти й міністерства / Василь Деревинський // Тиждень.ua. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://tyzhden.ua/Society/129181>
3. Українознавчі дисципліни у вузах збережуть / В. Кириленко // День. Kiev.ua. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.day.kyiv.ua/uk/news/040215-ukrayinoznavchi-dyscipliny-u-vuzah-zberezhut-kyrylenko>
4. Навіщо потрібні гуманітарні знання? / Innovations.com.ua. Інтелект-проект для kmbc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/19374/navisho-potribni-gumanitarni-znannya>
5. Філософсько-українознавчі дисципліни у вищих навчальних закладах будуть збережені. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.mon.gov.ua/ua/actually/43590-filosofsko-ukrayinoznavchi-distiplini-u-vischih-navchalnih-zakladah-budut-zberegeeni>

Сучасні інноваційні технології вищої економічної освіти та їх перспективи

*О. М. Попова, старший викладач
кафедри економіко-математичних методів та інформаційних технологій,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
Є. О. Глотов, к. т. н., доцент,
завідувач кафедри економіко-математичних методів та інформаційних
технологій,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

**ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ**

Нові економічні відносини, пов'язані з процесами ринкових перетворень та демократизацією суспільства, потребують глибоких економічних знань, належної фундаментальної підготовки спеціалістів, що обумовлює все зростаючу увагу до економічної освіти студентів ВНЗ.

Досвід передових країн свідчить, що між прогресом у галузі економічної освіти й динамікою макроекономічних показників (ВВП) існує пряма залежність. Як видно зі статичних даних, у США та Японії, наприклад, темпи розвитку економічної освіти за останні два десятиріччя відповідали темпам зростання економіки цих країн.

Завданнями економічної освіти є: створення умов для самореалізації особи як економічно активного члена суспільства, здатного свідомо долучатися до економічного життя країни; задоволення потреб суспільства і держави у фахівцях економічного профілю, здатних практично реалізувати стратегію сталого економічного, соціального і духовного розвитку України; виховання у майбутніх фахівців цілісного соціально-економічного світосприйняття і сучасного науково світогляду; розвиток економічної науки у ВНЗ як основи забезпечення постійного оновлення змісту, підвищення якості навчання; інтеграція вітчизняної вищої професійної економічної освіти в європейський освітній простір.

З метою формування умов, за яких економічна освіта буде ефективно справлятися з вказаними завданнями, законами України «Про вищу освіту», «Про освіту» було сформовано загальні принципи розвитку освіти в Україні, які в свою чергу використовуватимуться в контексті розвитку економічної освіти, а саме:

- суспільна корисність економічних знань;
- соціальна справедливість, толерантність, суспільна злагода і партнерство всіх учасників економічної освітньої діяльності;
- гуманізм, демократичність, відкритість і доступність економічної освіти;
- соціальна обґрунтованість економічного мислення в кожній сфері професійної діяльності;

- поєднання фундаментальності та фаховості різноманітних освітніх програм, заснованих на індивідуалізації підготовки економічних кадрів відповідно до попиту на ринку праці;
- неперервність економічної освіти, її системність і систематичність;
- інноваційність змісту економічної освіти;
- відповідність якості освітніх послуг потребам особи, соціальних і професійних груп країни та іноземних громадян;
- адаптація світового досвіду та збереження кращих вітчизняних освітянських традицій, розширення міжнародного співробітництва;
- державна підтримка підготовки фахівців;
- інтеграція економічної освіти і наукових досліджень.

Отже, розглянемо декілька основних принципів щодо розвитку економічної освіти в Україні:

1. Принцип неперервності економічної освіти, її системності та систематичності. За останні роки з'явилася низка досліджень, в яких висвітлено теоретичні та практичні аспекти реалізації неперервної освіти. Ґрунтовне визначення цієї педагогічної категорії дав В. Маслов: «Неперервну освіту можна сформулювати як цілеспрямовану, спеціально організовану і керує цільну систему перманентного формування в індивідуумів соціального досвіду (моральних норм, інтелектуальних якостей, знань, умінь і навичок), об'єктивно необхідного для розвитку суспільства, згідно з психофізіологічними можливостями і соціальними потребами конкретної особистості на всіх етапах її становлення, розвитку і життєдіяльності». Щодо неперервності економічної освіти дослідники А. Нісімчук, О. Падалка, І. Сасова та ін. торкалися, як правило, лише окремих її аспектів. Наприклад, В. Поляков дає таке визначення: «Неперервна економічна освіта передбачає неперервний характер навчання, постійний рух від простого до складного, поєднання вивчення економічних проблем з оволодінням знаннями інших наук». У цілому погоджуючись з ним, можна зауважити, що таке визначення має занадто загальний характер і може бути використаним для визначення будь-якого напрямку неперервної освіти, якщо замінити слово економічна на інший напрямок освіти (математична, фізична тощо). На наш погляд, більш точним та відповідним проблемі, що розглядається, є визначення, наведене О. Шпаком: «Неперервна економічна освіта — це процес систематичного накопичення і поновлення економічних знань, умінь і навичок, формування економічного мислення та культури, їх перманентної актуалізації згідно з новими змістовими та інституційними вимогами економічного середовища всередині країни та на глобальному ринку, виховання ініціативності, підприємливості, відповідальності за власну економічну поведінку, раціонального прийняття рішень з метою досягнення оптимального результату з максимальним застосуванням інтелектуального потенціалу індивідуума та оптимальними затратами наявних ресурсів».

Слід також зазначити, що на кожному етапі неперервної економічної освіти для кожної людини зміст і форма освітнього процесу повинні віддзеркалювати задоволення потреб особистості відповідно до особливостей етапу та професії. З цієї точки зору усіх, хто навчається, можна поділити на дві

групи: фахівців, для яких економіка є основним предметом діяльності (професійні економісти і підприємці, менеджери та інші управлінські кадри), й індивідів, для яких економічна наука є засобом усвідомлення їх економічного становища на виробництві і в суспільстві, удосконалення умов їх життя, підвищення добробуту та всебічного розвитку особистості. Для кожної з цих груп зміст економічної освіти має бути різним.

Початкові економічні знання засвоюються в дошкільному віці через емоційно-естетичне сприйняття основ домашнього господарства та розвиток навичок дбайливого ставлення до матеріальних цінностей. Загальна середня освіта дає змогу школярам здобути базові економічні знання, оволодіти елементами економіки, щоб використовувати їх для вирішення життєвих ситуацій.

Економічна освіта у вищих навчальних закладах має за мету підготовку фахівців-економістів із сучасним світоглядом, професійними знаннями інноваційного характеру, вміннями їх практичного використання під час розв'язання соціально-економічних проблем на базі постійної самоосвіти.

Система неперервної економічної освіти охоплює післядипломну економічну освіту, метою якої є підвищення рівня економічних знань, ознайомлення з новітніми досягненнями економіки у всіх сферах людської діяльності. Базовий зміст післядипломної освіти полягає у формуванні сучасного уявлення про економіку предметно-просторового середовища, його склад, функціонування, стан та перспективи розвитку.

2. Наступний принцип – принцип реалізації змісту економічної освіти, в основі якого лежить педагогіка співпраці та соціального партнерства, що відбуваються в освітянському процесі через безпосередній контакт того, хто навчається, з тим, хто навчає. Соціалізація особистості не може повноцінно відбуватися без спілкування з викладачем, що було б рівноцінним відриву навчання від виховання. Всі інші засоби є похідними і допоміжними.

Наявна мережа вищих навчальних закладів та факультетів, які здійснюють підготовку економістів, складалася протягом 90-х років під впливом ринкової кон'юнктури, коли для багатьох вищих навчальних закладів неекономічного профілю це стало одним із засобів виживання.

Це призвело, з одного боку, до надлишку економістів окремих спеціальностей і труднощів у їх працевлаштуванні, з другого, як результат масового «виробництва» економістів, – до дефіциту кваліфікованих кадрів, здатних розв'язувати складні сучасні проблеми на високому професійному рівні.

3. Принцип оптимізації мережі вищих навчальних закладів має здійснюватися у вищих навчальних закладах усіх форм власності щодо забезпеченості їх науково-педагогічними працівниками, відповідності державним стандартам організації навчального процесу, навчально-методичного та інформаційного забезпечення; раціоналізації розміщення різних економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах регіонів для ліквідації дублювання їх підготовки шляхом концентрації держзамовлення з конкретних спеціальностей; організації системи моніторингу, попиту на

фахівців економічного профілю та його аналізу з точки зору обсягу та якості; оптимізації кількості економічних факультетів у державних вищих навчальних закладах неекономічного профілю шляхом їх переорієнтації та спеціалізації за профілем вищого навчального закладу; оптимізації мережі навчальних закладів різних рівнів шляхом створення на базі вищих навчальних закладів IV рівня акредитації економічного профілю навчальних комплексів, які координують підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації економістів.

4. Принцип забезпечення умов оволодіння сучасними економічними знаннями для студентів неекономічних вищих навчальних закладів вимагає перегляду переліку дисциплін загальноекономічної підготовки за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями; вжити заходів щодо поліпшення навчально-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації викладачів економічних дисциплін. Досвід упровадження стандартів вищої економічної освіти показує, що вони не повною мірою відповідають інституційним особливостям розвитку ринку України та динаміці розвитку її економіки, що ускладнює інтеграцію в європейський освітній простір.

Навчальні плани підготовки економістів перевантажені навчальними дисциплінами, які недостатньо пов'язані з логікою підготовки фахівця за змістом освітньо-кваліфікаційних характеристик.

Розвиток стандартів економічної освіти передбачає: модернізацію галузевих стандартів вищої освіти різних освітньо-кваліфікаційних рівнів; запровадження в навчальний процес форм і методів, що забезпечують посилену орієнтацію його на практичну або наукову підготовку студентів залежно від освітнього-кваліфікаційного рівня.

5. Принцип розвитку науково-методичного забезпечення економічної освіти сприятиме підвищенню якості самостійної роботи студента із засвоєння знань, умінь і навичок, що надають конкретні дисципліни освітньо-професійних програм підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Для цього необхідно: створити інформаційний банк даних, що міститиме основні документи, які регламентують навчальну, наукову та методичну роботу; сформувати комплекс навчально-методичних матеріалів для викладання гуманітарних, природничо-наукових, загальноекономічних та професійних дисциплін; відпрацювати механізм контролю за якістю освіти; вдосконалити систему перепідготовки викладачів економічних дисциплін у всіх вищих навчальних закладах; упровадити активні методики навчання, системність їх застосування; вдосконалити систему конкурсного відбору базових підручників та навчально-методичних посібників з економічних дисциплін.

6. Принцип удосконалення якості навчального процесу шляхом упровадження сучасних методик навчання. Одним із ключових напрямків розвитку економічної освіти є підвищення якості навчання через упровадження в навчальний процес новітніх освітніх технологій та розвиток педагогічної майстерності. Для цього передбачається: впровадити в процес підготовки економістів такі активні методи навчання, як ділові, рольові ігри, семінари-дискусії, колоквиуми, ситуаційні вправи; розробити і впровадити сучасні

дистанційні технології навчання із застосуванням комп'ютерних мереж для всіх форм навчання; створити систему узагальнення та поширення досвіду використання сучасних методик навчання.

Також потрібно впроваджувати результати наукових досліджень у навчальний процес. Для цього потрібно забезпечити: орієнтацію економічної науки у ВНЗ на розвиток відповідних економічних спеціальностей; відродження практико-орієнтованих наукових шкіл і побудову принципово нових моделей прикладних досліджень, що сприяють розвитку економічної освіти.

Варто зауважити, що важливу роль у становленні фахівця будь-якої сфери відіграє його досвід, який лише можна отримати за практичного застосування теоретичних знань. Тобто висока якість підготовки сучасного фахівця-економіста забезпечується поєднанням фундаментальних та спеціальних знань із практичною підготовкою. Для наповнення цих процесів сучасними підходами і змістом потрібно: вжити заходів на державному рівні щодо створення підприємствами та організаціями різних форм власності необхідних умов для проходження практики студентами; розробити нові форми практичної підготовки через створення навчально-тренінгових фірм; розширити можливості набуття науково-педагогічними працівниками практичного досвіду з допомогою стажування на діючих підприємствах; організувати моніторинг ринку праці та ефективну систему сприяння працевлаштуванню випускників економічних закладів освіти та факультетів. Також в Україні існує проблема конкурентоспроможності випускників та розвитку системи їх працевлаштування.

7. Принцип інтенсивної розробки та впровадження у вищих навчальних закладах якісно нових форм працевлаштування випускників: підготовки до входження на ринок праці, ярмарки вакансій, формування інформації про місця працевлаштування та картотеки претендентів тощо; розробити програму заходів, спрямованих на інтеграцію інтересів роботодавців, вищих навчальних закладів і випускників цих закладів з питань працевлаштування; створити на базі наявних державних, приватних і громадських організацій систему консультування, інформаційного й освітнянського сприяння працевлаштуванню; використовувати досвід зарубіжних вищих навчальних закладів для підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних випускників.

Виходячи з вище сказаного, слід також підкреслити, що зміст і організаційно-освітні технології забезпечення процесу навчання економічних спеціальностей мають свої особливості у різних складових економічної освіти. А саме: загальноекономічна освіта охоплює комплекс соціально-економічних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку економічної культури і свідомості як особи, так і суспільства загалом, в той час як зміст професійно-економічної освіти обумовлюється вимогами до її кінцевого результату – формування гармонійної, різнобічно розвиненої особистості, для якої професійні знання, уміння, навички та їх постійне оновлення становлять основу самореалізації в економічній сфері суспільства.

Література:

1. Бобров В., Каніщенко Л. Вища економічна освіта на сучасному розвитку суспільства //Вища освіта України. – 2012. – №2. – С. 16-23
2. Закон України «Про вищу освіту» (№ 2984-14), «Про освіту» (№ 1060-12).
3. Маслов В. И. Теория и методика организации непрерывного повышения квалификации руководителей школ / В.И. Маслов. – К.: Рад. школа, 2010. – С. 259.
4. Поляков В. А. Непрерывное экономическое образование молодежи / В. А. Поляков // Педагогика. – 2004. – С. 192.
5. Шпак О. Т. Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти / О. Т. Шпак. – К.: Четверта хвиля, 2010. – С. 352.

*С. Б. Данилевич, к. ф.-м. н., доцент,
доцент кафедри інформаційних технологій та математики,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОНЛАЙНОВИХ КУРСІВ

Онлайн-курси активно використовуються для самоосвіти і підвищення кваліфікації. До них відносяться і телевізійні. Так, почав роботу перший в Україні освітній телеканал про ІТ (<http://www.braintv.net/>). Компанія Google запустила освітню програму Digital Workshop в Україні. Тут представлені міжнародні безкоштовні курси по цифровому маркетингу, перекладені і на українську мову. Провідні університети світу (Стенфорд, МІТ, Гарвард, Берклі та ін) залучають відомих професорів для підготовки таких курсів, доступних для широкої громадськості. Як правило, онлайн-навчання безкоштовно (чи майже безкоштовно). Сертифікати про закінчення курсів використовуються при складанні резюме, враховуються при вступі на роботу роботодавцями.

Одна з форм дистанційного навчання, яка отримала найбільше поширення – МООС (масовий відкритий онлайн-курс). Для нього характерна наявність практичних завдань з жорстко заданими термінами виконання, інтерактивного зв'язку з викладачами та іншими студентами. До них відносяться освітні онлайн-проекти Coursera, Udacity, Venture Lab, edX, Udemy [1].

Перші в Україні масові онлайн-курси – Prometheus (100 тис. слухачів), при створенні яких партнер, команда Raccoon Gang з Харкова, допоміг розгорнути відкриту платформу OpenEdX на серверах Microsoft Azure. Фонд BrainBasket у співпраці з ДЦ «Парковий» надали виділений сервер в Цоді. Витрати на хмару складають приблизно 1 тис. дол. на місяць [2].

Фінансується діяльність проекту в основному грантами. Так, першим був отриманий грант від посольства США. Грантодавцем був, також, фонд «Відродження».

Однією з головних проблем підготовки онлайн курсів є фінансування. Зазвичай воно забезпечується як самими університетами, так і за рахунок грантів, внесків найбільших світових фондів, що підтримують розвиток освіти (наприклад, фонд, заснований Біллом Гейтсем), а, так само, венчурним фінансуванням.

Крім того, джерелами фінансування можуть бути:

- плата за сертифікат;
- продаж інформації потенційним роботодавцям (з дозволу студента);
- оцінка компетентності;
- реклама від організацій (спонсорів курсів та інш.);
- плата за додаткове навчання і т. п.

Крім того, слід врахувати, що онлайн курси – це маркетинговий інструмент для продажу інших, більш поглиблених навчальних програм, популяризація навчального закладу, залучення абітурієнтів на платне навчання [3].

Проблемами впровадження онлайн-курсів є те, що:

- багато університетських курсів неможливо повністю перенести в онлайн;
- на онлайн-курси записуються люди, які вже мають вищу освіту;
- повністю закінчують курс і отримують сертифікати тільки 7-10% слухачів.

До проблем створення курсів можна віднести і значні часові витрати із-за об'єму роботи. Після написання конспекту курсу потрібно розбити матеріал на фрагменти, додати (якщо потрібно) мультимедійні матеріали, схеми, інфографіку, необхідно забезпечити та постійно підтримувати інтерес до навчання, оновлювати матеріал. В середньому на створення онлайн курсу потрібно від 3-х до 6-ти місяців у вільний від основної діяльності час.

Однією з найбільш актуальних залишається проблема контролю знань студентів. Хмарні технології, зокрема, Google форми в Google Drive, безкоштовний конструктор тестів Online Test Pad (<http://onlinetestpad.com/>), інші безкоштовні онлайн ресурси для складання анкет, опитувальників і т. п. (<http://www.createsurvey.ru/>, <http://www.pro-opros.ru/>) можуть служити засобом для здійснення контролю знань студентів. Але, на жаль, самі по собі тести не навчають формулювати свої думки, представляти отримані знання ні в усній, ні в письмовій формі, часто сприймаються, як гра.

Про сучасний стан освіти дозволяють судити опитування роботодавців, які часто відзначають зниження рівня освіти порівняно навіть з початком двохтисячних років. Одним з перспективних інноваційних засобів виправлення ситуації є впровадження онлайн освіти. Але поки що його не слід розглядати як альтернативу повноцінному вищій освіті – це лише один з педагогічних інструментів, допоміжний засіб і не може повноцінно замінити відвідування занять, спілкування з викладачем, однокурсниками. Тому найбільш перспективним представляється змішане навчання (blended learning).

Література:

1. Бизнес модели бесплатного обучения на Coursera, edX и Udacity / Хабрахабр [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://habrahabr.ru/sandbox/50831>.

2. Алексей Молчановский, Prometheus: «Онлайн-курсы берут в основном те, кто уже отучился в университете» КО IT для бизнеса [Электронный ресурс].

Режим доступа: http://ko.com.ua/aleksej_molchanovskij_prometheus_onlajn-kursy_berut_v_osnovnom_te_kto_uzhe_otuchilsya_v_universitete_114817.

3. Корреспондент: Учиться даром. Украинцы ринулись на бесплатные онлайн-курсы. Корреспондент № 8, 2015 г. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/events/3488965-korrespondent-uchytsia-darom-ukrayntsy-rynuly-na-besplatnye-onlain-kursy>.

4. Шишкіна М. П. Хмаро орієнтоване освітнє середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень [Електронний ресурс] / Шишкіна Марія Павлівна, Попель Майя Володимирівна // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – № 5 (37). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/903>.

*Н. В. Шульга, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри економіко-математичних методів та інформаційних
технологій,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В наш час одним із головних завдань вищих навчальних закладах є забезпечення високих стандартів якості в процесі підготовки майбутніх фахівців. Розглянемо можливості використання в процесі оцінювання якості освіти тих принципів і настанов, що покладені в основу міжнародних стандартів менеджменту якості ISO серії 9000, стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, міжнародних та державних рамок кваліфікацій, Національної стратегії розвитку освіти.

Стандарти ISO серії 9000 було розроблено, щоб допомогти організаціям запровадити та забезпечити функціонування ефективних систем управління якістю. Загалом було розроблено чотири типи стандартів, які разом утворюють узгоджену серію стандартів, необхідних для створення національно та міжнародно узгодженої системи управління якістю:

ISO 9000:2005 (ДСТУ ISO 9000:2007) описує основні положення систем управління якістю та визначає термінологію відносно цих систем;

ISO 9001:2008 (ДСТУ ISO 9001:2009) установлює вимоги до систем управління якістю, спрямованих на контроль відповідності регламентам та вимогам замовників продукції, що постачає організація; стандарт

ISO 9004:2009 (ДСТУ ISO 9004:2012) спрямований на визначення шляхів підвищення результативності та ефективності системи управління якістю;

ISO 19011:2011 (ДСТУ ISO 19011:2012) подає настанови щодо проведення аудиту систем управління якістю та екологічного управління.

В основу стандартів ISO серії 9000 було покладено вісім принципів: орієнтація на замовника; лідерство; залучення працівників; процесний підхід; системний підхід до управління; постійне поліпшування; прийняття рішень на підставі фактів; взаємовигідні відносини з постачальниками.

Беручи за основу процесний підхід, що визначає численні взаємопов'язані процеси на виробництві, та системний підхід до організації взаємодії елементів процесу управління якістю, модель системи управління якістю (СУЯ) може бути представлено так як на рис. 1.

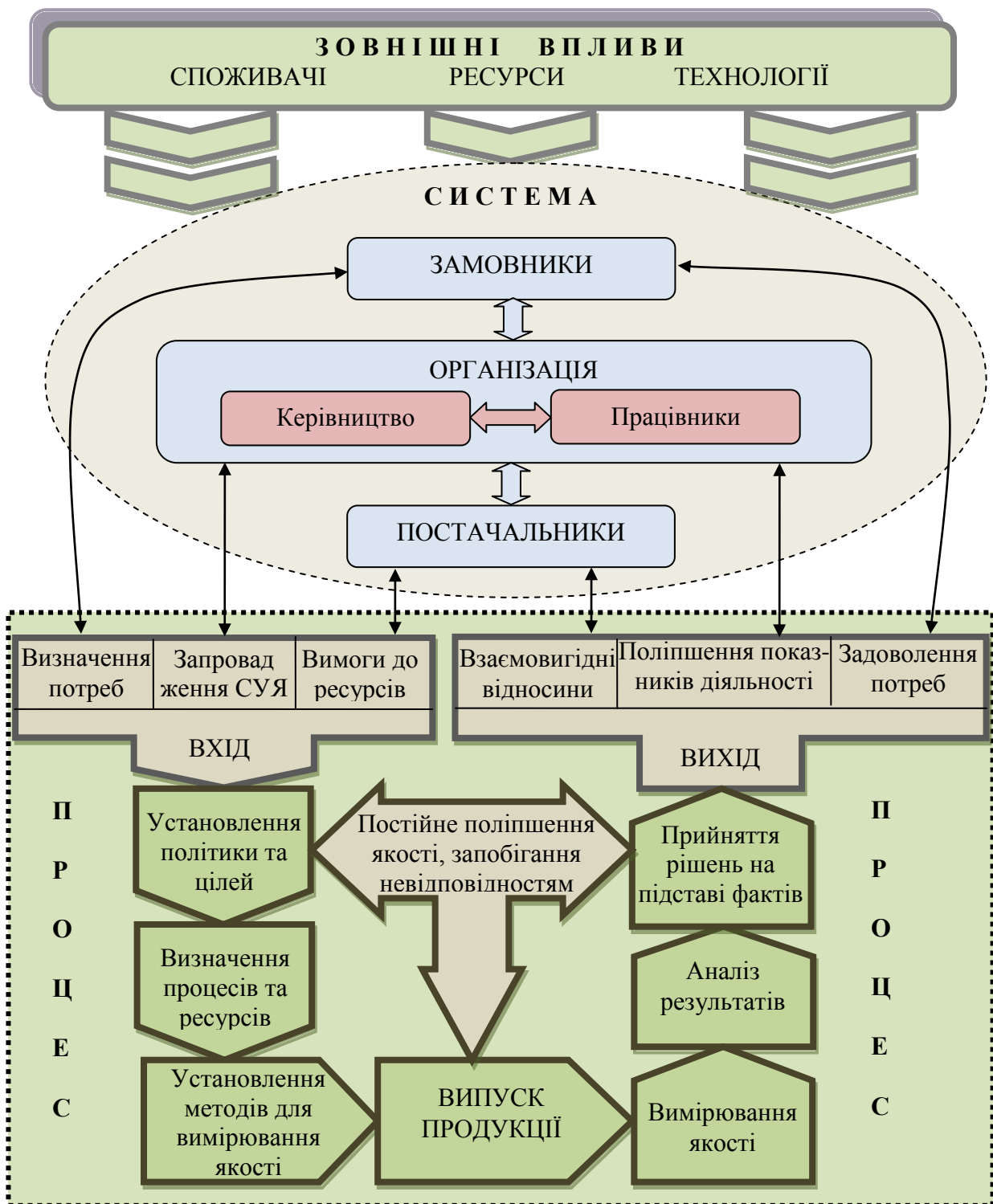

Рис. 1. Модель системи управління якістю (СУЯ)

Основним смисловими одиницями в системі управління якістю є:

якість (низька, добра або відмінна), що визначає ступінь, до якого сукупність власних характеристик продукту задовольняє вимоги (потреби чи очікування);

організація – визначає групу людей, які мають певний розподіл відповідальності, повноважень і взаємовідносин та необхідні засоби виробництва і контролю;

замовник – організація чи особа, яка отримує продукцію;

постачальник – організація чи особа, що постачає продукцію;

система, як сукупність взаємопов'язаних або взаємодіючих елементів, у тому числі система управління якістю – система, що призначена для спрямування та контролювання діяльності організації з питань якості;

процес, як сукупність взаємопов'язаних або взаємодіючих операцій, що перетворює входи на виходи;

продукція – результат процесу, виконаний за встановленою методикою (процедурою), що має чотири узагальнені категорії: послуги, інтелектуальна продукція, технічні засоби, перероблені матеріали;

документи, що регламентують процес управління якістю: технічні умови, настанови щодо якості, програма якості, протоколи перевірки якості;

перевірка якості відбувається за рахунок інспектування, випробування, верифікації, атестування, критичного аналізування на підставі певних програми, плану, критеріїв, даних [1, 2].

У настановах щодо застосування стандарту ISO 9001 у сфері освіти [3] зазначено, що цей стандарт спрямовано на допомогу навчальним закладам у запровадженні результативної системи управління якістю. Контроль за якістю є важливим для системи освіти, оскільки він забезпечує результативність процесу навчання на підставі постійного оцінювання навчальних програм та процесів, що підтримують навчання.

Розглянемо особливості побудови системи управління якістю у ВНЗ економічного спрямування.

Навчальні заклади є трирівневими (університет, факультет, кафедра, що забезпечує викладання дисципліни) *організаціями*, які надають освітні послуги. Для формування власної конкурентоздатності навчальні заклади повинні визначити політику й пов'язані з нею процедури, які б гарантували якість навчальних програм та дотримання освітніх стандартів у процесі підготовки фахівців для ринку праці. Розробка та втілення в життя стратегії постійного підвищення якості, зазначено в Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі освіти [4], повинні передбачати участь у цих процесах громадськості, студентів та інших зацікавлених сторін. Розподіл відповідальності, повноважень і взаємовідносин у вищих навчальних закладах також ґрунтується на трирівневій ієрархії:

– *керівництво навчального закладу* відповідає за формування політики, цілей та стратегії забезпечення якості навчального процесу; розробку процедур і критеріїв підбору кваліфікованого та компетентного викладацького складу; відбору студентів, що мають достатній для навчання у ВНЗ рівень освіти; гарантування наявності ресурсів, необхідних для здійснення навчального процесу, та навчальних програм, що відповідають цілям і змісту навчання. Для ефективного забезпечення якості керівництво навчального закладу повинно визначити необхідні засоби збору й аналізу інформації про власну діяльність. Моніторинг якості навчання повинен відображати не тільки досягнення студентів, показники їхньої успішності та результати працевлаштування, а й рівень задоволення студентів тими навчальними програмами, які вони

виконують, їхню оцінку ефективності роботи викладача, наявності необхідних навчальних ресурсів [4-6];

– *викладачі* є найважливішим навчальним ресурсом, що доступний більшості студентів. Викладач повинен на високому рівні знати та розуміти свій предмет; володіти необхідними методичними вміннями й досвідом, що забезпечить ефективну передачу знань з дисципліни та вмінь щодо застосування її предмета в різних ситуаціях; мати високі компетенції в розробці планів навчальних дисциплін та робочих навчальних програм, запровадженні в навчальний процес методичного та програмного забезпечення, реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні; мати здатність до самовдосконалення, аналізу новітніх досягнень в педагогіці та впровадженні передових технологій у навчальний процес. Головна роль викладача в системі управління якістю освітнього процесу полягає в оцінюванні (поточному, проміжному, підсумковому) успішності студентів з дисципліни, процедура якого повинна гарантувати неупередженість, об'єктивність, відповідність цілям та змісту дисципліни, однозначність, регулярність, повагу до студента, незалежно від рівня його знань [7-9];

– *студенти* є невід'ємною частиною організації, що надає освітні послуги. Задля забезпечення якості процесу навчання, студенти повинні відповідально та старанно навчатися, виконувати вимоги, записані в навчальних планах та програмах підготовки спеціалістів. У процесі навчання студенти мають бути забезпечені необхідними засобами й механізмами підтримки навчального процесу, розробленими з урахуванням їхніх потреб та особливостей дисципліни. З метою об'єктивного оцінювання знань необхідно чітко поінформувати студентів про стратегію і методи оцінювання, що використовуватимуться під час визначення рівня засвоєння знань з дисципліни.

Постачальники забезпечують навчальний процес

– *технологіями*: а) педагогічними – у вигляді нових підходів до процесу навчання взагалі (наприклад, зміна парадигми освіти) та окремих його проявів (дослідження ефективних механізмів організації навчального процесу, формування вимог до технічного забезпечення тощо), розробки найбільш доцільних методів і засобів, що застосовуються під час навчання в окремих дисциплінах; б) програмними – у вигляді нових розробок з програм навчальних дисциплін, що відповідають вимогам сучасного стану розвитку науки і техніки, а також нового комп'ютерного програмного забезпечення навчального процесу; в) оцінювальними – напрацювання об'єктивних, обґрунтованих засобів перевірки знань, що максимально виключають можливість упередженого ставлення в процесі оцінювання рівня знань;

– *ресурсами* – різноманітними друкованими (книги, газети, журнали) та недрукованими носіями інформації (доступ до мережі Інтернет, електронні підручники, засоби візуалізації процесу навчання), устаткуванням, необхідним для здійснення навчального процесу тощо;

– *персоналом* – організації, що здійснюють підготовку персоналу для освітньої організації (керівників, викладачів і студентів), повинні забезпечити

формування компетенцій на рівні, необхідному для якісного виконання покладених на працівників обов'язків.

Замовник у сфері освіти – організація чи особа, яка отримує продукцію – конкурентоздатного висококваліфікованого фахівця, здатного до ефективного виконання професійних обов'язків. Замовники формують вимоги щодо створення продукту, задають технічні умови, яким продукт освітньої організації повинен відповідати, оцінюють його якість та конкурентоздатність. Таким чином, замовники опосередковано впливають на постачальників освітніх систем, визначаючи напрямки розвитку їхніх послуг та технічні умови виготовлення товарів. Замовниками у сфері освіти можуть бути

– *споживачі* – зазвичай, *студенти*, вимоги яких до якості фахової підготовки відображені в тих компетентностях, які вони хочуть отримати в результаті навчання. Компетентність визначається як доведена здатність застосовувати знання та вміння, поєднання відповідних знань, досвіду, здібностей, що дають змогу обґрунтовано розмірковувати про певну сферу діяльності, ефективно діяти в ній. Освітньо-професійна компетентність фахівця економічного спрямування складається з 1) ключових компетентностей, що характеризують готовність випускника економічного вищого навчального закладу здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурно доцільні види діяльності, такі як інтелектуальний розвиток, самоосвіта та самовдосконалення впродовж усього життя; здоровий спосіб життя; співіснування та взаємодія, толерантність в умовах полікультурного суспільства; відповідальне ставлення до обов'язків громадянина та професіонала; взаємодія з різними соціальними інститутами та соціальними групами тощо; 2) загальногалузевих компетентностей, що формуються впродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі та характеризують готовність випускника вищого навчального закладу економічного спрямування до виконання професійних обов'язків (організаційні функції, пов'язані з професійною діяльністю; обліково-аналітичні, технологічні функції; планування; контроль); 3) предметних компетентностей, що формуються впродовж вивчення певного навчального предмета, для «Теорії ймовірності і математичної статистики», наприклад, можна виділити дедуктивне мислення (абстрагування, узагальнення, систематизація, аналіз, визначення понять, уміння робити висновки, уміння складати схеми та алгоритми); дисципліна та критичність мислення (точність, ясність у вираженні думок, уміння зосередитися, керувати увагою, спостереженням); творчий підхід до пошуку розв'язків задач, інтуїція; самостійне отримання знань; пошук та опрацювання інформації; побудова математичних моделей реальних процесів, їх дослідження; математична інтерпретація результатів досліджень, обчислення їх похибок; просторові уявлення;

– *користувачі* – особи, або організації, які мають користь з навчання, здобутого студентом, зазвичай *роботодавці*. Вимоги роботодавців до якості підготовки майбутніх фахівців відображені в національних рамках кваліфікацій (НРК), що є інструментом дотику сфер праці та освіти. НРК є системним та структурованим описом кваліфікацій, освітньо-кваліфікаційних рівнів,

кваліфікаційних стандартів різних рівнів і типів, установлених на підставі певного набору критеріїв. Головна ідея, навколо якої сформовані вимоги до кваліфікацій, полягає не в урахуванні формальної освіти (навчальний заклад якого рівня закінчив працівник, за якими програмами навчався та протягом якого часу), а в оцінюванні реального результату навчання (які саме операції здатен виконувати працівник і наскільки якісно). Кваліфікація завжди є результатом засвоєння певної освітньої програми та практичного досвіду, які можуть бути досягнуті різними шляхами (навчання в закладі освіти, на курсах підвищення кваліфікації) та за рахунок засвоєння додаткових освітніх програм і програм перепідготовки може бути підвищена. На основі аналізу наукових джерел [10-13], можна зазначити, що основні вимоги в НРК розкриваються за допомогою таких понять: а) знання (емпіричні та теоретичні) – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності, б) уміння (когнітивні та практичні) – здатність застосовувати знання для виконання завдань і розв'язування задач та проблем, в) комунікація – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

– *зацікавлені сторони* – особа або група осіб, зацікавлених в успіху організації, зазвичай суспільні організації, державні органи. Вимоги зацікавлених сторін до якості функціонування освітньої системи формуються на підставі законів, ухвалених у сфері освіти, стратегій розвитку (наприклад, [14-16]). Так, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні [14] зазначено, що національна система освіти має формуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, чим забезпечити стійкий рух і розвиток України, інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір. Ключовими параметрами освітніх систем повинні стати: орієнтація на філософію «людиноцентризму», модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтація змісту освіти на цілі сталого розвитку; забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя.

Економісти є важливою складовою соціальних відносин, оскільки їхні професійні обов'язки спрямовані на визначення можливостей розподілу суспільством різноманітних обмежених ресурсів (земельних, трудових, сировинних, технологічних тощо) на виробництво необхідних товарів та постачання послуг. Фахова діяльність економіста передбачає проведення спостережень і досліджень, збирання й аналіз даних, моніторинг тенденцій, що скеровують соціально-економічну діяльність суспільства, розробка прогнозів на підставі інформації, що містить значну частку невизначеності. Саме тому, ґрунтуючись на Законі України «Про вищу освіту» [17], можна наголосити, що професійна підготовка фахівця економічної сфери повинна бути

побудована на засадах академічної мобільності (що визначається як можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі),

спрямована на досягнення необхідної для здійснення професійних обов'язків компетентності (яка є динамічною комбінацією знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, та визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність, а також є результатом навчання на певному рівні вищої освіти),

підтверджена певним рівнем кваліфікації (тобто офіційно підтвердженим результатом оцінювання досягнутих компетентностей відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом).

Література:

1. ISO 9000:2015. Quality management systems – Fundamentals and vocabulary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_ics/catalogue_detail_ics.htm?csnumber=45481> – Загол. з екрану. – Мова англ.
2. ISO 9001:2015. Quality management systems – Requirements. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=62085> – Загол. з екрану. – Мова англ.
3. IWA 2:2007. Quality management systems – Guidelines for the application of ISO 9001:2000 in education. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=45805> – Загол. з екрану. – Мова англ.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі освіти. – Київ : Ленвіт, 2006. – 35 с.
5. Quality Assurance in Higher Education : Standarts, Mechanism and Mutual Recognition : Proceedings of the International Conference (Bangkok, Thailand, 8-10 November 2000). - Edited by Grant Harman Centre for Higher Education Management and Policy University of New England, Armidale, NSW, Australia. – 2000. – 255 p.
6. Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools. - OECD Publishing, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>> – Загол. з екрану. – Мова англ.
7. Quality Educators : an International Study of Teacher Competences and Standards. - Oxfam Novib, Education International, 2011. - 168 p.
8. Управление качеством в образовательном учреждении: сборник научных статей и тезисов // Уральский государственный педагогический университет. – Екатеринбург. - 2010. – Вып. 2. – 146 с.
9. Качество высшего образования / под ред. М. П. Карпенко. – Москва : Современная гуманитарная академия, 2012. - 291 с.
10. Qualifications Frameworks in the European Higher Education Area. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/qf/qf.asp>> – Загол. з екрану. – Мова англ.
11. The Bologna Framework and National Qualifications Frameworks. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/qf/documents/Bologna_Framework_and_Certification_revised_29_02_08.pdf> – Загол. з екрану. – Мова англ.
12. European Qualification Framework for LifeLong Learning. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/leaflet_en.pdf> – Загол. з екрану. – Мова англ.
13. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>> – Загол. з екрану. – Мова укр.

14. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>> – Загол. з екрану. – Мова укр.

15. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року N 347/2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>> – Загол. з екрану. – Мова англ.

16. Defining Quality in Education. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.unicef.org/education/files/QualityEducation.pdf>> – Загол. з екрану. – Мова англ.

17. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>> – Загол. з екрану. – Мова укр.

*В. М. Кузнiченко, к. ф.-м. н., доцент,
доцент кафедри економіко-математичних методів та інформаційних
технологій Харківського інституту фінансів КНТЕУ;
В. І. Лапшин, д. ф.-м. н, професор,
професор кафедри економіко-математичних методів та інформаційних
технологій Харківського інституту фінансів КНТЕУ*

О МЕТОДИКАХ ВИЗНАЧЕННЯ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПЛАНІ

У цій роботі ми розглянемо питання прийняття рішень за допомогою поширених практик процедур голосування та деякі питання які виникають при цьому [1, 2].

Будь-яке голосування містить наступні елементи:

- формується набір альтернатив, щодо яких має бути прийнято рішення;
- кожен з учасників голосування виробляє свою думку про ці альтернативи і відображає у виборчому бюлетені відповідно до інструкції;
- по цій інформації відповідно за деякою процедурою, що надійшла від виборців, визначається колективне рішення.

Різні процедури голосування розрізняються тим, який зміст вкладається в кожен з цих елементів. Будемо припускати, що з кінцевого числа альтернатив виборці мають обрати одну. Виключимо з розгляду випадків байдужності.

Правило голосування є систематичне рішення, що спирається на індивідуальні думки виборців. Вибір альтернативи відбувається на основі переваг виборців. Переваги виборців будемо представляти у вигляді таблиці такого вигляду:

Таблиця 1. Профіль результатів голосування

Вибірчі групи	I	II	...
Кількість виборців	N_1	N_2	...
Порядок переваги альтернатив виборцями	a	D	...
	b	C	...
	c	E	...

Порядок альтернатив в стовпці певної групи відповідає рейтингу у відповідній групі виборців. Наприклад, в першій виборчій групі (стовпець I,

таблиці 1), альтернатива a краще альтернативи b , а альтернатива b краще альтернативи c . Тоді порядок переваг першої виборчої групи запишеться наступним чином:

$$a > b > c \dots$$

У другій виборчої групи порядок переваг має вигляд:

$$d > c > e \dots$$

Розглянемо наступну задачу. 32 студенти взяли участь у відборі вибіркового курсів a, b, c, d на предмет включення їх до навчального плану факультету. Результати анкетування студентів представлені в таблиці 2.

Таблиця 2. Профіль результатів анкетування студентів

Уподобання студентів	Підгрупи студентів, численість				
	I	II	III	IV	V
	10	8	6	3	5
1	a	b	C	c	D
2	d	d	B	a	C
3	b	c	D	b	B
4	c	a	A	d	A

1. Правило відносної більшості.

Кожен студент віддає свій голос найбільш кращому предмету. Обирається предмет, який отримав найбільшу кількість голосів.

За цим правилом, предмет a , набирає 10 голосів; b - 8; c - 9; d - 5. Отже, предмет a визнається кращим.

Проаналізуємо отриманий результат: 19 студентів вважають, що $b > a$; 22 студенти вважають, що $c > a$; 19 студентів вважають, що $d > a$.

Таким чином, більшість студентів, вважає, що предмет a – найгірший.

Формально, правило відносної більшості враховує волю більшості, однак це правило призводить до вибору предмета, який при парному порівнянні програє будь-якому іншому предмету.

2. Правило відносної більшості з вибуванням.

У першому турі кожен студент віддає свій голос найбільш кращому предмету. Якщо цей предмет набрав абсолютну більшість, то він і є переможцем. В іншому випадку проводиться голосування за правилом більшості з двома предметами, що набрали найбільшу кількість голосів у першому турі.

У нашому прикладі за процедурою відносної більшості з вибуванням, в першому турі, предмет a , набирає 10 голосів, b - 8, c - 9, d - 5.

Максимальна кількість голосів у предмета a . Але це не абсолютна більшість ($10 < 16$). Отже, проводиться другий тур голосування між предметами a та c .

22 студенти проти 10 вважають, що $a < c$. Отже, найкращий предмет c .

Але в першому турі вибули предмети b і d , хоча при цьому 18 студентів з 32 двох вважають, що $b > c$ і 23 студенти проти 9, вважають, що $d > c$. Виходить і в цьому випадку предмет не кращий.

3. Голосування з наступним виключенням.

Спочатку встановлюється порядок голосування між предметами. Потім за правилом більшості предмети послідовно попарно порівнюються. Якщо m предметів, то маємо $(m-1)$ турів голосування.

У першому турі порівнюються два предмети з ланцюжка голосування. Переможець першої пари в другому турі порівнюється з третім предметом в ланцюжку голосування і так далі. Переможець $(m-1)$ туру і є переможець по даній процедурі. Ця процедура голосування має ще одну назву – «олімпійська система».

Визначимо переможця голосування по цій процедурі, встановивши наступний порядок в ланцюжку голосування: $((a \wedge b) \wedge c) \wedge d$.

У першому турі 19 студентів проти 13, вважають, що $b > a$. У другому турі предмет b порівнюється з предметом c . 18 студентів проти 14, вважають, що $b > c$. Отже, предмет b вийшов до третього туру. В останньому турі порівнюються предмети b і d . 17 студентів проти 15, вважають, що $b > d$. Отже, переможцем визнається предмет b .

Як показує цей приклад, при одній і тій же думці студентів про предмети за допомогою різних систем голосування можуть бути обрані різні предмети.

Література:

1. Эрроу К. Дж. Коллективный выбор и индивидуальные ценности. М.: Изд-во ГУ ВШЭ, – 2004.
2. Клима Р. Э., Ходж Дж. К. Математика выборов. – М.: МЦНМО, 2007. – 224 с.

*О. І. Ткаченко, методист навчального відділу
Харківського інституту фінансів КНТЕУ;
Г. А. Кльокта, методист навчального відділу
Харківського інституту фінансів КНТЕУ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ СКЛАДАННЯ РОЗКЛАДУ

Однією з найважливіших проблем якісної організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі є завдання формування якісного навчального розкладу. Це завдання є основною в діяльності навчального відділу Харківського інституту фінансів. Якісно складений розклад повинен забезпечити рівномірне завантаження студентських груп і професорсько-викладацького складу, який впливає на комфортність навчання студентів, творчу віддачу викладачів і ефективність використання ресурсів аудиторного фонду і комп'ютерних лабораторій [1].

Складання розкладу – копітка справа. Він має враховувати велику кількість обмежень різного виду, такі як, вимоги навчального плану, можливості навчально-матеріальної бази, дидактичну доцільність віднесення навчальних дисциплін у розкладі на конкретний день і робочий тиждень. Також потрібно оптимізувати навчальне, психологічне та фізичне навантаження студентів, особисті побажання викладачів і студентських груп до складання розкладу.

Зокрема необхідно враховувати, чинні санітарно-епідеміологічні правила і норми (СанПіН), розподіл студентських груп на потоки, наявність викладачів-сумісників і багато іншого.

Трудомісткість складання розкладу зумовлена участю багатьох представників різних ланок управління, планування і забезпечення освітнього процесу при підготовці, обробці і використанні великої кількості нормативної, навчальної, методичної документації тощо. Задача складання розкладу відноситься до задач цілочисельного програмування, складність вирішення яких росте експоненціально із зростанням числа і можливих значень змінних. Крім того, для неї характерна наявність великого об'єму різною по складу вихідної інформації і великого числа вимог, що складно реалізуються. Тому великі часові витрати, помилки та суб'єктивізм є найсуттєвішими недоліками, що змушують звертатися до наукоємних інформаційних технологій, які в змозі звести до мінімуму існуючі негаразди шляхом автоматизації складання розкладу занять.

Складання ефективного розкладу навчальних занять є одним з найважливіших завдань управління освітнім процесом. У зв'язку з цим проблема автоматизації складання розкладу занять в закладах освіти як і раніше залишається однією з актуальних проблем. Дійсно, від того наскільки вдало складено розклад залежить якість навчання, економічна ефективність навчання, комфортність навчання студентів та роботи професорсько-викладацького складу, проведення навчального процесу без збоїв, і уникнення необхідності коригування розкладу після початку навчального семестру [3].

Автоматизація процедури складання навчальних занять дозволяє врахувати всі вимоги, що пред'являються до розкладу, визначити критерії для оцінки ефективності та оптимізації розкладу, зменшити часові витрати на складання розкладу, що особливо важливо при необхідності швидко отримати розклад після зміни зовнішніх умов, дозволить врахувати побажання викладачів, щодо часу проведення занять і забезпечить можливість роботи за сумісництвом [2].

Оскільки у Харківському інституті фінансів існують свої особливі вимоги до розкладу та дослідивши проблемну область та існуючі програмні розробки, дійшли до висновку, що є необхідність у застосовуванні програмного забезпечення для створення розкладу, за допомогою якого можна не тільки прискорити процес складання розкладу, а й оптимізувати його за бажаними параметрами з урахуванням заданих пріоритетів.

Програмне забезпечення ПП «Політек-СОФТ» призначене для вищих навчальних закладів України від I до IV рівнів акредитації, охоплює майже всі аспекти їх діяльності. Пакет програм «Деканат» – це автоматизована система управління вищим навчальним закладом (АСУ ВНЗ), яка призначена для організації та підтримки освітнього процесу в вищих навчальних закладах України I-IV рівнів акредитації. Основною метою Пакету є скоротити час, що витрачають працівники вищих навчальних закладів на розв'язання повсякденних задач та спростити процедуру роботи з даними.

Пакет дозволяє створити та підтримувати базу даних, в якій реєструється та формується така інформація:

- структура навчального процесу вищого навчального закладу (факультети, кафедри, спеціальності, спеціалізації, навчальні плани, академічні та збірні групи, підгрупи, лекційні потоки);
- дані щодо навантаження кафедр (з генерацією звіту за Ф. У-4.01);
- результати обрахунку штатів кафедр;
- дані щодо всіх викладачів вищого навчального закладу та їх планового навантаження, розклад їх роботи;
- дані щодо всіх студентів вищого навчального закладу та подій, що відбуваються з ними під час навчання (оцінки, відвідування занять, рух студентів);
- аудиторний фонд вищого навчального закладу, його використання, розклад занять.

Пакет містить такі програми для використання в навчальному відділі вищого навчального закладу:

Навчальний план забезпечує створення, редагування та обрахунок навчальних планів, отримання відповідних звітних документів, а також полегшує формування множини вакансій педагогічного навантаження, (зокрема, визначає години з консультацій, індивідуальних занять, заліків, усних та письмових екзаменів, атестації, контрольних, розрахунково-графічних робіт та інших видів навантаження для різних форм навчання – денної та заочної);

Навчальний процес забезпечує відображення в базі даних структури освітнього процесу вищого навчального закладу, обрахунок навантаження для кожного підрозділу (кафедри) та для вищого навчального закладу загалом, реєстрацію даних щодо всіх викладачів. Полегшує розподіл навантаження між викладачами, здійснюючи автоматичний обрахунок загальної кількості годин навантаження за тиждень, півріччя та рік кожного з викладачів. Надає можливість здійснювати всебічний аналіз освітнього процесу в вищому навчальному закладі, генерувати та друкувати множину відповідних документів (педагогічного навантаження викладача, бюджет годин з кожної дисципліни, штати кафедр та ін.);

Розклад – програма для формування розкладу занять з можливістю деталізації для кожного тижня семестру на основі плану педагогічного навантаження та даних щодо аудиторного фонду. Програма забезпечує друк розкладу занять навчальних груп, розкладу зайнятості викладачів, заповнення аудиторій та ін. В програмі в тестовому режимі працює функція автоматичного складання розкладу [4].

На основі вищевикладеного можливо дійти висновку, що складати розклад вручну – це складне прискіпливе завдання, що передбачає безліч можливих варіацій, але при цьому і безліч умов і винятків, які потрібно врахувати. Побудова розкладу з використанням автоматизованого рішення на порядок прискорює весь цей рутинний процес і позбавляє задіяних у процесі співробітників від зайвого головного болю і багатьох непотрібних ітерацій. При цьому система контролює, щоб у розкладі не допускалися «накладки», щоб всі

умови і чинники були враховані, а також системою виключаються помилки в розкладі занять.

Оскільки в Україні найближчим іноді планується скорочення акредитованих навчальних закладів, кожен вищий навчальний заклад, який планує продовжувати працювати, навчати і випускати студентів, повинен володіти конкурентними перевагами і організувати свій освітній процес так, щоб це приваблювало і абітурієнтів, і студентів, і викладачів. Інноваційний продукт автоматизованого складання розкладу допоможе оптимально налаштувати і впорядкувати освітній процес закладу, забезпечуючи підтримку унікальних його складових.

Література:

1. Барышников А. В. Softkey.ru и информатизация учебного процесса // Softkey.ru [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.softkey.info/reviews/review.php? ID=378>;
2. Пайкерс В. Г. Методика составления расписания в образовательном учреждении. Изд. 3-е испр. и доп. – М.: АРКТИ. 2001;
3. Бойко О. М. Еволюційна теорія розв'язування задачі складання розкладів навчальних занять // Штучний інтелект. — 2006. — № 3;
4. Програма: «ПОЛІТЕК-СОФТ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politek-soft.kiev.ua> – Загл. з екрану.

*І. В. Степанова,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;
Д. С. Степанова, к. е. н., викладач вищої категорії,
Одеський фінансово-економічний коледж КНТЕУ*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ДИСЦИПЛІН В РЕЖИМІ КЕЙС-СТАДІ

Педагогічна інноватика – це ідеї, методи, технології, комплекс елементів, що несуть прогресивні засади, результат творчого пошуку оригінальних педагогічних проблем.

Сучасні студенти мають змогу працювати самостійно, творчо, користуючись будь-якими науковими джерелами: і вітчизняними, і зарубіжними, широкі можливості для цього відкриваються завдяки глобальній системі Інтернет. Усе це вимагає створення відповідних умов для самостійної роботи. Досить ефективно і дієво може допомогти у вирішенні багатьох питань даного напрямку метод кейс-стаді.

Кейс-стаді – це навчання студентів за допомогою кейсів. Кейс-опис ситуації, а саме: історії створення, організаційного становлення установи (організації, фірми), її розвитку і результатів діяльності.

Метод кейсів був розроблений ще у 20-х роках у Гарвардському університеті США.

«Істотний момент, що робить систему кейсів методом навчання великої сили, полягає у тому, що вона перетворює студента в активнішого учасника

подій» – підтверджував У. Донхем, декан Гарвардської школи бізнесу 1919-1942 років. [1]

Сьогодні існують дві класичні школи кейс-стаді – гарвардська і манчестерська (відповідно, американська і західноєвропейська), їх принципова відмінність полягає в тому, що американські кейси великі за обсягом (20-25 сторінок тексту та 8-10 сторінок ілюстрацій). У Західній Європі у навчальних процесах застосовуються кейси, які за обсягом в 1,5-2 рази коротші. Крім того, гарвардські кейси пропонують слухачам пошук єдиного правильного рішення. У манчестерських кейсах пошук рішень багатоваріантний. Тут не повинно бути єдиного правильного рішення. Слухачі обґрунтовують свою позицію і, спираючись на теорію і практику, захищають її. Основною метою кейс-стаді є набуття навичок роботи в конкретній ситуації, мобілізації всіх отриманих знань для вироблення практичної рекомендації щодо вирішення тієї чи іншої проблеми, яка міститься в ситуаційній задачі.

На шляху до цієї мети студенти оволодівають навичками логічного осмислення проблеми, розвивають управлінське мислення, тренують інтуїцію, удосконалюють вміння дискутувати і відстоювати свої погляди

Найбільш поширена структура кейсу складається з таких розділів:

1. Історія формування і функціонування організації.
2. Обґрунтування необхідності змін (у структурі, ресурсах, процесах управління).
3. Джерела змін.
4. Методи змін.
5. Результат змін.
6. Завдання за кейсом.

Кейс має свою назву, відображаючи фабулу, основну версію змін. Він повинен легко запам'ятовуватись, бути коротким, цікавим, захоплюючим, мати свій сюжет і діючих осіб, а також навчальні цілі і завдання.

Пишуться кейси, як правило, з використанням реального фактичного матеріалу, рідше вони є результатом вимислу. Основними джерелами при складанні кейсів є: історія установи, архівні матеріал и з газет, журналів, звіти підприємств, доповіді та виступи керівників.

Окремо від матеріалів, які роздаються слухачам, готуються рекомендації для викладача. У них подається думка автора кейсу про його корисність і ефективність для тієї чи іншої аудиторії слухачів; пропозиції щодо методів використання, зразок схеми відповідей на завдання; додаткова інформація, яку викладач на свій розсуд може дати студентам.

Велике значення має методика викладання в режимі кейс-стаді. Наприклад, у Манчестерській школі викладання в режимі кейс-стаді здійснюється таким чином – за день до заняття, кейс роздається студентам, які знайомляться з ним індивідуально. На другий день навчальну групу розбивають на підгрупи по 4-5 осіб у кожній. Протягом 1,5-2 годин у підгрупах, які знаходяться у різних аудиторіях обговорюється кейс і колективно вирішуються його завдання. Після цього група збирається знову у повному складі і починається дискусія. Від кожної групи виступають студенти й аргументують

позицію. Кожна група обговорює не тільки свою думку, але і своїх колег. Викладач координує хід обговорення, спрямовуючи його на вирішення поставленої навчальної мети. Він діє коректно, не нав'язуючи свої підходи.

Американська школа організації навчання за кейсами в цьому плані відрізняється від західноєвропейської. Викладач, наприклад у США або Канаді, діє напористо та активно, веде студента до пошуку єдиного правильного рішення.

Застосування цього методу у вузах України ускладнено тим, що мистецьки створені західні кейси не відповідають реаліям діяльності суб'єктів, що господарюють в Україні. Отже, необхідна розробка кейсів на основі даних про діяльність вітчизняних підприємств.

Процедура розробки кейсу – трудомісткий процес, що потребує ознайомлення зі справами підприємства, галузі, підприємств – конкурентів, контактів із персоналом підприємства і поглиблення в суть проблеми. Поряд із підготовкою власне тексту кейсу для студентів необхідно розробляти спеціальне керівництво для викладачів, що включає стислий конспект кейсу, його цілі, корисність, питання для обговорення, рекомендації, а також найдоцільніший план і розподіл роботи над даним кейсом.

Практичне використання кейсів при навчанні фінансистів припускає накопичення і засвоєння знань при переході від одного щабля пізнання до іншого, від пасивних форм навчання до активних, від простих ситуацій до складних, від індивідуального досвіду до інтегрованого. Робота над кейсом починається з розбивки студентської групи на підгрупи від 4 до 6 студентів на добровільній основі. У кожній підгрупі студенти визначають свої посади або ділянки роботи, сфери, в яких кожний із них приймає рішення. Обов'язково серед них повинен бути координатор – керівник роботи і секретар, що фіксує результати обговорення.

Дуже важливо розвинути у студентів навички уявлення отриманих результатів аналізу. Тому по закінченні роботи над кейсом кожна з підгруп із використанням ілюстративного матеріалу, розподілом відповідальності між декількома виступаючими (залежно від виконуваних ними функцій при підготовці рішення) і письмовим звітом захищає свою точку зору перед групою.

Роль викладача при використанні кейс-методу відрізняється від традиційної – його керівна роль зводиться до мінімуму. Він повинен утримуватися від спокуси пропонувати свої варіанти рішення й оцінювати правильність дій студентів у ході роботи над кейсом. Втручання викладача повинно бути обмежене, і його роль під час обговорення повинна бути прихованою і непомітною. Якщо між студентами виникають спірні питання, він не повинен висловлювати своєї точки зору. Все, що він повинен робити, це спрямовувати бесіду в потрібне русло за допомогою навідних запитань і припиняти бездоказовий підхід до розв'язання проблеми з боку студентів. Лише після загального обговорення кейсу в групі викладач повертається до своєї традиційної ролі і підбиває підсумки заняття. Для цього він:

- 1) нагадує теоретичний матеріал, який повинен бути закріпленим із допомогою аналізу розглянутого кейсу;

2) якщо кейс побудований на реальних подіях, то зазначає, що було зроблено в реальних умовах, і наголошує при цьому, що це не завжди оптимальне рішення;

3) у рішеннях, поданих студентами, знаходить сильні й слабкі сторони;

4) оцінює роботу студентів.

Робота над кейсом оцінюється вроздріб: за змістом звіту (з'ясування проблеми, виявлення «вузьких місць», використання методів аналізу, візуальне уявлення даних та їх взаємозв'язок, вироблення рішень) і за поданням результатів (володіння матеріалом, контакт з аудиторією, уміння відповідати на запитання і відстоювати свою точку зору). Результат роботи підгрупи дорівнює середньоарифметичному значенню індивідуальних оцінок студентів у ній. [2]

Важливість кейсів полягає в тому, що працюють усі студенти. У кінці обговорення викладач дає оцінку кожній групі і кожному слухачеві. Кейс є ефективною перевіркою знань студентів з теорії та синтезу теорії з практикою. Тому напередодні обговорення кейсу на лекціях необхідно давати блок проблем, які знайдуть відображення у ньому.

Література:

1. Edge A. The guide to case analysis and reporting (Fourth edition). – Honolulu: System Logistics, Inc. – 1991.
2. Certo S., Peter P. Strategic Management. – New York: Random House. Inc. – 1988.

*Л. В. Піддубна., к. філос. н., доцент,
заступник директора Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету;
Л. В. Ярошенко, к. філос. н., доцент,
директор Центру профорієнтаційної роботи
Київського національного торговельно-економічного університету*

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні пов'язані із застосуванням інформаційних технологій, підвищенням культурного і професійного рівня переважної частини населення на основі розвитку і поширення сучасних методик, засобів і технологій освіти, а також інтеграцією та інтернаціоналізацією процесу освіти.

Активно створюється інформаційно-освітнє середовище, розвиваються нові об'єктні технології формування баз навчальних матеріалів, поглиблюються технології розробки електронних підручників і мультиагентних технологій освітніх порталів. Формується феномен «e-learning», поєднуються різні форми навчання, реалізується концепція змішаного навчання (blended learning) як процесу, який передбачає створення комфортного освітнього інформаційного простір, системи комунікацій, що представляють всю необхідну навчальну інформацію. Спираючись на міжнародний досвід країн Європи, США, Канади, виділяються шість моделей змішаного навчання [1]:

– модель «face-to-faceDriver» згідно з якою, мережеве навчання є додатковим до очного і забезпечує доступ до електронних матеріалів у комп'ютерному класі, лабораторії, тощо;

– модель «Rotation», в якій за графіком та керівництвом викладача чергуються традиційне і он-лайн навчання;

– модель «Flex» відповідно до якої, значна частина навчання здійснюється в електронному освітньому середовищі за очною підтримкою викладача;

– модель «Onlinelab» передбачає проведення навчання в он-лайн лабораторії, що доступна студентам у спеціальному класі, а підтримку здобувачам забезпечують технічний персонал, який працює за місцем локації обладнання, і викладач, який працює в режимі он-лайн;

– модель «Self-blend», в якій студенти обирають он-лайн курси в якості доповнення до вивчення навчальних дисциплін в очному режимі;

– модель «Onlinedriver», що забезпечує навчання студентів в електронному середовищі в режимі он-лайн і очну атестацію.

Інформаційно-освітнє середовище сучасного ВНЗ поєднує традиційні та інноваційні (електронні) форми навчання з постійним нарощуванням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) і електронних ресурсів, а також безперервним вдосконаленням методів навчання, професійних компетенцій самих викладачів.

Технології змішаного навчання сприяють розвитку індивідуальних ресурсів здобувачів вищої освіти, формують в них навички самостійного мислення, ініціативність і відповідальність за виконану роботу, знижують психологічне навантаження на викладачів і студентів у процесі взаємного обміну знаннями, зберігаючи комунікацію. Активно використовується групова робота в Інтернеті з використанням сучасних засобів спілкування - відео, флеш і чат. Лекції та семінари проводяться у формі вебінарів зі зворотним зв'язком. Документи демонструються в найбільш поширених форматах, відбувається спілкування у чаті, проводяться опитування слухачів, демонструються відеоролики теоретичних матеріалів. Впроваджуються сервіси Google, на базі яких організовано співпрацю студентів, створені групи для роботи над спільними документами, спілкування, роботи над проектом.

У змішаній моделі навчання рівень інформатизації освітнього простору характеризується за рівнем системи управління навчанням LMS (LearningManagementSystem) і характеризується за допомогою таких показників, як доставка інформації (електронний підручник, презентації, тематики форумів, контрольних, індивідуальних та курсових робіт, календарний план вивчення дисципліни, критерії оцінювання виконаних завдань, список літератури, посилання, в тому числі і на відкриті освітні ресурси); комунікація (форум, електронна пошта, чат, вебінар); організація групової роботи студентів (форум, вікі-сторінки); організація індивідуальної роботи студентів (обмін файлами); контрольне тестування знань (тест-самоперевірка, тест-іспит).

Зазначені тенденції підкреслюють трансформацію освітнього середовища, його форм і методів, підкреслюючи необхідність запровадження моделі змішаного навчання.

Література:

1. Mijares Illiana 2014 року, Blended learning: Are we getting the best from both worlds? Literature Review for EDST 561, retrieved 03 August 2014.

Зовнішнє і внутрішнє забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах

*В. А. Афанасьєва, к. т. н., доцент,
завідувач кафедри товарознавства та експертизи якості товарів,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;
Д. А. Янушкевич, к. т. н., с. н. с.,
доцент кафедри товарознавства та експертизи якості товарів,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ТА ВИМОГ МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТУ ISO 9001:2015 В СИСТЕМІ ЗАБЕПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поліпшення якості освіти та рівний доступ до неї є одним із головних завдань сучасної державної політики в галузі освіти, національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, умовою реалізації права громадян на освіту. Загалом воно віддзеркалює світову тенденцію інноваційного розвитку освітніх систем, адже світове співтовариство визнало, що освіта, добробут і здоров'я людини – основні чинники якості її життя, а якість освіти – головна мета та пріоритет розвитку громадянського суспільства.

Європейський Союз сприймає якість освіти як об'єкт суспільного єднання й консолідації національних освітніх систем. Зокрема, в Угоді ЄС зазначено, що європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти, заохочуючи співпрацю між країнами – членами ЄС і, підтримуючи й доповнюючи їхні дії, поважаючи одночасно їхню відповідальність за зміст навчання й організацію освітніх систем, культурну й мовну різноманітність.

Якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [1].

Термін «якість вищої освіти» послужив появі нових категоріальних понять, таких як, «якість освітньої діяльності», «управління якістю», «забезпечення якості» та найсучасніші поняття «система управління якістю» та «система забезпечення якості». Якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі (ВНЗ), що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [1].

Термін «система управління якістю» (СУЯ) представляє собою сукупність управлінських органів та об'єктів управління, заходів, методів і засобів, спрямованих на встановлення, забезпечення та підтримку високого рівня якості надання освітніх послуг [1; 2]. Шляхів удосконалення якості можна визначити безліч. Для ефективного функціонування СУЯ потрібні прозорі та зрозумілі всім методології, процедури, механізми забезпечення якості в системі вищої освіти, які базуються на сукупності запланованих і систематично

виконуваних заходів, що надають необхідні умови для виконання кожного етапу «петлі якості», аби освітня послуга задовольняла потреби споживача (роботодавця та абітурієнта).

Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:

- системи забезпечення ВНЗ якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);
- системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності ВНЗ та якості вищої освіти;
- системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Система внутрішнього забезпечення якості передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників ВНЗ та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті ВНЗ, на інформаційних стендах;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників ВНЗ і здобувачів вищої освіти.

Структура внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності (ОД) у ВНЗ передбачає взаємопов'язаність та взаємообумовленість суб'єктів ОД на всіх ієрархічних рівнях реалізації якості освітньої діяльності (студент, викладач, кафедра, факультет та ВНЗ в цілому).

Запровадження та сертифікація СУЯ останнім часом стало поширеним рухом в Україні в галузі управління якістю не лише серед виробників матеріальної продукції (послуг), а також при наданні освітніх послуг [2]. Згідно завдань, яке поставило Міністерство освіти і науки України на 2017 р., одним із головних є напрацювання методичної бази і практичної допомоги ВНЗ у створенні системи внутрішнього забезпечення якості. Це передбачає створення системи внутрішнього забезпечення якості ВНЗ, її сертифікацію, акредитацію і самоакредитацію освітніх програм.

Факторами, що визначають необхідність запровадження СУЯ у ВНЗ та її сертифікацію, є:

- процес вступу України до загального Європейського простору вищої освіти;
- розроблення єдиних критеріїв і стандартів якості освіти ЄС;
- наявність державної системи зовнішнього контролю якості вищої освіти;
- посилення конкуренції між ВНЗ на ринку освітніх послуг і трудових ресурсів.

Як доводить практичний досвід розвинених країн, управління якістю вищої освіти необхідно здійснювати у відповідності з вимогами міжнародних стандартів серії ISO 9000. За даними «The ISO Survey of Certifications» [2], на кінець 2013 року в світі було зареєстровано понад 19713 організацій освітньої сфери, що мають сертифікат відповідності на СУЯ за ISO 9001. Серед 19713 ВНЗ 184 країн світу, 19 ВНЗ в Україні, мають такий сертифікат відповідності на запровадили СУЯ відповідно до вимог ISO 9001. Аналіз динаміки зростання сертифікованих СУЯ у світі та Україні свідчить про те, що рух із розроблення СУЯ є досить масовим серед організацій різних сфер діяльності, зокрема освітньої. Але поряд із цим спостерігається недостатня поінформованість серед персоналу ВНЗ щодо сучасних вимог у галузі управління якістю, що підкреслює необхідність посилення популяризації питань запровадження СУЯ та адаптації їх до організацій саме освітньої сфери.

Базовим документом для розроблення СУЯ будь-яких організацій незалежно від сфери діяльності є стандарт ISO 9001:2008 «Системи управління якістю. Вимоги», який базується на принципах TQM та містить універсальні вимоги до СУЯ. У вересні 2015 року міжнародна організація із стандартизації ISO опублікувала нову, п'яту версію цього стандарту ISO 9001:2015 [2]. На відміну від ISO 9001:2008 редакція 2015 р. доповнена методологією PDCA («Plan-Do-Check-Act» – планування-дія-перевірка-коригування), а також концепцією ідентифікації та управління ризиками для попередження виникнення небажаних наслідків, що підкреслює посилення на акцентах, відомих раніше як принципи менеджменту (TQM). В стандарті було переглянуто та оновлено принципи управління якістю, а саме: орієнтація на споживача, лідерство, залучення персоналу, процесний підхід, поліпшення, прийняття рішень на основі фактів, управління взаємовідносинами.

Адаптація СУЯ ВНЗ до вимог стандарту ISO 9001:2015 зумовлює до:

- посилення уваги до принципів управління якістю, а передусім – процесного підходу, лідерства та залучення персоналу і ставлення до СУЯ як основи сталого розвитку ВНЗ;
- перегляду структури чинних СУЯ у ВНЗ та обов'язкового розроблення задокументованих описів процесів із визначенням критеріїв їх результативності;
- запровадження якісно нової еволюції в управлінні персоналом через переосмислення підходу «компетентність організації» не як сукупності знань та умінь окремих кваліфікованих працівників, а як загальних «організаційних знань», що забезпечують надання організацією більш якісних освітніх послуг;

– визначення вимог контексту діяльності ВНЗ, що передбачає здійснення на постійній основі моніторингу та аналізування вимог зовнішнього середовища, а також визначення та розуміння потреб та вимог споживачів освітніх послуг та інших зацікавлених сторін, передусім – здобувачів вищої освіти та роботодавців як головних арбітрів якості діяльності ВНЗ;

– запровадження концепції ризик-орієнтованого мислення в СУЯ ВНЗ та відповідно технологій та методів оцінювання ризику, а також методологій та інструментів поліпшення діяльності ВНЗ.

Перелік використаних джерел:

1. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс] // Website Верховної Ради України — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Системи управління якістю. Вимоги: (ISO 9001: 2015, IDT): ДСТУ ISO 9001: 2015. – [На заміну ДСТУ ISO 9001:2008; чинний від 2016-07-01]. – К.: ДП «УкрДНДНЦ», 2016. – 31 с. – (Національний стандарт України)

3. The ISO Survey of Certifications – 2013 [Electronic recourse] /Switzerland: ISO. – Access mode:<http://www.iso.org/iso/home/standards/certification/iso-survey.htm?certificate=ISO%209001&countrycode=UA#countrypick>

*О. М. Панкратова, к. е. н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
О. В. Ярмак, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Економічна теорія – дисципліна економічної науки. Являє собою теоретичну і філософську підставу економічної науки. Складається з безлічі шкіл і напрямків. Економічна теорія не стоїть на місці і її розвитком в історичній перспективі займається історія економічних вчень.

Економічна теорія, як і всі науки, має свої об'єкт дослідження та предмет вивчення, які в процесі розвитку господарської діяльності людини та суспільства постійно набувають нових характерних рис і особливостей. Людина виступає активним учасником і суб'єктом економічного життя суспільства, виробником матеріальних благ, які необхідні для задоволення її потреб та інтересів. Згодом виникають нові потреби, забезпечити які можна лише шляхом організації ефективної діяльності в рамках сім'ї, колективу, фірми, підприємства, галузі, регіону, країни або всього світу. Тому економічна теорія має складний предмет, що постійно формується та розвивається.

Основне завдання економічної теорії – дати пояснення подій, що відбуваються в економічному житті за допомогою моделей дійсності, відобразити в собі реальну економіку.

Економічна теорія посідає особливе місце в системі економічних наук. Вона є теоретичною основою галузевих (економіка транспорту, промисловості, сільського господарства та ін.), функціональних (економіка фінансів,

статистика, економіка праці тощо) наук, а також наук, що перебувають на межі різних галузей знань (економічна географія, менеджмент, демографія, маркетинг та ін.).

Економічна теорія як наука виконує низку функцій – пізнавальну, практичну, методологічну, освітню, прогностичну, а як навчальна дисципліна – ще й виховну функцію.

1. Пізнавальна функція економічної теорії полягає в тому, що вона вивчає і пояснює істотні риси, закономірності та зв'язки господарського життя. Пізнавальна функція дозволяє аналізувати окремі процеси економіки, встановлює взаємозв'язки між цими явищами, визначає властивості суб'єктів економіки (фінансово-кредитні установи, підприємства, держава, населення). Економічна теорія відкриває нові економічні процеси і явища, розвиває свій категоріальний апарат, систематизує економічні знання та узагальнює конкретні факти розвитку економіки.

2. Практична функція полягає в тому, що вона дає рекомендації щодо вдосконалення поточної економічної ситуації, зниження рівня інфляції, збільшення валового національного продукту і т. д., розробляє конкретні принципи і способи раціонального господарства, опрацьовує науково обгрунтовані рекомендації для ефективної практичної діяльності всіх суб'єктів сфери економіки.

3. Методологічна функція економічної теорії полягає в тому, що вона є базою, фундаментальною основою системи конкретних економічних наук. Ця функція дозволяє визначати економічну теорію як основу для розвитку цілого ряду інших економічних дисциплін (маркетинг, статистика, менеджмент, ціноутворення).

4. Освітня – дозволяє формувати у громадян економічну культуру, логіку, основні поняття про ринок.

5. Прогностична – на основі аналізу економічних явищ і процесів розробляти напрями перспективного розвитку.

6. Реалізація виховної функції економічної теорії ґрунтується на необхідності формування у кожної людини економічного мислення та економічної поведінки. Вивчаючи економічну теорію, людина поліпшує свої досягнення у професійній діяльності, свідоміше реагує на всі вияви господарського життя, стає активним суб'єктом перетворень в економіці суспільства.

Економічна теорія, виконуючи свої функції, відповідає на запитання про те, що і чому відбувається в економіці, і справляє важливий вплив на економічну політику держави та розвиток права.

Загальна економічна теорія – це суспільна наука, яка вивчає поведінку людей і груп у виробництві, розподілі та споживанні матеріальних благ з метою задоволення потреб при обмежених ресурсах (розуміючи це не в фізичному сенсі, хоча він має місце, а як неможливість повного задоволення потреб всіх членів суспільства одночасно і повно), що породжує конкуренцію за їх використання.

Характеристика предмета загальної теоретичної економіки як вивчення поведінки людей та їх груп не означає відмову від дослідження виробничих відносин. Це ті ж виробничі відносини, де акцент робиться не на об'єкт відносин (засоби виробництва, предмет споживання), а на суб'єкт цих відносин – людини. Такий акцент надзвичайно важливий для соціально орієнтованого ринкового господарства, до формування якого спрямовані сучасні перетворення в Україні.

Теоретична економіка структурно включає в себе мікроекономіку (поведінка окремих економічних суб'єктів) і макроекономіку (поведінку або функціонування національної економічної системи в цілому), а також можна виділити мезоекономіку (поведінка певних підсистем національної економіки або галузей народного господарства) і супермакроекономіку (поведінка світової економіки в цілому).

При вивченні предмета теоретичної економіки з метою більш чіткого його осмислення доцільно виділяти: сферу дослідження – економічне життя або середовище, в якому здійснюється господарська діяльність; об'єкт дослідження – економічні явища; суб'єкт дослідження – людина, група людей, держава; предмет дослідження – життєдіяльність «економічної людини», групи людей та держави, їх економічну поведінку у зв'язку з тим економічним середовищем, в якому вони знаходяться. При цьому важливо підкреслити, що основне завдання теоретичної економіки – дати не просто опис економічних явищ, а показати їх взаємозв'язок і взаємозумовленість, тобто розкрити систему економічних явищ, процесів і законів.

Ще представник історичної школи Карл Менгер наголошував, що економічне знання дає не одна теоретична економіка, а ціла мережа самостійних конкретних економічних дисциплін з особливими завданнями, предметами і логічними прикладами. Конкретні економічні дисципліни виробляють систему правил, необхідних для практичної діяльності, а тому відносяться не до області загальної теорії, а мистецтва в господарській практиці. Найважливіше завдання теоретичної економіки – бути «несучою конструкцією» не тільки всієї системи економічних наук, а й навчальних дисциплін, що є основою всієї вищої економічної школи.

Місія теоретичних дисциплін, перш за все визначає вимоги до них: широта поглядів, системність мислення, вміння абстрагуватися, узагальнення, навички синтезу та аналізу і т.д.

На кожному етапі вивчення дисциплін економічного циклу ставляться свої завдання, виробляються певні навички і в результаті відбувається поступове входження в «філософію» економіки. У цьому відбувається реалізація відомого загального закону – переходу кількісних змін у якісні.

Література

1. Змеев С. И. Технология обучения взрослых. Андрогогика как наука об обучении взрослых. – М.; 2007. – С. 31-65.
2. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя. - М.; 2002. – С. 73-121.
3. Трайнев И. В. Конструктивная педагогика. – М.; – 2004. – С. 5-28.

*В. М. Писін, к. е. н., професор,
професор кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ;
Л. В. Єчина,
старший викладач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

СТАН СУЧАСНИХ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Слово «якість» широко використовується в діловому спілкуванні, в науковій діяльності, під час повсякденного спілкування. Поняття «якість» можна зустріти у багатьох дисциплінах та наукових напрямках, сенс цього слова зрозумілий кожному досліднику. Але тим не менш використання терміна «якість» в науково-методичній роботі вимагає його обговорення.

Посилення інтересу й уваги до проблем визначення якості в системі вищої освіти характерно не тільки для окремих європейських країн, але і для Європейського Союзу в цілому. У багатьох європейських країнах концепції якості освітнього процесу стали привертати до себе увагу вже з початку 80-х років. У Великобританії в 1984 р. Р. Йозеф висловив думку про те, що основними об'єктами при оцінці системи вищої освіти повинні бути «якість» і «капіталовкладення». У тому ж році у Франції був організований Національний Комітет по якості. У Нідерландах в 1985 р. був опублікований урядовий документ під назвою «Вища освіта: автономність і якість». У ряді інших країн почалися дискусії з питання необхідності запровадження системи якості в структуру вищої освіти. Актуальність даної проблеми пояснюється наступними факторами:

1. Одна з найголовніших причин лежить у загальній соціальній концепції збільшення державного бюджету в цілому, в зв'язку з чим порушуються питання про переваги, які повинні надаватися вищої освіти в порівнянні з іншими соціальними областями.

2. Друга причина полягає в підвищенні уваги до якості освітнього процесу, що пояснюється розширенням західноєвропейської освітньої системи. Швидке зростання числа студентів за останні десятиліття супроводжується збільшенням і появою нових освітніх галузей (особливо в соціальній сфері), факультетів і навіть інститутів, що спричинило за собою дискусії про збільшення національного бюджету в секторі вищої освіти.

3. Третьою причиною став фактор «відкритості» в багатьох областях сучасного суспільства. Це означає, що інформація про даній установі, про систему його роботи, програмах, рівні знань і кваліфікації, яку отримують випускники даного інституту або університету, стає все більш доступною поза цієї установи.

4. Четверта причина пояснюється посиленням міжнародної мобільності студентів, викладачів і дослідників в Європі, а також інтернаціоналізацією європейського ринку праці.

Питання якості освіти сьогодні розглядаються і у ВНЗ України. Частіш усього вона розглядається на декількох рівнях. Які ж ознаки якісної освіти можна виділити на кожному рівні? Це можна побачити з рис. 1.

Індивідуальний (студент)	ВНЗ	Суспільство
1. Знання, необхідні для успішної кар'єри. 2. Розуміння сутності процесів, що вивчаються. 3. Активізація соціальних навичок.	1. Розвиток індивідуальності студента. 2. Успішність більшої частини випускників. 3. Висока ефективність навчання.	1. Підготовка студента не тільки розумово, а й морально. 2. Соціальна активність випускників.

Рис 1. Рівні якості освіти

Добитися необхідних результатів можна за допомогою великої кількості заходів. До найбільш дієвих напрямів підвищення якості освіти можна віднести наступні:

- державна політика в галузі освіти, спрямована на підвищення її якості (створення прозорої стабільної системи прийому та розподілу абітурієнтів);
- ясно і однозначно встановлені критерії, нормативи, стандарти якості освітніх продуктів (стала нормативна база, яка повинна охоплювати усі напрями діяльності ВНЗ);
- високий професійний рівень викладачів (повинні проводитися заходи щодо підтримання високого професійного рівня викладачів шляхом підвищення кваліфікації, навчання, стажування та ін);
- високий рівень знань абітурієнтів (базова освіта є основою для отримання знань в ВНЗ);
- високий рівень матеріально-технічної, соціально-побутової та інформаційної інфраструктури освітніх установ (створення мережі гуртожитків, бібліотек та ін покращує якість освіти, дає доступ до неї більшій кількості населення);
- ефективні засоби впливу на суб'єктів освітнього процесу, в тому числі конкретні технології організації навчального та виховного процесів, методика оцінки якості навчання;
- використання сучасних засобів і технологій об'єктивного контролю якості освіти (тестування, балове оцінювання, анонімне оцінювання та ін.);
- інформатизація освіти (професійні бази даних, електронні підручники і бібліотеки, повсякденне використання телекомунікацій в аудиторної та самостійної навчальної роботи).

Дотримання наведених рекомендацій дозволить підвищити забезпечення якості сучасної освіти. Проте у навчальному процесі необхідно не забувати про особистість студента, надавати йому не тільки необхідні знання, а й розкривати його кращі моральні та духовні якості, виховувати як патріота України.

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Питання мотивації є досить актуальним для вищих навчальних закладів, оскільки у студентів без мотивації навчання не буде натхнення, прагнення поліпшувати свої навички і набувати необхідні знання. Над проблемою підготовки підростаючого покоління до професійного самовизначення працювало й працює багато дослідників (педагоги, психологи, фізіологи, медики, соціологи й економісти), але високий рівень безробіття серед молоді й плінність кадрів, велика кількість людей, не задоволених своєю спеціальністю, свідчать, що питання вибору професії не можна вважати вирішеним. Сьогодні виникає потреба в постійному підвищенні кваліфікації, перекваліфікації, тобто постає питання навчання впродовж усього життя, адже відмінні риси сьогодення – необхідність готовності учнів до непередбачуваності у світі праці та професій, уміння орієнтуватися та стабілізувати свою діяльність. Більшість молоді, яка нині розпочинає свою освіту, змінюватиме впродовж трудової діяльності і професію, і форми занять.

Слово мотивація походить від англійського «move» – рухати, рухатись. Мотивація рухає людиною, змушує її з великим бажанням і наполегливістю виконувати те чи інше завдання та йти до поставленої мети. Мотивований студент із легкістю досягає інтелектуальних, творчих успіхів.

Розглянемо помилки, що допускаються викладачами в процесі мотивування студентів:

1) «Голі знання». Це, мабуть, головний недолік багатьох викладачів. Вони намагаються дати максимально можливу кількість «голих» знань, без оглядки на їх адекватність поточної ситуації, до того ж без обґрунтування їх потребності. Але студент – це не школяр, якому можна сказати «так треба», студенту необхідно також пояснити яким чином ці знання йому знадобляться в майбутньому.

2) Відсутність зв'язка студент-викладач. Якщо між студентом і викладачем немає ніякого контакту, крім мінімальних начитаних годин, ні про яку мотивацію студентів годі й казати.

3) Відсутність поваги до студентів. Цим особливо грішать викладачі «старої гвардії», які вважають своїх студентів ледарями, хоча найчастіше, у студента просто не виходить розібратися в дисципліні [3].

Навчальний процес відносять до складних видів діяльності, мотивів для навчання багато і вони можуть не тільки проявлятися окремо в кожній людині, але і зливатися в єдине, формуючи складні мотиваційні системи.

Категорія мотивації є системою мотивів, яка визначає конкретні форми діяльності або поведінки людини. У ролі мотивів можуть виступати різні потреби – фізичні, психічні, соціальні, а також інтереси, захоплення,

схильності, емоції, установки, ідеали. Існує багато різних класифікацій мотивів та їх складників, проте визначимо головні – зовнішні та внутрішні.

Зовнішні, до яких відносять навчання як вимушену поведінку, навчання заради лідерства та престижу, прагнення опинитися в центрі уваги. Зовнішня мотивація може бути дискантною, розрахованою лише на досягнення кінцевого результату. Студенти, у яких переважає лише зовнішня мотивація, прагнуть мінімально затратити енергію під час виконання поставлених завдань. Зовнішня мотивація не пов'язана зі змістом дисципліни, а зумовлена такими зовнішніми обставинами: мотив досягнення; мотив самоствердження; мотив ідентифікації; мотив афіліації; мотив саморозвитку; просоціальний мотив. Зовнішня мотивація через змушення людини вчитися дуже малоефективна й не сприяє досягненню високих результатів у навчанні [4].

Внутрішні, у межах яких особистість здійснює навчальну діяльність заради самої ж діяльності. У такому випадку людина отримує задоволення від процесу пізнання нового, для неї велике значення має власний розвиток у процесі навчання. Внутрішня мотивація завжди є близькою й актуальною, тому процес вивчення має бути побудований так, щоб студенти на кожному занятті відчували радість від задоволення потреб. Якщо внутрішня мотивація переважає, то пізнавальний інтерес є достатньо стійким, студент навчається охоче. Студенти з внутрішньою мотивацією обирають завдання, які мають евристичний характер, є своєрідними викликами для інтелектуальних здібностей, що забезпечує найбільш стійкий інтерес до навчання [4].

Діяльність ніколи не мотивується тільки одним мотивом. Можливо навіть зробити так звану ієрархію мотивів. З багатьох мотивів, що спонукають навчальну діяльність, завжди можна виділити мотив, що займає домінуюче положення. Такий мотив, як правило, стає смислоутворюючим, тобто визначає загальну спрямованість навчальної діяльності, її місце в системі відношень і цінностей людини. Інші мотиви займають підпорядковане положення, виконуючи функцію додаткових стимуляторів навчання. У період навчання нерідко відбувається зміна домінуючого мотиву: раніше підпорядкований мотив може стати домінуючим і смислоутворюючим. Питання про те, який мотив є домінуючим, має важливе значення для характеристики навчального мотиву як дидактичної умови формування навчальної діяльності. Якщо домінує зовнішня мотивація, переважають зовнішні, утилітарні мотиви, змістовно не зв'язані з цілями навчальної діяльності, навчання набуває формального характеру: вона, як правило, орієнтована не на засвоєння нових знань і способів дій, а на успішне завершення сесії будь-якими засобами. Студенти намагаються в короткий сесійний період завчити величезний об'єм навчального матеріалу і швидше «здати» його, «повернути» викладачу. Навчальна діяльність при цьому не формується [2].

Для підвищення мотивації студентів необхідно:

1. Зацікавити їх. Немає ніякого більш дієвого способу підвищити мотивацію студентів, чим зацікавити їх своєю дисципліною. Зрозуміло, що в такому випадку всі із задоволенням будуть ходити на лекції, займатися

саморозвитком, готуватися до практичних занять і з успіхом складуть іспит, вимоги до якого, до речі, може бути одними з найжорсткіших.

2. Використовувати метод «батога і пряника». Спосіб, коли студентів за успіхи в навчанні заохочують «автоматом», а за відсутність на заняттях карають зайвими питаннями на іспиті використовують у своїй практиці більшість викладачів, але зазвичай досить незграбно (набрав 85 балів протягом семестру – отримав автомат). Але ж метод «батога і пряника» можна використовувати набагато продуктивніше, якщо на самому початку семестру розписати конкретні і широкі можливості перед тими, хто навчається. Тобто що б студент відразу розумів, що відсутність його на лекції – це мінус 1 бал, а підготовка доповіді – плюс 2. У результаті студент буде мотивований конкретними бонусами і перевагами на іспиті і з більшою відповідальністю поставиться до навчального процесу.

3. Стимулювання на результат, а не на оцінку. Частково перегукується з першим пунктом, але відмінності все ж є. Суть в тому, що студента необхідно не тільки зацікавити предметом, а й відкрити для нього можливості практичного використання знань [1].

Отже, мотиви стають умовою формування навчальної діяльності студентів, коли вони відповідають таким вимогам: у структурі мотивів переважає, домінує внутрішня мотивація, змістовно пов'язана з навчальною діяльністю; навчальні мотиви глибоко усвідомлені і стійкі (сила мотиву); навчальні мотиви реально діють, актуалізуються в поведінці, у навчальних діях.

Відношення до професії, враховуючи мотиви її вибору, прагнення до фахового зростання, є надзвичайно важливими факторами, які обумовлюють успішність професійного навчання. Вчасне виявлення професійних інтересів і схильностей є важливим прогностичним фактором задоволеності професією в майбутньому.

Список використаних джерел:

- 1) Бакшаева Н. А., Вербицкий А. А. Психология мотивации студентов: Учебное пособие. – М.: Логос, 2006. – 184 с.
- 2) Занюк С. С. Психология мотивации : навч. посіб. / С. С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
- 3) Маркова А. К. і ін. Формування мотивації навчання: Кн. для вчителя / А. К. Маркова, Т. А. Матіс, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с. – (Психологічна наука в школі).
- 4) Тригуб І. П. Мотивація студентів як один із основних факторів професійної підготовки / І. П. Тригуб [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/motyvatsiya-studentiv-yak-odyn-iz-osnovnyh-faktoriv-uspishnoji-profesijnoji-pidhotovky>.

*М. В. Шемет,
викладач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підвищення якості освіти є ключовим фактором розвитком системи вищої освіти. Сьогодні ВНЗ України знаходяться у стані жорсткої конкуренції за абітурієнта. Це обумовлено скороченням кількості абітурієнтів, погіршенням

якості їх освіти. Також відбувається експансія ВНЗ інших країн, особливо Польщі, Чехії та ін, на ринок освітянських послуг України. Тому дотримання високого рівня конкурентоспроможності є дуже важливим для сучасного рівня освіти. І високий рівень якості освіти може допомогти виграти цю конкурентну боротьбу.

Під якістю освіти розуміється сукупність істотних властивостей і характеристик результатів освіти, здатних задовольнити потреби студентів, суспільства і замовників освіти.

Якість освіти складається з:

- 1) з високого рівня професіоналізму професорсько-викладацького складу;
- 2) з створення комфортності в навчальному процесі;
- 3) з сталості знань випускників;
- 4) дотримання санітарно-гігієнічних норм;
- 5) належного рівня матеріально-технічного забезпечення ВНЗ.

Для підвищення якості освіти слід звернути увагу на підвищення усіх складових якості освіти. Посилення якості можливо на різних рівнях: державному, ВНЗ, індивідуальному. Для підвищення ефективності освіти слід звернути увагу на наступні напрями:

- 1) введення в дію державних освітніх стандартів і варіативного базисного навчального плану, що дозволяє враховувати особливості регіонів і варіативність навчального процесу;
- 2) оптимізація навчальної, психологічного та фізичного навантаження студентів, проведення в освітніх установах роботи, спрямованої на збереження і зміцнення здоров'я, моральності та творчої активності, використання ефективних методів навчання;
- 3) забезпечення диференціації та індивідуалізації навчання;
- 4) посилення ролі дисциплін, що забезпечують соціалізацію учнів;
- 5) підвищення рівня знань мов ЄС, що сприяє більш ефективній професійній кар'єрі;
- 6) розвиток дистанційної освіти;
- 7) державна підтримка обдарованої молоді;
- 8) створення ефективної державно-громадської системи експертизи та контролю якості літератури, що використовується у навчальному процесі;
- 9) створення державної системи оцінки якості освіти та ін.

Для підвищення якості освіти у вищих навчальних закладах слід створити управління якості освіти, в завдання якого входить: організація, координація і управління роботами по створенню системи менеджменту якості освітніх послуг; впровадження та дотримання вимог стандартів; аналіз і оцінка результативності та ефективності функціонування система менеджменту якості у всіх процесах життєвого циклу освітніх послуг; постійне вдосконалення система менеджменту якості.

Серед різноманіття шляхів і засобів навчання можна виділити: захоплене викладання; новизну навчального матеріалу; історизм; вміння практичного застосування знань у зв'язку з життєвими планами студентів; використання

нових і нетрадиційних форм навчання; чергування форм і методів навчання; проблемне навчання; навчання з комп'ютерною підтримкою; застосування мультимедіа – систем; тестування знань, умінь; демонстрація досягнень; створення ситуацій успіху; педагогічний такт і майстерність педагога; ставлення педагога до свого предмету.

Для підвищення якості освіти у ВНЗ дуже важлива турбота про студентів, розуміння значення вмілої організації їх навчальної праці, співпраця студентів. Співпраця зі студентами можливо тільки при великій повазі один до одного, коли йде вільний обмін думками з питань, що цікавлять. Це можливо тільки при демократичному стилі спілкування.

На підвищення якості освіти безпосередньо впливають і такі фактори, як збалансованість графіка навчального процесу та чітке унормування навантаження викладачів і студентів. Якщо графік навчального процесу не відрегульований, якщо розклад складено невдало, якщо не дотримуються норми часу для розрахунку обсягу навчальної роботи і основних видів навчально-методичної та інших робіт, виконуваних професорсько-викладацьким складом в освітніх установах вищої і додаткової професійної освіти, якщо не витримуються норми навантаження студентів, то постійно будуть виникати зриви в навчальному процесі, проявлятися невдоволення в викладацьких і студентських колективах, що негативно позначиться на якості освіти.

Подальший розвиток освіти повинен йти шляхом відповідності вимогам науки і техніки, фундаментальних досліджень, високих технологій і наукомісткого виробництва, з тим, щоб освітня продукція була конкурентно здатною на світовому ринку.

Перспективна мета вищої освіти – фундаментальність, що дає поєднання наукового знання і процесу освіти.

Для підвищення якості освіти в системі вищої освіти необхідний розвиток матеріально-технічної бази науково-дослідної роботи і навчального процесу, впровадження нових інформаційних технологій в навчальний процес і наукові дослідження доцільно проводити паралельно.

*Г. О. Сукрушева, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів КНТЕУ*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Освіта є найважливішою підсистемою соціальної сфери нашої держави, яке забезпечує отримання систематизованих знань, умінь і навичок з подальшою метою застосування їх у професійній діяльності.

Якісна освіта підростаючого покоління – запорука успішного розвитку кожної країни. Переваги якісної освіти добре відомі – національне процвітання, розвиток особистості, підтримання здоров'я і соціальна стабільність. Низька

якість освіти наражає на небезпеку майбутнє наступних поколінь в усьому світі.

Якість освіти на сучасному етапі виступає головною конкурентною перевагою навчальних закладів поряд з ціною. Якість освіти являє собою сукупність споживчих властивостей освітньої послуги, що забезпечують можливість задоволення потреб студента у всебічному розвитку особистості.

Існує два терміни: «якість навчання» і «якість освіти», згідно з термінологією, вони різняться між собою, оскільки вони мають наступні особливості. Термін «якість навчання» включає в себе результат навчального процесу: організація навчально-методичного процесу, стан матеріально-технічної бази, рівень кваліфікації науково-викладацького складу і інтелектуальний потенціал студентів вищого навчального закладу. Говорячи про «якість освіти», слід зазначити, що даний термін складається з перерахованих вище показників «якості навчання», а також включає в себе затребуваність випускника вищого навчального закладу у професійній діяльності та його оцінку з точки зору роботодавця [1].

Основою соціальної мобільності і подальшого зниження соціально-економічної диференціації в суспільстві є надання якісної освіти для всього населення нашої країни.

Так, наприклад, абітурієнт спочатку дуже ретельно підходить до питання вибору вищого навчального закладу, так як, отримавши якісну освіту і ставши освіченим фахівцем в певній галузі діяльності, він зможе реалізуватися в професійній діяльності, адже саме високу якість професійної освіти проявляється в рівні затребуваності випускником установ професійної освіти на ринку праці.

З цього погляду, на підвищення якості освіти впливають наступні чинники:

- 1) якість науково-педагогічних працівників;
- 2) розвиток матеріально-технічної бази;
- 3) моніторинг якості освіти.

У підвищення якості освіти основну роль грає науково-педагогічний склад. Тільки викладач постійно вдосконалюється у своїй діяльності, з високим рівнем кваліфікації, професійним та інтелектуальним рівнями зможе надати якісні послуги з навчання.

Інтелектуально-активний потенціал викладачів неминуче корелюється з їх науковою діяльністю, оскільки поза нею викладач приречений на читання «чужих» підручників і їх виклад студентам. Педагогічна діяльність вимагає постійного розвитку та кардинального підвищення фактичного комплексного статусу педагога, тим самим перетворення утворюються і утворюють в стан, тобто підвищення цінності освіти. Тільки створивши всі необхідні умови педагогам, можна говорити про підвищення цінності освіти в цілому [2].

Основним завданням вислих навчальних закладів є забезпечення високої якості освіти. Дану задачу можна реалізувати тільки в разі, якщо для цього будуть створені сприятливі умови, такі, як розвиток сучасних матеріально-технічних, інформаційних і кадрових ресурсів. Для досягнення поставленої

мети необхідні обладнані кабінети, електронні та друковані навчальні посібники, демонстраційне обладнання, інтерактивні і мультимедійні комплекси, покликані забезпечити високу якість освіти. Таким чином, умовою підготовки якісних фахівців є наявність матеріальної бази.

Побудова розгалуженої національної системи моніторингу якості освіти в Україні дасть можливість створити систему інформаційного забезпечення, налагодити циркуляцію інформаційних потоків, зробить систему освіти більш відкритою і прозорою та прогнозованою. У даному контексті це, по-перше, потребує постійної оцінки результатів і процесів навчання, якості та ефективності функціонування всієї системи освіти та її окремих компонентів. Друга умова полягає у необхідності здійснювати комплексну оцінку стану цієї системи на основі системного аналізу всіх факторів. Лише такий підхід до аналізу явищ і процесів надасть можливість створити сучасну інформаційну базу, що є необхідною для прийняття певних управлінських рішень та прогнозування подальшого розвитку освітніх систем. Проте, реалізація цього надзвичайно важливого й актуального для України завдання потребує проведення значних наукових розробок та створення технічної основи – єдиної комп'ютерної мережі, сумісних електронних баз даних тощо.

Чималу роль у реалізації зазначених напрямів дій має відіграти педагогічна наука, до компетенції якої належить розроблення теоретико-методологічної бази моніторингу як технології вимірювання й оцінювання якості освіти, формування організаційно-методичних. Педагогічних засад проведення моніторингових досліджень, створення надійного інструментарію для вимірювання в освітній галузі, що забезпечать можливість аналітико-прогностичного моделювання [3].

Таким чином, система вищої освіти України, на сьогоднішній день, стає більш відкритою, гнучкою, здатною до саморозвитку співвідносно до світових моделей, враховує потреби сучасності, зберігаючи національні особливості і позитивні придбання вітчизняних просвітницьких та наукових шкіл. Саме тому, базовою стратегією розвитку системи вищої освіти є систематичне підвищення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Перелік використаних джерел:

1. Бобало Ю. Я. Запровадження та використання болонських інструментів прозорості в європейському просторі вищої освіти / Юрій Бобало, Володимир Павлиш, Анатолій Загородній, Іван Бабин // Вища школа: науково-практичне видання. – №1 (115). – Київ. – 2014. – С. 19-31.

2. Єрмошкіна О. В. Забезпечення підвищення рейтингу вищих навчальних закладів в процесі інтеграції у міжнародне наукове та освітнє співтовариство / Єрмошкіна О. В. // Науково-практична конференція «Удосконалення системи моніторингузабезпечення якості вищої освіти України»: збірник тез доповідей. – Дніпропетровськ: ДВНЗ «НГУ», 2013. – С.186-191.

3. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти як інформаційна основа управління якістю освіти в Україні// Педагогічна і психологічна науки в Україні. Зб. наук. праць до15-річчя АПН України у 5 т. / Т.2. Дидактика, методика, інформаційні технології. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 134-144.

*І. О. Степанець, к. пед. н., доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи,
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

МЕРЕЖЕВА ВЗАЄМОДІЯ ВНЗ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Пошук механізмів підвищення ефективності професійної підготовки в закладах вищої освіти є однією з головних інтенцій освітян. Досягнення цієї мети у навчанні і вихованні студентів потребує, перш за все, єдності розуміння сутності поняття «ефективна діяльність ВНЗ». Можемо виділити цілу низку причин, що стимулюють діяльність ВНЗ у сфері забезпечення якості освіти. Головна ж із них – це перегляд власне поняття «якість» стосовно діяльності навчального закладу та системи вищої освіти взагалі. Якість вищої освіти, як правило, пов'язують як зі змістом, так і з формою освітнього процесу. Це означає, що слід удосконалювати і структуру, і форму освітнього процесу, оскільки його якість має бути пов'язана не з формальними («косметичними») змінами відповідно до нових умов, а з його перебудовою.

Якість освіти – це критерій розвитку суспільства, що виявляється у часі і просторі залежно від чинників, які сприяють розкриттю її природи. Ми ж маємо говорити, перш за все, про ефективність діяльності ВНЗ щодо забезпечення якості освіти.

На наше переконання, слід розглядати внутрішню і зовнішню складові ефективності функціонування будь-якого закладу освіти, у тому числі і вищого. Внутрішня складова якості визначається мірою досягнення конкретних цілей освіти, а також способами та механізмами вирішення завдань розвитку навчального закладу, а зовнішня – це ступінь задоволення освітнім продуктом з боку суспільства.

Вимірювання якості освіти у ВНЗ часто зводиться до певних цифр і формул, але не слід забувати і про деякі непараметричні показники, до яких ми відносимо характеристики соціально-психологічного та морального клімату в навчальному закладі. Показники сформованості такого клімату також є, на наше переконання, референтними критеріями оцінки якості роботи конкретного закладу освіти. Тому ми вважаємо, що сформованість колективної культури, зокрема у педагогічному ВНЗ, також є критерієм внутрішньої ефективності. Під колективною культурою слід розуміти складний системний соціокультурний феномен, який утворюють матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності членів колективу, а саме: внутрішні норми і правила, стиль спілкування, традиції, співпраця між суб'єктами освітнього процесу тощо.

Формування колективної культури відбувається у процесі реалізації технологій самовдосконалення та самовираження студентів і викладачів, що сприяють згуртуванню всіх суб'єктів освітньої діяльності у ВНЗ для їх особистісної й професійної самореалізації. Тобто, ефективна організація діяльності вищого навчального закладу передбачає перетворення актуальних освітніх практик на створення умов для «ділової комунікації» суб'єктів освіти,

формування ефективної інфраструктури її педагогічної підтримки, поєднуючи в собі особистісно та суспільно орієнтовані підходи до освіти. У свою чергу, єдність таких підходів забезпечує тісний взаємозв'язок навчання і виховання, освіти і життя студентів.

Виходячи з того, що поділ на внутрішню і зовнішню складові ефективності функціонування будь-якого закладу освіти є достатньо умовним, оскільки ці заклади, співпрацюючи у різних формах, послідовно створюють єдиний освітній простір, то виникає об'єктивна потреба пошуку нових форм і механізмів взаємодії як всередині окремих навчальних закладів, так і між ними. Саме на вирішення цього завдання спрямована мережева взаємодія, що стає механізмом підвищення ефективності спільної діяльності всіх суб'єктів освіти щодо її якості на підґрунті поєднання ресурсного, кадрового і методичного забезпечення, появи більш широких можливостей для відкритого доступу до ідей, інформації, знань один одного як на рівні студентів, викладачів, так і навчальних закладів.

Безумовно, в умовах певної конкуренції навчальних закладів реалізація цієї ідеї є досить складною, а можливо, й нереальною. Однак, спираючись на висновки Н. Громико [1], також вважаємо, що побудова дидактики розвитку й оновлення знань без інфраструктурних рішень, що вимагають пошуку нових освітніх форм, є значною мірою формальною. На наше переконання, мережева взаємодія має стати таким механізмом, який буде сприяти неухильному розвитку всіх зацікавлених у її співпраці навчальних закладів, забезпечуючи поширення інноваційних розробок, активізуючи діалог між суб'єктами освітнього процесу на основі взаємного обміну досвідом, відображаючи ті якісні зміни, що відбуваються в системі національної освіти. При цьому, саме здорова конкуренція дасть можливість навчальним закладам не лише запозичувати готовий досвід, а й оцінювати власний, наповнюючи його новим сенсом і змістом.

Іншими словами, таким чином відкриваються можливості для побудови розгалуженої системи зв'язків як всередині ВНЗ, так і за його межами, що дасть можливість розробляти, апробувати та пропонувати колегам нові ідеї, ініціативи, технології як щодо організації, змісту освіти, так і управління освітніми системами. Крім того, спільне використання ресурсів один одного, на наше переконання, неминуче призведе до підвищення результативності освітнього процесу і якості освіти.

Зрозуміло, що побудова такої мережевої взаємодії в галузі освіти передбачає взаємне розуміння цілей і завдань діяльності, що ґрунтуються на об'єднанні зусиль різних ВНЗ, діалозі між ними. Важливою особливістю означеної мережевої взаємодії є те, що вона не передбачає створення якихось конкретних організаційних структур. Елементами такої взаємодії є, перш за все, конкретні події, що об'єднують суб'єктів освіти, певна взаємодія як окремих особистостей, так і співпраця структурних підрозділів чи закладів освіти у цілому (зустріч, семінар, конференція, проект, програма, обмін даними, інформацією тощо). Ініціатива у взаємодії може надходити як від студентів і

професорсько-викладацького складу, так і від груп, товариств, об'єднань, які вони утворюють у своїх навчальних закладах, та адміністрації цих закладів.

Серед основних характеристик мережевої організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу слід назвати їх незалежність, самодіяльність, добровільність, рівноправність щодо виявлення ініціативи та рівня співпраці.

Ключовою перевагою мережевої взаємодії, як переконує досвід введення єдиної картки читача для бібліотек ВНЗ, створення Харківського університетського консорціуму, є побудова простору, що дозволяє реалізувати різноманітні напрями горизонтальної і вертикальної співпраці всередині мережі з метою досягнення професійно значимих для окремих суб'єктів освітнього процесу цілей.

Можливості мережі значно розширює Інтернет, оскільки підвищує рівень обміну інформацією, необхідної для плідної й ефективної роботи.

Слід наголосити, що в межах мережевої взаємодії діють нові цінності і нові чинники успіху, оскільки важливим для всіх її суб'єктів стає не стільки володіння певними ресурсами, скільки доступ до нових. Слід також розуміти й основну складність формування мережі, яка полягає в тому, що її можна побудувати лише спільно, враховуючи інтереси і потреби кожного із суб'єктів, але в інтересах усіх.

Список використаних джерел:

1. Громько Н. В. Мыследеятельностная педагогика, метапредметный подход: основания и рамки дидактических исследований и разработок. – 2011. Режим доступа: <http://neodidactica.ru/upload/files>.

*О. В. Чумак, к. е. н., доцент, докторант,
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ;
І. В. Єременко, аспірант,
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Питання забезпечення й оцінки якості вищої освіти в Україні залишаються особливо актуальними протягом останніх десяти років. Проте на сьогодні, за умов євроінтеграційних процесів, проблем фінансування освітніх послуг, нестачі високопрофесійних кадрів, недостатньої успішності студентів тощо, набувають все більшої важливості й вимагають свого вирішення. Відтак, постає нагальна потреба вивчення зарубіжного досвіду, перегляд набутого вітчизняного досвіду в частині забезпечення якості вищої освіти. Тому, в рамках даного дослідження необхідним постає визначення оцінюваних складових якості освіти, окреслення основних оціночних критеріїв якості освіти за кордоном та виділення ключових напрямів її забезпечення в Україні.

У монографічних виданнях вітчизняних науковців висвітлюються проблеми сутності понять «якість освіти» і «якість вищої освіти»; механізми

управління якістю освіти; критерії забезпечення якості вищої освіти; інструменти ідентифікації якості вищої освіти та її забезпечення; система забезпечення якості вищої освіти; механізми забезпечення якості вищої освіти. Це свідчить про досить широкий спектр напрямів досліджень стосовно якості освіти, які є підґрунтям подальшого удосконалення вектору розвитку щодо даного питання в Україні. Сучасна філософія інтерпретує якість освіти як багатовимірну модель соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища, в якому відбувається її розвиток, та системи освіти, яка реалізує їх на певних етапах навчання людини. Якість освіти є багатогранною категорією, яка за своєю сутністю відображає різні аспекти освітнього процесу – філософські, соціальні, педагогічні, політичні, демографічні, економічні та інші. Якість освіти трактується в таких вимірах як: суспільний ідеал освіченості людини; результат її навчальної діяльності; процес організації навчання і виховання; критерій функціонування освітньої системи. Якість вищої освіти – комплексна характеристика, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства і держави [5].

Визначення якості вищої освіти в Україні, в цілому, корелюється із зазначеним стандартом якості з певними акцентами на знання, уміння та компетентності випускника. В Україні контроль та оцінювання якості освіти цілковито покладається на державні органи та Національне агентство з якості освіти. Європейська практика свідчить про створення спеціалізованих акредитаційних агенцій, зокрема, громадських організацій, які займаються розробкою інструментарію й методик оцінювання якості освіти, а також здійснюють перевірки. До компетенції цих агенцій входить відбір і навчання експертів, що проводять перевірки, а також періодична публікація матеріалів перевірок, аналіз результатів діяльності, проблем і перспектив систем якості в галузі освіти. Європейські дослідники тлумачать зміст стандарту освіти як визначення бажаного рівня успішності й оволодіння змістом навчання – знаннями й навичками з різних галузей, які мають опанувати ті, хто навчаються. Стандарт змісту навчання визначає ту частину змісту програми, якою повинні оволодіти всі студенти. Категорія «якість освіти» в нормативних документах різних країн розглядається з позицій зацікавлених сторін (stakeholders) освітнього процесу: держави, суспільства, закладу освіти, роботодавців, студентів і батьків.

У світовій практиці застосовується кілька систем показників (індикаторів) якості освіти, які можуть бути використані для аналізу поточного стану освітньої сфери. Вони поділяються на два типи моделей – міжнародні (ЮНЕСКО, ЄС, ОЕСР) та національні [1]. У межах реалізації болонського процесу існує Європейська мережа забезпечення якості (ENQA), до якої мають адаптуватися вітчизняні ВНЗ [2, с. 1016]. На Європейському рівні, країнами-учасницями Болонського процесу спільно з ENQA та у співпраці з EUA, EURASHE та ESIB, заплановано розробити узгоджені стандарти, процедури та рекомендації з питань гарантії якості вищої освіти. Стандарти і рекомендації із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти – це документ, що

ухвалений на Болонському саміті в 2005 р. у Бергені (Норвегія), який містить стандарти та рекомендації для закладів і агенцій із забезпечення якості вищої освіти. Оновлена версія ESG, схвалена BFUG у вересні 2014 р., робить ESG більш зрозумілими, більш чітко прив'язаними до процесів навчання і викладання у частині внутрішнього забезпечення якості, а також визначає зв'язок між забезпеченням якості та іншими інструментами Болонського процесу, включаючи кваліфікаційні рамки та навчальні результати. Одним із можливих шляхів, що дозволить ВНЗ вистояти в жорсткій конкурентній боротьбі на ринку послуг у сфері вищої освіти також є розроблення та запровадження систем менеджменту якості відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001–2000 «Системи менеджменту якості. Вимоги». Другим загально визнаним шляхом забезпечення високої якості послуг у сфері вищої освіти є участь вищих навчальних закладів у конкурсах з якості та ділової досконалості на основі визнаних моделей, зокрема європейської [3, с. 214-215].

Стислий огляд європейського досвіду стосовно оцінки якості вищої освіти здійснено на прикладі таких країн: Фінляндія, Польща, Англія та Швеція. Основний принцип функціонування системи забезпечення якості вищої освіти у Фінляндії визначено таким чином: «оцінювання замість інспектування» («evaluation instead of inspection»). До травня 2014 року функцію національного агентства забезпечення якості вищої освіти виконувало Фінська рада з оцінювання вищої освіти. У травні 2015 року Національна рада з оцінювання вищої освіти Фінляндії була трансформована у Фінський центр оцінювання освіти – незалежне урядове агентство відповідальне за оцінювання освіти, яке здійснює такі типи оцінювання:

- аудит систем забезпечення якості ВНЗ (так званий інституційний аудит);
- оцінювання програм (тематичне оцінювання) – здійснюється у тих галузях, які розглядаються як особливо актуальні чи критичні для розвитку суспільства, або такі, що дуже динамічно розвиваються, або проблемні галузі;
- оцінювання освітніх галузей;
- огляд програм з інженерії (акредитація програм) [4, с. 18].

Британська система забезпечення якості вищої освіти визнана на міжнародному рівні як одна із кращих, де відповідальність за забезпечення якості вищої освіти несуть безпосередньо навчальні заклади. На національному рівні функціонує незалежний орган – Агенція із забезпечення якості вищої освіти, яка «перевіряє, наскільки добре британські університети й коледжі підтримують якість академічної освіти і академічного стандарту, та підтримує ці заклади, впроваджуючи заходи з удосконалення». [4, с. 20]. Починаючи з 2012-2013 якість навчальних курсів університетів і коледжів повинна відповідати Британському кодексу якості вищої освіти, який включає в себе 19 основних положень, яким повинні відповідати освітні програми.

У Польщі органом, відповідальним за зовнішнє оцінювання якості в освіті, є Польська Комісія Акредитаційна (ПАК), яка функціонує на основі Закону про вищу освіту від 27 липня 2005 року [4, с. 23]. Крім ПАК законодавство передбачає існування професійно орієнтованих (громадських) комісій оцінювання якості.

Загальна відповідальність за вищу освіту в Швеції покладається на шведський парламент та уряд [4, с. 24]. Швецьке національне агентство з вищої освіти задля забезпечення якості вищої освіти здійснює оцінювання на рівні результатів освітніх програм і результатів навчальних курсів. Навчальні результати описуються через дескриптори: знання і розуміння, компетентності і навички, формування суджень. Роль національного агентства полягає у координації процесу оцінювання та забезпечення його прозорості та еквівалентності.

На підставі результатів дослідження визначено основні напрями забезпечення якості освіти в Україні:

- відповідність якості вищої освіти її здобувачів професійним компетентностям згідно стандартів вищої освіти;
- оцінка якості професійної підготовки майбутніх фахівців через врахування ступеня задоволення їх освітніх запитів;
- при розгляді якості діяльності освітньої системи, застосовувати розроблену систему засобів оцінки якості освіти та враховувати джерела фінансування освіти;
- оцінка якості менеджменту (управління) під час надання освітньої послуги.

Літературні джерела:

1. Байназарова О. О. Моніторинг та оцінювання якості освіти : метод. посіб. / Байназарова О. О., Ракчєєва В. В. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – 58 с. – Режим доступу : <http://bibl.com.ua/geografija/13697/index.html>
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с., с. 1016
3. Павлова О. Ю. Культурна інтеграція вітчизняних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища / О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, Т. М. Мисюра – К. : КІМ, 2012. – 298 с., с. 214–215
4. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / [Кол. авт.: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового] – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.
5. Цюк О. Забезпечення якості вищої освіти: освітні індикатори та міжнародні організації / О. Цюк / Порівняльно-педагогічні студії. – Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2013. – № 4(18). – С. 119-124.

*Н. В. Ніконова, аспірант,
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Протягом останніх років потенціал кваліфікованих робітників в Україні значно знизився у порівнянні з розвинутими країнами. Це зумовлено падінням престижу робітничих професій, неефективним інформуванням населення щодо попиту на професії, недостатньою участю суб'єктів господарювання у розв'язанні проблем професійної освіти і навчання. Як наслідок, суб'єктів

господарювання не задовольняє якість підготовки робітничих кадрів, що пов'язано із застарілою матеріально-технічною базою, недосконалістю кваліфікаційних характеристик на професії та види робіт, державних стандартів професійно-технічної освіти, недостатнім рівнем підготовки педагогічних працівників і керівників навчальних закладів.

Подальший розвиток професійно-технічної освіти України неможливий без досягнення європейського рівня освітніх стандартів з урахуванням національних особливостей, що обумовлює необхідність модернізації, розширення функцій професійно-технічної освіти, її трансформації в професійну освіту і навчання. Потребує реформування система управління професійною освітою і навчанням. Нагальним є вирішення проблеми щодо підвищення ефективності діяльності професійно-технічних навчальних закладів, які не задовольняють реальних потреб ринку праці. У результаті значна частина державного бюджету використовується на навчання неконкурентних на ринку праці робітників і не сприяє їх продуктивній зайнятості.

Недосконалість законодавчих та інших нормативно-правових актів, якими регулюються питання сфери професійної освіти, неврахування ними змін, що відбуваються в економіці і суспільному житті країни, фінансування за залишковим принципом, є стримуючими факторами розв'язання наявних проблем та формування єдиної концептуально узгодженої та науково-обґрунтованої державної політики щодо розвитку системи професійної освіти і навчання впродовж життя. Об'єктивною потребою і водночас невід'ємною складовою державної політики в галузі освіти на початку XXI століття стає створення необхідних умов для реалізації професійної освіти, яка забезпечуватиме поєднання високої фахової підготовки особистості з ґрунтовною базою загальноосвітніх знань, сприятиме досягненню цілісності навчання протягом усього життя людини.

Розвиток професійної освіти вимагає від педагогічних колективів узгодженості у вивченні навчального матеріалу, систематичності та послідовності в змісті, формах організації та методах навчання, що є важливою складовою педагогічних умов забезпечення цілісності процесу і результатів навчання. Особливої уваги вимагає вивчення спеціальних дисциплін, подолання розриву, що існує між навчальними закладами різних рівнів акредитації в організації професійної підготовки. Виникає потреба в науково обґрунтованих засобах забезпечення узгодженості професійної підготовки у вищих професійних училищах (ВПУ) і вищих закладах освіти (ВЗО) професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ).

Сучасний етап розвитку системи професійно-технічної освіти як одного з соціальних інститутів, що надає освітні послуги, проходить в складних умовах. Це пов'язано із зростаючими вимогами до якості підготовки кваліфікованих робітників з боку системи професійної освіти, ринку праці, студентської молоді і їх батьків, а також з економічними ризиками, демографічними проблемами, соціокультурними і етичними аспектами тощо.

Соціально-економічне становище молоді в країні нерозривно пов'язано із станом суспільства. Підростаюче покоління природним чином реагує на ті зміни, які відбуваються в навколишньому середовищі. У цих умовах заклади професійно-технічної освіти, залишаючись статичними, не можуть вирішити завдання власного розвитку для максимально якісного надання освітніх послуг населенню. Конкурентна боротьба освітніх установ за абітурієнтів актуалізує процеси вдосконалення діяльності системи професійно-технічної освіти, ефективного використання наявних управлінських, кадрових, матеріальних, технологічних та інших ресурсів, реалізації варіативних освітніх програм, зміст яких є актуальним та відповідає потребам ринку праці в конкретному регіоні.

Для споживача освітніх послуг в умовах ринкової економіки важливе те, як саме працюватиме молодий фахівець, а не рівень сформованих в нього теоретичних знань. Зникла система розподілу та працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів, з'явилися недержавні підприємства, керівники яких почали висувати жорсткі вимоги не лише до рівня освіти, але і до особових, ділових, етичних якостей фахівців, що приймаються на роботу. Тому власне знання і уміння повинні стати проміжним, опосередкованим результатом навчання, а кінцевим результатом стає сама професійна діяльність. Сучасна діяльність установ професійно-технічної освіти спрямована не тільки на задоволення цілком конкретних потреб суспільства і економіки у фахівцях середньої ланки, але і на освітні потреби особи.

Трансформація соціокультурного середовища детермінує діяльність навчальних закладів у напрямі активізації внутрішніх процесів (підвищення якості навчання, розвитку, виховання). Складна динаміка розвитку пов'язана з інтеграцією навчальних закладів, спадкоємністю освітніх програм різних рівнів, розширенням зв'язків з іншими освітніми установами, організаціями і підприємствами. При цьому важливо не стільки забезпечити модернізацію та нарощування кількісних параметрів функціонування системи професійно-технічної освіти, скільки досягнути темпів її випереджаючого розвитку, поряд із знаходженням і використанням якісно нових ресурсів реалізації цілей досліджуваної системи. Серед основних тенденцій розвитку професійно-технічної освіти на сьогоднішній день слід виокремити дві: стандартизація і варіативність [1; 3].

Стандартизація освіти виступає як тенденція, що характеризує систему обмежень, які накладаються на варіативність освіти у зв'язку з необхідністю забезпечення рівності можливостей навчатися. Варіативність розглядається як здатність освіти відповідати мотивам, можливостям і індивідуальним запитам різних груп учнів, а також як можливість управління змінами, інноваціями в єдиному освітньому просторі, як адекватне реагування на зміну зовнішнього середовища шляхом вдосконалення механізмів управління і самоврядування. В цілому, стандартизація і варіативність професійно-технічної освіти сприяють як соціалізації і індивідуалізації учнів, так і управлінню функціонуванням та змінами в системі освіти на різних рівнях. Забезпечення стійкого розвитку закладів професійно-технічної освіти в умовах змін залежить від використання педагогічних ресурсів навчального закладу і нереалізованих ними

можливостей, стратегії управління інформацією і проектами по вдосконаленню навчального процесу, швидкості адекватної реакції на запити всіх категорій споживачів освітніх послуг, задоволення очікувань споживачів та інших зацікавлених сторін, які у свою чергу залежать від часу практичної реалізації намічених закладами цілей діяльності. Формування партнерських відносин між навчальним закладом, його абітурієнтом і підприємством роботодавцем здійснюється шляхом оформлення відповідних договорів, надання і забезпечення якості запропонованих послуг.

На сьогоднішній день пошуки шляхів визначення цілей і змісту професійно-технічної освіти ведуться у напрямі формування ключових компетенцій, які інтенсивно обговорюються і розробляються, і вже склалися теоретичні основи компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід більш відповідає умовам ринкового господарювання, оскільки передбачає орієнтацію на формування в учнів таких ключових компетенцій, які затребувані сучасним ринком праці. Таким чином, компетентність – це характеристика, що дається людині унаслідок оцінки ефективності її дій, спрямованих на вирішення певного кола значущих для даного співтовариства завдань, це свого роду соціальне визнання. У переліку компетентностей необхідно виділити ключові і професійні компетентності. Передбачається, що ключові компетентності мають надпрофесійний характер і необхідні в будь-якій сфері діяльності: когнітивна (пізнавальна) – здатність самостійно вчитися, прагнення до пошуку інформації для навчальних цілей; соціально-психологічна – встановлення нормальних взаємин з людьми, здібність до роботи в колективі, співпраці, критиці і самокритиці; соціально-організаційна (управлінська) – здатність ухвалювати організаційні рішення, визначати цілі організації, навички самоконтролю; інформаційно-комп'ютерна – здатність отримувати, систематизувати, аналізувати і передавати інформацію, уміння інтерпретувати і узагальнювати її, використовувати Інтернет; креативна – здібність до творчості, уміння ставити і вирішувати нестандартні завдання, вести дослідну роботу; комунікативна – інтерес до людей, здатність адекватно сприймати усну мову, володіти монологічним і діалогічним мовленням, брати участь в неформальному спілкуванні, вести ділові переговори, наради, дискусії; компетентність у збереженні особистого здоров'я – уміння реалізовувати здоровий спосіб життя, проявляти відповідальність за здоров'я інших, здібність до фізичного, духовно-етичного розвитку, свобода від залежностей [2; 4].

Пошук власного шляху розвитку для закладів професійно-технічної освіти – це шлях не тільки практичного виживання і пристосування до швидко змінної ситуації в соціумі і освіті, збереження раніше накопиченого досвіду і самозбереження, але і розкриття більш широких можливостей, вихід за межі традиційних використовуваних схем руху. Реалізація нових можливостей сприяє розвитку управлінського і педагогічного професійного досвіду співробітників. Тобто можна сказати, що ресурси розвитку закладів професійно-технічної освіти мають внутрішню природу і зовнішнє застосування. Одна з основоположних цілей підготовки кваліфікованих фахівців – формування їх професійної компетентності, яка включає систему

знань, умінь, навичок і здібностей, що дозволяють фахівцям кваліфіковано орієнтуватися у сфері професійної діяльності, а також якості осіб, що надають їм можливість успішно вирішувати певний клас професійних завдань.

Література:

1. Гриценюк І. А. Педагогічні умови організації виробничого навчання учнів ПТНЗ швейного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І. А. Гриценюк. – К., 2007. – 23 с.
2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика / С. У. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, В. Л. Петренко ; під ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : Технологічний ун-т Поділля, 2002. – 334 с.
3. Ничкало Н. Ринок праці і проблеми модернізації підготовки кваліфікованих робітників / Н. Ничкало // Проф.-техн. освіта. – 2004. – № 1. – С. 4-12.
4. Кругликов Г. И. Настольная книга мастера производственного обучения: учеб. пособие [для студ. сред. проф. образования] / Г. И. Кругликов. – М.: Изд. центр «Академия», 2006. – 272 с.

*О. М. Супрун, д. е. н., доцент,
професор кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,
Харківського інституту фінансів КНТЕУ*

СУЧАСНІ ВИРОБНИЧІ ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

В умовах інформаційного суспільства суттєво підвищуються вимоги до інтелектуальних здібностей, знань, умінь, навичок, ділових якостей фахівців, Відбувається трансформація системи цінностей та соціальних пріоритетів суспільства. Нові реалії сьогодення висувають нові вимоги до якості освіти, а саме універсальність підготовки випускників, академічна мобільність, академічна свобода, особистісна орієнтованість освітнього процесу, його інформатизація. Сьогодні від випускника ВНЗ вимагаються не лише знання, а і здібності стрімко орієнтуватися та адаптуватись до сучасних вимог сучасності, що постійно змінюється.

Закон України «Про вищу освіту» визначає якість вищої освіти як «рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти». Це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства [1]. Фахівці з якості виділяють такі три складові якості освіти як якість знань та способів вирішення завдань; якість організації пізнавальної діяльності, тобто якість методів навчання, виховання, мотивації пізнавальної діяльності, контролю за здійсненням освітньої діяльності; якість освіченості особистості, інакше кажучи рівень засвоєння знань, умінь, навичок та моральних норм [2].

Визначальними критеріями якості освіти, що визначені Болонською декларацією, є якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку освіти; мобільність студентів та викладачів ВНЗ; сумісність кваліфікації на вузівському та після вузівському

етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності національної системи освіти, наявність внутрішніх та зовнішніх державних і громадських систем контролю за якістю освіти.

Результатом професійної підготовки фахівця є формування та розвиток його професійної спроможності, яка виявляється у формах активності та характеризує здібності висувати перед собою професійні цілі, визначатися зі способами їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку. Все зазначене створюється за допомогою стандартів вищої освіти, а саме освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ), освітньо-професійної програми (ОПП), навчальних та робочих навчальних планів, засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівця. В ОКХ визначені вимоги до компетентності випускника вишу. В ОПП встановлені вимоги до змісту, обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки.

Аналіз сучасної системи економічної підготовки спеціалістів вищої школи свідчить про загострення протиріч між станом економіки держави та сформованим типом економічного мислення студентів, між цілями підготовки у нових економічних умовах та технологіями підготовки; між положеннями нормативних документів, в тому числі – освітньо-кваліфікаційною характеристикою та структурно-логічною схемою підготовки, змістом навчальних планів тощо. Крім того, підготовка здобувачів вищої освіти до практичних умов роботи на підприємствах повинна поєднуватися з найсучаснішими знаннями з комп'ютерної техніки, інформаційних систем і технологій, з навичками спілкування іноземними мовами.

Важливою складовою формування професійної компетенції конкурентоспроможного фахівця є його практична підготовка. Саме під час тренінгів та проходження виробничої практики формуються професійні уміння та особистісні якості, йде підготовка майбутніх спеціалістів до самостійного виконання обов'язків на первинних посадах.

Висновки. Якість професійної підготовки економіста є характеристикою фахівця, що значною мірою забезпечує його успішну професійну діяльність у сучасному інформаційному світі з глобалізованою економікою. Саме тому перед вищими навчальними закладами і всією системою освіти постає завдання забезпечити необхідний рівень професійної компетентності фахівців, здатних до ефективної професійної діяльності, швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу, які володіють сучасними технологіями своєї спеціальності, уміннями використовувати отримані знання і навички в процесі вирішення швидкозмінних професійних завдань.

Сьогодні визначальними критеріями оцінки якості підготовки фахівців є їх професійна конкурентоспроможність, компетентність, спроможність чітко організувати і виконувати свою роботу; відповідальність; ініціатива; здатність опановувати нові напрями і методи в роботі; працездатність; комунікативні навички, різноманітність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Міжнародні стандарти якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uadocs.exdat.com/docs/index-70147.html>

РЕЗОЛЮЦІЯ

IV Науково-методична конференція «Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи» відбулася у м. Харкові на базі Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету 02 лютого 2017 р.

Співорганізаторами конференції виступили: Міністерство освіти і науки України, Харківський інститут фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Північно-східний науковий центр НАН і МОН України, ДННУ «Академія фінансового управління», Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету.

Мета конференції – формування ключових компетенцій й нових методологічних підходів до існуючої системи економічної освіти, переосмислення ролі місця фундаментальної освіти у підготовці фахівців економічного спрямування.

На конференцію було подано 80 тез доповідей та статей від 105 науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів України. Кількість учасників порівняно з минулим роком зросла майже вдвічі. Розширилася географія учасників. У конференції взяли участь науково-педагогічні працівники міста Києва, Харкова, Одеси, Житомира, Чернівців.

За підсумками роботи IV Науково-методичної конференції «Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи» буде видано збірник матеріалів, який буде розміщено на сайті <http://khif.edu.ua/>.

Учасниками конференції було заслухано і обговорено ряд питань, пов'язаних з проблемами якості вищої економічної освіти, а саме:

- Особливості викладання професійно-орієнтованих дисциплін в умовах дистанційного навчання
- Інтеграція освіти, науки й інформаційних технологій – запорука ефективності освітнього процесу.
- Напрями модернізації вищої економічної освіти.
- Інновації в освіті як шлях розвитку людського капіталу ВНЗ.
- Соціально-гуманітарні, культурологічні та виховні аспекти забезпечення якості економічної освіти.
- Сучасні інноваційні технології вищої економічної освіти та їх перспективи.
- Зовнішнє і внутрішнє забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах.

За результатами обговорення доповідей конференція ухвалює:

1. Схвалити основні положення наукових доповідей учасників конференції, відзначити їх актуальність, ґрунтовність, наукове та практичне значення, а також високу якість, наукову новизну та глибину досліджень.

2. Підтримати діяльність науково-педагогічних колективів вищих навчальних закладів щодо розвитку фундаментальної та прикладної науки. Вважати позитивними встановлені зв'язки з обміну інформацією за результатами наукових досліджень споріднених вишів.

3. Активізувати роботу з розширення географії учасників конференції шляхом проведення спільних наукових заходів з ВНЗ, науковими установами та підприємствами України.

4. Сформувати ключові компетенції та нові методологічні підходи до системи вищої економічної освіти.

5. Активно впроваджувати в організацію освітнього процесу дистанційні технології навчання. Інтенсифікувати роботу науково-педагогічних працівників інституту над створенням дистанційних курсів на базі програмного продукту Moodle (модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища).

6. Активізувати використання мультимедіа-технологій для вдосконалення й оптимізації освітнього процесу. Формувати та розвивати комп'ютерно-орієнтоване освітнє середовище на основі інформаційних систем, ресурсів, технологій і мереж. Розширювати коло прикладних програмних продуктів під час викладання фахових дисциплін

7. Ширше застосовувати такі форми, методи і прийоми навчальної роботи, як кейс-метод, аудіовізуальний метод навчання, брейнстормінг («мозковий штурм»), діалог Сократа, «дерево рішень», дискусія із запрошенням фахівців, ділова (рольова) гра, майстер-класи, метод аналізу і діагностики ситуації, метод проектів, моделювання; PRES-формула (від англ. Position – Reason – Explanation or Example – Summary), проблемно-пошуковий метод, публічний виступ, робота в малих групах, тренінги.

8. Посилити соціально-гуманітарну та виховну складові для підготовки фахівців з вищою економічною освітою.

9. Інтенсифікувати роботу науково-педагогічних працівників з виконання завдань, пов'язаних з модернізацією освітнього процесу, а саме:

– удосконалення та подальший розвиток в освітньому процесі інноваційних підходів і технологій;

– упровадження міждисциплінарних інноваційних технологій (бінарні заняття);

– формування електронних навчально-методичних комплексів із системою комп'ютерного контролю й самоконтролю;

– розробка електронних лекційних курсів і практичних завдань для дистанційної освіти;

– розширення кола спеціалізацій для якісної професійної підготовки фахівців економічного профілю та задоволення потреб ринку праці;

– застосування комп'ютерних технологій з метою інноваційної організації самостійної роботи, що дозволить реалізувати такі важливі принципи освіти, як індивідуалізація та диференціація навчання, активний вибір студентом додаткової навчальної інформації.

10. Підвищити вимоги до організації освітнього процесу та скорелювати його відповідно до сучасних тенденцій розвитку економічної науки й потреб національної економіки.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Сушко Н. І. Контроль державних послуг у казначейському обслуговуванні державного бюджету.....	7
Свідло К. В. Система забезпечення якості вищої освіти України. Задачі освітніх закладів.....	10
Семенець А. О., Чемчикаленко Р. А. Спеціалізація у ВНЗ: проблема амбівалентності.....	12
Андрєєв М. А. Стратегічні напрямки діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.....	15
Лисенко В. В. Інтерактивні методи навчання як напрям модернізації вищої освіти.....	18
Світлична С. О. Бібліотека як центр інформаційного забезпечення освітнього процесу.....	20
Бичихін Є. В., Осипенко М. В., Головка В. О. Партнерські засади розбудови механізмів фінансування освіти.....	25

КРУГЛИЙ СТІЛ № 1. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Китченко А. С. Особливості викладання іноземної мови в умовах дистанційного навчання.....	29
Городецька Т. Е. Формування професійних компетенцій в системі підготовки фахівців економічного профілю.....	31
Матросова Л. Н. Розвиток освіти як умова зростання людського капіталу країни.....	33
Дахнова О. Є. Особливості організації навчального процесу з використанням дистанційних освітніх технологій.....	36
Коваленко С. О. Роль семінарських занять у навчальному процесі.....	38
Корнивсякая В. О., Яременко В. Г., Яременко О. Л. Аналіз причин великої рецесії в изучении финансовых дисциплин.....	41
Гарькавенко К. В. Особливості дистанційного викладання фінансових дисциплін.....	44
Слободянюк О. В. Важливість вивчення дисципліни «Страховання» для майбутніх фахівців фінансового профілю.....	47

КРУГЛИЙ СТІЛ № 2. ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТИ, НАУКИ Й ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Пенська І. О. Основні моделі вищої університетської освіти за кордоном.....	49
Іванова О. А. Формирование профессиональной направленности студентов вуза в процессе экономического образования.....	51
Липовий Д. В. Використання дистанційної системи Moodle у навчальному процесі.....	54
Ключко А. А. Инновации в образовании – веление времени.....	56

Гриценко Л. В., Шум М. А. Деякі аспекти форм та методів роботи з навчально-методичною літературою.....	58
Рубан Л. О. Роль та специфіка застосування ігрових форм навчання при викладанні спеціальних економічних дисциплін.....	62
Якименко О. Є., Співак О. К. Роль інформаційних і комунікаційних технологій в розвитку сучасної освіти.....	65
Потапова Н. О. Значення несуб'єктивних джерел навчальної інформації в процесі викладання обліково-аналітичних дисциплін.....	67
Чуприна Л. В. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ України.....	69
Чередник В. А. Автономія вільної школи: аспекти самостійності загальноосвітнього закладу.....	73
Мельников О. В., Котляревський Я. В. Удосконалення системи підготовки кадрів для інформаційної сфери.....	76

КРУГЛИЙ СТИЛ № 3. НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Дорошенко Г. О. Студентський плагіат і політика академічної чесності ВНЗ.....	80
Шапаренко О. В. Ways of forming European system of providing quality in higher education in Ukraine.....	81
Щербань О. Д., Невдачина О. І. Адаптація вищої освіти в умовах світового простору.....	83
Насібова О. В. Використання зарубіжного досвіду в реформуванні економічної освіти.....	85
Кузнецова С. О., Польова Т. В. Ділова гра як метод інтеграції теорії та практики.....	89
Тимохова Г. Б. Аналіз моделей забезпечення якості освіти.....	91
Тешева Л. В., Белоусова С. В. Використання інтелектуального капіталу в сучасних умовах.....	92

КРУГЛИЙ СТИЛ № 4. ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ВНЗ

Кузнецов В. С. Застосування нетрадиційних форм проведення семінарських занять під час вивчення дисципліни «Основи філософських знань» у коледжі.....	96
Мостова Л. М., Мірошніченко Т. М. Використання сучасних технологій навчання при викладанні фахових дисциплін.....	98
Крикун О. О. Інтерактивні методи навчання: задачі, принципи і умови підвищення ефективності.....	100
Мостова Л. М., Запаренко Г. В., Шевченко А. А. Щодо інтеграції фундаментальних і прикладних дисциплін у навчальному процесі.....	103
Якименко-Терещенко Н. В., Пронкіна Л. І. До проблеми реформування системи вищої освіти в Україні.....	105
Тертичний О. О. Сучасні тенденції освітнього простору.....	108

Богоявленський О. В. Контроль знань і вмінь студентів у навчанні маркетингу та менеджменту.....	110
Кучкова О. І. Використання відеохостингів у освітньому просторі.....	113
Кузьменко А. В. Шляхи підвищення якості вищої освіти.....	114
Афенченко Г. В., Шумлянська Н. В. Інноваційні методи викладання маркетингових дисциплін у гуманітарних вищих навчальних закладах.....	116

КРУГЛИЙ СТИЛ № 5. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ВИХОВНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Романова О. О. Культурологічні аспекти виховання студентів економічних ВНЗ.....	119
Панфілов О. Ю., Шаталова Я. О. До проблеми гуманізації вищої освіти....	122
Матвієнко А. О. Виховні аспекти якості економічної освіти студентів.....	126
Мухіна І. Г. Педагогічні, психологічні та правові аспекти викладання гуманітарних дисциплін у вишах України.....	129
Кануннікова О. Р. Формування правової компетентності студентів економічних спеціальностей.....	133
Соболева С. М. Шляхи підвищення якості виконання студентами індивідуальних навчально-дослідницьких завдань з дисциплін соціально-гуманітарного циклу.....	137
Топоркова І. В. Розвиток креативних здібностей магістрантів – майбутніх фінансистів.....	140
Болтенкова О. М. Соціально-гуманітарні, культурологічні та виховні аспекти забезпечення економічної освіти.....	142
Сластіна О. О. Педагогічні технології виховання інтересу до занять фізичною культурою.....	145
Понікарьова В. Г. Роль фізичної культури і спорту в сучасних умовах для забезпечення високої якості освіти студентів.....	149
Куделко В. Е. Основні тенденції розвитку сучасної освіти.....	152
Агібалова Т. М. Cognitive issues on language intellectual dimension.....	155
Кононов А. И. Оценка качества учебной деятельности студентов.....	157
Комир Л. И., Кравчина И. Б. О формировании правовой компетенции у студентов экономических специальностей (из опыта работы ХГУ «НУА»)...	159
Плотнікова Н. В. Вивчення іноземних мов за загальноєвропейською програмою.....	162
Малишенко Л. О. Динаміка економічної свідомості сучасного українця.....	164
Беньковська Н. Б. Особливості підготовки майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації.....	167
Іванченко Є. А. Вплив навчально-виховного середовища системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів на якість вищої економічної освіти.....	168
Романова І. В. Використання фахових (економічних) текстів під час викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».	171
Горохова Л. В. Філософські дисципліни у сучасних ВНЗ: нормативні vs вибіркових?	173

КРУГЛИЙ СТИЛ № 6. СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ

Попова О. М., Глотов Є. О. Основні принципи розвитку економічної освіти в Україні.....	178
Данилевич С. Б. Деякі проблеми онлайн-курсів.....	183
Шульга Н. В. Управління якістю у вищих закладах освіти.....	185
Кузніченко В. М., Лапшин В. І. О методиках визначення вибіркової дисципліни у навчальному плані.....	192
Ткаченко О. І., Кльокта Г. А. Деякі аспекти інформаційно-організаційного забезпечення процесу складання розкладу.....	194
Степанова І. В., Степанова Д. С. Методика викладання фінансових дисциплін в режимі кейс-стаді.....	197
Піддубна Л. В., Ярошенко Л. В. Змішане навчання як тенденція розвитку сучасної вищої освіти.....	200

КРУГЛИЙ СТИЛ № 7. ЗОВНІШНЄ І ВНУТРІШНЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Афанасьєва В. А., Янушкевич Д. А. Застосування принципів та вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015 в системі забезпечення якості вищої освіти.....	203
Панкратова О. М., Ярмак О. В. Місце економічної теорії в системі економічних наук.....	206
Писін В. М., Єчина Л. В. Стан сучасних систем забезпечення якості освіти..	209
Черняєва А. О. Мотивація студентів як фактор успішної професійної підготовки.....	211
Шемет М. В. Напрями підвищення якості вищої освіти.....	213
Сукрушева Г. О. Чинники впливу на якість вищої освіти в сучасних умовах розвитку країни.....	215
Степанець І. О. Мережева взаємодія ВНЗ як механізм підвищення якості вищої освіти.....	218
Чумак О. В., Єременко І. В. Зарубіжний досвід забезпечення оцінки якості вищої освіти.....	220
Ніконова Н. В. Стан та перспективи розвитку системи професійної підготовки кваліфікованих робітників.....	223
Супрун О. М. Сучасні виробничі вимоги до якості професійної підготовки фахівців економічного профілю.....	227
РЕЗОЛЮЦІЯ	229

Навчально-методичне видання

**Забезпечення якості вищої
економічної освіти: сучасний стан
та перспективи**

**Збірник матеріалів IV Науково-методичної конференції
Харківського інституту фінансів КНТЕУ
02 лютого 2017 року**

УКРАЇНСЬКОЮ, РОСІЙСЬКОЮ, АНГЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ

Формат 60×48/16. Підписано до друку 03.04.2017 р.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 150 прим.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Тім Пабліш Груп» 61035, Україна,
м. Харків, пр-т. Гагаріна, 129.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничі продукції ДК № 4252
від 29.12.11 р. Віддруковано у друкарні ТОВ «Тім Пабліш Груп».